YUVA UPNISHAD
PUBLICATION

1ST EDITION 2023-24

ગુજરાત રાજ્ય માર્ગ વાહનવ્યવહાર નિગમ (GSRTC)દ્વારા આયોજિત

કંડક્ટર

100 ગુણના સંપૂર્ણ અભ્યાસક્રમને આવરી લેતુ પુસ્તક

- રોડ સેફ્ટી
- નિગમને લગતી માહિતી
- ટિકિટ અને લગેજ ભાડાના ગાણિતિક પ્રશ્નો
- મોટર વ્હીકલ એકટની પ્રાથમિક જાણકારીના પ્રશ્નો
- પ્રાથમિક સારવાર અંગેના પ્રશ્નો
- કંડક્ટરોની ફરજો
- ગુજરાત અને ભારતનું સામાન્ય જ્ઞાન
- ગુજરાતનો ઇતિહાસ, ગુજરાતની ભૂગોળ
- ગુજરાતના વર્તમાન બનાવો
- ગુજરાતી વ્યાકરણ, અંગ્રેજી વ્યાકરણ
- ક્વોન્ટીટેટીવ એપ્ટીટ્યુડ અને ટેસ્ટ ઓફ રિઝનિંગ
- કમ્પ્યૂટરના ઉપયોગની પાયાની જાણકારીના પ્રશ્નો

1 ઓગસ્ટ 2023થી લાગુ પડેલા નવા ભાડા પત્રકનો સમાવેશ

અગાઉની પરીક્ષાના પ્રશ્નપત્રોનો સમાવેશ

સંપાદક : અજય પટેલ, સંજય પાઘડાળ, આશિષ મહેતા, સુનિલ સોલંકી, જાગૃતિ નકુમ, એઝાઝ અહમદ ઉમરજી

યુવા ઉપનિષદ્ પબ્લિકેશન, સુરત દ્વારા પ્રકાશિત

YUVA UPNISHAD
PUBLICATION

1ST EDITION 2023-24

ગુજરાત રાજ્ય માર્ગ વાહનવ્યવહાર નિગમ (GSRTC)દ્વારા આયોજિત

કંડક્ટર

100 ગુણના સંપૂર્ણ અભ્યાસક્રમને આવરી લેતુ પુસ્તક

પુસ્તકની વિશેષતા

કંડક્ટર વિશેષ - 30 ગુણ

- નિગમને લગતી માહિતીનો વિસ્તૃત તેમજ સરળ ભાષામાં સમાવેશ.
- મોટર વાહન અધિનિયમ, 1988 તેમજ મોટર વાહન (સંશોધન)અધિનિયમ, 2019ની સરળ ભાષામાં સમજૂતી સાથે સમાવેશ.
- ગુજરાત મોટર વ્હીકલ એક્ટ, 1989 આધારિત અને નિગમ દ્વારા જાહેર કરેલી કંડકટરને લગતી ફરજોનો સમાવેશ.
- રોડ સેફટી અંગેના નિયમો, માર્ગદર્શિકા, રોડ માર્કિંગ તેમજ ટ્રાફિક ચિહ્નોનો રંગીન ચિત્રોના માધ્યમથી સમજ.
- પ્રાથમિક સારવારને લગતા અગત્યના મુદ્દાઓનો ચિત્રોના માધ્યમથી સરળ રજૂઆત.
- ટિકિટ અને લગેજ ભાડાને લગતા 150 થી વધુ ગાણિતિક પશ્નોનો સમજૂતી સાથે સમાવેશ.

સામાન્ય જ્ઞાન, ગણિત, અંગ્રેજી, ગુજરાતી વગેરે.. - 70 ગુણ

- બેઝિક કમ્પ્યૂટર ઉપરાંત પ્રોગ્રામિંગ લેંગ્વેજ, ફ્લો-ચાર્ટ અને અલ્ગોરિધમ, ડેટાબેઝ, HTML જેવા કમ્પ્યૂટર વિષયના અગત્યના મુદ્દાઓની સરળ રજૂઆત.
- ગુજરાતી વ્યાકરણ, અંગ્રેજી વ્યાકરણ, ગણિત અને તાર્કિક અભિયોગ્યતા જેવા મહત્વના વિષયોના અગત્યના મુદ્દાઓનો સમાવેશ.
- ગુજરાત અને ભારતનું સામાન્ય જ્ઞાન,ગુજરાતનો ઈતિહાસ, ગુજરાતની ભૂગોળ, જિલ્લા, બંધારણ, સામાન્ય વિજ્ઞાન વગેરે જેવા સામાન્ય અભ્યાસના વિષયોની ટેબલ, ચાર્ટ, નકશાના માધ્યમથી સરળ સમજૂતી.
- જાન્યુઆરી–23 થી ઓગસ્ટ – 23 સુધીના અગત્યના વર્તમાન પ્રવાહના મુદ્દાઓનો વનલાઈનર સ્વરૂપે સમાવેશ.
- અગાઉની પરીક્ષામાં પૂછાયેલા પ્રશ્નપત્રો તેમજ તેમાં પૂછાયેલા ગણિત અને તાર્કિક અભિયોગ્યતા, ટિકિટ અને લગેજ ભાડાને લગતા ગાણિતિક પ્રશ્નોનો સમજૂતી સહિત સમાવેશ.

PDF ડેમો કોપી ટેલિગ્રામ ચેનલ પર ઉપલબ્ધ

પુસ્તક પરિચયનો વિડીયો અમારી Youtube ચેનલ પર ઉપ્લબ્ધ છે.

Watch Us On YouTube
YUVA UPNISHAD FOUNDATION ONLINE

ADAJAN	VARACHHA	KATARGAM	VYARA	MANDVI	VALSAD	CHIKHLI	DHARAMPUR	GANDHINAGAR
99094 39795	83479 30810	88494 82275	74348 39380	90994 42310	99094 39971	99094 39622	85115 39971	97260 86976

Follow us on : / Yuva Upnishad Foundation

કંડક્ટર

100 ગુણના સંપૂર્ણ અભ્યાસક્રમને આવરી લેતું પુસ્તક

DEMO COPY

અનુક્રમણિકા

ક્રમ	પ્રકરણ	પાના નંબર
	1. ગુજરાત રાજ્ય માર્ગ વાહન વ્યવહાર નિગમ (GSRTC)ને લગતી માહિતી	
1.1	નિયમને લગતી માહિતી	21
1.2	GSRTCની ઈ–ગવર્નન્સ હેઠળની પહેલો	23
1.3	GSRTC બસ ઓનલાઈન બુકિંગ વિશેની માહિતી	23
	❍ એડવાન્સ ટિકિટ બુકિંગ કરવાની પદ્ધતિ	23
	❍ ઓનલાઈન અને મોબાઈલ એડવાન્સ ટિકિટ બુકિંગ સંબંધિત અગત્યની માહિતી	23
	❍ ટિકિટ કેન્સલ કરવાનો ચાર્જ	24
	❍ ટોલ ફ્રી નંબર	24
	❍ ટ્રીપ કોડને આધારે બસની માહિતી	24
	❍ કરન્ટ ટિકિટ બુકિંગ	24
	❍ વેઈટીંગ લિસ્ટ	24
	❍ લિંક સેવા	24
	❍ ટિકિટની પ્રી પોન (Pre pone) અથવા પોસ્ટ પોન (Post pone) (રીશેડયૂલ) સેવા	25
1.4	GSRTC દ્વારા અપાતી વિશેષ સેવાઓ	25
1.5	બસમાં અનામત બેઠકો	25
1.6	નિગમ દ્વારા મુસાફરોના હિત માટે લેવામાં આવેલા પગલાં	25
1.7	પુરસ્કાર	26
1.8	ગુજરાત પવિત્ર યાત્રાધામ વિકાસ બોર્ડ, ગાંધીનગર	26
	❍ શ્રવણતીર્થ દર્શન યોજના	26
1.9	GSRTCની પાર્સલ સેવા	27
	❍ પાર્સલ સેવા અંગેની સામાન્ય શરતો	27
	❍ એસ.ટી. નિગમ દ્વારા મુકરર કરવામાં આવેલ પાર્સલ પેકિંગના નિયમો	27
	2. મોટર વાહન અધિનિયમ,1988	
2.1	મોટર વાહન અધિનિયમ, 1988 (Motor Vehicles Act-1988) સંક્ષિપ્તમાં કલમોની જોગવાઇ	28
2.2	મોટર વાહન અધિનિયમ, 1988ની કલમોની વિસ્તૃત સમજૂતી	32
2.3	મોટર વાહન અધિનિયમ, 1988ની ખુબજ અગત્યની કલમો	47
	3. કંડકટરની ફરજો	
3.1	કંડકટર લાયસન્સ	52
3.2	કંડકટરની ફરજો	52
	❍ GSRTCના નિયમો મુજબ કંડકટરની અન્ય ફરજો	52
3.3	કંડકટરની સાધન સામગ્રી	54
	❍ ટ્રંક બેગ	54
	❍ ફરિયાદ પોથી	54
	❍ મની બેગ	54
	❍ લાયસન્સ બેઝ	54
	❍ ઈમ્પ્રેસ્ડ કેશ	54
	❍ વ્હિસલ	54
	❍ ગણવેશ (યુનિફોર્મ)	54
3.4	**ઈલેક્ટ્રીક ટિકીટ મશીન (E.T.M)**	54
	❍ ઈલેક્ટ્રીક ટિકિટ મશીનના બટન વિશે	54
	❍ નવા EBTM મશીન	56
3.5	**મુસાફરી પાસ**	56
	❍ મુસાફરી પાસ	56
	❍ વિદ્યાર્થી પાસ	56
	❍ વિદ્યાર્થી કન્સેશન પાસ	56
	❍ પેસેન્જર પાસ	57
	❍ પત્રકાર પાસ	57
	❍ દિવ્યાંગ પાસ યોજના	57
	❍ અંધજનોને સહાય પાસ	57
	❍ કેન્સર / થેલેસેમિયાના દર્દીના રાહત પાસ	57
	❍ અન્ય પાસની સુવિધાઓ	57

DEMO COPY

ક્રમ	પ્રકરણ	પાના નંબર
4.	**ટિકિટ અને લગેજ ભાડાને લગતા ગાણિતિક પ્રશ્નો**	
4.1	સ્ટેજ આધારિત ગાણિતિક પ્રશ્નો	59
4.2	ટિકીટ ભાડાને લગતા ગાણિતિક પ્રશ્નો	62
4.3	ટિકીટ ભાડા અને લગેજ ચાર્જને લગતા ગાણિતિક પ્રશ્નો	68
4.4	નિગમ દ્વારા ઓગસ્ટ 2023 થી લાગુ કરવામાં આવેલ નવું ભાડા પત્રક	74
5.	**રોડ સેફટી**	
5.1	નેશનલ રોડ સેફટી પોલિસી	87
5.2	નેશનલ રોડ સેફટી બોર્ડ	87
5.3	સર્વોચ્ચ ન્યાયાલયની રોડ સેફટી માટેની કમિટી	87
5.4	સર્વોચ્ચ ન્યાયાલયની રોડ સેફટી માટેની માર્ગદર્શિકા	87
5.5	ગુજરાત રોડ સેફટી પોલિસી 2016-17	88
5.6	ગુજરાત રોડ સેફટી ઓથોરિટી એક્ટ (GUJROSA), 2018	88
	❍ ગુજરાત રોડ સેફટી ઓથોરિટીની રચના	88
	❍ એક્ઝિક્યુટિવ કમિટી	88
5.7	ગુડ સમરિટન એવોર્ડ	89
5.8	રોડ સેફટી માટેની ગ્લોબલ મિનિસ્ટ્રીયલ કોન્ફરન્સ	89
5.9	રોડ માર્કિંગ	90
	❍ રોડ માર્કીંગ રેખાઓ	90
	❍ રોડ લેન સિસ્ટમ	92
	❍ ભારતીય હાઈ–વે માઈલ સ્ટોન કલર કોડ	92
	❍ ટ્રાફિક લાઇટ (Traffic Light)	93
5.10	મોટર વાહન (ડ્રાઈવિંગ) રેગ્યુલેશન, 2017	93
5.11	વાહનોમાં ઉપલબ્ધ થતા રોડ સેફટીને લગતા અગત્યના સાધનો	93
5.12	માર્ગ ચિહ્નો	94
	❍ આદેશ દર્શક ચિહ્નો	94
	❍ ચેતવણી દર્શક ચિહ્નો	97
	❍ માહિતી દર્શક ચિહ્નો	100
6.	**પ્રાથમિક સારવાર**	
6.1	પ્રાથમિક સારવાર	102
6.2	અસ્થિભંગ	104
6.3	ઘા	106
6.4	બસમાં આગ લાગે ત્યારે	107
6.5	ચક્કર આવવા	108
6.6	લૂ લાગવી	108
6.7	નસકોરી ફુટવી	108
6.8	મોઢામાંથી લોહી નીકળવું	108
6.9	આંખમાં ઈજા થવી	108
6.10	ગળામાં વસ્તુઓ ફસાઇ જવી	108
6.11	ડુબવું	109
6.12	શ્વાસ અવરોધ	109
6.13	બેભાનવસ્થા-બેશુધ્ધિ-મુર્છા-આઘાત	111
6.14	વાઇ, ખેંચ, ફેફરું	111
6.15	વિજ કરંટ લાગવો	112
6.16	સગર્ભા સ્ત્રીને સારવાર	112
6.17	સર્પદંશ	112
6.18	મધમાખી કે ભમરા કરડે ત્યારે	112
6.19	ફર્સ્ટ એઇડ સંબંધિત સંસ્થાઓ	112
7.	**કમ્પ્યુટર**	
7.1	કમ્પ્યુટરનો પ્રાથમિક પરિચય	113
	❍ કમ્પ્યૂટર એટલે શું ?	113
	❍ કમ્પ્યૂટરની કાર્યપદ્ધતિ	113
	❍ કેટલાક મહત્વના શબ્દનો અર્થ	113
	❍ કમ્પ્યૂટરની લાક્ષણિકતાઓ	113
	❍ કમ્પ્યૂટરની મર્યાદાઓ	113
	❍ કમ્પ્યૂટરનો ઈતિહાસ	114
	❍ કમ્પ્યૂટરની હાર્ડવેર આધારિત પેઢીઓ	115
	❍ કમ્પ્યૂટરની સોફ્ટવેર આધારિત પેઢીઓ	116
7.2	હાર્ડવેર	117
	❍ ઇનપુટ ડિવાઈસ (Input Device)	117
	❍ કમ્પ્યૂટર મેમરીની વ્યાખ્યા અને તેના પ્રકારો	124
7.3	સોફટવેર	125
	❍ સિસ્ટમ સોફટવેર	125
	❍ એપ્લિકેશન સોફટવેર	126
7.4	નેટવર્ક	126
	❍ નેટવર્ક ટોપોલોજી	126
7.5	ઈન્ટરનેટ	126
7.6	અલગોરિધમ અને ફ્લોચાર્ટ	127
	❍ Algorithm એટલે શું ?	127
	❍ Flow Chart એટલે શું ?	127
	❍ PSEUDO CODE (સ્યુડો કોડ)	127

DEMO COPY

ક્રમ	પ્રકરણ	પાના નંબર
7.7	પ્રોગામિંગ લેગ્વેંજ	128
	❍ પ્રોગ્રામિંગ ભાષા પરિચય	128
	❍ કેટલીક જાણીતી પ્રોગ્રામિંગ ભાષાઓ	128
7.8	C પ્રોગામિંગ લેગ્વેંજ	129
	❍ C પ્રોગ્રામિંગ લેંગ્વેજનો પ્રાથમિક પરિચય	129
7.9	ડેટાબેઝ મેનેજમેન્ટ	138
	❍ DATA એટલે શું ?	138
	❍ Types of DATA (ડેટાના પ્રકાર)	138
	❍ Information (સૂચના)	138
	❍ Data Processing (ડેટા પ્રોસેસિંગ)	138
	❍ DBMS- Data Base Management System (ડેટા બેઝ મેનેજમેન્ટ સિસ્ટમ)	138
	❍ Different Type of Data Models (વિવિધ પ્રકારના ડેટા મોડલ)	139
	❍ માઇક્રોસોફ્ટ એક્સેસ (Microsoft Access)	139
7.10	HTML	140
7.11	MICROSOFT OFFICE 2013	143
	❍ માઇક્રોસોફ્ટ ઓફિસનો પરિચય	143
7.12	MICROSOFT WORD	143
	❍ M.S.Wordના અંગો	144
	❍ માઇક્રોસોફ્ટ વર્ડના અગત્યના ફંકશન	145
7.13	MICROSOFT EXCEL	154
	❍ M.S.Excelના અંગો	155
	❍ માઇક્રોસોફ્ટ એક્સેલના અગત્યના ફંકશન	156
	❍ એક્સેલ ફોર્મ્યુલા	159
7.14	MICROSOFT POWERPOINT	165
	❍ M.S.PowerPointના અંગો	167
	❍ M.S.Power Pointની વિશેષતાઓ	167
	❍ માઇક્રોસોફ્ટ પાવર પોઇન્ટના અગત્યના ફંકશન	168
7.15	ઓપન ઓફિસ કેલ્સી	171
	❍ કેલ્સીનું માળખું	171
	❍ કેલ્સીમાં વિધેય (formula)	172
	❍ કેલ્સીમાં આલેખ (Chart)	172
7.16	પરિશિષ્ટ	173

8. ગુજરાતી વ્યાકરણ

ક્રમ	પ્રકરણ	પાના નંબર
8.1	જોડાક્ષર પરિચય અને દ્વનિશ્રેણીક્રમ	185
8.2	સંધિ	186
	❍ સ્વરસંધિ	186
	❍ વ્યંજન સંધિ	188
	❍ વિસર્ગ સંધિ	190
8.3	સર્વનામ	192
	❍ પુરુષવાચક સર્વનામ	192
	❍ સાપેક્ષ / સંબંધવાચક સર્વનામ	192
	❍ પ્રશ્નવાચક સર્વનામ	192
	❍ દર્શક સર્વનામ	192
	❍ અનિશ્ચિતવાચક સર્વનામ	192
	❍ સ્વવાચક/નિજવાચક સર્વનામ	192
	❍ અન્યોન્યવાચક સર્વનામ	193
8.4	નિપાત	193
	❍ ભારવાચક નિપાત	193
	❍ સીમાવાચક નિપાત	193
	❍ વિનયવાચક નિપાત	193
	❍ પ્રકીર્ણ - લટકણિયારૂપ નિપાત	193
8.5	વિભકિત	194
8.6	અલંકાર	195
	❍ શબ્દાલંકાર	195
	❍ અર્થાલંકાર	195
8.7	સમાસ	197
	❍ સર્વપદપ્રધાન સમાસ	197
	❍ એકપદપ્રધાન સમાસ	198
	❍ અન્યપદપ્રધાન સમાસ	199
8.8	છંદ	201
	❍ છંદના નિયમો	201
	❍ અક્ષરમેળ છંદો	202
	❍ માત્રામેળ છંદો	205
	❍ સંખ્યામેળ છંદો	206
8.9	વાક્ય રચના	206
	❍ ગુજરાતી વાકયના પ્રકારો	206
8.10	વિરામ ચિહ્નો	208
8.11	જોડણી	211
	❍ પૂર્વપ્રત્યય	211
	❍ પરપ્રત્યય	211
	❍ તદભવ શબ્દોની જોડણીના નિયમો	213
	❍ અંગ્રેજી શબ્દોની જોડણી	214
	❍ કેટલાક અગત્યના ગુજરાતી શબ્દોની જોડણી	215
	❍ એક કરતા વધુ રીતે લખાતી શબ્દની જોડણી	215
	❍ ગુજરાતી ભાષામાં ખોટી રીતે વપરાતા શબ્દો	216

DEMO COPY

ક્રમ	પ્રકરણ	પાના નંબર
8.12	સમાનાર્થી શબ્દો	217
8.13	વિરોધી શબ્દો	220
8.14	શબ્દસમૂહ માટે એક શબ્દો	223
8.15	રૂઢિપ્રયોગ	226
8.16	કહેવતો	229

9. English Grammer

ક્રમ	પ્રકરણ	પાના નંબર
9.1	Primary Auxiliary Verbs (Be, Have & Do) પ્રાથમિક સહાયક ક્રિયાપદો	232
	❍ To be	232
	❍ To have	232
	❍ To do	233
9.2	Verb (ક્રિયાપદો)	233
	❍ Main verbs (મુખ્ય ક્રિયાપદ)	233
9.3	Noun (નામ)	235
	❍ Countable Noun (ગણી શકાય તેવું)	235
	❍ Uncountable Noun (ગણી ન શકાય તેવું)	235
9.4	Pronoun (સર્વનામ)	235
	❍ Subjective Case (કર્તા વિભક્તિ)	236
	❍ Objective Case (કર્મ વિભક્તિ)	236
	❍ Possessive Case (સંબંધિત વિભક્તિ)	236
	❍ Reflexive (સ્વવાચક)	236
9.5	Tense (કાળ)	236
	❍ Simple Present Tense (સાદો વર્તમાનકાળ)	237
	❍ Simple Past Tense (સાદો ભૂતકાળ)	237
	❍ Simple Future Tense (સાદો ભવિષ્યકાળ)	237
	❍ Present Continuous Tense (ચાલુ વર્તમાનકાળ)	237
	❍ Past Continuous Tense (ચાલુ ભૂતકાળ)	238
	❍ Future Continuous Tense (ચાલુ ભવિષ્યકાળ)	238
	❍ Present Perfect Tense(પૂર્ણ વર્તમાનકાળ)	238
	❍ Past Perfect Tense (પૂર્ણ ભૂતકાળ)	238
	❍ Future Perfect Tense (પૂર્ણ ભવિષ્યકાળ)	239
9.6	Wh Questions (Wh પ્રશ્નો)	239
9.7	Articles (ઉપપદ)	240
	❍ Types of Articles (Articlesના પ્રકારો)	240
9.8	Active- Passive Voice (કર્તરી-કર્મણિ પ્રયોગ)	242
	❍ Active Voice(A.V)નું Passive Voice(P.V)માં રૂપાંતર માટેના સામાન્ય નિયમો	242
9.9	Prepositions (નામયોગી અવયવો)	244
9.10	Adjective (વિશેષણો)	246
	❍ Formation of Adjective	246
	❍ Some Important Adjectives	246
9.11	Conjunctions (સંયોજકો)	247
9.12	Questions Tag (અનુપ્રશ્નો)	249
	❍ am/ is/ are/ do/ does/ did/ have/ has/ had/will/shall વગેરે જેવા 'To be'ના રૂપોનું કાળ મુજબ Question Tag	249
9.13	Interjections (ઉદ્‌ગારવાચક શબ્દો)	250
	❍ Types of Interjection (ઉદ્‌ગારવાચક શબ્દોના પ્રકાર)	250
9.14	Direct-Indirect Speech(પ્રત્યક્ષ-પરોક્ષ કથન)	251
9.15	Degree Of Comparison (તુલનાની કક્ષાઓ)	254
9.16	Alphabetical Order (મૂળાક્ષર ક્રમ)	255
9.17	Jumbles (ગુંચવાયેલા શબ્દો)	255
	❍ Rearrange the sentence	255
9.18	Synonym and Antonym (સમાનાર્થી અને વિરૂદ્ધાર્થી)	256
	❍ Synonym (સમાનાર્થી શબ્દો)	256
	❍ Antonym (વિરૂધાર્થી શબ્દો)	259
9.19	Phrasal Verb (વાક્યશૈલીના ક્રિયાપદ)	262

10. ગણિત

ક્રમ	પ્રકરણ	પાના નંબર
10.1	સંખ્યા પદ્ધતિ અને અપૂર્ણાંક	264
10.2	વર્ગ–વર્ગમૂળ અને ઘન–ઘનમૂળ	268
10.3	ઘાત અને ઘાતાંક	271
10.4	લ.સા.અ. અને ગુ.સા.અ.	271
10.5	સાદુંરૂપ અને બીજ ગણિત	273
10.6	સમાંતર અને ગુણોત્તર શ્રેણીઓ	274
10.7	સરેરાશ–મધ્યક, મધ્યસ્થ અને બહુલક	274
10.8	ટકાવારી	277
10.9	નફો–ખોટ અને વળતર	279
10.10	સાદું અને ચક્રવૃદ્ધિ વ્યાજ	281
10.11	ગુણોત્તર પ્રમાણ અને ભાગીદારી	283
10.12	સુરેખ અને દ્વિઘાત સમીકરણ	285
10.13	ઉંમર સંબંધિત પ્રશ્નો	286
10.14	સમય, કાર્ય અને મહેનતાણું	288
10.15	નળ અને ટાંકી	289
10.16	સમય, ઝડપ અને અંતર	290
10.17	ટ્રેન સંબંધિત પ્રશ્નો	292
10.18	ભૂમિતિનું માળખું	293

DEMO COPY

ક્રમ	પ્રકરણ	પાના નંબર
10.19	પરિમિતિ અને ક્ષેત્રફળ	298
10.20	વક્રસપાટીનું ક્ષેત્રફળ અને ઘનફળ	301

11. રિઝનીંગ

11.1	સમસંબંધ	304
11.2	વર્ગીકરણ	306
11.3	કોડિંગ-ડિકોડિંગ	307
11.4	ક્રમ કસોટી	311
11.5	શ્રેણી	313
11.6	શબ્દ સંરચના અને ગોઠવણી	317
11.7	દિશા અને અંતર	319
11.8	લોહીના સંબંધો	321
11.9	કેલેન્ડર	324
11.10	ઘડિયાળ	326
11.11	ગાણિતિક ક્રિયાઓ	329
11.12	લુપ્ત સંખ્યા	330
11.13	વેન આકૃતિ	332

12. ગુજરાતનું સામાન્ય જ્ઞાન

12.1	ગુજરાત : એક પરિચય	334
	❍ ભૌગોલિક ગુજરાત	334
	❍ સ્થાનિક સ્વરાજ	334
	❍ રાજ્ય પ્રતીકો	334
	❍ રાજકીય સ્થિતિ	334
	❍ વર્તમાન સ્થિતિ	335
	❍ વહીવટી સ્થિતિ	335
	❍ માનવ સંસાધન	335
	❍ શિક્ષણ અને સાક્ષરતા	335
	❍ નદીઓ	335
12.2	ગુજરાત અને ગુજરાતી તરીકે પ્રથમ	338
12.3	ગુજરાતમાં સૌથી નાનું અને મોટું	340
12.4	ભૌગોલિક ઉપનામો	340
12.5	મહાનુભાવોના ઉપનામ	341
12.6	ગુજરાતી ફિલ્મો	342

13. ભારતનું સામાન્ય જ્ઞાન

13.1	ભારતના પ્રથમ વ્યક્તિ	343
13.2	ભારતના પ્રથમ મહિલા	343
13.3	મહાનુભાવોના ઉપનામ	344
13.4	મહાનુભાવોની ઉક્તિ અને સૂત્ર	345
13.5	સમાધિ સ્થળો	346

ક્રમ	પ્રકરણ	પાના નંબર
13.6	ભારતમાં પ્રથમ	346
13.7	ભારતમાં સૌથી મોટું	347
13.8	ભારતમાં સૌથી વધુ	348
13.9	ભારતમાં સૌથી ઊંચું	348
13.10	ભારતમાં સૌથી લાંબુ	348
13.11	ભારતના જાણીતા સ્થળોના ભૌગોલિક ઉપનામો	348
13.12	ભારતના મુખ્ય સંગ્રહાલયો અને પુસ્તકાલયો	349
13.13	મહત્વના સંસ્થાઓ/સંગઠનો અને તેના સ્થાપકો	349
13.14	મુખ્ય સ્થાપકો	350
13.15	ભારતીય સંસ્કૃતિ	350
13.16	ભારતની મહત્વની ફિલ્મો	351
13.17	મહત્વની કૃતિ અને રચનાકાર	351
13.18	સાહિત્ય રચનાઓ, પ્રખ્યાત પુસ્તકો અને લેખકો	351
13.19	પૌરાણિક સંસ્કૃતિ	352
13.20	સ્વતંત્રતા સંગ્રામ સંબંધિત સાહિત્યના સર્જકો	352
13.21	ભારતના મહત્વના મહેલ અને હવેલીઓ	352
13.22	ચલણી નોટો પરના ચિત્રો	353
13.23	ભારતની ઐતિહાસિક વાવ	353
13.24	ભારતમાં આવેલી મહત્વની ગુફાઓ	353

14. ગુજરાતનો ઈતિહાસ

14.1	સિંધુખીણની સભ્યતા	358
14.2	પૌરાણિક કાળ	359
14.3	જૈન ધર્મ	360
14.4	બૌદ્ધ ધર્મ	360
14.5	મૌર્ય કાળ	360
14.6	કુષાણ વંશ અને કનિષ્ક	361
14.7	શક–ક્ષત્રપ વંશ	361
14.8	ગુજરાતમાં ગુપ્તકાળ	361
14.9	મૈત્રકકાળ (ઈ.સ. 470 થી 788)	362
14.10	અનુમૈત્રકકાળ (ઈ.સ. 788 થી 942)	362
14.11	ચાવડા વંશ (ઈ.સ. 746 થી 942)	363
14.12	સોલંકી વંશ (ઈ.સ. 942 થી 1244)	363
	❍ મૂળરાજ સોલંકી (ઈ.સ. 942 થી 997)	364
	❍ ચામુંડરાજ (ઈ.સ. 997 થી 1010)	364
	❍ ભીમદેવ પ્રથમ (ઈ.સ. 1022 થી 1064)	364
	❍ કર્ણદેવ પહેલો (ઈ.સ. 1064 થી 1094)	364
	❍ સિદ્ધરાજ જયસિંહ (ઈ.સ. 1094 થી 1143)	364
	❍ કુમારપાળ (ઈ.સ. 1143 થી 1173)	365

DEMO COPY

ક્રમ	પ્રકરણ	પાના નંબર
	❍ અજયપાળ (ઈ.સ. 1173 થી 1176)	365
	❍ મૂળરાજ બીજો (ઈ.સ. 1176 થી 1178)	365
	❍ ભીમદેવ બીજો (ઈ.સ. 1178 થી 1242)	365
	❍ ત્રિભુવનપાળ (ઈ.સ. 1242 થી 1244)	365
14.13	વાઘેલા વંશ	365
	❍ વસ્તુપાળ અને તેજપાળ (ગુજરાતનો બીજો સુવર્ણકાળ)	366
	❍ વિસલદેવ (ઈ.સ. 1244 થી 1262)	366
	❍ અર્જુનદેવ (ઈ.સ. 1262 થી 1275)	366
	❍ સારંગદેવ (ઈ.સ. 1275 થી 1296)	366
	❍ કર્ણદેવ બીજો (ઈ.સ. 1296 થી 1304)	366
14.14	ગુજરાતમાં દિલ્હી સલ્તનત	367
14.15	ગુજરાતમાં સ્વતંત્ર સલ્તનત	367
14.16	ગુજરાતમાં મુઘલકાળ	369
	❍ અકબર (ઈ.સ. 1572 થી 1605)	369
	❍ જહાંગીર 'સલીમ' (ઈ.સ. 1605 થી 1627)	369
	❍ શાહજહાં (ખુર્રમખાન) (ઈ.સ. 1627 થી 1658)	369
	❍ ઔરંગઝેબ (ઈ.સ. 1658 થી 1707)	369
14.17	મરાઠા શાસન	369
	❍ ગુજરાતમાં મરાઠા અને ગાયકવાડ શાસન	369
14.18	યુરોપિયન પ્રજાનું આગમન	370
14.19	1857નો સંગ્રામ	371
	❍ 1857ના સ્વાતંત્ર્ય સંગ્રામનો અંત અને તેના પરિણામો	371
14.20	ગુજરાતમાં સામાજિક અને ધાર્મિક સુધારા સાથે સંબંધિત સંસ્થાઓ	371
14.21	ગુજરાતમાં સ્વદેશી ચળવળ	372
14.22	ગુજરાતના ક્રાંતિકારીઓ	372
14.23	ગુજરાત અને ભારતીય રાષ્ટ્રીય કોંગ્રેસ	373
	❍ ભારતીય રાષ્ટ્રીય કોંગ્રેસની સ્થાપના	373
	❍ ગુજરાતમાં હોમરૂલ આંદોલન	373
14.24	ગાંધીજી અને સત્યાગ્રહો	373
	❍ ગાંધીજીનું પ્રારંભિક જીવન	373
	❍ ગાંધીજીના પ્રાદેશિક સત્યાગ્રહો	373
14.25	આઝાદ હિંદ ફોજ અને ગુજરાતીઓ	375
	❍ મણિલાલ દોશી	375
	❍ લક્ષ્મીદાસ દાણી	375
14.26	ગુજરાતના પ્રજાવત્સલ રાજવીઓ	375
	❍ ભાવનગરના રાજવીઓ	375

ક્રમ	પ્રકરણ	પાના નંબર
	❍ જામનગર (નવાનગર)ના રાજવીઓ	375
	❍ ગોંડલના રાજવીઓ	376
	❍ મોરબીના રાજવીઓ	376
	❍ વડોદરાના રાજવીઓ	376
14.27	દેશી રાજ્યોનું વિલીનીકરણ	377
	❍ જૂનાગઢનું ભારત સંઘ સાથે જોડાણ	377
14.28	આરઝી હકૂમત	377
	❍ આરઝી હકૂમતના હોદ્દેદારો	377
14.29	સંયુક્ત સૌરાષ્ટ્રની રચના	377
14.30	મહાગુજરાત આંદોલન	377
	❍ મહાગુજરાત આંદોલનની પૂર્વભૂમિકા	377
	❍ મહાગુજરાત આંદોલનની શરૂઆત	378
	❍ મહાગુજરાત જનતા પરિષદ	378
	❍ ચૂંટણી અને પરિણામ	378
	❍ શહીદ સ્મારક સત્યાગ્રહ	378
14.31	ગુજરાત રાજ્યની રચના	379
	❍ ગુજરાત રાજ્યની સ્થાપના	379
14.32	ગુજરાતના મુખ્યમંત્રીઓ	379
14.33	ગુજરાતના રાજ્યપાલ	381
14.34	ગુજરાત વિધાનસભાના અધ્યક્ષ	382

15. ગુજરાત અને ભારતનો વારસો

ક્રમ	પ્રકરણ	પાના નંબર
15.1	ગુજરાતની વાવ અને પ્રકારો	383
15.2	ગુજરાતના તળાવ, સરોવર અને કુંડ	383
15.3	ગુજરાતના ગ્રંથાલય/લાઈબ્રેરી	384
15.4	મહેલો, પેલેસ અને મ્યુઝિયમ	385
15.5	ગુજરાતના લોકમેળા	386
15.6	ભારતીય નૃત્ય	387
	❍ શાસ્ત્રીય નૃત્ય	387
	❍ પ્રાદેશિક નૃત્ય	387
15.7	લોકવાદ્યો અને લોકસંગીત	387
	❍ વાદ્ય અને તેની સાથે સંકળાયેલા કલાકારો	387
15.8	સાંસ્કૃતિક સંસ્થાઓ	388
15.9	ભારતની જનજાતિઓ	388
	❍ રાજ્ય અને સંબંધિત જનજાતિઓ	388
	❍ રાજ્ય અને સંબંધિત આદિમ જનજાતિ સમૂહ	388
15.10	ચિત્રકલા અને ભરતકામ	389
	❍ ભારતીય ચિત્રકાર અને તેમની પ્રસિદ્ધ કૃતિઓ	389
15.11	નાટ્યકળા	389
	❍ નાટ્યકૃતિ અને તેના રચયિતા	389

DEMO COPY

ક્રમ	પ્રકરણ	પાના નંબર

16. ગુજરાત અને ભારતમાં પ્રવાસન

ક્રમ	પ્રકરણ	પાના નંબર
16.1	ગુજરાતનાં પ્રવાસન સ્થળો	390
	❍ સોમનાથ મંદિર (ગીર સોમનાથ)	390
	❍ દ્વારકાધીશ મંદિર (દેવભૂમિ દ્વારકા)	390
	❍ મહાકાલી માતાનું મંદિર (પાવાગઢ)	390
	❍ ગિરનાર પર્વત (જૂનાગઢ)	390
	❍ અંબાજી મંદિર (બનાસકાંઠા)	390
	❍ અક્ષરધામ મંદિર (ગાંધીનગર)	390
	❍ રણછોડરાયનું મંદિર (ડાકોર)	391
	❍ ચાંપાનેર (પંચમહાલ)	391
	❍ અમદાવાદ, ઐતિહાસિક શહેર	391
	❍ સ્ટેચ્યૂ ઓફ યુનિટી (નર્મદા)	391
	❍ કચ્છ રણોત્સવ (ધોરડો-કચ્છ)	391
	❍ સાપુતારા મોન્સૂન ફેસ્ટિવલ (ડાંગ)	391
	❍ નળ સરોવર (અમદાવાદ)	391
	❍ નારાયણ સરોવર (કચ્છ)	391
16.2	ભારતનાં પ્રવાસન સ્થળો	393

17. મહાનુભાવો

ક્રમ	પ્રકરણ	પાના નંબર
17.1	ભારતના મહાનુભાવો	398
17.2	ગુજરાતના મહાનુભાવો	400

18. ગુજરાતી સાહિત્ય

ક્રમ	પ્રકરણ	પાના નંબર
18.1	મધ્યકાલીન ગુજરાતી સાહિત્ય	413
18.2	અર્વાચીન ગુજરાતી સાહિત્ય	414

19. ગુજરાતની ભૂગોળ

ક્રમ	પ્રકરણ	પાના નંબર
19.1	ગુજરાતની ભૌગોલિક માહિતી	425
	❍ ગુજરાતનું સ્થાન, સીમા અને વિસ્તાર	425
19.2	ગુજરાતના જિલ્લાઓની રચના	425
19.3	ગુજરાતનું ભૂપૃષ્ઠ	426
	❍ ગુજરાતનો દરિયાકિનારો	426
	❍ ગુજરાતનો રણપ્રદેશ	426
	❍ ગુજરાતના મેદાનો	427
	❍ ગુજરાતનો ઉચ્ચપ્રદેશ	427
	❍ ગુજરાતના ડુંગરાળ પ્રદેશો	427
19.4	ગુજરાતના ભૌગોલિક પ્રદેશો	428
	❍ કચ્છના ભૌગોલિક પ્રદેશો	428
	❍ સૌરાષ્ટ્રના ભૌગોલિક પ્રદેશો	428
	❍ તળ ગુજરાતના ભૌગોલિક પ્રદેશો	429
19.5	ગુજરાતનું જળતંત્ર	430
19.6	ગુજરાતમાં સિંચાઇ	433
	❍ સૌની યોજના	433
	❍ કલ્પસર યોજના	433
19.7	ગુજરાતની આબોહવા	434
19.8	ગુજરાતની જમીન સંપત્તિ	434
	❍ કાંપની જમીન	435
	❍ કાળી જમીન	435
	❍ ક્ષારીય જમીન	435
	❍ રેતાળ જમીન	435
	❍ પડખાઉ જમીન	435
	❍ પહાડી જમીન	435
	❍ જંગલોની જમીન	435
19.9	ગુજરાતમાં કૃષિ	436
	❍ હરિયાળી ક્રાંતિ	436
	❍ કૃષિના પાકોનું વર્ગીકરણ	436
	❍ ધાન્ય/રોકડિયા/તેલીબિયાં પાકો	436
	❍ ફળફળાદિ (Fruits)	437
	❍ શાકભાજી (Vegetable)	437
	❍ ફુલ (Flower)	437
19.10	ગુજરાતની જંગલ સંપત્તિ	438
	❍ ગુજરાતના જંગલો અને તેના પ્રકારો	438
19.11	ગુજરાતની પશુ સંપત્તિ	439
19.12	ગુજરાતમાં મત્સ્ય સંપત્તિ	442
19.13	ગુજરાતના ઉદ્યોગો	443
	❍ ગુજરાતનો ઔદ્યોગિક ઈતિહાસ	443
	❍ ગુજરાતના મહત્વના ઉદ્યોગો	443
19.14	ગુજરાતની ખનીજ સંપત્તિ	447

20. ગુજરાતના જિલ્લા

21. ગુજરાતની અર્થવ્યવસ્થા

ક્રમ	પ્રકરણ	પાના નંબર
21.1	ગુજરાતના વિદ્યુતમથકો	463
	❍ તાપ વિદ્યુતમથક (Thermal Power Plant)	463
	❍ જળ વિદ્યુતમથક	463
	❍ અણુ વિદ્યુતમથક	463
21.2	ગુજરાતમાં પરિવહન	463
	❍ ગુજરાતમાં સડક માર્ગ	463
	❍ કોસ્ટલ કોરિડોર	464
	❍ રેલ પરિવહન	464
	❍ હવાઈ માર્ગ	465

DEMO COPY

ક્રમ	પ્રકરણ	પાના નંબર
	❍ પરિવહનના અન્ય માર્ગો	465
	❍ પાઈપલાઈન પરિવહન	465
21.3	ગુજરાતના બંદરો	465
	❍ સંચાર	465
	❍ રેડિયો	466
	❍ દૂરદર્શન	466
	❍ ટપાલસેવા	466

22. ભારતનું બંધારણ

ક્રમ	પ્રકરણ	પાના નંબર
22.1	ઐતિહાસિક પૃષ્ઠભૂમિ	467
	❍ કંપની શાસન (1773 - 1858)	467
	❍ બ્રિટિશ તાજનું શાસન (1858 - 1947)	467
22.2	બંધારણની રચના	467
	❍ બંધારણ સભાની રચના	467
	❍ બંધારણસભાનું માળખું અને સ્વરૂપ	467
	❍ બંધારણસભાની કાર્યવાહી	467
	❍ મહત્વની બંધારણ સમિતિઓ અને તેના અધ્યક્ષ	468
	❍ 1946નું વચગાળાનું મંત્રીમંડળ	468
	❍ સ્વતંત્ર ભારતની પ્રથમ કેબિનેટ, 1947	468
22.3	રાષ્ટ્રીય પ્રતીકો	468
22.4	બંધારણના પરિશિષ્ટો/અનુસૂચિઓ	469
22.5	આમુખ	469
22.6	બંધારણના સ્ત્રોત	469
22.7	સંઘ અને તેનું રાજ્યક્ષેત્ર	470
	❍ નવા રાજ્યોની રચના	470
22.8	નાગરિકતા	470
22.9	મૂળભૂત અધિકારો	470
22.10	રાજ્યનીતિના માર્ગદર્શક સિદ્ધાંતો	471
22.11	મૂળભૂત ફરજો	471
22.12	રાષ્ટ્રપતિ	471
22.13	ઉપરાષ્ટ્રપતિ	473
22.14	વડાપ્રધાન અને મંત્રીપરિષદ	474
22.15	સંસદ	475
22.16	રાજ્યસભા	475
22.17	લોકસભા	475
22.18	સંસદ સંબંધિત કેટલીક મહત્વની બાબતો	476
22.19	રાજ્ય વિધાનમંડળ	477
22.20	રાજ્યપાલ	477
22.21	મુખ્યમંત્રી અને મંત્રીમંડળ	478
22.22	વિધાન પરિષદ	478
22.23	વિધાનસભા	479
22.24	સર્વોચ્ચ અદાલત	479
22.25	હાઈકોર્ટ	480
22.26	તાબાની અદાલતો	480
22.27	બંધારણીય સંસ્થાઓ	480
22.28	અન્ય સંસ્થાઓ	481
22.29	સ્થાનિક સ્વરાજ્ય	482
22.30	કેન્દ્ર – રાજ્ય સંબંધ	483
22.31	કટોકટી અંગેની જોગવાઈઓ	483
22.32	બંધારણીય સુધારા	483
22.33	કેટલાક અગત્યના અનુચ્છેદ	485

23. સામાન્ય વિજ્ઞાન

ક્રમ	પ્રકરણ	પાના નંબર
23.1	જીવ વિજ્ઞાન	490
23.2	રસાયણ વિજ્ઞાન	496
23.3	ભૌતિક વિજ્ઞાન	501

24. વર્તમાન પ્રવાહ

ક્રમ	પ્રકરણ	પાના નંબર
24.1	ગુજરાત	507
24.2	ભારત	513
24.3	વિશ્વ	517

25. ગુજરાત અને ભારતના પદાધિકારીઓ

26. મહત્વના દિવસો

અગાઉની પરીક્ષામાં પૂછાયેલા પ્રશ્નપત્રો

ક્રમ	પ્રકરણ	પાના નંબર
	GSRTC કંડક્ટર પ્રશ્નપત્ર-2021	531
	GSRTC કંડક્ટર પ્રશ્નપત્ર-2018	538
	GSRTC કંડક્ટર પ્રશ્નપત્ર-2017 (3)	545
	GSRTC કંડક્ટર પ્રશ્નપત્ર-2017 (2)	552
	GSRTC કંડક્ટર પ્રશ્નપત્ર-2017 (1)	558

DEMO COPY

રોડ માર્કિંગ

સફેદ રંગની ત્રુટક રેખા

પીળા રંગની ત્રુટક રેખા

સફેદ રંગની સળંગ રેખા

પીળા રંગની સળંગ રેખા

પીળા/સફેદ રંગની બે સળંગ રેખા

રોડના કિનારાની પીળી રેખા

DEMO COPY

રોડના કિનારાની સફેદ રેખા

સળંગ રેખા સાથે ત્રુટક રેખા

સ્ટોપ લાઈન

Acceleration રોડ માર્કિંગ

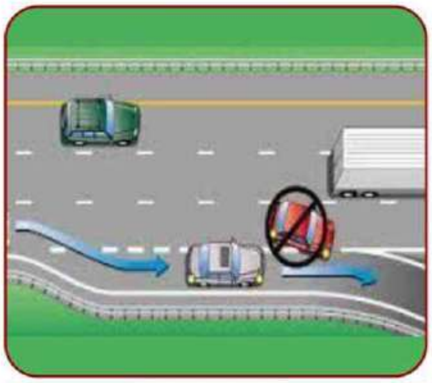

Deceleration રોડ માર્કિંગ

રાઉન્ડઅબાઉટ સિસ્ટમ

માહિતીપ્રદ નિશાનીઓ

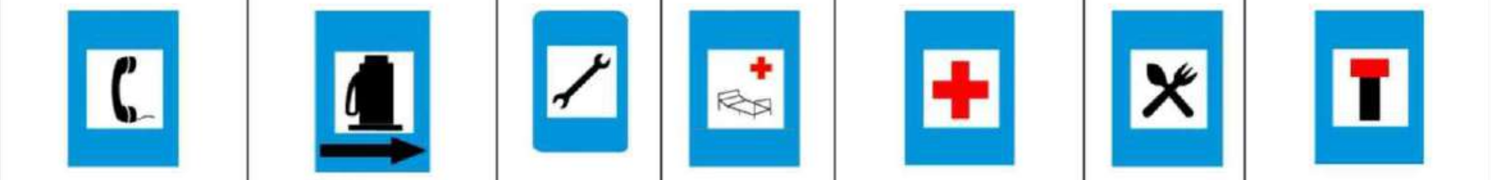

સાર્વજનિક ટેલિફોન	પેટ્રોલ પંપ	ગેરેજ	હોસ્પિટલ	પ્રાથમિક સારવાર કેન્દ્ર	હોટલ	સીધો રસ્તો નથી

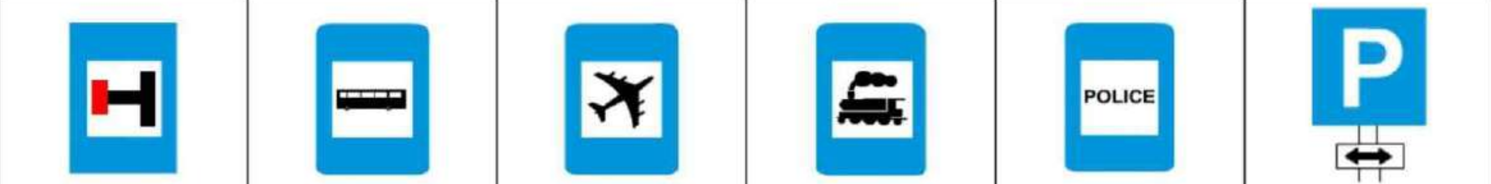

ડાબી સાઈડ રસ્તો નથી	બસ સ્ટોપ	વિમાન મથક	રેલવે સ્ટેશન	પોલીસ સ્ટેશન	બન્ને બાજુ પાર્કિંગ

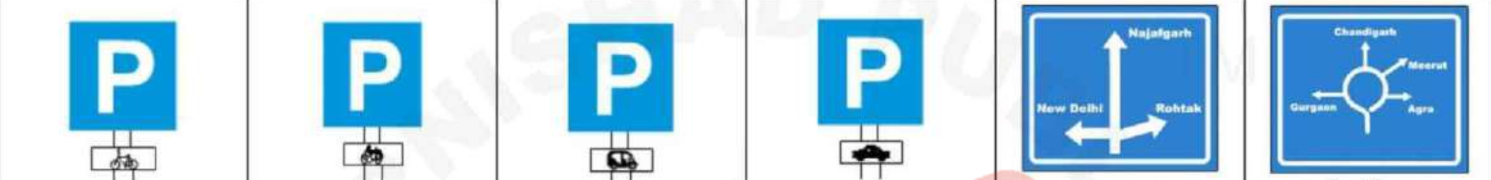

સાઈકલ પાર્કિંગ	મોટરસાઈકલ પાર્કિંગ	રીક્ષા પાર્કિંગ	મોટરવાહન પાર્કિંગ	ત્રણ રસ્તાનું જંકશન	સર્કલથી છૂટા પડતા રસ્તાઓ

DEMO COPY

ટ્રાફિક પોલીસ દ્વારા દર્શાવાતા હાથના સંકેત

પાછળથી આવતા વાહનોને થોભાવવા માટે.	આગળથી આવતા વાહનોને થોભાવવા માટે.	આગળ–પાછળ એમ બંને બાજુએથી આવતા વાહનોને થોભાવવા માટે.	જમણી બાજુથી આવતા વાહનને થોભાવવા અને ડાબી બાજુથી આવતા વાહનને જમણી બાજુ વાળવા માટે.	ડાબી તરફથી આવતા વાહનને થોભાવી જમણી બાજુથી આવતા વાહનને જવા દેવા માટે.

ટ્રાફિક બંધ કરવા માટે.	જમણી બાજુથી આવતા વાહનોને ઈશારો કરવો	ડાબી તરફથી આવતાં વાહનોને પીઠ તરફના પાછળના ભાગે જવા દેવા પરવાનગી આપવા માટે.	ડાબી બાજુથી આવતા વાહનોને થોભાવવા અને જમણી બાજુ વળતા પહેલા થોભાવવા માટે.

યુવા ઉપનિષદ્ પબ્લિકેશન, સુરત દ્વારા પ્રકાશિત

કમ્પ્યૂટર એક પરિચય

APPENDIX - G મુજબ

2nd RANK HOT NEW RELEASES | 6th RANK BESTSELLERS
SPSC Category
All Categories of Books on Amazon India

1st RANK HOT NEW RELEASES | 1st RANK BESTSELLERS
GPSC Category

4th RANK HOT NEW RELEASES
Government Exams

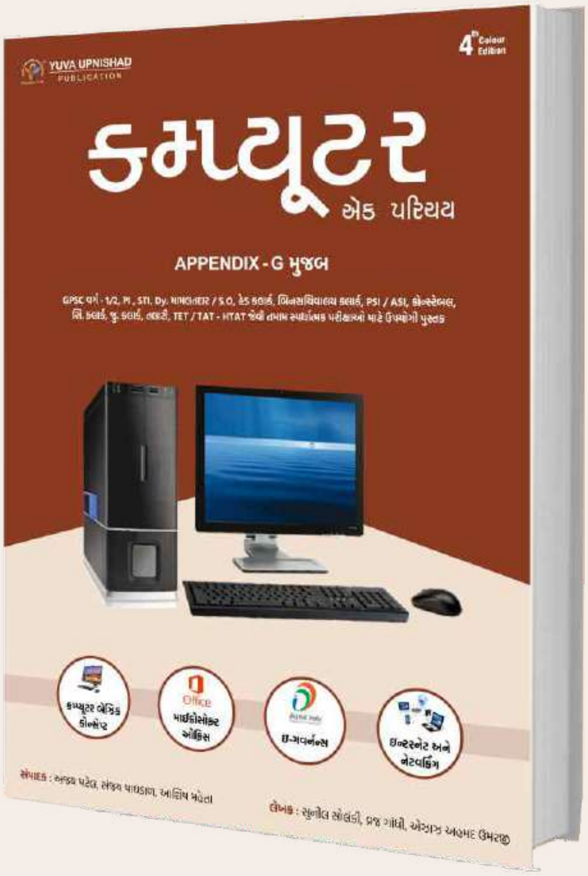

પુસ્તકની વિશેષતા

- કમ્પ્યૂટર વિષયના નવા અભ્યાસક્રમ મુજબ માઇક્રોસોફ્ટ ઓફિસ 2013ની વિસ્તૃત રજૂઆત
- પ્રકરણવાર અગાઉની પરીક્ષામાં પૂછાયેલા 750થી વધુ MCQનો સમાવેશ
- પરીક્ષાલક્ષી 900થી વધુ વનલાઇનર પ્રશ્નોનો સમાવેશ
- થિયરી તેમજ પ્રેક્ટિકલ પરીક્ષા માટે ઉપયોગી Short-Cut Keyની મુદ્દા સાથે સરળ રજૂઆત
- 250થી વધુ ગ્રાફિક્સ અને 150થી વધુ ટેબલની મદદથી ઉપયોગી માહિતીનો સમાવેશ.
- પુસ્તકનાં અંતે પરીક્ષા માટે ઉપયોગી પરિશિષ્ટની રજૂઆત
- સંપૂર્ણ પરીક્ષાલક્ષી અભિગમથી સરકારી પાઠ્યપુસ્તકો તેમજ આધારભૂત ગ્રંથોના આધારે પુસ્તકનું નિર્માણ

YUVA UPNISHAD PUBLICATION

2nd Floor, Ankur Shopping Center, Near Gujarat Gas Circle, Adajan, Surat, Gujarat

For more detail 99094 49289

ADAJAN	VARACHHA	KATARGAM	VYARA	MANDVI	VALSAD	CHIKHLI	DHARAMPUR	GANDHINAGAR
99094 39795	83479 30810	88494 82275	74348 39380	90994 42310	99094 39971	99094 39622	85115 39971	97260 86976

Join YuvaUpnishadFoundation | Yuva Upnishad Foundation | YuvaUpnishadFoundation | Yuva Upnishad Foundation

TICKET NO. 1

ગુજરાત રાજ્ય માર્ગ વાહન વ્યવહાર નિગમ(GSRTC)ને લગતી માહિતી

1.1 નિગમને લગતી માહિતી

ગુજરાત રાજ્ય માર્ગ વાહનવ્યવહાર નિગમ (Gujarat State Road Transport Corporation - GSRTC) એ એક મુસાફર પરિવહન સંસ્થા છે, જે ગુજરાત અને અન્ય પાડોશી રાજ્યોને જેમ કે, રાજસ્થાન, મધ્યપ્રદેશ અને મહારાષ્ટ્ર તેમજ દાદરા અને નગર હવેલી અને દમણ અને દીવ કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશમાં બસ સેવા પૂરી પાડે છે.

- ગુજરાત રાજ્ય માર્ગ વાહનવ્યવહાર નિગમ (Gujarat State Road Transport Corporation - GSRTC) ની સ્થાપના **1 મે, 1960** ના રોજ રોડ ટ્રાન્સપોર્ટ કોર્પોરેશન એક્ટ, 1950 અંતર્ગત કરવામાં આવી હતી.
- GSRTC નું ધ્યેય વાક્ય : **સ્મિત સાથે સ્ટિઅરિંગ માઈલ (Steering Miles with Smiles)**
- મુખ્ય મથક : સેન્ટ્રલ એસ.ટી. વર્કશોપ, નરોડા
- સેન્ટ્રલ ઓફિસ : GSRTC, રાણીપ – અમદાવાદ
- હાલના મેનેજિંગ ડિરેક્ટર : **એમ. એ. ગાંધી (IAS)**
- ગુજરાતના ગૃહ, ઉદ્યોગ, પરિવહન, યુવા અને રમતગમત રાજ્ય મંત્રી : **હર્ષ સંઘવી**
- રોડ ટ્રાન્સપોર્ટ કોર્પોરેશન એક્ટ, 1950 અંતર્ગત 1 જુલાઈ 1971 ના રોજ **ગુજરાત રાજ્ય રોડ ટ્રાન્સપોર્ટ કોર્પોરેશન નિયમો, 1971** અમલમાં આવ્યો.

ગુજરાત રાજ્ય રોડ ટ્રાન્સપોર્ટ કોર્પોરેશન નિયમો, 1971 :

- આ નિયમો અંતર્ગત નિગમમાં એક ચેરમેન અને લઘુત્તમ પાંચ તથા મહત્તમ સત્તર અન્ય ડિરેક્ટરો હશે. જે પૈકીના ત્રણ ડિરેક્ટરો કેન્દ્ર સરકારનું અને ત્રણ ડિરેક્ટરો રાજ્ય સરકારનું પ્રતિનિધિત્વ કરશે.
- ચેરમેન તેમજ ડિરેક્ટરો પૈકીના એક વાઈસ ચેરમેનની નિમણૂક રાજ્ય સરકાર કરશે.
- ડિરેક્ટરોની નિમણૂક ત્રણ વર્ષ માટે કરવામાં આવશે.
- આ નિયમો અંતર્ગત નિગમની બેઠક દર ત્રણ મહિને એકવાર યોજાવી જોઈએ.

Table No : 1.1 **વિભાગોની માહિતી**

સ્થાપના સમય	હાલ
વિભાગ : 7	વિભાગ : 16
ડેપો : 76	ડેપો : 125
વિભાગીય વર્કશોપ : 7	બસ સ્ટેશન : 226
બસો : 1767	પિકઅપ સ્ટેન્ડ : 1554 થી વધુ
	બસો : 8322

Table No : 1.2 **નિગમના 16 વિભાગો**

વિભાગો	બસની ઓળખ	ડેપો
અમદાવાદ	આશ્રમ	અમદાવાદ, બારેજા, સાણંદ, વિરમગામ, ધોળકા, ધંધૂકા, બાવળા, દહેગામ, ગાંધીનગર, ચંડોળા
અમરેલી	ગીર	અમરેલી, સાવરકુંડલા, બગસરા, ઉના, ધારી, રાજુલા, કોડીનાર
વડોદરા	વિશ્વામિત્રી	વડોદરા, છોટા ઉદેપુર, બોડેલી, પાદરા, કરજણ, ડભોઈ, વાઘોડિયા
ભાવનગર	શેત્રુંજય	ભાવનગર, તળાજા, મહુવા, પાલીતાણા, ગારિયાધાર, ગઢડા, બોટાદ, બરવાળા
ભૂજ	કચ્છ	ભૂજ, માંડવી, મુંદ્રા, અંજાર, ભચાઉ, રાપર, નલિયા, નખત્રાણા
ભરૂચ	નર્મદા	ભરૂચ, જંબુસર, અંકલેશ્વર, ઝઘડિયા, રાજપીપળા
ગોધરા	પાવાગઢ	ગોધરા, દાહોદ, લુણાવડા, સંતરામપુર, ઝાલોદ, હાલોલ, બારિયા
હિંમતનગર	સાબર	હિંમતનગર, ઈડર, ભિલોડા, મોડાસા, ખેડબ્રહ્મા, પ્રાંતિજ, બાયડ, માણસા
રાજકોટ	સૌરાષ્ટ્ર	રાજકોટ, ગોંડલ, સુરેન્દ્રનગર, ચોટીલા, લીંબડી, મોરબી, ધ્રાંગધ્રા, જસદણ, વાંકાનેર
જામનગર	દ્વારકા	જામનગર, દ્વારકા, ખંભાળિયા, ધ્રોલ, જામ જોધપુર
જૂનાગઢ	સોમનાથ	જૂનાગઢ, પોરબંદર, વેરાવળ, ઉપલેટા, કેશોદ, ધોરાજી, માંગરોળ, બાંટવા, જેતપુર
મહેસાણા	મોઢેરા	મહેસાણા, વિસનગર, કડી, મોઢેરા, બેચરાજી, કલોલ, વડનગર, ચાણસ્મા, ખેરાલુ, હારજી, પાટણ, વીજાપુર, ઊંઝા

DEMO COPY

ઉંમર	ટિકિટ
5 વર્ષથી નીચેની ઉંમર	કોઈ ટિકિટ નહીં
5 વર્ષથી 12 વર્ષ	અડધી
12 વર્ષથી વધુ	આખી

➪ તાજેતરમાં પ્રતિ મુસાફર **મફત સામાન વહન** કરવાની ક્ષમતા 15 કિ.ગ્રાથી વધારીને **25 કિ.ગ્રા** કરવામાં આવી છે. (એક પુખ્તવયનો મુસાફર પોતાની સાથે 25 કિ.ગ્રા. વજનનો સામાન જ્યારે 5 વર્ષથી 12 વર્ષનું બાળક 12.5 કિ.ગ્રા. સામાન લગેજ ચાર્જ વિના લઈ જઈ શકે છે.)

➪ દિવ્યાંગ મુસાફરો માટે ઈ–ટિકિટ રજૂ કરવામાં આવી.

➪ વિદ્યાર્થીઓ અને દૈનિક મુસાફરો રાહત દરે મુસાફરી કરી શકે તે માટેની વિવિધ યોજનાઓ

1.7 પુરસ્કાર

GSRTC ને તેના પ્રદર્શન માટે સંખ્યાબંધ રાષ્ટ્રીય પુરસ્કાર પ્રાપ્ત થયા છે.

Table No : 1.6 **GSRTC તથા તેના વિભાગને મળેલા પુરસ્કારો**

ક્રમ	પુરસ્કાર	વર્ષ
1.	ડીઝલ કે.એમ.પી.એલ.(KMPL-કિલોમીટર પ્રતિ લિટર)માં સૌથી વધુ સુધારો.	1978-79
2.	અર્બન સર્વિસ અમદાવદ કે.એમ.પી.એલ. (KMPL-કિલોમીટર પ્રતિ લિટર) માં સૌથી વધુ સુધારો.	2017-18
3.	ઈન હાઉસ બોડી બિલ્ડિંગ, કમાન્ડ એન્ડ કંટ્રોલ સેન્ટર, ગ્રુપ બુકિંગ યોજના માટે પ્લેટિનમ સ્કોચ એવોર્ડ - 2019	2018-19
4.	ટ્રાન્સપોર્ટ મિનિસ્ટરનો રોડ સેફ્ટી એવોર્ડ.	2019-20
5.	લગ્ન પ્રસંગ પર વિશેષ બસ માટે પ્લેટિનમ સ્કોચ એવોર્ડ 2019.	2019-20
6.	કૌશલ્ય વિકાસ અને ઉદ્યોગ સાહસિકતા મંત્રાલય તરફથી દેશમાં છેલ્લા ચાર વર્ષ દરમિયાન સૌથી વધુ સંખ્યામાં એપ્રેન્ટિસની ભરતી કરવા બદલ કૌશલ્યાચાર્ય પુરસ્કાર	2020-21
7.	પેટ્રોલિયમ કન્ઝર્વેશન રિસર્ચ એસોસિએશન દ્વારા GSRTCના 6 ડેપોને શ્રેષ્ઠ ઈંધણ કાર્યક્ષમતા પુરસ્કાર આપવામાં આવ્યો.	2020-21
8.	મહત્તમ ઓનલાઈન પેસેન્જર પ્રવાસ ઝુંબેશ તા. 25મી ઓક્ટોબર 2021 થી 16મી નવેમ્બર 2021 સુધી અને એક નવો વર્લ્ડ રેકોર્ડ બનાવ્યો – વર્લ્ડ રેકોર્ડ ઈન્ડિયા	2020-21
9.	ટ્રાન્સપોર્ટ મિનિસ્ટરનો રોડ સેફ્ટી એવોર્ડ.	2020-21

1.8 ગુજરાત પવિત્ર યાત્રાધામ વિકાસ બોર્ડ, ગાંધીનગર

ગુજરાત પવિત્ર યાત્રાધામ વિકાસ બોર્ડની રચના વર્ષ **1995માં** પ્રથમ વખત કરવામાં આવી હતી. આ બોર્ડની શરૂઆતમાં ચાર વર્ષ માટે ગુજરાત પ્રવાસન નિગમ લિ. સાથે સંકળાયેલું હતું અને વર્ષ 1999 થી સ્વતંત્ર બન્યું હતું.

➪ ગુજરાતના પવિત્ર યાત્રાધામોમાં સોમનાથ, અંબાજી, દ્વારકા, પાલીતાણા, ગિરનાર, ડાકોર, શામળાજી, પાવાગઢ, બહુચરાજી, રામપગદંડી અને અન્ય મંદિરોનો સમાવેશ કરવામાં આવેલ છે.

➪ ગુજરાત રાજ્ય પવિત્ર યાત્રાધામ વિકાસ બોર્ડ દ્વારા શ્રવણતીર્થ દર્શન યોજનાનું અમલીકરણ કરવામાં આવે છે, જેની માહિતી નીચે મુજબ છે.

❍ શ્રવણતીર્થ દર્શન યોજના

શ્રવણતીર્થ દર્શન યોજના વર્ષ 2017માં ગુજરાતના પ્રવાસન વિભાગ દ્વારા શરૂ કરવામાં આવી હતી.

➪ ગુજરાત રાજ્યમાં વસવાટ કરતા હોય તેવા સિનિયર સીટીઝનને જ લાભ મળવા પાત્ર છે.

➪ યોજનાનો લાભ લેનાર અરજદાર અરજીની તારીખે 60 વર્ષ કે તેનાથી વધુની ઉંમર હોવી જોઈએ.

➪ પતિ અને પત્ની સાથે હોય તો બંને પૈકી એકની ઉંમર અરજીની તારીખે 60 વર્ષ કે તેનાથી વધુ હોવી જોઈએ.

➪ **70 વર્ષથી વધુ ઉંમરની વ્યક્તિ જો એકલા પ્રવાસ** કરતી હોય તો તેઓની સાથે **18 વર્ષ કે તેથી વધુ ઉંમરના એક એટેન્ડન્ટને** લઈ જઈ શકશે.

➪ આ યોજનાનો લાભ લેવા માટે ઓછામાં ઓછા **27 વરિષ્ઠ નાગરિકોના સમૂહની** અરજી માન્ય ગણી લાભ આપવામાં આવશે.

➪ આ યોજનામાં એક વ્યક્તિને પ્રત્યેક નાણાકીય વર્ષમાં એકવાર લાભ મળી શકશે.

❑ સહાય

આ યોજના હેઠળ ગુજરાતના યાત્રાધામોમાં **ત્રણ રાત્રિ અને ત્રણ દિવસ (72 કલાક)** સુધીના પ્રવાસની મર્યાદામાં લાભ આપવામાં આવશે.

➪ આ યોજના હેઠળ એસ.ટીની સુપર બસ (નોન એ.સી) ઉપરાંત એસ.ટી. ની મીની બસ (નોન એ.સી.), એ.સી. કોચ, સ્લીપર કોચનું ભાડું અથવા ખાનગી બસનું ભાડું બેમાંથી જે ઓછું હોય તેની 75% **કે તેથી વધુ રકમ** સહાય પેટે આપવામાં આવશે.

➪ આ યોજના હેઠળ 2000 કિ.મીની મર્યાદામાં જ પ્રવાસ કરવાનો રહેશે.

➪ આ યોજના હેઠળ 27 થી 35 લાભાર્થી સુધી મીની બસનું ભાડું અને 36 થી 56 લાભાર્થી સુધી એક્સપ્રેસ બસનું ભાડું મળશે.

➪ બસના ભાડાની સહાય ઉપરાંત ભોજન તેમજ રોકાણની સુવિધા માટે યાત્રાના દિવસ મુજબ વ્યક્તિદીઠ અમુક ઉચ્ચક રકમની સહાય આપવામાં આવે છે.

DEMO COPY

TICKET NO. 2

મોટર વાહન અધિનિયમ, 1988

2.1 મોટર વાહન અધિનિયમ 1988 (Motor Vehicles Act-1988) સંક્ષિપ્તમાં કલમોની જોગવાઈ

પ્રકરણ-1 પ્રારંભિક	
કલમ–1 :	ટૂંકું નામ, વિસ્તાર અને શરૂઆત
કલમ–2 :	વ્યાખ્યાઓ
કલમ–2(A) :	'ઈ–કાર્ટ, 'ઈ–રિક્ષા'
કલમ–2(B) :	નવીનીકરણમાં પ્રોત્સાહન (Promotion of Innovation)
પ્રકરણ-2 મોટરવાહનના ડ્રાઈવરને લાયસન્સ આપવા બાબત	
કલમ–3 :	ડ્રાઈવિંગ માટેના લાયસન્સની જરૂરિયાત
કલમ–4 :	મોટરવાહનો ચલાવવાની બાબતમાં વયમર્યાદા
કલમ–5 :	કલમ –3 અને કલમ –4 ના ઉલ્લંઘન માટે મોટર વાહનના માલિકોની જવાબદારી
કલમ–6 :	ડ્રાઈવિંગ લાયસન્સો ધરાવવા ઉપર પ્રતિબંધો
કલમ–7 :	અમુક વાહનો માટે શિખાઉ લાયસન્સ આપવા પર પ્રતિબંધ
કલમ–8 :	શિખાઉ (લર્નર્સ) લાયસન્સ આપવા બાબત
કલમ–9 :	ડ્રાઈવિંગ લાયસન્સ આપવા બાબત
કલમ–10 :	વાહન ચલાવવા માટેના લાયસન્સનો નમૂનો અને વિગતો
કલમ–11 :	ડ્રાઈવિંગ લાયસન્સમાં ઉમેરો
કલમ–12:	મોટરવાહનો ચલાવવાની તાલીમ આપવા માટે શાળાઓ તથા સંસ્થાઓને લાયસન્સ આપવા અને તેનું નિયમન કરવા બાબત
કલમ–13 :	મોટરવાહન ચલાવવા માટે લાયસન્સની અસરકારકતાનો વિસ્તાર
કલમ–14 :	મોટરવાહન ચલાવવા માટેનું લાયસન્સની ચાલુ રહેવાની મુદત
કલમ–15 :	ડ્રાઈવિંગ લાયસન્સ તાજું કરવા (રિન્યૂ કરવા) બાબત
કલમ–16 :	રોગ કે અશકતતાના કારણે ડ્રાઈવિંગ લાયસન્સ રદ કરવા બાબત
કલમ–17 :	ડ્રાઈવિંગ લાયસન્સ આપવાની ના પાડવાનાં કે તે રદ કરવાના હુકમો અને તેની ઉપરની અપીલો
કલમ–18 :	કેન્દ્ર સરકારની માલિકીના મોટરવાહનો ચલાવવામા ડ્રાઈવિંગ લાયસન્સ
કલમ–19 :	ડ્રાઈવિંગ લાયસન્સ ધરાવવા માટે ગેરલાયક ઠરાવવાની લાયસન્સ અધિકારીની સત્તા અંગે
કલમ–20 :	ગેરલાયક ઠરાવવાની કોર્ટની સત્તા
કલમ–21 :	અમુક કેસમાં ડ્રાઈવિંગ લાયસન્સ મોકૂફ રાખવા બાબત
કલમ–22 :	દોષિત ઠર્યે ડ્રાઈવિંગ લાયસન્સ મોકૂફ રાખવા અથવા રદ કરવા બાબત
કલમ–23 :	ગેરલાયકાત ઠરાવવાના હુકમની અસર
કલમ–24 :	શેરા (એન્ડોસમેન્ટ) અંગે
કલમ–25 :	શેરો બીજા લાયસન્સમાં લખી લેવા અને શેરા વિનાનું ડ્રાઈવીંગ લાયસન્સ આપવા બાબત
કલમ–25(A) :	ડ્રાઈવિંગ લાયસન્સનું રાષ્ટ્રીય રજિસ્ટર
કલમ–26 :	રાજ્ય ડ્રાઈવિંગ લાયસન્સની નોંધણી પત્રક રાખવા બાબત
કલમ–27 :	કેન્દ્ર સરકારની નિયમો બનાવવાની સત્તા
કલમ–28 :	રાજ્ય સરકારની નિયમો બનાવવાની સત્તા
પ્રકરણ-3 સ્ટેજ કેરેજના(પેસેન્જર વાહનોના) કંડકટરોને લાયસન્સ આપવા બાબત	
કલમ–29 :	કંડકટરના લાયસન્સ માટેની જરૂરિયાત
કલમ –30 :	કંડકટરનું લાયસન્સ આપવા બાબત
કલમ–31 :	કંડકટરના લાયસન્સ માટેની ગેરલાયકાતો
કલમ–32 :	રોગ કે અશકતતાના કારણે કંડકટરનું લાયસન્સ રદ કરવા બાબત
કલમ–33 :	કંડકટરના લાયસન્સની ના પાડવા વગેરેના હુકમ અને તેના ઉપરની અપીલો
કલમ–34 :	ગેરલાયક ઠરાવવા અંગે લાયસન્સ અધિકારીની સત્તા
કલમ–35 :	ગેરલાયક ઠરાવવાની કોર્ટની સત્તા
કલમ–36 :	પ્રકરણ–2 ની અમુક જોગવાઈઓ કંડકટરના લાયસન્સને લાગુ પાડવા બાબત
કલમ–37 :	અપવાદ
કલમ–38 :	નિયમો બનાવવાની રાજ્ય સરકારની સત્તા
પ્રકરણ-4 મોટરવાહનની નોંધણી (રજિસ્ટ્રેશન)	
કલમ –39 :	નોંધણીની જરૂરિયાત (રજિસ્ટ્રેશન)
કલમ –40 :	નોંધણી કરવાનું સ્થળ
કલમ –41 :	નોંધણી કરાવવાની રીત
કલમ–42 :	રાજનાયિક અધિકારીઓ (Diplomatic Officers) વગેરેના મોટર વાહનોની નોંધણી માટે ખાસ જોગવાઈઓ

DEMO COPY

યુવા ઉપનિષદ્ પબ્લિકેશન, સુરત દ્વારા પ્રકાશિત

YUVA UPNISHAD PUBLICATION

1st Edition 2023

જનરલ નોલેજ

ગુજરાત | ભારત | વિશ્વ

વર્ણનાત્મક સ્વરૂપે

1st RANK	1st RANK	1st RANK	1st RANK	1st RANK	1st RANK	2nd RANK	5th RANK	6th RANK
HOT NEW RELEASES	BESTSELLERS	HOT NEW RELEASES	BESTSELLERS	HOT NEW RELEASES	BESTSELLERS	HOT NEW RELEASES	BESTSELLERS	HOT NEW RELEASES
GPSC Category	GPSC Category	SPSE Category	SPSE Category	Government Exam	Government Exam	Exam Preparation	Exam Preparation	Book

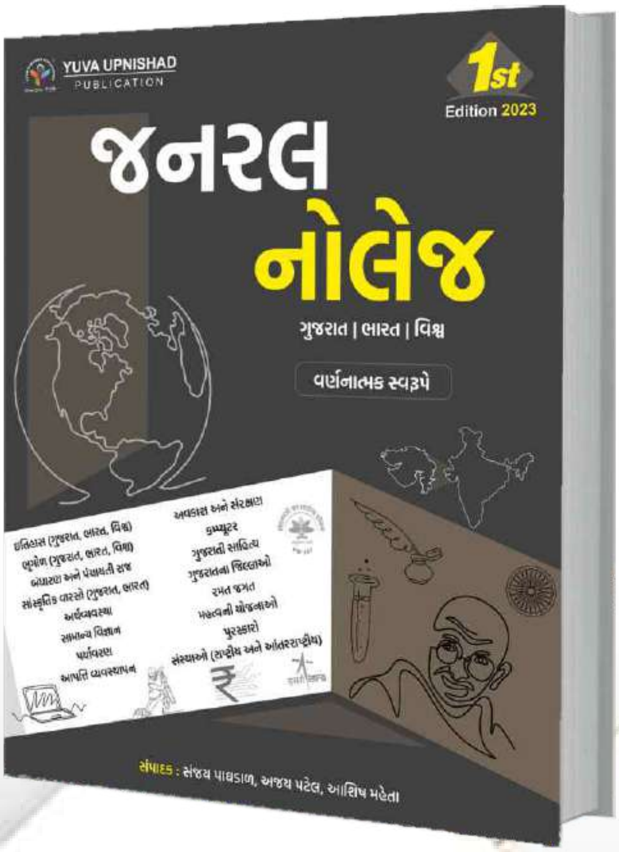

PDF ડેમો કોપી ટેલિગ્રામ ચેનલ પર ઉપલબ્ધ

પુસ્તકની વિશેષતાઓ

- 30થી વધુ વિષયોનો વર્ણનાત્મક સ્વરૂપે સમાવેશ.
- ગુજરાત રાજ્ય શાળા પાઠ્યપુસ્તક મંડળ (GCERT)ના ધોરણ 6 થી 12ના નવા તથા જૂના અભ્યાસક્રમની માહિતીનો સંગ્રહ.
- મહત્વના મુદ્દાઓને સમાવી લેતા કુલ 400થી વધુ ટેબલો, ચાર્ટ્સ, નકશા અને આકૃતિઓનો સમાવેશ.
- ઇતિહાસ, સાંસ્કૃતિક વારસો, ભૂગોળ, પ્રવાસન, અર્થવ્યવસ્થા, સાહિત્યકારો, મહાનુભાવો, વિજ્ઞાન, બંધારણ, પંચાયતી રાજ, પર્યાવરણ, આપત્તિ વ્યવસ્થાપન, કમ્પ્યૂટર, રમતજગત, યોજનાઓ, પુરસ્કારો, આંતરરાષ્ટ્રીય સંસ્થાઓ, વર્તમાન પ્રવાહ વગેરે વિષયોનો પ્રકરણવાર સમાવેશ કરીને ગુજરાત, ભારત અને વિશ્વ જેવા ભાગમાં વિભાજિત.
- ગુજરાત, ભારત અને વિશ્વના નકશા સાથે સામાન્ય પરિચયનો સમાવેશ.
- ગુજરાત, ભારત અને વિશ્વના અગત્યના સૌથી નાના-મોટા તથ્યોની માહિતી.
- ગુજરાત, ભારત અને વિશ્વની પ્રથમ ઘટનાઓ વિશેની માહિતી.
- અગત્યના દિવસો, અગત્યની ટૂંકાક્ષરી, પદાધિકારીઓ જેવા પ્રકરણોનો પણ સમાવેશ.
- જાન્યુઆરી 2023 સુધીની વર્તમાન પ્રવાહની અગત્યની ઘટનાઓનો સમાવેશ.

DOWNLOAD NOW
YUVA UPNISHAD FOUNDATION

AVAILABLE ON
Play Store
Classplus
ORG Code : AAIJU

YUVA UPNISHAD FOUNDATION Watch Us On YouTube

ADAJAN	VARACHHA	KATARGAM	VYARA	MANDVI	VALSAD	CHIKHLI	DHARAMPUR	GANDHINAGAR
99094 39795	83479 30810	88494 82275	74348 39380	90994 42310	99094 39971	99094 39622	85115 39971	97260 86976

Follow us on : / Yuva Upnishad Foundation

પ્રકરણ -3 સ્ટેજ કેરેજના (પેસેન્જર વાહનોના) કંડકટરો લાયસન્સ આપવા બાબત (કલમ–29 થી 38)

કલમ–29 : કંડકટરના લાયસન્સ માટેની જરૂરિયાત

1. સ્ટેજ કેરેજિસના (પેસેન્જર વાહનોના) કંડકટર તરીકે ફરજ બજાવવા અધિકાર આપતું અને તેને કાઢી આપવામાં આવેલ કંડકટરના લાઈસન્સ વિના કોઈપણ વ્યક્તિ 'સ્ટેજ કેરેજ'ના કંડકટર તરીકે ફરજ બજાવી શકશે નહીં તથા આવી વ્યક્તિને કંડકટર તરીકે નોકરીએ રાખી શકશે નહીં.
2. કંડકટરના કાર્યો બજાવતા સ્ટેજ કેરેજના ડ્રાઈવર અથવા એક મહિનાથી વધુ ન હોય તેટલી મુદ્દત માટે કંડકટર તરીકે કામ કરવાને નોકરીએ રખાયેલ વ્યક્તિને પેટા–કલમ (1) જે શરતોએ લાગુ પડશે નહિ તે શરતો રાજ્ય સરકાર ઠરાવી શકશે.

કલમ–30 : કંડકટરનું લાયસન્સ આપવા બાબત

1. કલમ-31 હેઠળ ગેરલાયક ન હોય અને જે તે સમયે કંડકટરનું લાયસન્સ ધરાવવા કે મેળવવા ગેરલાયક ઠરાવવામાં આવેલ ન હોય તે વ્યક્તિ, તેના રહેઠાણ કે ધંધાના વિસ્તારમાં હકૂમત ધરાવતા લાયસન્સ અધિકારીએ કંડકટરનું લાયસન્સ કાઢી આપવા માટે અરજી કરી શકે છે.
3. કંડકટરના લાઈસન્સ માટેની દરેક અરજી સાથે રજિસ્ટર થયેલ તબીબી વ્યવસાયીની સહીવાળું અને ઠરાવવામાં આવે તેમાં નમૂના પ્રમાણેનું તબીબ પ્રમાણપત્ર જોડવું જોઈશે અને તેની સાથે અરજદારે તાજેતરમાં પડાવેલા ફોટાની બે સ્પષ્ટ નકલો પણ જોડવી જોઈશે.
4. આ પ્રકરણ મુજબ કાઢી આપેલું કંડકટરનું લાયસન્સ ઠરાવવામાં આવે તેવી વિગતોવાળું હોવું જોઈશે અને જે રાજ્યમાં તે કાઢી આપવામાં આવ્યું હોય તે સમગ્ર રાજ્યમાં અસરકારક રહેશે.

કલમ–31 : કંડકટરના લાયસન્સ માટેની ગેરલાયકાતો

1. 18 વર્ષથી ઓછી વયના કોઈપણ વ્યક્તિને લાઈસન્સ આપી શકાય નહીં અથવા તે આવું લાઈસન્સ ધારણ કરી શકે નહીં.
2. નીચેના સંજોગોમાં લાઈસન્સ અધિકારી, કંડકટરનું લાઈસન્સ આપવા ના પાડી શકશે.
   a. અરજદાર ઠરાવેલી શૈક્ષણિક લાયકાતો ધરાવતો ન હોય:
   b. અરજદારે રજૂ કરેલ તબીબી પ્રમાણપત્ર ઉપરથી જણાય કે તે કંડકટર તરીકે કામ કરવાને શારીરિક રીતે અયોગ્ય છે : અને
   c. અરજદાર પાસેનું અગાઉનું કંડકટરનું લાઈસન્સ રદ કરવામાં આવ્યું હોય.

કલમ–32 : રોગ કે અશકતતાના કારણે કંડકટરનું લાયસન્સ રદ કરવા બાબત

લાયસન્સ અધિકારીને એમ માનવાને વ્યાજબી કારણો હોય કે લાયસન્સ ધરાવનાર એવા કોઈ ગંભીર રોગ કે અશકતતાથી પીડાય છે, તો તે કોઈપણ સમયે તેને આપેલું કંડકટરનું લાયસન્સ રદ કરી શકશે તથા કોઈપણ લાયસન્સ રદ કરતાં પહેલાં, લાયસન્સ અધિકારીએ, આવું લાયસન્સ ધરાવતી વ્યક્તિને, સુનાવણીની વાજબી તક આપશે.

કલમ–33 : કંડકટરના લાયસન્સની ના પાડવા વગેરેના હુકમ અને તેના ઉપરની અપીલો

2. આ કલમ હેઠળ કરેલા હુકમથી નારાજ થયેલ કોઈ વ્યક્તિ, તેના ઉપર હુકમ બજાવ્યાની તારીખથી 30 દિવસની અંદર ઠરાવેલા અધિકારીને અપીલ કરી શકશે.

કલમ–34 : ગેરલાયક ઠરાવવા અંગે લાયસન્સ અધિકારીની સત્તા

➪ લાયસન્સ કાઢી આપનાર લાયસન્સ અધિકારી લાયસન્સ ધરાવનારની ગેરલાયકાતને કારણે તેનું લાયસન્સ રદ કરવાની સત્તા ધરાવે છે. આવા હુકમથી નારાજ થયેલી વ્યક્તિ 30 દિવસની અંદર 'ઍપેલેટ ઑથોરિટી' ને અપીલ કરી શકે છે અને 'ઍપેલેટ ઑથોરિટી' નો નિર્ણય હુકમ કરનાર સત્તાધિકારીને બંધનકર્તા રહેશે.

કલમ–35 : ગેરલાયક ઠરાવવાની કોર્ટની સત્તા

1. કંડકટરનું લાઈસન્સ ધરાવનાર કોઈ વ્યક્તિએ આ અધિનિયમ હેઠળનો ગુનો કર્યાનું સાબિત થયું હોય ત્યારે, કાયદાથી કરી શકાતી બીજી કોઈ શિક્ષા કરવા ઉપરાંત, કોર્ટ નિર્દિષ્ટ કરે તેટલી મુદ્દત સુધી, કંડકટરનું લાયસન્સ ધરાવવા ગેરલાયક જાહેર કરી શકશે.

કલમ–38 : નિયમો બનાવવાની રાજ્ય સરકારની સત્તા

1. રાજ્ય સરકાર આ પ્રકરણની જોગવાઈઓનો અમલ કરવા માટે નિયમો કરી શકશે.
2. પહેલાના કાયદાને અથવા કેન્દ્રની સત્તાને અડચણ પહોંચાડયા સિવાય નીચેની બાબતો માટે નિયમોની જોગવાઈ કરી શકશે :
   a. આ પ્રકરણ હેઠળના લાયસન્સ અધિકારીઓ અને બીજા ઠરાવેલ અધિકારીઓના, નિમણૂક, હકૂમત, નિયંત્રણ અને કાર્યોની બાબતમાં,
   c. કંડકટરોની ઓછામાં ઓછી લાયકાતો, તેમની ફરજો અને કાર્યો અને જે વ્યક્તિઓને કંડકટરોના લાયસન્સ કાઢી આપવામાં આવે તેમની વર્તણૂંકની બાબતમાં,
   d. કંડકટરના લાયસન્સ માટેની અથવા આવા લાયસન્સ તાજા કરવા માટેની અરજીનો નમૂનો અને તેમાં જણાવવાની વિગતોની બાબતમાં,
   g. આ પ્રકરણ હેઠળ દાખલ કરવામાં આવે તે અપીલોના સંચાલન અને સુનાવણી, તે અપીલોના સંબંધમાં આપવાની ફી પાછી આપવા વિશે.
   i. રજિસ્ટર થયેલ તબીબી વ્યવસાયીઓએ કલમ–(3)માં ઉલ્લેખેલાં પ્રમાણપત્રો આપવા બાબત.
   k. એક અધિકારીએ બીજા અધિકારીઓને કંડકટરનાં લાઈસન્સોની વિગતો મોકલવા બાબત.

પ્રકરણ -5 ટ્રાન્સપોર્ટ વાહનો (હેરફેરના વાહનોના) પર નિયંત્રણ (કલમ–66 થી 96)

કલમ–66 : પરમિટની જરૂરિયાત

1. જે વાહન માલ–સામાન, મુસાફરો કોઈ જાહેર જગ્યામાં લઈ જતું હોય કે ન હોય તેવું વાહન જાહેર જગ્યા ઉપર ચલાવી શકાય નહીં સિવાય કે, આ રીતે ચલાવવા માટે તેને પરમિટ આપવામાં આવેલ હોય.
3. પેટા કલમ (1) મુજબના પરમિટની જોગવાઈઓ નીચેનાને લાગુ પડશે નહીં:
   a. કેન્દ્ર કે રાજ્ય સરકારની માલિકીનું, કોઈ ધંધાકીય સાહસ સાથે સંકળાયેલ ન હોય, તેવા સરકારી હેતુઓ માટે વપરાતું હોય તેવા કોઈ ટ્રાન્સપોર્ટ વાહનને
   b. રસ્તા ઉપર સાફ–સફાઈ અથવા પાણી છાંટવાના કાર્ય માટે વપરાતું અને સ્થાનિક સત્તા મંડળ સાથે થયેલ કરાર હેઠળ કામ કરતું કોઈ વ્યક્તિની માલિકીના કોઈ ટ્રાન્સપોર્ટ વાહનને

b. આરોપી શ્વાસ કસોટી કરવાનો ઈનકાર કર્યો હોય અથવા તેની અવગણના કરી હોય.

સ્પષ્ટીકરણ : આ કલમના હેતુ માટે 'લેબોરેટરી ટેસ્ટ' એટલે રાજ્ય અથવા કેન્દ્ર સરકારે સ્થાપેલ, નિભાવેલ અથવા માન્ય કરેલ લેબોરેટરીમાં લોહીના નમૂનાનું પૃથક્કરણ.

કલમ–205 : વાહન ચલાવવાની અયોગ્યતા સંબંધિત અનુમાન

કલમ 185, હેઠળ શિક્ષાપત્ર ગુના માટેની કોઈપણ કાર્યવાહીમાં, આરોપીએ શ્વાસ–કસોટી માટે તેના શ્વાસનો નમૂનો અથવા લેબોરેટરી ટેસ્ટ માટે તેના લોહીનો નમૂનો કોઈ વાજબી કારણ દર્શાવેલ હોય તે સિવાય આપવાનો ઈન્કાર કરે તો આવી વ્યકિત કે ડ્રાઈવર મોટર વાહન ચલાવવા માટે અયોગ્ય ગણાશે.

કલમ–206 : પોલીસ અધિકારીની દસ્તાવેજ કબજે લેવાની સત્તા

આ કલમ અંતર્ગત સક્ષમ પોલીસ અધિકારી નીચે મુજબની વ્યકિતઓના દસ્તાવેજો કબજે લઈ શકશે.

1. સક્ષમ પોલીસ અધિકારીને એવું માનવાનું હોય કે, જે તે મોટરવાહનના ડ્રાઈવરે રજૂ કરેલ ડ્રાઈવિંગ લાયસન્સ, પરમીટ, પી.યુ.સી. રસીદ, વાહનની નોંધણી રસીદ (આર.સી.બુક), વાહન વીમાની રસીદ કે અન્ય દસ્તાવેજો IPC ની કલમ 464 મુજબ બનાવટી અથવા ખોટા હોય ત્યારે.
2. આ અધિનિયમ હેઠળની જોગવાઈઓનો ભંગ કરવા અંગેના ગુના માટે જે તે વ્યકિત ઉપર કોર્ટમાં કાર્યવાહી ચાલતી હોય અને આવી વ્યકિત તે કાર્યવાહીથી ફરાર થવા કે સમન્સની બજવણી ઈરાદાપૂર્વક ટાળવાનો પ્રયત્ન કરતી હોય તો તેનું ડ્રાઈવિંગ લાયસન્સ અથવા વાહનની નોંધણી રસીદ (આર.સી.બુક) જેવા મહત્વના દસ્તાવેજો સક્ષમ પોલીસ અધિકારી કબજે કરી શકશે, જે દસ્તાવેજો આરોપીની કોર્ટ કાર્યવાહીની પ્રથમવારની હાજરી બાદ તેને સુપ્રત કરી દેવામાં આવશે.
4. જે કોઈ મોટરવાહનનો ડ્રાઈવર આ અધિનિયમની કલમ 183, 184, 185, 189, 190 અને 194 (C) (D) (E) માંની કોઈ કલમ મુજબનો ગુનો કર્યો હોય તો તે ડ્રાઈવરનું લાયસન્સ કબજે કરી તેને આ અધિનિયમની કલમ 19 મુજબની કાર્યવાહી માટે લાયસન્સ અધિકારીને મોકલવામાં આવશે.

વધુમાં, સક્ષમ અધિકારી આ રીતે જપ્ત કરેલ લાયસન્સ અંગેની પહોંચ/ રસીદ જે તે આરોપી ડ્રાઈવરને આપશે પરંતુ આવી પહોંચ ડ્રાઈવરને ગાડી ચલાવવાની પરવાનગી આપેલ ગણાશે નહીં.

કલમ–207 : નોંધણી પ્રમાણપત્ર અથવા પરમિટ વિનાના વાહનોને અટકમાં લેવાની સત્તા

જે કોઈ વ્યકિત આ અધિનિયમની કલમ 3, 4, 39 અથવા 66 ની જોગવાઈઓ વિરુદ્ધ અથવા પરમિટની શરતોનો ભંગ થાય તે રીતે કોઈ વાહન ચલાવતો હોય કે ચલાવવાની પરવાનગી આપે તો, તેવા વાહનને અથવા તો તેવા વાહનના નોંધણી પ્રમાણપત્ર (આર.સી.બુક) ને સક્ષમ સત્તાધિકારી કબજે લઈ શકશે જે બદલ જે તે ડ્રાઈવરને તેની પહોંચ આપવાની રહેશે.

શબ્દકોશ :

- એનઓસી (NOC) – ના વાંધા પ્રમાણપત્ર (વાંધારહિત પ્રમાણપત્ર)
- આરસી (RC) – રજિસ્ટ્રેશન સર્ટિફિકેટ
- આરએમએ (RMA) – બહારના રાજ્યમાંથી લાવેલા વાહન માટે નવો નોંધણી નંબર મેળવવા માટેનું અરજી ફોર્મ
- બીટીએ, બીટીઆઈ (BTA, BTI) – વાહનમાં ફેરફારની જાણ માટે અને અરજી કરવા માટેનું ફોર્મ
- એનટી (NT) – બિનવપરાશની જાહેરાત કરવાનું અરજી ફોર્મ
- પીકોપી (PCoP) – કોન્ટ્રેક્ટ કેરેજ પરમિટ
- સ્પે.પરમિટ – અન્ય રાજ્યમાં પ્રવેશવા માટેનો પરવાનો
- એસટીએ (STA) – રાજ્ય વાહનવ્યવહાર સત્તા મંડળ
- આરટીએ (RTA) – પ્રાદેશિક વાહન વ્યવહાર સત્તા મંડળ
- એચપીએ (HPA) –રજિસ્ટ્રેશન બુકમાં લોન લીધેલી વ્યકિતનું નામ દાખલ કરવાની અરજી (હાયર પરચેઈઝ એગ્રીમેન્ટ)
- એચપીટર (HPTer) –રજિસ્ટ્રેશન બુકમાં લોન લીધેલ વ્યકિતનું નામ રદ કરવા માટેની અરજી (હાયર પરચેઈઝ ટરમ)

2.3 મોટર વાહન અધિનિયમ, 1988ની ખુબ જ અગત્યની કલમો

પ્રકરણ-1 પ્રારંભિક	
કલમ–1 :	ટૂંકું નામ, વિસ્તાર અને શરૂઆત
કલમ–2 :	વ્યાખ્યાઓ
કલમ–2(A) :	'ઈ–કાર્ટ, 'ઈ–રિક્ષા'
કલમ–2(B) :	નવીનીકરણમાં પ્રોત્સાહન (Promotion of Innovation)
પ્રકરણ-2 મોટરવાહનના ડ્રાઈવરને લાયસન્સ આપવા બાબત	
કલમ–3 :	ડ્રાઈવિંગ માટેના લાયસન્સની જરૂરિયાત
કલમ–4 :	મોટરવાહનો ચલાવવાની બાબતમાં વયમર્યાદા
કલમ–6 :	ડ્રાઈવિંગ લાયસન્સો ધરાવવા ઉપર પ્રતિબંધો
કલમ–7 :	અમુક વાહનો માટે શિખાઉ લાયસન્સ આપવા પર પ્રતિબંધ
કલમ–8 :	શિખાઉ (લર્નર્સ) લાયસન્સ આપવા બાબત
કલમ–9 :	ડ્રાઈવિંગ લાયસન્સ આપવા બાબત
કલમ–11 :	ડ્રાઈવિંગ લાયસન્સમાં ઉમેરો
કલમ–12:	મોટરવાહનો ચલાવવાની તાલીમ આપવા માટે શાળાઓ તથા સંસ્થાઓને લાયસન્સ આપવા અને તેનું નિયમન કરવા બાબત
કલમ–14 :	મોટરવાહન ચલાવવા માટેનું લાયસન્સની ચાલુ રહેવાની મુદત
કલમ–15 :	ડ્રાઈવિંગ લાયસન્સ તાજું કરવા (રિન્યૂ કરવા) બાબત
કલમ–16 :	રોગ કે અશકતતાના કારણે ડ્રાઈવિંગ લાયસન્સ રદ કરવા બાબત
કલમ–18 :	કેન્દ્ર સરકારની માલિકીના મોટરવાહનો ચલાવવામા ડ્રાઈવિંગ લાયસન્સ
કલમ–25(A) :	ડ્રાઈવિંગ લાયસન્સનું રાષ્ટ્રીય રજિસ્ટર
પ્રકરણ-3 સ્ટેજ કેરેજના(પેસેન્જર વાહનોના) કંડકટરોને લાયસન્સ આપવા બાબત	
કલમ–29 :	કંડકટરના લાયસન્સ માટેની જરૂરિયાત
કલમ –30 :	કંડકટરનું લાયસન્સ આપવા બાબત
કલમ–31 :	કંડકટરના લાયસન્સ માટેની ગેરલાયકાતો
કલમ–32 :	રોગ કે અશકતતાના કારણે કંડકટરનું લાયસન્સ રદ કરવા બાબત

DEMO COPY

TICKET NO. 3

કન્ડક્ટરની ફરજો

મોટર વ્હીકલ એક્ટ, 1988ના ભાગ–1 ની કલમ 2(5) અંતર્ગત સ્ટેજ કેરેજના સંબંધમાં કંડકટર એટલે સ્ટેજ કેરેજમાં મુસાફરો પાસેથી ભાંડા વસૂલ કરનાર, તેમના સ્ટેજ કરેજમાં ચઢવા–ઉતરવાનું નિયમન કરનાર અને ઠરાવવામાં આવે તેવા બીજા અન્ય કાર્યો કરનાર વ્યક્તિ.

નોંધ મોટર વ્હીકલ એક્ટ, 1988ના ભાગ–1 ની કલમ 2(40) અંતર્ગત સ્ટેજ કેરેજ એટલે સંપૂર્ણ કે કોઈ તબક્કા પૂરતી મુસાફરી માટે વ્યક્તિગત મુસાફરો પાસેથી કે તેમના અંગે અલગ–અલગ ભાડુ લઈ ડ્રાઈવર ઉપરાંત 6 કરતા વધારે મુસાફરોને લઈ જતું અથવા લઈ જવા અનુકૂળ કરેલું વાહન.

⇨ **ગુજરાત મોટર વ્હીકલ એક્ટ, 1989ના ભાગ–3માં કંડકટર લાયસન્સ તેમજ કંડકટરની ફરજો**ની માહિતી આપવામાં આવી છે જે નીચે મુજબ છે.

3.1 કંડક્ટર લાયસન્સ

કંડકટર લાયસન્સ સંલગ્ન જિલ્લાની રિજનલ ટ્રાન્સપોર્ટ ઓફિસ (RTO) ખાતેથી યોગ્ય સત્તાધિકારી દ્વારા કાઢી આપવામાં આવશે.

⇨ ગુજરાત મોટર વ્હીકલ એક્ટ, 1989 અંતર્ગત ઈશ્યૂ કર્યાની તેમજ રિન્યૂ કર્યા તારીખથી કંડકટરનું લાયસન્સ 20 વર્ષ અથવા 50 વર્ષની ઉંમર, બેમાંથી જે વહેલી થાય ત્યાં સુધી માન્ય રહેશે. ઈશ્યૂ કર્યાની તેમજ રિન્યૂ કર્યા તારીખે કંડકટરની ઉંમર 50 વર્ષની થઈ જાય પછી લાયસન્સ 5 વર્ષ માટે રિન્યૂ કરવામાં આવશે.

⇨ કંડકટર લાયસન્સની અવધી પૂરી થઈ ગયા બાદ લાયસન્સ 30 દિવસ સુધી માન્ય ગણાશે.

⇨ બસમાં કંડકટર ન હોય તેવા કિસ્સામાં ડ્રાઈવર 30 દિવસ સુધી કંડકટર તરીકે કાર્ય કરી શકે છે.

⇨ આ એક્ટ અંતર્ગત કંડકટર લાયસન્સ બાબતે કોઈ અડચણ આવે તો ટ્રાન્સપોર્ટ કમિશનર અથવા ટ્રાન્સપોર્ટ ડિરેકટરને અપીલ કરી શકાય છે. જો આ બે ઓથોરિટી ન હોય તો ડિસ્ટ્રીકટ મેજીસ્ટ્રેટને અપીલ કરી શકાય છે.

3.2 કંડક્ટરની ફરજો

મુસાફરીમાં વિલંબ કરવો નહિં અને સમયપત્રક અનુસાર ગંતવ્ય સ્થાને પહોંચવું. કંડકટરે ફરજ દરમિયાન ધુમ્રપાન કે નશીલા પીણાનું સેવન કરવું નહિ અને મુસાફરોને કરવા દેવું નહિં. બસના મુસાફરો સાથે વિનયપૂર્વકનો વ્યવહાર કરવો.

⇨ વાહનના રજીસ્ટ્રેશનના પ્રમાણપત્રમાં ઉલ્લેખિત બેઠક ક્ષમતા કરતાં વધુ મુસાફરો લઈ જવાની મંજૂરી આપવી નહિં અને પ્રમાણપત્રમાં ઉલ્લેખિત સંખ્યામાં જ મુસાફરોને ઊભા રહીને મુસાફરી કરવાની મંજૂરી આપવી.

⇨ કાયદેસરનું ભાડું ચૂકવી મુસાફરી કરતા વ્યક્તિને કોઈ વ્યાજબી કારણ વિના બસમાં મુસાફરી કરતાં રોકી શકાશે નહિં.

⇨ ભાડું ચૂકવ્યા વિના વ્યક્તિને મુસાફરી કરવા દેવામાં આવશે નહિં.(રાજય સરકાર દ્વારા પ્રમાણિત કરેલ ગેઝેટ મુજબ આ કલમ કોઈ પણ સરકારી કર્મચારી અથવા ફરજ પરના સરકારી કર્મચારી વર્ગને લાગુ પડશે નહિં)

⇨ મુસાફરોને વાહનમાં ચડવા કે ઉતરવામાં તકલીફ થાય તેવી કોઈપણ વસ્તુ કે સામાન મૂકવાની મંજૂરી આપવી નહિં.

⇨ કાયદેસરનું ભાડું ચૂકવી મુસાફરી કરતો વ્યક્તિ તેના ગંતવ્ય સ્થાન પર ઉતરે તેની તકેદારી રાખવી.

⇨ મુસાફરોનો સામાન બદલાઈ ન જાય કે ચોરાઈ ન જાય તે અંગેની તકેદારી રાખવી.

⇨ કંડકટરે ફરજ દરમિયાન રાજ્ય સરકાર દ્વારા નિયત કરેલ ગણવેશ પહેરવો અને ગણવેશની ડાબી બાજુએ કંડકટરનો બેઝ (Badge) લગાવવો.

⇨ બસમાં યાંત્રિક ખામી (બ્રેકડાઉન) સર્જાયાના એક કલાકમાં મુસાફરોને અન્ય યાતાયાતની સુવિધા કરી આપવામાં ન આવે તો દરેક મુસાફરોને મુસાફરીનું નિયત પ્રમાણમાં ભાડું પરત કરવાનું રહેશે.

⇨ મુસાફરી પૂર્ણ થયા બાદ કોઈપણ મુસાફર પોતાનો સામાન બસમાં ભૂલી ગયો હોય તો તેને પોતાની કસ્ટડીમાં રાખવો અને ટાઈમ કિપર અથવા વરિષ્ઠ અધિકારીને જમા કરાવી તેની કાયદેસરની પહોંચ મેળવવી.

⇨ બસમાં મુસાફરી ઉપરાંત બસ પર સામાન મૂકવામાં આવે ત્યારે સામાનથી મુસાફરને અગવડ ન પડે તેની તકેદારી રાખવી.

⇨ મુસાફર દ્વારા મુસાફરીનું ભાડું ચૂકવ્યા બાદ તરત જ ટિકિટ આપવી તેમજ વધારાના નાણાં પરત કરવા અથવા બાકી નાણાંની વિગત ટિકિટની પાછળ લખી આપવી.

⇨ ફરિયાદ નોંધવા મુસાફર માંગે ત્યારે નિયત નમૂનાની ફરિયાદ–પોથી આપવી.

○ GSRTC ના નિયમો મુજબ કંડકટરની અન્ય ફરજો

⇨ નિયત રૂટ પર બસ ચાલે છે તે ચકાસવું.

⇨ નિયત કરેલ સ્ટોપ પરથી મુસાફરોને ચઢાવવા અને ઉતારવા.

⇨ મુસાફરોને મુસાફરીલક્ષી માહિતી અને માર્ગદર્શન આપવું.

⇨ બેઠક ક્ષમતા કરતાં વધુ મુસાફરો લઈ જવાની મંજૂરી આપવી નહીં પરંતુ કોઈ પોલિસ અધિકારી, ડોકટર અથવા નર્સ કે કોઈ સરકારી કર્મચારી ઈમરજન્સી ડયૂટીના અર્થે મુસાફરી કરતા હોય તો તેમને મુખ્ય બસ સ્ટેશનેથી પણ ઓવરલોડ મુસાફર તરીકે લઈ જવાના રહેશે.

DEMO COPY

YUVA UPNISHAD PUBLICATION
Giving Wings To Fly...

YUVA UPNISHAD PUBLICATION

1ST EDITION 2023

ગુજરાત

સામાન્ય અભ્યાસ

1st RANK HOT NEW RELEASES GPSC Category

1st RANK BESTSELLERS GPSC Category

9th RANK HOT NEW RELEASES SPSE Category

13th RANK BESTSELLERS SPSE Category

16th RANK HOT NEW RELEASES Government Exam

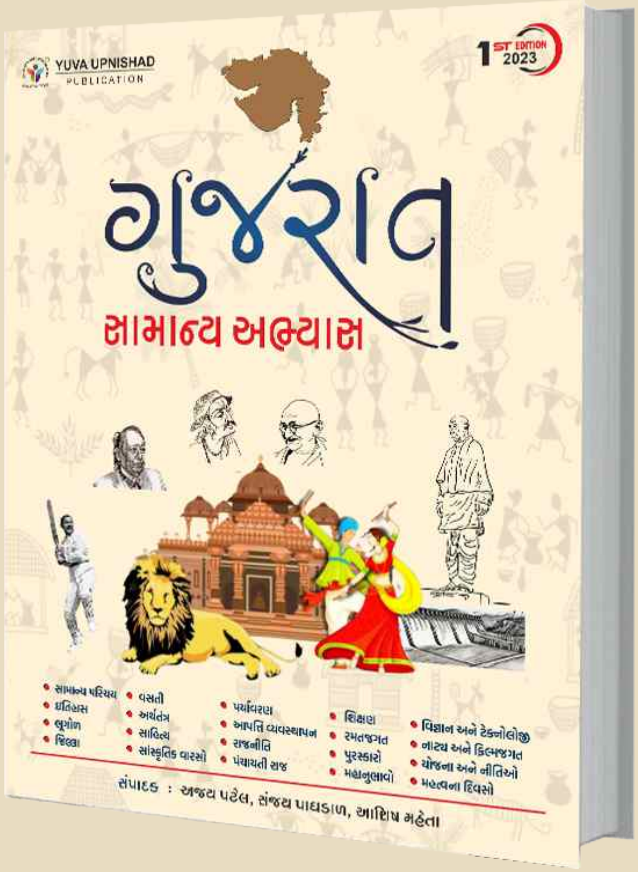

PDF ડેમો કોપી ટેલિગ્રામ ચેનલ પર ઉપલબ્ધ

Watch Us On YouTube

YUVA UPNISHAD FOUNDATION ONLINE

પુસ્તકની વિશેષતાઓ

- GPSCના અભ્યાસક્રમ તેમજ વર્ગ -3ની નવી પરીક્ષા પદ્ધતિને આધારે તૈયાર કરેલું પુસ્તક.
- GCERT દ્વારા પ્રકાશિત પાઠ્યપુસ્તકો તથા વિવિધ આધારભૂત સ્ત્રોત આધારિત પરીક્ષાલક્ષી વિષય વસ્તુની સરળ રજૂઆત.
- મહત્વના મુદ્દાઓને સમાવી લેતા કુલ 400થી વધુ ટેબલો, ચાર્ટ્સ, નકશા અને આકૃતિઓનો સમાવેશ.
- ગુજરાતના પરિપ્રેક્ષ્યમાં 20થી વધુ વિષયોનો વર્ણનાત્મક સ્વરૂપે સમાવેશ.
- ગુજરાતનો સામાન્ય પરિચય, ઇતિહાસ, ભૂગોળ, જિલ્લા, વસતી, અર્થતંત્ર, સાહિત્ય, સાંસ્કૃતિક વારસો, પર્યાવરણ, આપત્તિ વ્યવસ્થાપન, રાજનીતિ, પંચાયતી રાજ, શિક્ષણ, રમત જગત, પુરસ્કારો, મહાનુભાવો, વિજ્ઞાન અને ટેક્નોલોજી, નાટ્ય અને ફિલ્મ જગત, યોજના અને નીતિઓ અને મહત્વના દિવસો જેવા પ્રકરણોનો સમાવેશ.
- 440થી વધુ ગુજરાત રાજ્ય સાથે સંકળાયેલ મહાનુભાવોનો સમાવેશ.
- ગુજરાતની ભૌગોલિક માહિતીનો નકશા સ્વરૂપે રજૂઆત.

પુસ્તક પરીચયનો વિડીયો અમારી YouTube ચેનલ પર ઉપ્લબ્ધ છે.

ADAJAN	VARACHHA	KATARGAM	VYARA	MANDVI	VALSAD	CHIKHLI	DHARAMPUR	GANDHINAGAR
99094 39795	83479 30810	88494 82275	74348 39380	90994 42310	99094 39971	99094 39622	85115 39971	97260 86976

Follow us on : / Yuva Upnishad Foundation

- ⇨ પુખ્તવય (Adult) ના વ્યક્તિ, મુસાફર દીઠ 25 કિગ્રા લગેજ વિનામૂલ્યે લઈ જઈ શકે છે.
- ⇨ બાળક, મુસાફર દીઠ 12.5 કિગ્રા લગેજ વિનામૂલ્યે લઈ જઈ શકે છે.
- ⇨ પ્રાણી / પક્ષી, ઈલેક્ટ્રોનિક વસ્તુઓ કે અન્ય ચીજવસ્તુઓને બેસવા માટેની સીટ પર મૂકવામાં આવે તો મુસાફરે આખી ટિકિટ લેવાની રહેશે.
- ⇨ બિલાડી / ગલુડિયાં કે પાંજરામાં લઈ જઈ શકાય તેવા પ્રાણીઓ માટે મુસાફરે અડધી ટિકિટ લેવાની રહેશે.

❑ લગેજ ટિકિટ અને મુસાફરની ટિકિટ બંને આપવાની હોય ત્યારે

TICKET બટન (D બટન) દબાવવું ત્યારબાદ મુસાફરની સંખ્યા ઉમેરી લગેજ બટન દબાવી લગેજ યુનિટની સંખ્યા ઉમેરી ENTER કી દબાવવી અને ત્યારબાદ મુસાફર જે સ્થળે ઉતરવાનો હોય તે સ્થળનો સ્ટેજ નંબર દબાવી ENTER કરવું.

❑ એડવાન્સ બુકીંગની એન્ટ્રી કરવા માટે

ફંકશન કી (FN) દબાવ્યા બાદ 7 નંબરનું બટન દબાવવું ત્યારબાદ રિઝર્વેશન લખી એન્ટ્રી કરવી અને મુસાફરોની સંખ્યા લખી ENTER કી દબાવવી અને ત્યારબાદ મુસાફર જે સ્થળે ઉતરવાનો હોય તે સ્થળનો સ્ટેજ નંબર દબાવી ENTER કરવું.

❑ ટિકિટ બુકિંગ કલેકશનનો હિસાબ મેળવવા માટે

પ્રથમ REPORT બટન દબાવવું ત્યારબાદ 4 નંબર દબાવી 1 નંબર દબાવવાથી બધી ટ્રીપની માહિતી મળશે તેમજ 2 નંબર દબાવવાથી ચાલુ ટ્રીપની આવકની માહિતી મળશે અને 3 નંબર દબાવવાથી પસંદ કરેલી ટ્રીપની આવકની માહિતી મળશે.

❑ રોજિંદા મુસાફરો, વિદ્યાર્થી, દિવ્યાંગો વગેરેના પાસની એન્ટ્રી કરવા માટે

PASS બટન (J બટન) દબાવતાં વિવિધ પ્રકારના પાસ જેમ કે, **રોજિંદા મુસાફરો, વિદ્યાર્થી, દિવ્યાંગો વગેરે** લખેલું આવે એટલે ENTER કી દબાવવી ત્યારબાદ પાસ સંખ્યા લખી ENTER કી દબાવવી અને વિદ્યાર્થી જે સ્થળે ઉતરવાનો હોય તે સ્થળનો સ્ટેજ નંબર દબાવી ENTER કરવું.

DEMO COPY

❑ પોલીસ મોટર વોરંટ માટે

ફંકશન કી (FN) દબાવ્યા બાદ 1 નંબરનું બટન દબાવવું ત્યારબાદ મુસાફરોની સંખ્યા લખી ENTER કી દબાવવી અને ડોકયુમેન્ટ નંબર લખી ENTER કી દબાવવી અને મુસાફર જે સ્થળે ઉતરવાનો હોય તે સ્થળનો સ્ટેજ નંબર દબાવી ENTER કરવું.

❑ ટોલટેક્ષની એન્ટ્રી કરવા માટે

ફંકશન કી (FN) દબાવ્યા બાદ 2 નંબરનું બટન દબાવવું 1 નંબરનું બટન દબાવી ટોલટેક્ષની રકમ લખી ENTER કી દબાવી કરી રસીદ નંબર લખી ફરી એન્ટર કરવું.

❍ નવા EBTM મશીન

હાલમાં GSRTC એ કંડકટરોની ટિકિટ આપવાની કામગીરી સરળ અને ઝડપી બનાવવા માટે આધુનિક તકનીકીથી સજ્જ ઈલેક્ટ્રીક બસ ટિકિટ મશીન (EBTM) મશીનનો ઉપયોગ શરૂ કર્યો છે.

- ⇨ OTPL P3 **મોડેલના** EBTM **મશીન** OMNIFICENT TECHNOLOGIES PVT.LTD. દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવ્યા છે.
- ⇨ EBTM **મશીન એ ઈલેક્ટ્રીક ટિકિટ મશીન** (ETM) **ની અદ્યતન આવૃતિ છે. આ મશીન** Android Smart POS **આધારિત છે જે** Android 7.1 વર્ઝન ધરાવે છે.
- ⇨ EBTM **મશીનમાં** કુલ 15 બટન છે. આ **મશીનમાં** WiFi **તથા** GPS જેવી સુવિધા **હોવાથી** Magnetic Card Reader, Smart Card Reader, Contacless Card Reader, QR CODE **તથા** UPI ની સુવિધા દ્વારા પેમેન્ટ કરી શકાય છે.

3.5 મુસાફરી પાસ

ગુજરાત રાજ્ય માર્ગ પરિવહન નિગમ (GSRTC) દ્વારા સંચાલીત પોતાની તમામ વિવિધ બસોમાં દૈનિક મુસાફરો, વિદ્યાર્થીઓ, એસ.ટી. નિગમના બોર્ડના સભ્યો, પત્રકારો, વોરંટ સાથેના પોલિસ કર્મચારીઓ, અંધજનો, અપંગો, ધારાસભ્યો વગેરેને રાહત દરે અથવા મફત મુસાફરીની સુવિધા આપવામાં આવેલ છે. આ સુવિધાનો લાભ લેવા માટે સંબંધિત વ્યક્તિએ કંડકટરને યોગ્ય પાસ બતાવવાનો રહે છે. જેની માહિતી નીચે મુજબ છે.

❍ મુસાફરી પાસ

શાળા અને કોલેજોમાં અભ્યાસ કરતાં વિદ્યાર્થીઓ અને નોકરીયાત વર્ગના લોકો માટે ગુજરાત રાજ્ય માર્ગ પરિવહન નિગમ દ્વારા બસમાં રોજિંદી મુસાફરી માટે વિવિધ પ્રકારના 'બસ પાસ'ની સુવિધા રાહત દરે આપવામાં આવે છે.

- ⇨ આ પાસ ગુજરાતની હદ પૂરતા જ સીમિત હોય છે. કંડકટરે પાસ ધરાવતા મુસાફરોનું ઓળખકાર્ડ અથવા પાસ ચેક કરી ઈલેક્ટ્રોનિક ટીકીટ મશીનમાં નોંધણી કરવાની હોય છે.
- ⇨ ગુજરાત માર્ગ પરિવહન નિગમ દ્વારા નીચે પ્રકારના વિવિધ પાસ ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવે છે.

❍ વિદ્યાર્થી પાસ

સરકાર દ્વારા માન્ય શાળા, કોલેજ અને શૈક્ષણિક સંસ્થામાં અભ્યાસ કરતાં વિદ્યાર્થીઓને રાહતદરે માસિક અથવા ત્રિમાસિક 'વિદ્યાર્થી પાસ' આપવામાં આવે છે.

- ⇨ આ પાસ સાથે વિદ્યાર્થીઓને સફેદ રંગનું ઓળખ પત્ર આપવામાં આવે છે.
- ⇨ આ પાસ દ્વારા વિદ્યાર્થીઓને 82.5% રાહત આપવામાં આવે છે.
- ⇨ ગ્રામીણ વિસ્તારમાંથી આવતી વિદ્યાર્થીનીઓને 100% રાહત આપવામાં આવે છે.
- ⇨ આ પાસનો ઉપયોગ વિદ્યાર્થીઓ દિવસ દરમિયાન માત્ર એકવાર (આવવા અને જવા માટે) કરી શકશે તેમજ જાહેર રજાના દિવસે, વેકેશન દરમિયાન કે રવિવારના દિવસે કરી શકશે નહિં.
- ⇨ પાસ વગર મુસાફરી કરતા વિદ્યાર્થીઓએ નિયમ મુજબનું સંપૂર્ણ ભાડું ચૂકવવાનું રહેશે.

❍ વિદ્યાર્થી કન્સેશન પાસ

વિદ્યાર્થી કન્સેશન પાસ અંતર્ગત રમતગમત પ્રવાસ, શૈક્ષણિક મહોત્સવ વગેરે કાર્યક્રમમાં ભાગ લેતાં વિદ્યાર્થીઓને 50% રાહત દરે ટિકિટ આપવામાં આવે છે.

TICKET NO. 4

ટિકિટ અને લગેજ ભાડાને લગતા ગાણિતિક પ્રશ્નો

4.1 સ્ટેજ આધારિત ગાણિતિક પ્રશ્નો

કોઈપણ મુસાફરે કરેલ મુસાફરી અંતર મુજબની ભાડાની ચોકકસ કે યોગ્ય રીતે ગણતરી થઈ શકે છે તે માટે સ્ટેજ અને સબસ્ટેજ નક્કી કરવામાં આવે છે.

1 સ્ટેજ = 6 કિલોમીટર અને 1 સબસ્ટેજ = 3 કિલોમીટર

⇨ બસરૂટ જે સ્થળેથી શરૂ થાય છે તે સ્થળથી સ્ટેજની ગણતરી શરૂ થાય છે. જેમ કે, બસરૂટ જે સ્થળેથી શરૂ હોય ત્યાંથી 0 સ્ટેજ ગણવામાં આવે છે.

⇨ લોકલ બસમાં 10 સ્ટેજ સુધી જ સબસ્ટેજની ગણતરી કરવામાં આવે છે અને બાકીની બધી જ બસમાં સબસ્ટેજની ગણતરી કરવામાં આવતી નથી. શહેરી બસ માટે અલગ સ્ટેજ ગણવામાં આવે છે.

પ્રકાર - 1

1. જો મુસાફરીમાં 5 સ્ટેજનાં 30 કિલોમીટર હોય તો 7 સ્ટેજનાં કેટલા કિલોમીટર થાય ?

સમજૂતી :

5 સ્ટેજનાં 30 કિલોમીટર હોય તો એક સ્ટેજ = 30/5 = 6 કિલોમીટર થાય

માટે 7 સ્ટેજનાં 7×6 = <u>42 કિલોમીટર</u>

2. જો 18 સ્ટેજનાં 108 કિલોમીટર થાય તો 5 સ્ટેજનાં કેટલાં કિલોમીટર થાય ?

સમજૂતી :

18 સ્ટેજનાં 108 કિલોમીટર હોય તો એક સ્ટેજ = 108/18 = 6 કિલોમીટર થાય

માટે 5 સ્ટેજનાં 5×6 = <u>30 કિલોમીટર</u>

3. જો 9 સ્ટેજનાં 54 કિલોમીટર થાય તો 3 સ્ટેજનાં કેટલા કિલોમીટર થાય ?

સમજૂતી :

9 સ્ટેજનાં 54 કિલોમીટર હોય તો એક સ્ટેજ = 54/9 = 6 કિલોમીટર થાય

માટે 3 સ્ટેજનાં 3×6 = <u>18 કિલોમીટર</u>

4. જો 12 સ્ટેજનાં 72000 મીટર તો 15 સ્ટેજનાં કેટલા મીટર થાય ?

સમજૂતી :

12 સ્ટેજનાં 72,000 મીટર હોય તો એક સ્ટેજ = 72000/12 = 6000 મીટર થાય

માટે 15 સ્ટેજનાં 15×6000 = <u>90000 મીટર</u>

5. જો 9 સ્ટેજનાં 54 કિલોમીટર થાય તો 4.5 સ્ટેજનાં કેટલા કિલોમીટર થાય?

સમજૂતી :

9 સ્ટેજનાં 54 કિલોમીટર હોય તો એક સ્ટેજ = 54/9 = 6 કિલોમીટર થાય

માટે 4.5 સ્ટેજનાં 4.5×6 = <u>27 કિલોમીટર</u>

6. જો 15 સ્ટેજના 90 કિ.મી. થાય તો 9 સ્ટેજના કેટલા કિ.મી. થાય ?

સમજૂતી :

15 સ્ટેજનાં 90 કિલોમીટર હોય તો એક સ્ટેજ = 90/15 = 6 કિલોમીટર થાય માટે 9 સ્ટેજનાં = 9×6 = <u>54 કિલોમીટર</u>

પ્રકાર - 2

7. જો મુસાફરીમાં 60 કિલોમીટરે 10 સ્ટેજ હોય તો 90 કિલોમીટરે કેટલા સ્ટેજ થશે ?

સમજૂતી :

60 કિલોમીટરે 10 સ્ટેજ હોય તો એક સ્ટેજ = 60/10 = 6 કિલોમીટર

હવે 6 કિલોમીટરે 1 સ્ટેજ હોય તો

90 કિલોમીટરે 90/6 = <u>15 સ્ટેજ</u>

8. જો એક મુસાફરીમાં 720 કિ.મી. એ 120 સ્ટેજ હોય તો, 120 કિ.મી. એ કેટલા સ્ટેજ થશે ?

સમજૂતી :

720 કિલોમીટરે 120 સ્ટેજ હોય તો એક સ્ટેજ = $\frac{720}{120}$ = 6 કિલોમીટર

હવે 6 કિલોમીટરે 1 સ્ટેજ હોય તો

120 કિલોમીટરે 120/6 = <u>20 સ્ટેજ</u>

9. જો એક મુસાફરીમાં 33 કિ.મી. એ 5.5 સ્ટેજ હોય તો, 60 કિ.મી. એ કેટલા સ્ટેજ થશે ?

સમજૂતી :

33 કિલોમીટરે 5.5 સ્ટેજ હોય તો એક સ્ટેજ = $\frac{33}{5.5} = \frac{330}{55}$ = 6 કિલોમીટર

હવે 6 કિલોમીટરે 1 સ્ટેજ હોય તો

60 કિલોમીટરે 60/6 = <u>10 સ્ટેજ</u>

10. 144 કિ.મી. એ 24 સ્ટેજ હોય તો, 240 કિ.મી. એ કેટલા સ્ટેજ થશે?

સમજૂતી :

144 કિલોમીટરે 24 સ્ટેજ હોય તો એક સ્ટેજ = 144/24 = 6 કિલોમીટર

હવે 6 કિલોમીટરે 1 સ્ટેજ હોય તો

240 કિલોમીટરે = 240/6 = <u>40 સ્ટેજ</u>

DEMO COPY

151. એક મુસાફર પ્રતિ સ્ટેજે 10 રૂપિયા ચૂકવી 12 કિલોમીટર મુસાફરી કરે છે. તો તેમણે કુલ કેટલું મુસાફરી ભાડું ચૂકવ્યું હશે ?

સમજૂતી :

કિ.મી.		સ્ટેજ
6	→	1
12		?

$= \frac{12 \times 1}{6} = 2$ સ્ટેજ

મુસાફરી ભાડું = મુસાફરોની સંખ્યા × સ્ટેજ × સ્ટેજદીઠ ભાડું

= 1 × 2 × 10

= 20 રૂા.

152. ત્રણ મુસાફર પ્રતિ કિલોમીટરે 3 રૂપિયા ભાડુ ચૂકવીને 30 કિલોમીટર મુસાફરી કરે છે તો તેઓએ કુલ કેટલું મુસાફરી ભાડું ચૂકવ્યું હશે ?

સમજૂતી :

કિ.મી.		રૂપિયા
1	→	3
30		?

$= \frac{30 \times 3}{1} = 90$ રૂપિયા

મુસાફરી ભાડું = મુસાફરોની સંખ્યા ×30 કિ.મી.મુસાફરી માટે ચુકવેલ ભાડું

= 3 × 90

= 270 રૂા.

153. 7 વર્ષના 4 બાળકો અને 15 વર્ષના 2 બાળકો 15 કિલોમીટર મુસાફરી કરે છે તો તેઓએ કુલ કેટલું મુસાફરી ભાડું ચૂકવ્યું હશે ? (પ્રતિ સ્ટેજ ભાડું 5 રૂપિયા)

સમજૂતી :

કિ.મી.		સ્ટેજ
6	→	1
15		?

$= \frac{15 \times 1}{6} = 2.5$ સ્ટેજ

15 વર્ષના બાળકોનું મુસાફરી ભાડું

= મુસાફરોની સંખ્યા × સ્ટેજ × સ્ટેજદીઠ ભાડુ

= 2 × 2.5 × 5

= 25 રૂપિયા

નોંધ : 5 થી 12 વર્ષના બાળકો માટે સ્ટેજદીઠ ભાડુઅડધુ ગણાશે

7 વર્ષના બાળકોનું મુસાફરી ભાડું

= મુસાફરોની સંખ્યા × સ્ટેજ × સ્ટેજદીઠ ભાડુ

= 4 × 2.5 × 2.5

= 25 રૂપિયા

કુલ ભાડું = 15 વર્ષના બાળકોનું ભાડું + 7 વર્ષના બાળકોનું ભાડું

= 25 + 25

= 50 રૂપિયા

4.4 નિગમ દ્વારા ઓગસ્ટ 2023થી લાગુ કરવામાં આવેલ નવું ભાડા પત્રક

ગુજરાત સરકારના બંદરો અને વાહન વ્યવહાર વિભાગ દ્વારા જાહેરનામાથી ST નિગમની વિવિધ સેવાઓના મુસાફર ભાડા વધારવા કે ઘટાડવાની સત્તાઓ ગુજરાત રાજ્યો માર્ગ વાહનવ્યવહાને એનાયત કરવામાં આવેલ છે. તાજેતરમાં નિગમ દ્વારા તમામ બસ સેવાઓ માટે વસુલવામાં આવતા ભાડાની રકમમાં 25%નો વધારો કરવામાં આવ્યો છે. જે તારીખ 01/08/2023થી અમલમાં આવ્યો છે.

- ⇨ નવા ભાડા ઉપરાંત જે તે સેવાઓમાં લાગુ પડતાં GST, ટોલ ટેક્ષ વગેરે જેવા અન્ય ચાર્જો અલગથી નિયમ મૂજબ વસુલવામાં આવશે.
- ⇨ નોન એસી સ્લીપર બસ સેવામાં સોફાનું ભાડુ સિટિંગ ભાડા કરતા રૂ 80 વધુ વસુલવાનું યથાવત રહેશે.
- ⇨ બાળ મુસાફરનું અડધું ભાડું રૂ. 1ના ગુણકમાં આવતું ન હોય તો તે પછીના રૂ. 1 ના ગુણકમાં ભાડું વસુલવામાં આવશે.
- ⇨ ભાડામાં કરવામાં આવેલો વધારો તમામ પ્રકારના પાસમાં પણ લાગુ પડશે.

Table No : 4.1 As per the Government Notification No. G/PT/2023/12/STC/102010/820/G, Dt-15/07/2023. The Revised Fare effective from Dt-01-08-2023

ORDINARY (લોકલ)			
STAGE	KMS	Fare W.E.F. Dt-15/08/2014	Fare W.E.F. Dt-01/08/2023
1	6	7	9
1.5	9	8	10
2	12	13	16
2.5	15	14	18
3	18	16	20
3.5	21	18	23
4	24	19	24
4.5	27	21	26
5	30	22	28
5.5	33	24	30
6	36	26	33
6.5	39	27	34
7	42	27	34
7.5	45	29	36
8	48	30	38
8.5	51	32	40
9	54	33	41
9.5	57	34	43
10	60	35	44
11	66	37	46
12	72	39	49
13	78	41	51
14	84	43	54
15	90	47	59
16	96	48	60
17	102	49	61

DEMO COPY

YUVA UPNISHAD PUBLICATION
PUBLICATION

Giving Wings To Fly...

6TH EDITION 2023

કેન્દ્ર અને રાજ્ય સરકાર દ્વારા લેવાતી
વિવિધ સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાઓ માટે ઉપયોગી

સામાન્ય જ્ઞાન

વિષયોનું પ્રકરણવાર વનલાઇનર પ્રશ્નોત્તર સ્વરૂપે વિસ્તૃત સંકલન **ભાગ-1**

1st RANK	1st RANK	6th RANK	9th RANK	8th RANK	19th RANK
HOT NEW RELEASES	BESTSELLERS	HOT NEW RELEASES	BESTSELLERS	HOT NEW RELEASES	HOT NEW RELEASES
GPSC Category	GPSC Category	SPSE Category	SPSE Category	Government Exam	Exam Preparation

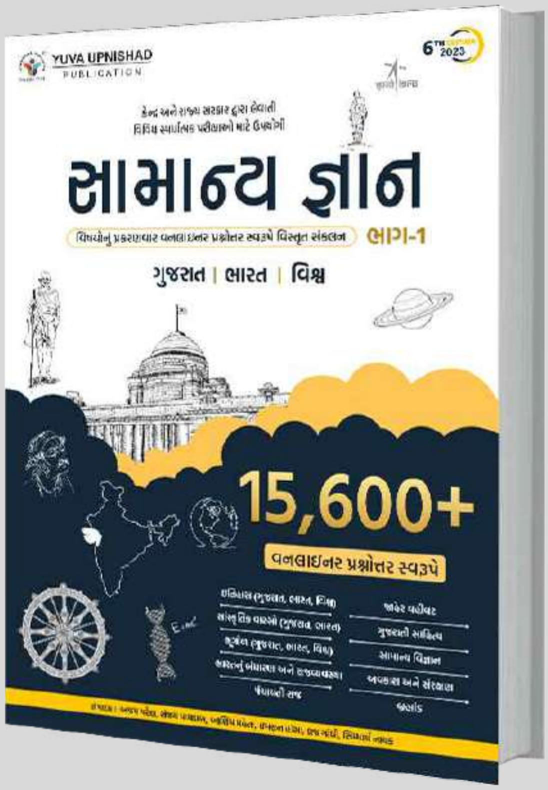

PDF ડેમો કોપી ટેલિગ્રામ ચેનલ પર ઉપલબ્ધ

પુસ્તક પરીચયનો વિડીયો અમારી YouTube ચેનલ પર ઉપ્લબ્ધ છે.

Watch Us On YouTube

YUVA UPNISHAD FOUNDATION ONLINE

પુસ્તકની વિશેષતાઓ

- **15600+** વનલાઇનર પ્રશ્નોત્તરનો સમાવેશ.
- ગુજરાતનો ઇતિહાસ, સાંસ્કૃતિક વારસો, સાહિત્ય, ભૂગોળ, ભારતનો ઇતિહાસ, સાંસ્કૃતિક વારસો, ભૂગોળ, બંધારણ અને રાજવ્યવસ્થા, પંચાયતી રાજ, જાહેર વહીવટ, સામાન્ય વિજ્ઞાન, અવકાશ અને સંરક્ષણ વિજ્ઞાન, બ્રહ્માંડ, વિશ્વ ઇતિહાસ, વિશ્વ ભૂગોળ જેવા 15 વિષયોનું પ્રકરણો સ્વરૂપે સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે.
- **225થી વધુ કોષ્ટકો** દ્વારા માહિતીની સરળ રજૂઆત.
- અગાઉની પરીક્ષામાં પૂછાયેલા કુલ **2000+** પ્રશ્નોત્તરનો સમાવેશ.
- ગુજરાત રાજ્ય શાળા પાઠ્યપુસ્તક મંડળ **(GCERT)**ના ધોરણ 6 થી 12ના નવા અને જૂના અભ્યાસક્રમ મુજબ પ્રશ્નોત્તરનો સમાવેશ.
- વિવિધ વિષયોને લગતી **તાજેતરની ઘટનાઓનો** વનલાઇનર પ્રશ્નોત્તર સ્વરૂપે સમાવેશ.

ADAJAN	VARACHHA	KATARGAM	VYARA	MANDVI	VALSAD	CHIKHLI	DHARAMPUR	GANDHINAGAR
99094 39795	83479 30810	88494 82275	74348 39380	90994 42310	99094 39971	99094 39622	85115 39971	97260 86976

Follow us on : / Yuva Upnishad Foundation

TICKET NO. 5

રોડ સેફ્ટી

'સુરક્ષા કે સાથ સમજૌતા, દુર્ઘટના કો ન્યોતા'

દિન પ્રતિદિન જનસંખ્યામાં વધારો થતાની સાથે વાહનોની સંખ્યામાં પણ વધારો થઈ રહ્યો છે. આ સાથે જ રોડ અકસ્માતો એક ચિંતાનો વિષય બન્યો છે માટે રોડ સેફ્ટી ઘણી આવશ્યક છે.

⇨ વિશ્વમાં બાળકો અને યુવાનોના મૃત્યુનું પ્રમુખ કારણ રોડ અકસ્માતો છે. UN Decade Action Plan, 2021-30 મુજબ દર વર્ષે વૈશ્વિક સ્તરે લગભગ 1.3 મિલિયન મૃત્યુ અને 50 મિલિયન શારીરિક ઈજાઓનું કારણ રોડ અકસ્માતો છે.

⇨ વિશ્વ સ્વાસ્થ્ય સંગઠન (World Health Organization) મુજબ 2021-30ના દશકમાં રોડ અકસ્માતમાં 13 મિલિયન મૃત્યુ અને 500 મિલિયન ઈજાઓ થવાનું અનુમાન છે. મોટાભાગના દેશોમાં રોડ અકસ્માતના કારણે GDP ના 3% જેટલું નુકસાન થાય છે. રોડ એકસીડન્ટસ ઈન ઈન્ડિયા 2021 રિપોર્ટ અનુસાર ભારતમાં દર વર્ષે સરેરાશ 1.5 લાખ મૃત્યુ રોડ અકસ્માતના કારણે થાય છે.

⇨ રોડ અકસ્માતોનું પ્રમાણ ઘટાડવા નીતિ નિયમો બનાવવામાં આવ્યા છે તેનું પાલન થવું જરૂરી છે. રોડ સેફ્ટી અંગે લોકોમાં જાગૃતતા લાવવા વૈશ્વિક તેમજ રાષ્ટ્રીય સ્તરે સંમેલનો તેમજ પહેલો યોજવામાં આવે છે. આ ઉપરાંત રોડ સેફ્ટી ક્ષેત્રે શ્રેષ્ઠ કામગીરી કરનાર વ્યકિત, સંસ્થાને એવોર્ડ આપી પ્રોત્સાહિત કરવામાં આવે છે.

5.1 નેશનલ રોડ સેફ્ટી પોલિસી

⇨ ભારત સરકારે વર્ષ 2005માં એસ. સુંદરની અધ્યક્ષતામાં રોડ સેફ્ટી અને ટ્રાફિક મેનેજમેન્ટ માટે કમિટીની રચના કરી.

⇨ આ કમિટીએ પોતાનો રિપોર્ટ ફેબ્રુઆરી, 2007માં સરકારને સોંપ્યો. આ કમિટીએ ડ્રાફ્ટ નેશનલ રોડ સેફ્ટી પોલિસી માટે સૂચન કર્યું.

⇨ આ કમિટીના રિપોર્ટ આધારે કેન્દ્રીય મંત્રીમંડળે 15 માર્ચ, 2010ના રોજ નેશનલ રોડ સેફ્ટી પોલિસીને મંજૂરી આપી.

⇨ આ નેશનલ રોડ સેફ્ટી પોલિસી અંતર્ગત કેટલાક સૂચનો કરવામાં આવ્યા જે નીચે મુજબ છે.

- રોડ સેફ્ટીની સમસ્યા વિશે જાગૃકતા વધારવી.
- રોડ સેફ્ટી માહિતી માટે ડેટાબેઝ બનાવવો.
- સલામત રોડ ઈન્ફ્રાસ્ટ્રકચરની ખાતરી કરવી.
- સલામત વાહનો (Safer Vehicals)
- સલામત ડ્રાઈવરો (Safer Drivers)
- રોડનો ઉપયોગ કરતા બસ, ટ્રક અને કાર ચાલકો સિવાયના વ્યક્તિઓની સલામતી (Safety of Vulnerable Road Users)
- રોડ ટ્રાફિક સુરક્ષા અંગેનું શિક્ષણ અને તાલીમ
- રોડ ટ્રાફિક સુરક્ષા કાયદાઓનું અમલીકરણ
- માર્ગ અકસ્માત માટે ઈમરજન્સી મેડિકલ સુવિધા
- રોડ સેફ્ટી માટે સંશોધન
- કાયદાકીય, સંસ્થાકીય અને નાણાકીય પર્યાવરણને સક્ષમ કરીને મજબૂત કરવું.
- અમલીકરણ વ્યૂહરચના

⇨ નેશનલ રોડ સેફ્ટી પોલિસી અંતર્ગત **'નેશનલ રોડ સેફ્ટી કાઉન્સિલ'**ની રચના કરવામાં આવી છે. નેશનલ રોડ સેફ્ટી કાઉન્સિલના અધ્યક્ષ ભારતના માર્ગ પરિવહન મંત્રી તેમજ ઉપાધ્યક્ષ પરિવહન મંત્રાલયના રાજ્ય કક્ષાના મંત્રી હોય છે.

5.2 નેશનલ રોડ સેફ્ટી બોર્ડ

⇨ માર્ગ સલામતીને પ્રોત્સાહન આપવા, નવી ટેકનોલોજી અપનાવવા તેમજ ટ્રાફિક અને મોટર વાહનોના નિયમોના પાલન માટે ભારત સરકારના માર્ગ પરિવહન મંત્રાલય દ્વારા 'નેશનલ રોડ સેફ્ટી બોર્ડ'ની રચના 3 માર્ચ 2023 ના રોજ કરવામાં આવી છે.

⇨ આ બોર્ડમાં અધ્યક્ષ ઉપરાંત લઘુત્તમ 3 સભ્યો અને મહત્તમ 7 સભ્યો છે. આ બોર્ડના અધ્યક્ષ તેમજ સભ્યોની નિમણૂંક કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા કરવામાં આવે છે.

⇨ આ બોર્ડની બેઠક મહિનામાં ઓછામાં ઓછી એકવાર યોજાવી જરૂરી છે.

⇨ આ બોર્ડનું મુખ્યાલય નવી દિલ્હી ખાતે આવેલું છે.

⇨ આ બોર્ડના પ્રથમ અધ્યક્ષ યુ.પી. સિંઘ છે.

5.3 સર્વોચ્ચ ન્યાયાલયની રોડ સેફ્ટી માટેની કમિટી

⇨ સર્વોચ્ચ ન્યાયાલય દ્વારા 22 એપ્રિલ, 2014ના રોજ 'રોડ સેફ્ટી કમિટી'ની રચના કરવામાં આવી હતી.

⇨ પ્રથમ અધ્યક્ષ : જસ્ટિસ કે. એસ. રાધાક્રિષ્નન

⇨ પ્રથમ સેક્રેટરી : એસ. ડી. બંગા

⇨ કમિટીના સભ્યો : એસ. સુંદર અને ડો. નિશી મિત્તલ

⇨ ઓગષ્ટ 2023ની સ્થિતિએ સર્વોચ્ચ ન્યાયાલયની રોડ સેફ્ટી કમિટીના ચેરમેન અભય મનોહર સપ્રે છે અને સેક્રેટરી સંજય મિત્તલ છે. તેના બે સભ્યો સંજય મિત્રા અને ડો. નિશી મિત્તલ છે.

5.4 સર્વોચ્ચ ન્યાયાલયની રોડ સેફ્ટી માટેની માર્ગદર્શિકા

⇨ સર્વોચ્ચ ન્યાયાલયે 30 નવેમ્બર, 2017ના રોજ રોડ સેફ્ટી માર્ગદર્શિકા બહાર પાડી હતી.

DEMO COPY

❑ સીટબેલ્ટ

ભારત સરકારના સેન્ટ્રલ મોટર વ્હીકલ રૂલ્સ, 1989 મુજબ તમામ મોટર વ્હીકલમાં સીટબેલ્ટ લગાવવામાં આવે છે, જે લગાવવો ફરજિયાત છે.

⇨ આ સીટબેલ્ટ લગાવવાથી અકસ્માત સમયે વાહનચાલકને ગંભીર ઈજાઓ થવાની શક્યતા ઘટે છે.

❑ એરબેગ

મોટરવાહનમાં સ્ટીયરિંગ વ્હીલ એરબેગથી સજ્જ હોય છે. જે અકસ્માત થાય ત્યારે કાર્યરત થાય છે અને ફુગ્ગા સ્વરૂપે સ્ટીયરિંગ વ્હીલમાંથી બહાર આવે છે. એરબેગમાં સોડિયમ એઝાઈડ ગેસ હોય છે.

⇨ આ એરબેગ વાહનચાલકને અકસ્માત સમયે મોં તેમજ માથાના ભાગે ગંભીર ઈજાઓ થવાની શક્યતા ઘટાડે છે.

❑ વિભિન્ન રંગની લાઈટ

ઘણીવાર કેટલાક વાહનો પર આપણને વાદળી, લાલ, સફેદ, પીળી વગેરે લાઈટ જોવા મળે છે. આ વિભિન્ન રંગોની લાઈટ સરકાર દ્વારા માન્ય વાહનોમાં જ લગાવવામાં આવે છે.

⇨ કેન્દ્ર અને રાજ્ય સરકાર દ્વારા અધિકૃત વાહનો જેમકે પોલીસ વિભાગના અધિકારીઓ દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાતા વાહનો તેમજ એમ્બ્યુલન્સ પર ઝબૂકતી લાલ કે વાદળી રંગની લાઈટ હોય છે.

⇨ અધિકૃત વાહનો સિવાયના તમામ વાહનોમાં આ પ્રકારની રંગબેરંગી લાઈટ લગાવવા પર પ્રતિબંધ છે.

5.12 માર્ગ ચિહ્નો

માર્ગ પરિવહન મંત્રાલય દ્વારા રાહદારીઓ અને ડ્રાઈવરોને રસ્તાઓ પર ચેતવણી, માહિતી અને દિશાઓ દર્શાવવા કેટલાંક ચિહ્નો જાહેર કરવામાં આવ્યા છે.

⇨ આ સંકેતો વ્યક્તિને વાહન ચલાવતી વખતે 'શું કરવું અને શું ન કરવું?' તે સૂચવે છે.

⇨ રસ્તા પરના માર્ગ ચિન્હો રાહદારીઓને સુરક્ષા, માર્ગદર્શન, માહિતી તેમજ સાવચેતી દર્શાવે છે.

⇨ વધતી જતી અકસ્માતની સમસ્યાઓને કારણે યુરોપ દેશમાં આ ચિન્હો સૌપ્રથમવાર વિકસાવવામાં આવ્યા. ત્યારબાદ બાકીના દેશોએ અપનાવ્યા હતાં.

⇨ ભારતના મોટર વાહન અધિનિયમ, 1988ની અનુસૂચિ 1 માં આ ચિહ્નો સૂચવવામાં આવ્યા છે.

⇨ આ ચિહ્નો ત્રણ પ્રકારના છે :

Table No : 5.3 માર્ગ ચિહ્નોનાં આકાર અને તેનો હેતુ

ચિહ્નોના આકાર	હેતુ
વર્તુળાકાર	વર્તુળાકાર ફરજિયાત કે આદેશ દર્શક ચિહ્નો દર્શાવે છે.
ત્રિકોણાકાર	ત્રિકોણાકાર ચેતવણી દર્શક ચિહ્નો દર્શાવે છે.
લંબચોરસ	લંબચોરસ આકારના ચિહ્નો માર્ગ પર માહિતી કે સુચનાઓ દર્શાવે છે.

⇨ આ તમામ ચિહ્નોના અલગ અલગ રંગ તેના હેતુ દર્શાવે છે. જેમ કે, લાલ રંગના ત્રિકોણાકાર ચિહ્નો ચેતવણી દર્શાવે છે.

⇨ વાદળી રંગના ગોળાકાર ચિહ્નો ફરજિયાત સંકેતો દર્શાવે છે જ્યારે વાદળી રંગના લંબચોરસ વિવિધ માહિતીઓ જેમ કે, હોસ્પિટલ, પેટ્રોલપંપ વગેરે દર્શાવે છે.

⇨ લીલા રંગના લંબચોરસ માહિતીઓ જેવી કે, બે શહેરો વચ્ચેનુ અંતર વગેરે દર્શાવે છે.

⇨ આ ચિહ્નોના ઉલ્લંઘન કરવાથી મોટા અકસ્માતો થઈ શકે છે.

○ આદેશ દર્શક ચિહ્નો

આદેશ દર્શક ચિહ્નોમાં વાહન થોભો, રસ્તો આપો, પ્રવેશ પર પ્રતિબંધ, વન–વે સિગ્નલ, હોર્ન પર પ્રતિબંધ, વાહનના વજનની મર્યાદા, પાર્કિંગ પર પ્રતિબંધ વગેરે જેવા ચિહ્નોનો સમાવેશ થાય છે.

⇨ આ આદેશ દર્શક ચિહ્નોનું પાલન કરવું ફરજિયાત છે.

⇨ અહીં નોંધ રાખો કે, માત્ર **'સ્ટોપ સાઈન'** અને **'ગીવ વે સાઈન'** સિવાય અન્ય તમામ ફરજિયાત કે આદેશ દર્શક ચિહ્નો વર્તુળાકારમાં હોય છે.

❑ વાહન થોભો (Stop)

વાહન થોભો (STOP) ચિહ્ન ડ્રાઈવરને ફરજિયાતપણે વાહન તરત જ રોકવાનું સૂચવે છે. આ ચિહ્ન અષ્ટકોણ આકારનું લાલ રંગ હોય છે.

❑ માર્ગ આપો (Give Way)

આ ચિહ્ન વાહન ચાલકોને તેમની જમણી બાજુએ આવી રહેલા વાહનોને રસ્તો આપવા અંગે દર્શાવે છે. સામાન્ય રીતે આ ચિહ્ન ભયજનક રોડ ક્રોસિંગ, સર્કલ (રાઉન્ડઅબાઉટ્સ), હાઈ–વે વગેરે સ્થળોએ જોવા મળે છે.

⇨ આ ચિહ્ન ઉલટા ત્રિકોણાકારનું હોય છે.

❑ પ્રવેશ પ્રતિબંધ (No Entry)

આ ચિહ્ન સીધા આગળ જતા વાહનોના પ્રવેશ પર પ્રતિબંધ દર્શાવે છે. વાહન ચાલકને આગળ જવા માટે પ્રતિબંધ અને રસ્તો બદલવા અંગે દર્શાવવા આ ચિહ્ન વપરાય છે.

❑ નો એન્ટ્રી (No Entry)

આ ચિહ્ન તમામ વાહનોના પ્રવેશ પર પ્રતિબંધ દર્શાવે છે.

DEMO COPY

❍ માહિતી દર્શક ચિહ્નો

આ માહિતી દર્શક ચિહ્નો માર્ગ વપરાશકર્તાઓને રસ્તા પરની ઉપલબ્ધ સુવિધાઓ, દિશા, ગંતવ્ય સ્થાન વગેરેથી માહિતગાર કરે છે.

- ⇨ માહિતી દર્શક ચિહ્નોમાં હોસ્પિટલ, બસ સ્ટોપ, રેલવે સ્ટેશન, દિશા ચિહ્નો, પ્રાથમિક સારવાર કેન્દ્રો વગેરે જેવા ચિહ્નોનો સમાવેશ થાય છે.
- ⇨ માહિતી દર્શક ચિહ્નો લંબચોરસ આકાર તેમજ વાદળી રંગના હોય છે.
- ⇨ આ ચિહ્નોને અનુસરવાથી વાહનચાલકનો સમય બચે છે અને ગંતવ્ય સ્થાન સુધી પહોંચવામાં મદદ મળે છે.

❑ અગાઉથી દિશા સૂચવતું ચિહ્ન (Advance Direction Sign)

આ ચિહ્ન રસ્તા પર આગળ આવતા વિવિધ ગંતવ્ય સ્થળોની દિશા દર્શાવે છે. સામાન્ય રીતે આ ચિહ્નો રસ્તાઓના આંતરછેદ પહેલાં દર્શાવવામાં આવે છે.

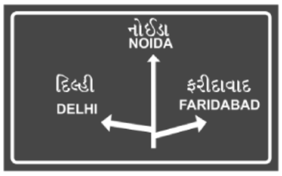

❑ અગાઉથી દિશા સૂચવતું ચિહ્ન (અંતર સાથે) (Advance Direction Sign With Distances)

આ ચિહ્ન રસ્તા પર આગળ આવતા વિવિધ ગંતવ્ય સ્થળોની દિશા અને અંતર બંને દર્શાવે છે. સામાન્ય રીતે આ ચિહ્નો રસ્તાઓના આંતરછેદ પહેલાં દર્શાવવામાં આવે છે.

❑ સર્કલ પર અગાઉથી દિશા સૂચવતું ચિહ્ન (Advance Destination Sign on Rotary Intersection)

આ ચિહ્નો રસ્તા પર આગળ આવતા સર્કલ પહેલાં દર્શાવવામાં આવે છે. જેમાં તીર (એરો)ની નિશાની વડે ગંતવ્ય સ્થાનોના નામ અને તેની દિશા સૂચવવામાં આવે છે.

- ⇨ આ ચિહ્નની મદદથી વાહનચાલકને યોગ્ય રસ્તો પસંદ કરવામાં મદદ મળે છે.

DEMO COPY

❑ દિશા ચિહ્નો (Direction Sign)

આ ચિહ્નમાં ગંતવ્ય સ્થળનું નામ અને અંતર બંને દર્શાવવામાં આવે છે.

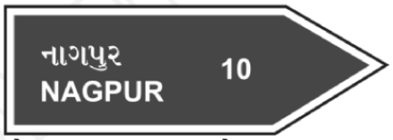

- ⇨ આ ચિહ્નની મદદદથી વાહનચાલકોને નિર્ધારિત સ્થળે પહોંચવામાં મદદ મળે છે.

❑ પ્રમાણિત ચિહ્ન (Confirmatory Sign)

આ ચિહ્ન ગંતવ્ય સ્થળોના નામ અને તેના અંતર દર્શાવે છે. આ ચિહ્ન વાહનચાલકને પોતે સાચા રસ્તા પર છે તેવી ખાતરી સૂચવે છે.

❑ સ્થળ દર્શક ચિહ્ન (Place Identification Sign)

આ ચિહ્ન જે–તે સ્થળ (શહેર)ની સીમા શરૂ થઈ તેવું સૂચવે છે. સામાન્ય રીતે આ ચિહ્ન રાષ્ટ્રીય ધોરીમાર્ગો પર દર્શાવવામાં આવ્યા હોય છે.

❑ પેટ્રોલ પંપ (Petrol Pump)

આ ચિહ્ન આગળ પેટ્રોલ પંપ છે તેવું દર્શાવે છે. ઘણીવાર પેટ્રોલ પંપની નિશાની સાથે અંતર પણ દર્શાવવામાં આવે છે, જે દર્શાવે છે કે પેટ્રોલ પંપ સાઈન બોર્ડથી કેટલું દૂર છે.

❑ હોસ્પિટલ (Hospital)

આ ચિહ્ન નજીકમાં હોસ્પિટલ છે તેવું સૂચવે છે. આ ચિહ્ન દર્શાવાયેલા રસ્તા પર વાહન ચલાવતી વખતે વાહનચાલકે સાવધાન રહેવું જોઈએ તેમજ બિનજરૂરી હોર્ન વગાડવો જોઈએ નહિ.

❑ પ્રાથમિક સારવાર કેન્દ્ર (First Aid Post)

આ ચિહ્ન નજીકમાં પ્રાથમિક સારવાર કેન્દ્ર છે તેવું સૂચવે છે. પ્રાથમિક સારવાર કેન્દ્ર કટોકટી સમયે ખૂબ જ ઉપયોગી સાબિત થાય છે. સામાન્ય રીતે આ ચિહ્ન હાઈ–વે તેમજ ગ્રામીણ રસ્તાઓ પર દર્શાવવામાં આવે છે.

❑ જમવાનું સ્થળ (Eating Place)

આ ચિહ્ન નજીકમાં જમવાનું સ્થળ છે તેવું સૂચવે છે. સામાન્ય રીતે આ ચિહ્ન હાઈ–વે તેમજ લાંબા અંતરના રસ્તાઓ પર દર્શાવવામાં આવ્યા હોય છે.

❑ અલ્પાહાર (ચા–પાણી) (Light Refreshment)

આ ચિહ્ન નજીકમાં અલ્પાહાર (ચા–પાણી) છે તેવું સૂચવે છે.

❑ વિશ્રામ સ્થળ (Resting Place)

આ ચિહ્ન હોટલ, લોજ તેમજ વિશ્રામ સ્થળ નજીક દર્શાવવામાં આવે છે. આ ચિહ્નો સામાન્ય રીતે હાઈ–વે પર જોવા મળે છે.

❑ આગળ રસ્તો બંધ (No Through Road)

આ ચિહ્ન 'આગળ કોઈ રસ્તો નથી' તેવું સૂચવે છે.

❑ બસ સ્ટોપ (Bus Stop)

આ ચિહ્ન બસ સ્ટોપ દર્શાવે છે. જાહેર પરિવહનની તમામ બસ આ ચિહ્ન આગળ ઊભી રહેશે તેવું દર્શાવે છે.

❑ રેલ્વે સ્ટેશન (Railway Station)

આ ચિહ્ન દ્વારા રેલ્વે સ્ટેશનનું સ્થાન દર્શાવવામાં આવે છે.

YUVA UPNISHAD
PUBLICATION

કેન્દ્ર અને રાજ્ય સરકાર દ્વારા લેવાતી
વિવિધ સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાઓ માટે ઉપયોગી

અધતન આવૃતિ
2023-24

સામાન્ય જ્ઞાન

વિષયોનું પ્રકરણવાર વનલાઇનર પ્રશ્નોત્તર સ્વરૂપે વિસ્તૃત સંકલન **ભાગ-2**

1st RANK HOT NEW RELEASES	1st RANK BESTSELLERS	6th RANK HOT NEW RELEASES	10th RANK BESTSELLERS	7th RANK HOT NEW RELEASES	20th RANK HOT NEW RELEASES	18th RANK BESTSELLERS
GPSC Category	GPSC Category	SPSE Category	SPSE Category	Government Exam	Exam Preparation	Exam Preparation

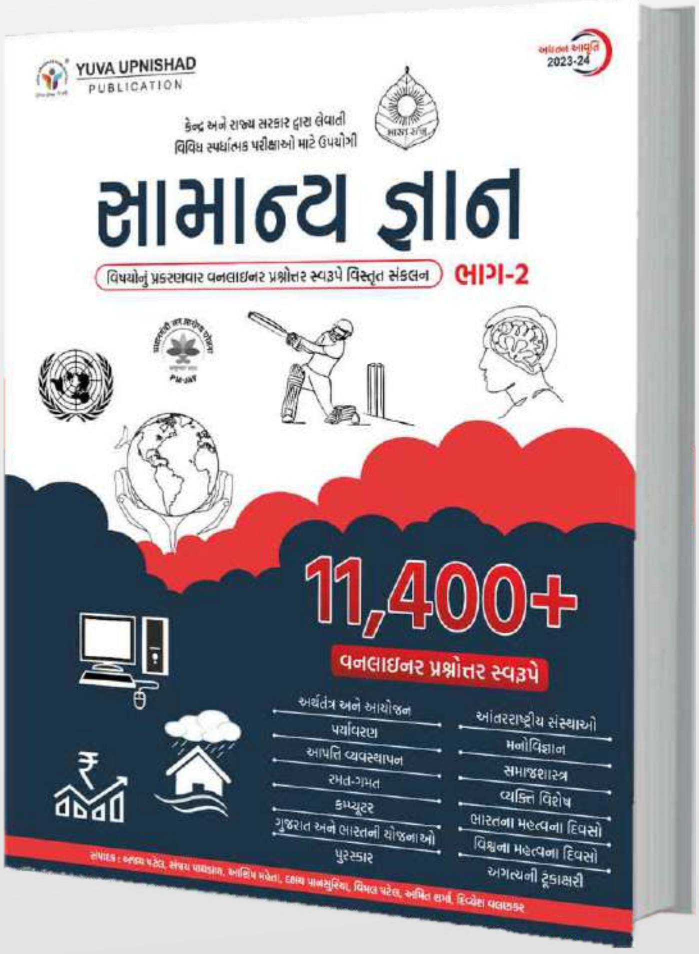

પુસ્તકની વિશેષતાઓ

- 11400+ વનલાઇનર પ્રશ્નોત્તરનો સમાવેશ.
- અર્થતંત્ર અને આયોજન, પર્યાવરણ, આપત્તિ વ્યવસ્થાપન, રમત-ગમત, કમ્પ્યૂટર, ગુજરાતની યોજનાઓ, ભારતની યોજનાઓ, પુરસ્કાર, આંતરરાષ્ટ્રીય સંસ્થાઓ, મનોવિજ્ઞાન, સમાજશાસ્ત્ર, વ્યક્તિવિશેષ, ભારતના મહત્વના દિવસો, વિશ્વના મહત્વના દિવસો, અગત્યની ટૂંકાક્ષરી જેવા 15 વિષયોનો પ્રકરણ સ્વરૂપે સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે.
- 265થી વધુ કોષ્ટકો દ્વારા માહિતીની સરળ રજૂઆત.
- ગુજરાત રાજ્ય શાળા પાઠ્યપુસ્તક મંડળ (GCERT)નાં ધોરણ 6 થી 12ના નવા અને જૂના અભ્યાસક્રમ મુજબ પ્રશ્નોત્તરનો સમાવેશ.
- વિવિધ વિષયોને લગતી તાજેતરની ઘટનાઓનો વનલાઇનર પ્રશ્નોત્તર સ્વરૂપે સમાવેશ.

PDF ડેમો કોપી ટેલિગ્રામ ચેનલ પર ઉપલબ્ધ

પુસ્તક પરીચયનો વિડીયો અમારી YouTube ચેનલ પર ઉપ્લબ્ધ છે.

Watch Us On YouTube
YUVA UPNISHAD FOUNDATION ONLINE

ADAJAN	VARACHHA	KATARGAM	VYARA	MANDVI	VALSAD	CHIKHLI	DHARAMPUR	GANDHINAGAR
99094 39795	83479 30810	88494 82275	74348 39380	90994 42310	99094 39971	99094 39622	85115 39971	97260 86976

Follow us on : / Yuva Upnishad Foundation

TICKET NO.
6

પ્રાથમિક સારવાર

6.1 પ્રાથમિક સારવાર

અચાનક આવી પડેલી બીમારી કે શારીરિક ઈજા જેવી કે ફ્રેકચર, રકતસ્ત્રાવ, દાઝી જવું, બેભાન થઈ જવું વગેરે સ્થિતિમાં તે વ્યકિતની પીડા ઘટે, તેના પ્રાણ બચે અને ગંભીર સ્થિતિ ન સર્જાય તે માટે આપવામાં આવતી તાત્કાલિક સારવારને પ્રાથમિક સારવાર (First Aid) કહે છે.

⇨ અકસ્માત, આપત્તિ અથવા કટોકટીના સમયે એમ્બ્યુલન્સ, પેરામેડિકલ અથવા તબીબના ઘટના સ્થળે પહોંચવા પહેલાં અકસ્માતથી ઈજાગ્રસ્ત અથવા બીમાર વ્યક્તિને થયેલ શારીરિક ઈજાના પ્રાથમિક ઉપચાર માટે તબીબી ક્ષેત્ર સાથે ન સંકળાયેલ હોય એવી વ્યક્તિ દ્વારા પ્રાથમિક સારવાર આપવામા આવે છે.

❍ પ્રાથમિક સારવારના હેતુઓ

⇨ વધારે ઈજા થતી રોકવી.
⇨ ઈજાગ્રસ્ત વ્યક્તિના દર્દની માત્રામાં ઘટાડો કરવો
⇨ .ઈજાગ્રસ્ત વ્યકિતના જીવની
⇨ દર્દીને આરામદાયક પરિસ્થિતિમાં ગોઠવવો અને આઘાતની સારવાર કરવી.
⇨ તાત્કાલિક ઈજાગ્રસ્તોને તબીબી સારવાર મળી રહે તેવી વ્યવસ્થા કરવી.
⇨ ડોકટરની મદદ તાત્કાલિક મેળવવી.
⇨ ઈજાની સ્થિતિની તપાસ કરવી.
⇨ કેવા પ્રકારની સારવાર આપવાની જરૂર છે, તે નક્કી કરવું તે અંગેની પ્રાથમિક સારવાર આપવી.
⇨ યોગ્ય જગ્યાએ ખસેડવાની ગોઠવણ કરવી.

❍ પ્રાથમિક સારવાર કોણ આપશે

પ્રાથમિક સારવાર અંગેનું જ્ઞાન ધરાવતી હોય તેવી કોઈપણ વ્યકિત પ્રાથમિક સારવાર આપી શકે, જે વ્યકિતમાં કોઈને મદદ કરવાની ઈચ્છાશકિત, અવલોકન શકિત, ધીરજ, સફળતા અને નિર્ણય ક્ષમતા હોવી જરૂરી છે.

⇨ પ્રાથમિક સારવાર કરનાર વ્યકિતએ શું કરવું તેની સાથે શું ન કરવું તે પણ જાણવું અને અમલમાં મૂકવું એટલું જ જરૂરી છે કારણ કે ઘણીવાર વધુ પડતો ઉત્સાહ વધુ જોખમકારક સાબિત થાય છે.

❍ પ્રાથમિક સારવારના સાધનો

First Aid Kitમાં (1) કોટન સ્વેબ (2) બેન્ડેઝ પાટો (3) સ્પિરિટ (4) ટિંકચર આયોડિન (5) સ્પ્લિન્ટ–ફ્રેકચર (6) સ્ટિકિંગ પ્લાસ્ટર (7) સેફ્ટીપીન (8) સિઝર–કાતર વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.

⇨ યોગ્ય પ્રાથમિક સારવારથી રોજિંદી સામાન્ય તકલીફો અને નાની ઈજાઓની સંભાળ લઈ શકાય છે તેમજ ગંભીર સ્વરૂપ લેતા અટકાવી શકાય છે.

⇨ ડોકટરની સહાય મળે તે પહેલાં સારવાર આપવાથી દર્દીની હાલત વધારે ગંભીર થતી રોકી શકાય છે. કેટલીકવાર તેનાથી દર્દીનો જીવ પણ બચાવી શકાય છે.

⇨ પથારીમાં દર્દી સારી રીતે બેસીને આરામ કરી શકે તે માટેના સાધનને **બેક રેસ્ટ** કહેવાય છે.

Table No : 6.1 **પ્રાથમિક સારવારનાં સાધનો :**

• જુદી –જુદી સાઈઝનાં રોલર બેન્ડેજ – પાટો
• નાના મોટા ગોઝ પીસીસ
• 1 ઈંચ, 2 ઈંચ અન 3 ઈંચ પહોળાઈ ધરાવતા રોલર પાટા
• કોટનવુલ્ ડ્રેસિંગ્સના પેકેટસ
• સ્વચ્છ સફેદ કોટનનું પૂમડું
• રૂનું નાનું પેકેટ
• ડ્રેસિંગ માટેની ભીની પટ્ટી અને સૂકી પટ્ટી
• બહુ પૂંછડીયો પાટો
• ટી આકારનો પાટો
• સાદો પાટો
• ટુર્નિકેટ પાટો
• ફિંગર 8 બેન્ડજ
• કન્સ્ટ્રકિટવ બેન્ડેજ
• ત્રિકોણાકાર પાટા
• સ્ટરીલાઈઝ ડ્રેસિંગના પેકેટ (નાના, મધ્યમ અને મોટા માપના)
• નાની કાતર
• એન્ટી સેપ્ટીક સોલ્યુશન (ડેટોલ, સાવલોન)
• એન્ટી સેપ્ટીક મલમ (સોફ્રામાયાસીન, નીયોમાસીન)
• ખપાટીયા, વાંસની પટ્ટી
• પેઈનકીલર, પેરાસીટામોલ, આઈબ્યુજેસિક જેવી દવાઓ
• ઓરલ રીહાઈડ્રેશન સોલ્યુશન(ORS)ના પેકેટ
• ઝિંકની ગોળીઓ, ગ્લુકોઝ અથવા મીઠી ગોળીઓ કે ખાંડ
• સેનિટાઈઝર (આલ્કોહોલ 70%)
• ઈલેકિટ્રક ટોર્ચ (વધારાની બેટરી સાથે)
• ડિજિટલ અથવા કિલનિકલ થર્મોમીટર
• પેન્સિલ અને નોંધપોથી
• કાગળો– ટીસ્યૂ–પેપર્સ
• બાંધી શકાય તેવા લેબલ
આ સિવાય પણ બીજી જરૂરી વસ્તુઓ તેમાં રાખી શકાય.

DEMO COPY

કમ્પ્યૂટર

7.1 કમ્પ્યૂટરનો પ્રાથમિક પરિચય

❍ કમ્પ્યૂટર એટલે શું ?

કમ્પ્યૂટર એક ઈલેક્ટ્રોનિક મશીન છે. ડેટા પર પ્રોસેસ કરીને ઈન્ફર્મેશન તૈયાર કરી આપતા યંત્રને 'કમ્પ્યૂટર' કહે છે.

⇨ કમ્પ્યૂટર શબ્દ લેટિન ભાષાના **'Computera'** પરથી ઊતરી આવ્યો છે, જેનો અર્થ **'To Compute' (ગણતરી કરવી)** થાય છે. ગુજરાતીમાં કમ્પ્યૂટરને **'સંગણક'** કહેવામાં આવે છે.

⇨ Computer ને Common Operating Machine Purposely Used for Technological and Educational Research તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે.

❍ કમ્પ્યૂટરની કાર્યપદ્ધતિ

કમ્પ્યૂટર યુઝર દ્વારા કરવામાં આવતાં કાર્યો ઈનપુટ, પ્રોસેસ અને આઉટપુટ(આગત–પ્રક્રિયા–નીપજ)ના ક્રમમાં થાય છે. આ ઉપરાંત, કમ્પ્યૂટર ડેટા સંગ્રહનું કાર્ય પણ કરે છે.

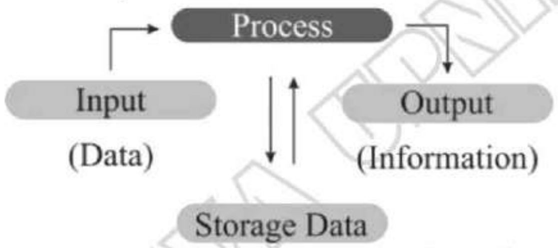

⇨ **ઈનપુટ (Input)** : કમ્પ્યૂટર પર યૂઝર દ્વારા જે પ્રાથમિક માહિતી આપવામાં આવે છે, તેને ઈનપુટ કહેવામાં આવે છે. ઈનપુટમાં આપવામાં આવતી પ્રાથમિક માહિતીને ડેટા કહેવામાં આવે છે.ડેટામાં શબ્દ, આંકડા તેમજ મલ્ટિમીડિયાના વિવિધ ફોર્મેટમાં માહિતી હોય છે.

⇨ **પ્રક્રિયા (Processing)** : આપેલા ડેટા ઉપર ઈન્સ્ટ્રક્શન (સૂચનાઓ) અનુસાર કરવામાં આવતી ગાણિતિક અને તાર્કિક પ્રક્રિયાને પ્રોસેસ કહેવામાં આવે છે. કમ્પ્યૂટરમાં ચાલતી પ્રોસેસની ક્રિયાને પ્રોસેસિંગ કહેવામાં આવે છે.

⇨ **સંગ્રહ (Storage)** : તે ડેટા અને પ્રોગ્રામને સ્થાયી રૂપથી સંગ્રહિત કરે છે.

⇨ **આઉટપુટ (Output)** : ડેટા ઉપર પ્રોસેસ (પ્રક્રિયા) થયા બાદ જે પરિણામ મળે છે, તેને આઉટપુટ કહેવાય છે. આ આઉટપુટ ઈન્ફોર્મેશન (Information) સ્વરૂપે હોય છે.

❍ કેટલાક મહત્વના શબ્દનો અર્થ

⇨ **માહિતી (Information)** : વિવિધ પ્રકારના Data ઉપર પ્રક્રિયા કરી જે તર્કબદ્ધ વ્યવસ્થિત માહિતી મેળવવામાં આવે છે. તેને Information કહેવાય છે.

⇨ **સૂચનો (Instruction)** : Data ઉપર જે ગાણિતિક અને તાર્કિક પ્રક્રિયાઓ કરવાની હોય તેની સૂચનાઓ આપવામાં આવે તેને સૂચનો (Instruction) કહેવામાં આવે છે.

❍ કમ્પ્યૂટરની લાક્ષણિકતાઓ

⇨ **ઝડપ (Speed)** : કમ્પ્યૂટર એક સેકન્ડમાં લાખોની સંખ્યામાં ગણતરી કરી શકે છે. વર્તમાન કમ્પ્યૂટરો નેનોસેકન્ડ અને પીકોસેકન્ડમાં પણ ગણતરી કરી શકે છે. કમ્પ્યૂટરની ઝડપ MIPS (Million Instruction Per Second)માં માપવામાં આવે છે.

⇨ **ચોકસાઈ (Accuracy)** : કમ્પ્યૂટર જટિલ પ્રશ્નોનો ખામી રહિત ઉકેલ આપે છે. તે ઉપયોગકર્તાએ આપેલા સૂચનો પ્રમાણે ચોકસાઈપૂર્વક પરિણામ આપે છે.

⇨ **બહુઉદ્દેશતા (Versatility)** : કમ્પ્યૂટર વિવિધ પ્રકારના કાર્યો કરી શકે છે. તે અલગ–અલગ કાર્યો એક સાથે કરવાની ક્ષમતા ધરાવે છે.

⇨ **સંગ્રહક્ષમતા (Storage Capacity)** : કમ્પ્યૂટર વિશાળ માત્રામાં માહિતીનો સંગ્રહ કરવાની ક્ષમતા ધરાવે છે. આ ક્ષમતા કમ્પ્યૂટરની હાર્ડ ડિસ્કની સાઈઝ પર આધારિત હોય છે.

⇨ **ઉદ્યમશીલતા (Diligence)** : યાંત્રિક કાર્યો સતત અને એકધારી રીતે કરવા માટે કમ્પ્યૂટર સક્ષમ છે તેમજ કોઈપણ કાર્યને અનેક વખત કરી શકે છે.

⇨ **સ્વયંસંચાલિત (Automation)** : કમ્પ્યૂટર આપેલ આદેશ (Instruction) મુજબ આપમેળે કાર્ય કરી શકે છે.

⇨ **વિશ્વસનીયતા અને ગુપ્તતા (Reliability and Secrecy)** : કમ્પ્યૂટર આપેલી માહિતી પ્રમાણે વિશ્વસનીય પરિણામ આપે છે. કમ્પ્યૂટરની માહિતી પાસવર્ડ દ્વારા સુરક્ષિત રાખી શકાય છે.

❍ કમ્પ્યૂટરની મર્યાદાઓ

⇨ **વીજળીની જરૂરિયાત** : કમ્પ્યૂટર ઈલેક્ટ્રિસિટી વગર કાર્ય કરી શકતું નથી.

⇨ **વૈકલ્પિક વ્યવસ્થા** : એક રીતે કાર્ય ન થાય તો વ્યક્તિ અન્ય રીતે કાર્ય કરવા માટેનો વિકલ્પ શોધી કાર્ય પૂર્ણ કરે છે. જ્યારે કમ્પ્યૂટર જાતે અન્ય કોઈ વિકલ્પ શોધી શકતું નથી.

⇨ **ડેટાની ચોકસાઈ** : જાણતા કે અજાણતા જો ખોટા ડેટા ઈનપુટ કરવામાં આવે તો ખોટું પરિણામ મળે છે. આને Garbage In Garbage Out (GIGO) તથા Rubbish In Rubbish Out (RIRO) કહે છે.

⇨ **વાઈરસ** : કમ્પ્યૂટરમાં વાયરસ દાખલ થવાથી તે ધીમું પડી જાય છે / તે કામ કરતું બંધ થઈ જાય છે / તેની ફાઈલને નુકસાન પહોંચે છે.

DEMO COPY

7.2 હાર્ડવેર

કમ્પ્યૂટરના **નક્કર ભૌતિક ભાગોને 'હાર્ડવેર (ડિવાઈસ)'** કહેવામાં આવે છે કે જેને **જોઈ અને સ્પર્શી** શકાય છે.

⇨ જેમ કે, કી–બોર્ડ દ્વારા ટાઈપિંગ કરી શકાય, પ્રિન્ટર દ્વારા પ્રિન્ટઆઉટ મેળવી શકાય વગેરે.

⇨ કી–બોર્ડ, માઉસ, પ્રિન્ટર વગેરે જેવા કમ્પ્યૂટરમાં જોડી (Attach) અને કાઢી (Remove) શકાય તેવા ડિવાઈસને પેરિફેરલ (Peripheral Device) કહે છે.

⇨ હાર્ડવેરની મદદથી યૂઝર સોફ્ટવેર પર વિવિધ પ્રકારના કાર્યો કરી શકે છે.

⇨ કમ્પ્યૂટરમાં થતા ઉપયોગના આધારે હાર્ડવેરનું વિવિધ પ્રકારોમાં વર્ગીકરણ કરવામાં આવે છે.

○ ઈનપુટ ડિવાઈસ (Input Device)

કમ્પ્યૂટરને જે માહિતી આપવામાં આવે તેને ઈનપુટ (નિવેશ) કહેવાય છે અને જે સાધન દ્વારા આ માહિતી આપવામાં આવે છે તેને ઇનપુટ ડિવાઈસ (નિવેશ એકમ) કહેવાય છે.

⇨ ઈનપુટ ડિવાઈસ Data ને જુદાં જુદાં સ્વરૂપમાં કમ્પ્યૂટરની અંદર દાખલ કરે છે.

⇨ સામાન્ય વ્યવહારમાં વપરાતા કેટલાક ઈનપુટ ડિવાઈસ નીચે મુજબ છે.

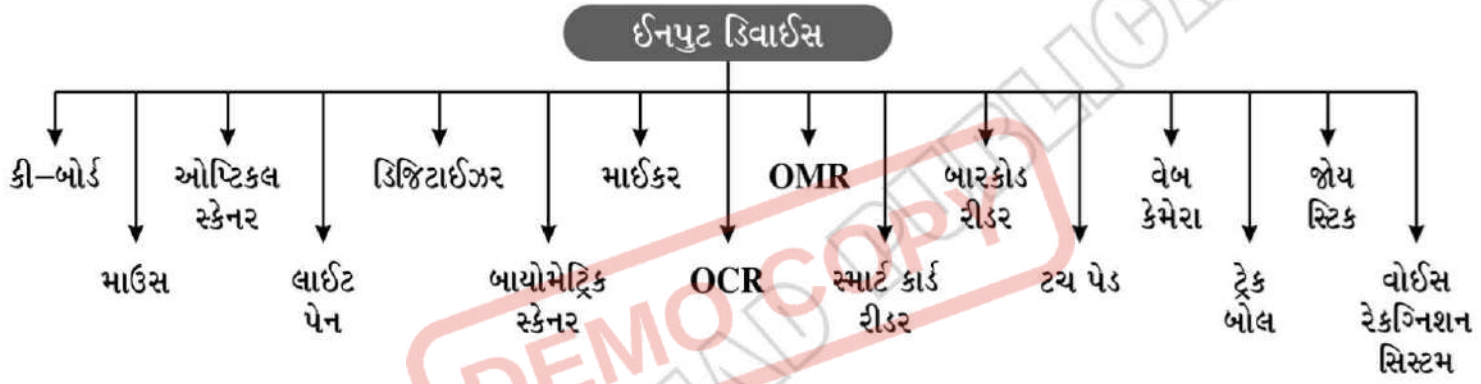

DEMO COPY

❑ કી–બોર્ડ (Keyboard)

કી–બોર્ડ એ કમ્પ્યૂટરમાં લેખિત તેમજ આંકડાકીય માહિતી દાખલ કરવા માટેનું એક અગત્યનું **ઈનપુટ ડિવાઈસ** છે.

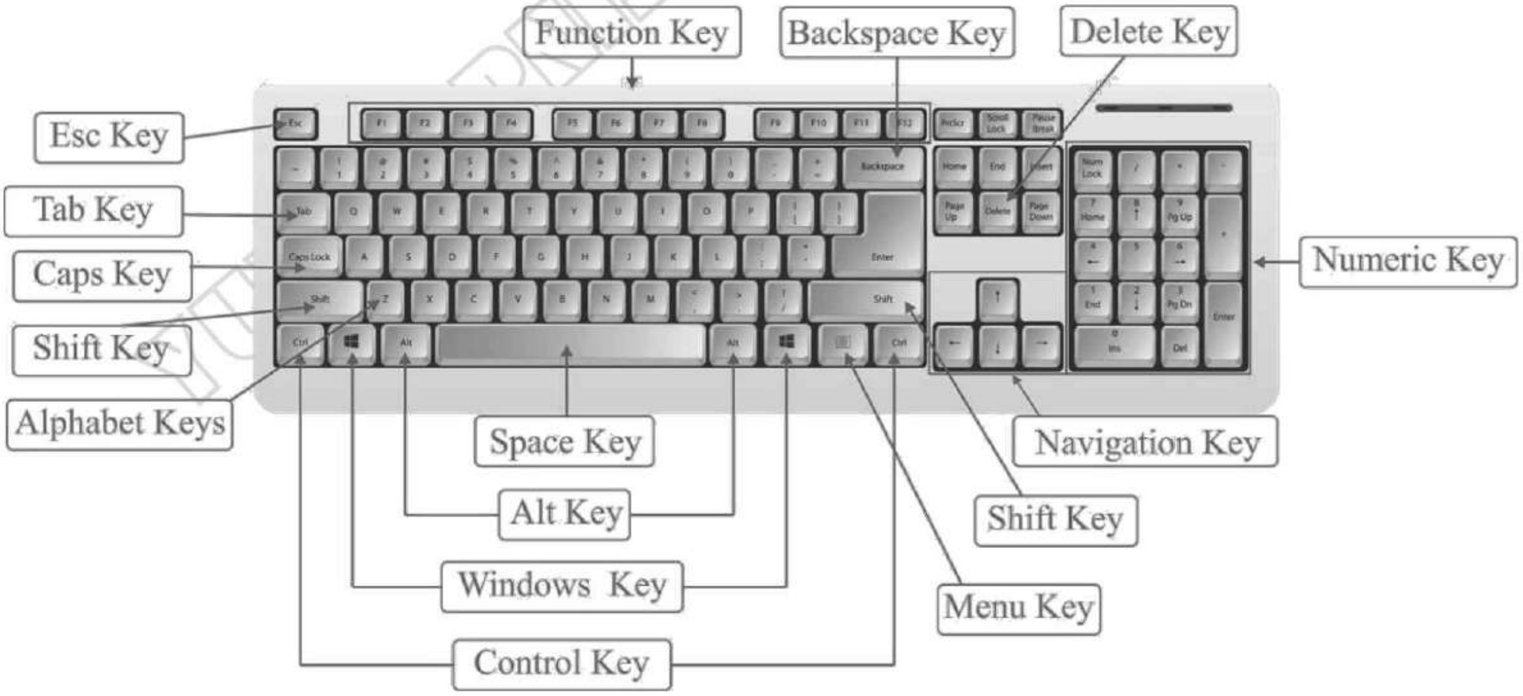

⇨ ઝડપથી ટાઈપિંગ કરી શકાય તે માટે તેનો દેખાવ તથા બટનની ગોઠવણ પરંપરાગત (QWERTY) ટાઈપરાઈટર જેવી હોય છે. હાલમાં મળતા સ્ટાન્ડર્ડ કી–બોર્ડમાં **સરેરાશ 110 જેટલી કી** હોય છે.

YUVA UPNISHAD
PUBLICATION

7 મી અદ્યતન આવૃત્તિ 2022

યુવા ઉપનિષદ્ પબ્લિકેશન, સુરત દ્વારા પ્રકાશિત

સામાજિક વિજ્ઞાન

ધોરણ 7 અને 8 (GCERT)ના નવા પાઠ્યપુસ્તકના અભ્યાસક્રમનો સમાવેશ

ધોરણ 6 થી 10 GCERTના પાઠ્યપુસ્તક આધારિત

UPSC, GPSC, PI, નાયબ મામલતદાર/સેક્શન ઓફિસર, STI, PSI-ASI, કોન્સ્ટેબલ, TET, TAT, HTAT, ATDO, હેડ કલાર્ક, સિ.કલાર્ક, બિનસચિવાલય કલાર્ક, તલાટી-કમ-મંત્રી, જુ.કલાર્ક જેવી તમામ સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાઓ માટે ઉપયોગી પુસ્તક

1st RANK	1st RANK	1st RANK	1st RANK	4th RANK	1st RANK	1st RANK
HOT NEW RELEASES	BESTSELLERS	HOT NEW RELEASES	BESTSELLERS	HOT NEW RELEASES	HOT NEW RELEASES	BESTSELLERS
GPSC Category	GPSC Category	SPSC Category	SPSC Category	Exam Preparation	Government Exam	Government Exam

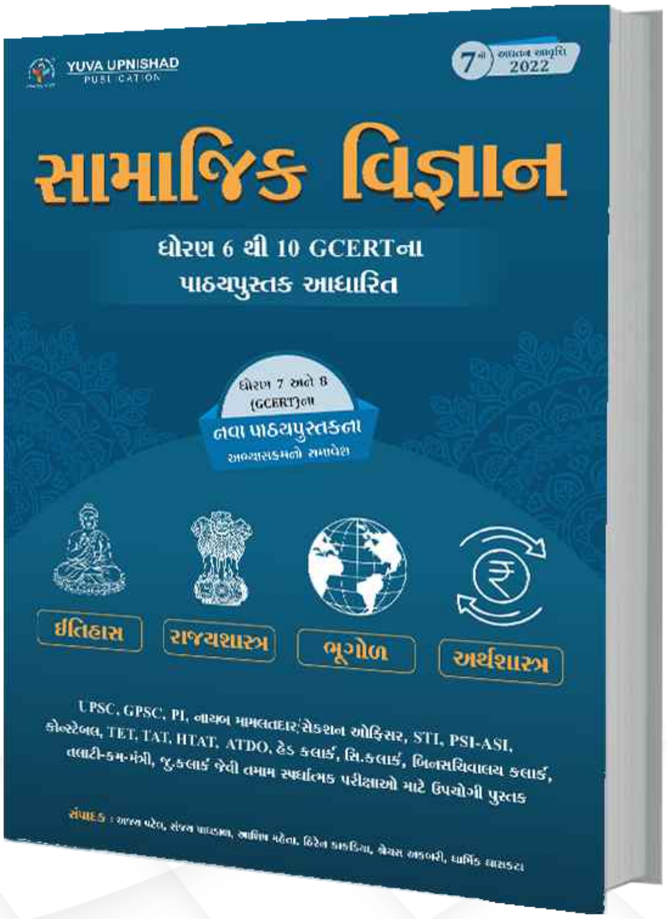

પુસ્તકની વિશેષતા

- સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાની સઘન તૈયારી કરતા ઉમેદવારો માટે GCERTના સામાજિક વિજ્ઞાનના નવા પાઠ્યપુસ્તક (ધોરણ-7 અને 8ના નવા અભ્યાસક્રમનો સમાવેશ) મુજબ જરૂરી આધારભૂત માહિતી આપતું વિશ્વસનીય પુસ્તક.
- સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષામાં સામાજિક વિજ્ઞાન (GCERT) ધોરણ 6 થી 10ના પાઠ્યપુસ્તકમાંથી પૂછાતાં પ્રશ્નોને ધ્યાનમાં રાખી વિશ્લેષણાત્મક માહિતીનો સમાવેશ.
- ઈતિહાસ, રાજ્યશાસ્ત્ર, ભૂગોળ અને અર્થશાસ્ત્ર જેવા ચાર વિષયોનું એકસાથે ધોરણવાર અને પ્રકરણવાર સંકલન.
- મેમરી ટેક્નિક અને માઈન્ડ ગ્રાફ્પિંગ પ્રોસેસના આધારે તૈયાર કરેલા 120થી વધારે ટેબલ, 50થી વધુ આકૃતિઓ તથા નકશા અને 20થી વધુ ચાર્ટ દ્વારા માહિતીની સરળ સમજૂતી.
- સ્વઅધ્યયન માટે સામાજિક વિજ્ઞાનના પાઠ્યપુસ્તક આધારિત 2750થી વધુ વનલાઈનર પ્રશ્નો અને 450થી વધુ હેતુલક્ષી પ્રશ્નોનો સમાવેશ.
- TET-1/2, TAT-1/2 (શિક્ષક) તથા HTAT (આચાર્ય)ની ભરતી માટે ખાસ ઉપયોગી પુસ્તક.

ADAJAN	VARACHHA	KATARGAM	VYARA	MANDVI	VALSAD	CHIKHLI	DHARAMPUR	GANDHINAGAR
99094 39795	83479 30810	88494 82275	74348 39380	90994 42310	99094 39971	99094 39622	85115 39971	97260 86976

Join YuvaUpnishadFoundation | Yuva Upnishad Foundation | YuvaUpnishadFoundation | Yuva Upnishad Foundation

7.8 C પ્રોગ્રામિંગ લેંગ્વેજ

C લેંગ્વેજની શોધ ઈ.સ. 1972માં બેલ લેબોરેટરીઝમાં ડેનિસ રિચિ દ્વારા કરવામાં આવી હતી.

⇨ C લેંગ્વેજને Basic Combined Programming Language (BCPL) માં ફેરફાર કરીને તૈયાર કરવામાં આવી છે.

⇨ C લેંગ્વેજનો ઉપયોગ તમામ પ્રકારના સોફ્ટવેર બનાવવા માટે મોટા પ્રમાણમાં થતો હોવાથી તેને General Purpose Programming Language તરીકે ઓળખવામાં આવી.

⇨ ઈ.સ. 1989માં અમેરિકન નેશનલ સ્ટાન્ડર્ડ ઈન્સ્ટિટ્યૂટ (ANSI) ધારાધોરણ દ્વારા પ્રમાણભૂત કરવામાં આવી ત્યારબાદ તેને ANSI C તરીકે ઓળખવામાં આવી.

○ C પ્રોગ્રામિંગ લેંગ્વેજનો પ્રાથમિક પરિચય

❑ Character (મૂળાક્ષરો)

જે રીતે સામાન્ય ભાષામાં લખાણ લખવા માટે પોતાના વિશિષ્ટ પ્રકારના મૂળાક્ષરો હોય છે તેવી જ રીતે C ભાષામાં પ્રોગ્રામિંગ માટે પોતાના ખાસ મૂળાક્ષરો હોય છે. C ભાષાના મૂળાક્ષરો ચાર વિભાગમાં વહેંચવામાં આવે છે.

<table>
<tr><td>Letters (મૂળાક્ષરો)</td><td>A to Z, a to z</td></tr>
<tr><td>Digits (અંકો)</td><td>0 to 9</td></tr>
<tr><td>White space (વ્હાઈટ સ્પેસ)</td><td>Black Space, Form feed, Horizontal tab, New line, Vertical tab</td></tr>
<tr><td>Special characters (વિશિષ્ટ ચિન્હો)</td><td>&, , , *, @, \, { }, [ ], ^, :, ', $, =, !, /, >, #, <, -, ( ), %, . , +, ?, ", ;, ~, _, |</td></tr>
</table>

❑ Word (શબ્દો)

કેરેક્ટરનો ઉપયોગ કરીને જે શબ્દો તૈયાર કરવામાં આવે છે તેને word તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.

⇨ દરેક word ને Token તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. મૂળભૂત રીતે C ભાષામાં મુખ્ય 6 પ્રકારના Token આપવામાં આવ્યા છે.

⇨ Keyword (કી–વર્ડ), Identifier (આઈડેન્ટિફાયર), Constant (અચળ), String (સ્ટ્રીંગ), operater (ઓપરેટર) અને Special Symbols (વિશિષ્ટ ચિન્હો)

- **Keyword (કી–વર્ડ)** : C પ્રોગ્રામિંગ ભાષામાં ANSI દ્વારા 32 જેટલા શબ્દો તૈયાર કરવામાં આવ્યા છે. જેનો પ્રોગ્રામિંગ ભાષામાં એક ચોકકસ અર્થ થાય છે. ઉ.દા. if પ્રોગ્રામની અંદર શકયતા દર્શાવવા માટે વપરાય છે.

while	static	if	do
volatile	sizeof	goto	default
void	signed	for	continue
unsigned	short	float	const
union	return	extern	char
union	return	extern	char
typedef	register	enum	case
switch	long	else	break
struct	int	double	auto

- **Identifier (આઈડેન્ટિફાયર)** : C મૂળાક્ષરોનો ઉપયોગ કરીને બનાવવામાં આવેલા શબ્દોને Identifier કહેવામાં આવે છે. તેને કેરેકટર અંકો અને વિશિષ્ટ ચિન્હોનો ઉપયોગ કરીને તૈયાર કરવામાં આવે છે. ઉદા. main()

- **Constant (અચળ)** : C પ્રોગ્રામમાં જે યુનિટની કિંમત બદલી શકાતી નથી. તેને constant કહેવામાં આવે છે.

⇨ constant ના કેટલાંક જાણીતા પ્રકારો નીચે મુજબ છે :

Numeric constant (સાંખ્યિક અચળ), Integer constant (પૂર્ણાંક અચળ), Real constant (અપૂર્ણ અચળ), Character constant (અક્ષર પ્રકારના અચળ), Single character constant (એક અક્ષર સ્વરૂપે અચળ), String constant (સ્ટ્રિંગ અચળ), Back slash characters (બેક સ્લેશ અક્ષરો) અને Symbolic constant (સાંકેતિક અચળ)

- **String (સ્ટ્રીંગ)** : સ્ટ્રીંગ એક પ્રકારનો અક્ષર હોય છે જેને મેમરી સ્થાન તરીકે વાપરવામાં આવે છે. સ્ટ્રીંગ તરીકે ઉપયોગમાં લીધેલ અક્ષરની વેલ્યુ ASCII સાથે જોડાયેલી હોતી નથી તેનો અંત નલ અક્ષર '/0' વડે દર્શાવવામાં આવે છે.

- **Special Symbols (વિશિષ્ટ ચિન્હો)**

⇨ C ભાષામાં છગડિયા કૌંસ { }, મોટા કૌંસ [ ], નાના કૌંસ ( ), અલ્પવિરામ " , ", એસ્ટેરીસ્ક " * ", હેઝ " # ", ટીલ્ડ " ~ " અને પીરીયડ " . " વગેરે વિશિષ્ટ ચિન્હો (Special characters) હોય છે.

- **Operaters (પ્રક્રિયકો)**

⇨ C ભાષામાં operater એક ચોકકસ પ્રકારની નિશાની હોય છે. જેનો ઉપયોગ ગાણિતિક તેમજ તાર્કિક ક્રિયાઓ કરવા માટે થાય છે.

⇨ C ભાષામાં મુખ્ય 8 operators નો ઉપયોગ થાય છે :

1. **Arithmetic Operators (ગાણિતિક પ્રક્રિયકો)**

⇨ Arithmetic Operatorsનો ઉપયોગ પ્રોગ્રામની અંદર સાદી ગાણિતિક ક્રિયાઓ કરવા માટે થાય છે. તેની અંદર +, -, *, / અને % વગેરે નિશાનીઓનો ઉપયોગ થાય છે.

2. **Assignment Operators (નિરૂપક પ્રક્રિયકો)**

⇨ Assignment Operatorsનો ઉપયોગ કોઈ અચળ કિંમત કે વેલ્યૂને કોઈ Variable (ચલ)માં સ્ટોર કરવા માટે થાય છે. ઉ.દા. First =1 એટલે કે First એ 1 ના સમકક્ષ છે અથવા તો 1 છે. અન્ય ઉ.દા. ^=, |=, <<=, >>=

3. **Relational Operators (સંબંધસૂચક પ્રક્રિયકો)**

⇨ Relational Operators નો ઉપયોગ બે ઓપરેન્ડ (વેલ્યૂ)ને એકબીજા સાથે સરખાવવા માટે થાય છે.

Operators	ઉપયોગ
= =	બે ઓપરેન્ડની સમાનતા (equality) ચકાસશે.
! =	બે ઓપરેન્ડની અસમાનતા (non equality) ચકાસશે.
>	બે ઓપરેન્ડમાંથી મોટી (greater) કિંમત ચકાસશે.
<	બે ઓપરેન્ડમાંથી નાની (smaller) કિંમત ચકાસશે.
> =	બે ઓપરેન્ડરમાંથી મોટી કિંમત અથવા સમાનતા (greater or equality) ચકાસશે.
< =	બે ઓપરેન્ડરમાંથી માટે નાની કિંમત અથવા સમાનતા (smaller or equality) ચકાસશે.

DEMO COPY

❑ અક્ષરોની આસ્કી (ASCII) કિંમતો

Table No : 7.10 ASCII VALUE

No.	Char	No.	Char	No.	Char	No.	Char
000	NUL	032	blank	064	@	096	
001	SOH	033	!	065	A	097	a
002	STX	034	"	066	B	098	b
003	ETX	035	#	067	C	099	c
004	EOT	036	$	068	D	100	d
005	ENQ	037	%	069	E	101	e
006	ACK	038	&	070	F	102	f
007	BEL	039	'	071	G	103	g
008	BS	040	(	072	H	104	h
009	HT	041	)	073	I	105	i
010	LF	042	*	074	J	106	j
011	VT	043	+	075	K	107	k
012	FF	044	,	076	L	108	l
013	CR	045	-	077	M	109	m
014	SO	046	.	078	N	110	n
015	SI	047	/	079	O	111	o
016	DLE	048	0	080	P	112	p
017	DC1	049	1	081	Q	013	q

❑ નિયમિત ઉપયોગમાં લેવાતી કેટલીક હેડર ફાઈલ

આપણે જાણીએ છીએ કે, સી ભાષામાં વિધેયો ઘણા જ મહત્વના છે. વિવિધ પ્રક્રિયાઓના અમલ માટે સી ભાષા આંતરસ્થાપિત (INBUILT) વિધેયોનો સંગ્રહ ધરાવે છે. આ વિધેયોનો સંગ્રહ હેડર ફાઈલમાં જૂથ બનાવીને કરવામાં આવ્યો છે. આવી હેડર ફાઈલોના સંગ્રહને સી લાઈબ્રેરી કહે છે. પ્રોગ્રામર ઉપયોગમાં લઈ શકે તે પ્રકારની કેટલીક હેડર ફાઈલોની યાદી નીચે આપવામાં આવી છે.

Table No : 7.11 મહત્વની હેડર ફાઈલો અને તેના ઉદ્દેશ્યો

ફાઈલનું નામ	ઉદ્દેશ
< *stdio.h* >	પ્રમાણભૂત નિવેશ/નિર્ગમ માટેના વિધેયો
< *ctype.h* >	અક્ષરની ચકાસણી અને રૂપાંતરણ માટેના વિધેયો
< *math.h* >	ગાણિતિક વિધેયો
< *stdlib.h* >	અક્ષરોની હારમાળા (સ્ટ્રિંગ)નું રૂપાંતરણ, મેમરીની ફાળવણી અને યાદચ્છિક અંકોના નિર્માણ માટે ઉપયોગમાં લેવામાં આવતા વિવિધ પ્રકારના વિધેયો
< *string.h* >	અક્ષરોની હારમાળા (સ્ટ્રિંગ)ને લગતા વિધેયો

હેડર ફાઈલને ઉમેરવા માટે #INCLUDEનો ઉપયોગ થાય છે. ઉદા. *#INCLUDE* < *stdlib.h* >

⇨ ઉપરોકત હેડર ફાઈલમાં સમાવવામાં આવેલા કેટલાક વિધેયો નીચે દર્શાવવામાં આવ્યા છે. વિધેયના ઉપયોગ માટે નિવેશ (INPUT) જરૂરી છે. ઈનપુટ એ વિધેયની વ્યાખ્યાનો એક ભાગ છે અને તેને આર્ગ્યુમેન્ટ (argument) તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. આર્ગ્યુમેન્ટના ડેટા પ્રકાર જુદા જુદા હોઈ શકે છે. આર્ગ્યુમેન્ટને ઓળખવા માટે નીચે આપેલ અક્ષરોનો કોડનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે.

c	char પ્રકારની આર્ગ્યુમેન્ટ	l	long પ્રકારની આર્ગ્યુમેન્ટ
d	double પ્રકારની આર્ગ્યુમેન્ટ	p or *	pointer પ્રકારની આર્ગ્યુમેન્ટ
f	file પ્રકારની આર્ગ્યુમેન્ટ	s	string પ્રકારની આર્ગ્યુમેન્ટ
i	int પ્રકારની આર્ગ્યુમેન્ટ	u	unsigned પ્રકારની આર્ગ્યુમેન્ટ

કેટલાક વિધેયો જુદા–જુદા પ્રકારની કિંમતો પરત કરવાની ક્ષમતા પણ ધરાવે છે. જુદા જુદા વિધેયો, તેની આર્ગ્યુમેન્ટ અને પરત કિંમતના પ્રકાર વિશે નીચે મુજબ વિગતો આપવામાં આવે છે.

DEMO COPY

❑ Formula Tabના વિકલ્પો

Formula Tab ને Alt + M થી ઓપન કરી શકાય છે.

⇨ **Function Library :** તેની અંદર વિવિધ પ્રકારના કાર્યો કરવા માટેના **મેથેમેટિકલ, લોજિકલ, ત્રિકોણમિતિય** તેમજ ટેક્સ્ટ આધારિત ફંક્શન આવેલા હોય છે. જેનો ઉપયોગ વિવિધ પ્રકારની ગણતરીઓ કરવા તથા રિપોર્ટ બનાવવા માટે કરી શકાય છે. ઉ.દા. SUM(), AND, IF, LOOKUP, AVG, DATE વગેરે લાયબ્રેરી ફંક્શન છે.

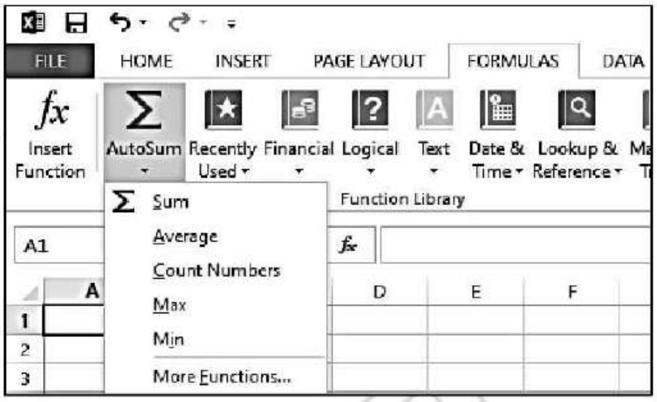

⇨ Formula Tab **માં** Function Library, Defined Name, Formula Auditing **અને** Calculation **જેવા વિકલ્પો હોય છે.**

⇨ Excel**માં** ગાણિતિક અને તાર્કિક ગણતરીઓ કરવા માટે મેનૂમાં **AutoSum, Financial, Logical** વગેરે જેવા ગ્રુપમાં સૂત્રો આપેલા હોય છે.

- Insert Function : વિવિધ ફંક્શન ઉમેરવા માટે
- Autosum : સરવાળા માટે
- Recently Used : જે ફંક્શનનો ઉપયોગ કર્યો હોય તેમાંથી પસંદ કરવા માટે
- Financial : નાણાકીય ફંક્શન ઉમેરવા માટે
- Logical : તાર્કિક ફંક્શન ઉમેરવા માટે
- Text : Text આધારિત ફંક્શન ઉમેરવા માટે
- Date & Time : તારીખ અને સમય આધારિત ફંક્શન ઉમેરવા માટે
- Lookup & Reference : Lookup અને Reference આધારિત ફંક્શન ઉમેરવા માટે
- Math & Trig : ગાણિતિક તેમજ ત્રિકોણમિતિ ફંક્શન ઉમેરવા માટે
- More Functions : અન્ય ફંક્શન ઉમેરવા માટે
- Create from Selection(Ctrl + Shift + F3) : એક સાથે અનેક સેલ ને નામ આપવા માટે

❑ View Tabના વિકલ્પો

View Tab**માં** Work Book Views, Show, Zoom, Window **અને** Macros જેવા ગ્રુપો આવેલા છે.

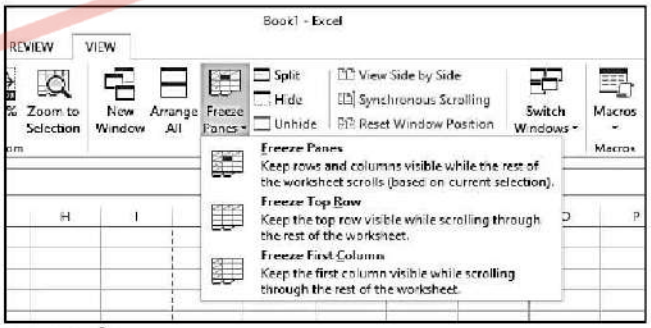

⇨ **Freeze Panes : Excel માં કોઈ Row કે Column ને Freeze કરવા માટે View** મેનૂમાં આવેલ આ ટેબનો ઉપયોગ થાય છે.

⇨ **Normal : વર્કબુકના દરેક સેલ નોર્મલ વ્યૂમાં દેખાશે.**

⇨ Page Break Preview : Print કરી શકાતા સંપૂર્ણ ભાગને **તમામ** Page Break **સાથે** દર્શાવે છે. Page Break ભાગ ભૂરા રંગની તૂટક લાઈન સ્વરૂપે દેખાય છે.

DEMO COPY

⇨ Zoom : M.S.Excel-2013 માં Minimum Zoom 10 % **અને** Maximum Zoom 400 % થાય છે.

⇨ Split : વર્કબુકને અલગ અલગ ભાગમાં વિભાજીત કરવા માટે

⇨ Hide : વર્કબુકને સંતાડવા

⇨ Unhide : સંતાડેલ વર્કબુકને પાછી લાવવા

⇨ Macro : તેની મદદથી જ્યારે કોઈ કાર્ય વારંવાર કરવાનું હોય ત્યારે તેનું **Sequence of Actions** સેટ કરી શકાય છે. કોઈ ડેટા મેક્રોમાં ગોઠવ્યા બાદ તેનો ઉપયોગ તે ડોક્યૂમેન્ટ તથા તેના જેવા અન્ય ડોક્યૂમેન્ટમાં પણ વારંવાર કરી શકાય છે.

❍ એક્સેલ ફોર્મ્યુલા

❑ Excel Formula

⇨ એક્સેલ ફોર્મ્યુલાની શરૂઆત = થી થાય છે.

Table No : 7.20 **એક્સેલ ફોર્મ્યુલા**

Formulas	Function Description	Example
SUM( )	આપેલ સંખ્યાઓનો સરવાળો કરવા માટે આ સૂત્રનો ઉપયોગ થાય છે.	SUM (range) or = SUM (number1, number2......) = SUM(A1 : B1) or =SUM(A1, B1)

YUVA UPNISHAD
PUBLICATION

ગુજરાતનો ઈતિહાસ

કેન્દ્ર અને રાજ્ય સરકાર દ્વારા લેવાતી વિવિધ સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષા માટે ઉપયોગી

1st RANK HOT NEW RELEASES	1st RANK BESTSELLERS	1st RANK HOT NEW RELEASES	1st RANK BESTSELLERS	1st RANK HOT NEW RELEASES	2nd RANK BESTSELLERS	4th RANK HOT NEW RELEASES
GPSC Category	GPSC Category	SPSE Category	SPSE Category	Government Exam	Government Exam	Exam Preparation

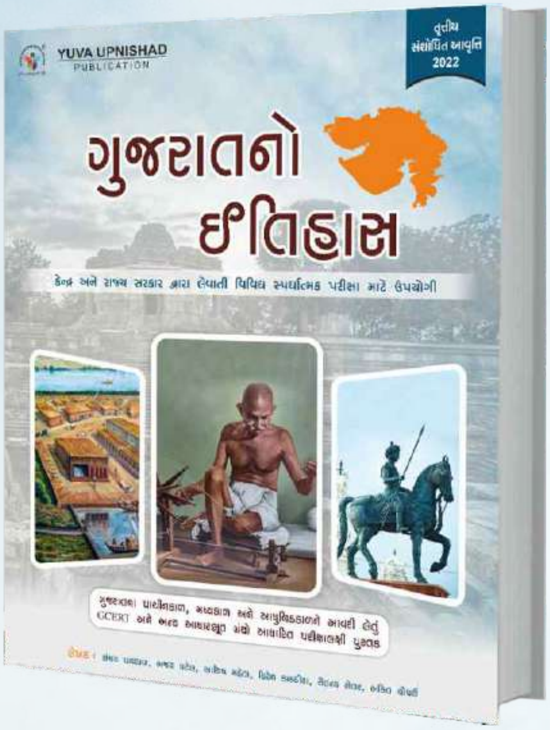

પુસ્તકની વિશેષતાઓ

- રાજ્ય સરકાર (GCERT)/ કેન્દ્ર સરકાર (NCERT) દ્વારા પ્રકાશિત નવા પાઠ્યપુસ્તકો તથા યુનિવર્સિટી ગ્રંથનિર્માણના પુસ્તકો સહિતના વિવિધ આધારભૂત સ્ત્રોત આધારિત પરીક્ષાલક્ષી વિષયવસ્તુની વર્ણનાત્મક રજૂઆત.
- GPSCના અભ્યાસક્રમ મુજબ તેમજ વર્ગ–3ની પરીક્ષાઓમાં સમાવિષ્ટ પરંપરાગત વિષયો સાથે નવા મુદ્દાઓનો સમાવેશ.
- ઈતિહાસની પાયાની સમજ અને જાણવાના સાધનો, ગુજરાતમાં સોલંકીવંશના સમકાલીન રાજવંશો, ગુજરાતમાં યુરોપિયનોનું આગમન, ગાંધીજીના રચનાત્મક કાર્યો, ગુજરાતમાં આદિવાસી ચળવળ, ગુજરાતની અગ્રગણ્ય સમાજસેવિકાઓ જેવા 6 નવા પ્રકરણોનો સમાવેશ.
- ગુજરાતના ઈતિહાસનો ઘટનાક્રમ, રાજવંશોની વંશાવલી, મુખ્ય પરીક્ષામાં પૂછાયેલા પ્રશ્નો વગેરેનો પરિશિષ્ટમાં સમાવેશ.
- ગુજરાતના પ્રાચીન તેમજ મધ્યકાલીન રાજવંશો – તેમના શાસકો, વહીવટીતંત્ર, આર્થિક પરિસ્થિતિઓ, સમાજ, ધર્મ, સાહિત્ય અને સ્થાપત્યો, ગુજરાતમાં મરાઠા શાસન (વડોદરાનો ગાયકવાડવંશ), ગુજરાતમાં નવજાગૃતિ કાળના સમાજ અને ધર્મ સુધારકો, ગુજરાતમાં થયેલ વિવિધ ક્રાંતિકારી ચળવળોમાં ભાગ ભજવનાર પરંતુ અજાણ રહી ગયેલા ક્રાંતિવીરો, આઝાદ હિંદ ફોજ અને ગુજરાત જેવા પ્રકરણોનું પુનઃલેખન.
- મહત્વપૂર્ણ માહિતીની ટેબલ, ચાર્ટ અને બોક્સ દ્વારા સરળ ભાષામાં રજૂઆત.
- ઐતિહાસિક તેમજ આઝાદી પછીના ગુજરાતની વિષયવસ્તુની ચિત્રો અને ફોટા દ્વારા સરળ સમજૂતી.
- અગાઉની પરીક્ષામાં પૂછાયેલા 900+ પ્રશ્નો તેમજ મહાવરા માટેના 400+ હેતુલક્ષી અને 2100+ વનલાઈનર સ્વરૂપે પ્રશ્નોનો પ્રકરણવાર સમાવેશ.

ADAJAN	VARACHHA	KATARGAM	VYARA	MANDVI	VALSAD	CHIKHLI	DHARAMPUR	GANDHINAGAR
99094 39795	83479 30810	88494 82275	74348 39380	90994 42310	99094 39971	99094 39622	85115 39971	97260 86976

Follow us on : / Yuva Upnishad Foundation

.CPP	C++ Source Code File
.JAVA	Java Source Code File
BACKUP	
.BAK	Backup File
.TMP	Temporary File

Table No : 7.33	પરિશિષ્ટ C : શોર્ટકટ કમાન્ડ (Short Command)
COMMON	
Alt + F	ચાલુ પ્રોગ્રામમાં ફાઈલ મેનૂ ખોલવા
Alt + E	ચાલુ પ્રોગ્રામમાં એડીટ મેનૂ ખોલવા
Alt + Tab	ચાલુ સોફટવેર પર વારા ફરથી જવા માટે
F1	વિન્ડો પ્રોગ્રામમાં હેલ્પ માટે
F2	સિલેકટ કરેલ ફાઈલને રી–નેમ કરવા
F3	સર્ચ ઓપ્શન ખોલવા માટે
F4	વિન્ડો એક્ષ્પ્લોરરમાં એડ્રેસ બારનું લિસ્ટ જોવા માટે
F5	ચાલુ પ્રોગ્રામને રીફ્રેશ કરવા માટે
F6	વિન્ડો એક્ષ્પ્લોરરની પેનલો બદલવા માટે
F10	મેનૂ બાર એકિટવ કરવા માટે
Ctrl + N	નવુ બ્લેન્ક ડોકયૂમેન્ટ ઓપન કરવા માટે
Ctrl + O	પ્રોગ્રામમાં ફાઈલને ઓપન કરવા માટે
Ctrl + A	ડોકયૂમેન્ટ અથવા વિન્ડોઝમાં બધા ઓબ્જેકટ એકસાથે જ સિલેકટ કરવા માટે
Ctrl + B	સિલેકટ કરેલા લખાણને બોલ્ડ કરવા
Ctrl + I	સિલેકટ કરેલા લખાણને ઈટાલીક કરવા
Ctrl + U	સિલેકટ કરેલા લખાણને અન્ડરલાઈન કરવા
Ctrl + F	ચાલુ ફાઈલમાં ફાઈન્ડનો ઓપ્શન ખોલવા
Ctrl + G	ચાલુ ફાઈલમાંથી ગો–ટુ ફોલ્ડરમાં જવા માટે
Ctrl + S	ચાલુ ફાઈલને સેવ કરવા
Ctrl + K	લખાણમાં હાઈપરલિંક ઉમેરવા
Ctrl + P	ચાલુ ફાઈલ કે પેજને પ્રિન્ટ કાઢવા
Ctrl + C	લખાણ કે વસ્તુને કોપી કરવા
Ctrl + V	કોપી કે કટ કરેલ લખાણ કે વસ્તુને પેસ્ટ કરવા
Ctrl + X	સિલેકટ કરેલ લખાણને કટ કરવા
Ctrl + H	ચાલુ ફાઈલમાં રીપ્લેસનો ઓપ્શન ઓપન કરવા
Ctrl + W	ચાલુ વિન્ડોને બંધ કરવા
Ctrl + Z	લખાણ કે વસ્તુ પર આપેલ ઈફેકટને દૂર કરવા
Ctrl + Y	લખાણ કે વસ્તુ પર આપેલ ઈફેકટને ફરી પાછી લાવવા

Shift + Ins	વેબ આધારિત કટ કે કોપી કરેલ વસ્તુને પેસ્ટ કરવા
Shift + Del	કોમ્પ્યુટરમાંથી પરમેનન્ટલી ફાઈલ કે ફોલ્ડરને ડિલીટ કરવા
Ctrl + tab / Alt + tab	એક કરતાં વધુ એપ્લિકેશન વિન્ડો ઓપન હોય ત્યારે એક એપ્લિકેશન વિન્ડોમાંથી બીજા એપ્લિકેશન વિન્ડોમાં જવા માટે.
Ctrl + End	ડોકયૂમેન્ટના અંતમાં જવા માટે
End	ચાલુ લાઈનનાં અંતમાં જવા માટે
Home	ચાલુ લાઈનનાં શરૂઆતમાં જવા માટે
Ctrl + Home	ચાલુ ડોકયૂમેન્ટની શરૂઆતમાં જવા માટે
Shift + Home	મૂળ સ્થિતિથી શરૂઆત સુધીના ટેકટસ્‌ને એકસાથે સિલેકટ કરવા માટે
Shift + End	મૂળ સ્થિતિથી અંત સુધીના ટેકટસ્‌ને એકસાથે સિલેકટ કરવા માટે
Ctrl + F4	ડેટાબેઝ આધારિત સોફટવેરમાં ફાઈલના એડ્રેસ મેનૂ સુધી જવા
Shift + F10	રાઈટ કિલક કરવા તથા શોર્ટકટ મેનૂ ઓપન કરવા
Shift + Arrow key	વિન્ડોઝ કે ડેસ્કટોપમાં એક કરતાં વધુ ઓબ્જેકટને સિલેકટ કરવા માટે, તેમજ ડોકયૂમેન્ટમાં ટેકસના બ્લોક સિલેકટ કરવા માટે શિફટ અને એરો કી નો ઉપયોગ થાય છે. જરૂર પ્રમાણે ચાર એરો કી માંથી કોઈપણ કી નો ઉપયોગ કરવો.
Ctrl + ← arrow	લખાણની મૂળ સ્થિતિથી ડાબી તરફના શબ્દ પર જવા માટે
Ctrl + → arrow	લખાણની મૂળ સ્થિતિથી જમણી તરફના શબ્દ પર જવા માટે
Ctrl + Esc	સ્ટાર્ટમેનૂ ઓપન કરવા માટે
Ctrl + Shift + Esc	ટાસ્ક મેનેજરને ઓપન કરવા માટે
Alt + F4	ચાલુ ફાઈલ કે પ્રોગ્રામને બંધ કરવા માટે
Alt + Enter	સિલેકટ કરેલ ફાઈલની પ્રોપર્ટી ઓપન કરવા માટે
Alt + ↓ arrow	ડ્રોપડાઉન લીસ્ટ ઓપન કરવા માટે
Alt + Space	વિન્ડોઝનું સિસ્ટમ મેનૂ જોવા માટે
Backspace	સબફોલ્ડરથી મેઈન ફોલ્ડર પર જવા માટે
Alt + → arrow	આગળના પેજ પર જવા માટે
Alt + Left Arrow	પાછળના પેજ પર જવા માટે
Ctrl +Alt + Break	રિમોટ વિન્ડોને ફુલ સ્કીનમાં બદલવા માટે.
WINDOWS	
Win Key	સ્ટાર્ટ મેનૂ ઓપન કરવા માટે
Win + Break	સિસ્ટમ પ્રોપર્ટી જોવા માટે
Win + D	ઓપન થયેલી બધી વિન્ડોઝને મિનિમાઈઝ કરવા માટે

DEMO COPY

TICKET NO. 8

ગુજરાતી વ્યાકરણ

8.1 જોડાક્ષર પરિચય અને ધ્વનિશ્રેણીક્રમ

બે કે તેથી વધુ વ્યંજનો સ્વરની મેળવણી વિના સાથોસાથ આવી જાય છે ત્યારે તેને જોડાક્ષર કહેવામાં આવે છે. જોડાક્ષરને સંયુક્તાક્ષર પણ કહેવામાં આવે છે.

⇨ શબ્દના સ્વર અને વ્યંજનને છૂટા પાડવાની પ્રક્રિયાને ધ્વનિશ્રેણી ક્રમ કહેવાય છે. શબ્દના અંતે વ્યંજન આવે અને તેમાં 'અ' સ્વર રહેલો હોય તો ઉચ્ચારણ આધારિત જવાબ આવે.

⇨ વિજ્ઞાન = વ્ + ઈ + જ્ + ઞ્ + આ + ન્ + અ

વિદ્વાન = વ્ + ઈ + દ્ + વ્ + આ + ન્

⇨ શબ્દના અંતે આવેલા વ્યંજનમાં 'અ' સિવાયનો કોઈપણ સ્વર હોય તો ફરજિયાત તેને છૂટો પાડવો.

⇨ શબ્દના અંતે જોડાક્ષર હોય અને તેમાં 'અ' સ્વર રહેલો હોય તો ફરજિયાત છૂટો પાડવો.

ધ્વનિશ્રેણી	જોડાક્ષર
ક્ + ષ્ + અ	ક્ષ
જ્ + ઞ્ + અ	જ્ઞ
ત્ + ર્ + અ	ત્ર
અ્ + ઉ + મ	ૐ

શબ્દ	ધ્વનિશ્રેણી
ચરિત્ર	ચ્ + અ + ર્ + ઈ + ત્ + ર્ + અ
નક્ષત્ર	ન્ + અ + ક્ + ષ્ + અ + ત્ + ર્ + અ
વિશેષજ્ઞ	વ્ + ઈ + શ્ + એ + ષ્ + અ + જ્ + ઞ્ + અ

○ **'દ' ધ્વનિના જોડાક્ષર**

જોડાક્ષર	શબ્દ	ધ્વનિશ્રેણી
દ્ + દ = દ્દ	મુદ્દો	મ્ + ઉ + દ્ + દ્ + ઓ
દ્ + ધ = દ્ધ	શુદ્ધ	શ્ + ઉ + દ્ + ધ્ + અ
દ્ + મ = દ્મ	પદ્મ	પ્ + અ + દ્ + મ્ + અ
દ્ + ય = દ્ય	વિદ્યા	વ્ + ઈ + દ્ + ય્ + આ
દ્ + ર = દ્ર	મુદ્રા	મ્ + ઉ + દ્ + ર્ + આ
દ્ + વ = દ્વ	દ્વિતીય	દ્ + વ્ + ઈ + ત્ + ઈ + ય્
દ્ + ઋ = દૃ	દૃશ્ય	દ્ + ઋ + શ્ + ય્ + અ

○ **'ધ' ધ્વનિના જોડાક્ષર**

જોડાક્ષર	શબ્દ	ધ્વનિશ્રેણી
ધ્ + ધ = ધ્ધ	અધ્ધર	અ + ધ્ + ધ્ + અ + ર્
ધ્ + ય = ધ્ય	સંધ્યા	સ્ + અં + ધ્ + ય્ + આ
ધ્ + ર = ધ્ર	ધ્રુવ	ધ્ + ર્ + ઉ + વ્
ધ્ + વ = ધ્વ	ધ્વજ	ધ્ + વ્ + અ + જ્
ધ્ + ઋ = ધૃ	ધૃતિ	ધ્ + ઋ + ત્ + ઈ

○ **'શ' ધ્વનિના જોડાક્ષર**

જોડાક્ષર	શબ્દ	ધ્વનિશ્રેણી
શ્ + ર = શ્ર	શ્રદ્ધા	શ્ + ર્ + અ + દ્ + ધ્ + આ
શ્ + વ = શ્વ	શ્વાન	શ્ + વ્ + આ + ન્
શ્ + ચ = શ્ચ	નિશ્ચિત	ન્ + ઈ + શ્ + ચ્ + ઈ + ત્
શ્ + ય = શ્ય	શ્યામ	શ્ + ય્ + આ + મ્ + અ
શ્ + ર = શ્ર	શ્રાવ્ય	શ્ + ર્ + આ + વ્ + ય્ + અ

○ **'હ' ધ્વનિના જોડાક્ષર**

શબ્દ	ધ્વનિશ્રેણી
બ્રહ્મ	બ્ + ર્ + અ + હ્ + મ્ + અ
હ્રસ્વ	હ્ + ર્ + અ + સ્ + વ્ + અ
હૃષ્ટપુષ્ટ	હ્ + ઋ + ષ્ + ટ્ + અ + પ્ + ઉ + ષ્ + ટ્ + અ

○ **'ર' ધ્વનિ ઉચ્ચારણમાં પહેલા આવે તો**

શબ્દ	ધ્વનિશ્રેણી
સર્પ	સ્ + અ + ર્ + પ્ + અ
વર્ણન	વ્ + અ + ર્ + ણ્ + અ + ન્
પદાર્થ	પ્ + અ + દ્ + આ + ર્ + થ્ + અ

○ **'ર' ધ્વનિ ઉચ્ચારણમાં પછી આવે તો**

શબ્દ	ધ્વનિશ્રેણી
ક્રમ	ક્ + ર્ + અ + મ્
પરિશ્રમ	પ્ + અ + ર્ + ઈ + શ્ + ર્ + અ + મ્
વિદ્રોહ	વ્ + ઈ + દ્ + ર્ + ઓ + હ્

DEMO COPY

8.8 છંદ

સાહિત્યનું એક આકર્ષક રસકેન્દ્ર તે કવિતા. કવિતા મુખ્યત્વે પદ્યમાં રચાય છે. કવિતામાં દરેક પંક્તિ અમુક ચોક્કસ માપની હોય છે. છંદ એ કવિતાનું માપ છે.

⇨ કવિતાના શબ્દોને લયસૌંદર્ય આપવાનું કામ છંદો કરે છે.

⇨ રા. વિ. પાઠક છંદની વ્યાખ્યા આપતાં કહે છે : **'છંદ એટલે અક્ષરના ઉચ્ચારણમાંથી જન્મતી માપની સિદ્ધ સુમેળવાળી વાણીનો આકાર'**

○ છંદના નિયમો

❑ લઘુ અક્ષરો

લઘુ એટલે નાનું. જે વર્ણના ઉચ્ચારણમાં ઓછો સમય લાગતો હોય તેવા વર્ણને લઘુ અથવા હ્રસ્વ વર્ણ કહેવાય છે. હ્રસ્વ સ્વરથી યુક્ત અક્ષરો લઘુ અક્ષરો કહેવાય છે.

⇨ અ , ઈ , ઉ , ઋ – હ્રસ્વ સ્વર

⇨ ક , કિ , કુ , કૃ – લઘુ અક્ષરો

❑ ગુરુ અક્ષરો

ગુરુ એટલે મોટું. જેનો ઉચ્ચાર કરતાં વધુ સમય લાગે છે તે વર્ણને દીર્ઘ અથવા ગુરુ વર્ણ કહેવાય છે. આ દીર્ઘ સ્વરથી યુક્ત અક્ષરો ગુરુ અક્ષરો કહેવાય છે.

⇨ આ, ઈ, ઊ, એ, ઐ, ઓ, ઔ, અં,અઃ – દીર્ઘ સ્વર

⇨ કા, કી, કૂ, કે, કૈ, કો, કૌ, કં, કઃ – ગુરુ અક્ષરો

❑ લઘુ-ગુરુ અક્ષરોની સંજ્ઞા

1. અક્ષર લઘુ હોય તો ' U ' (લ એટલે લઘુ અક્ષર)
2. અક્ષર ગુરુ હોય તો ' – ' (ગા એટલે ગુરુ અક્ષર)

❑ લઘુ-ગુરુ વર્ણ માટેના નિયમો

▪ **નિયમ 1**

શબ્દમાં જ્યારે જોડાક્ષર–સંયુક્તાક્ષર હોય ત્યારે ઉચ્ચારણ દરમિયાન જોડાક્ષરના અર્ધવ્યંજનનો થડકાર આગળના વર્ણ પર આવતો હોય તો આગળનો વર્ણ લઘુ હોય તો પણ તે ગુરુ બને છે.

– U U	– U	– U
ક્ષ ત્રિ ય	શ ક્તિ	ધ ર્મ

⇨ પરંતુ જ્યાં જોડાક્ષર હોવા છતાં આગળના વર્ણ પર થડકાર આવતો નથી ત્યાં સુધી તે લઘુ જ રહે છે. ઉદા. કર્યું, ભણ્યો, મેળવ્યું આ ઉદાહરણોમાં **'ક'**, **'વ'**, **'ળ'** વર્ણ થડકાર પામતો ન હોવાથી લઘુ ગણાય છે.

▪ **નિયમ 2**

લઘુ અક્ષરો ઉપર તીવ્ર અનુસ્વાર આવે તો તે લઘુ અક્ષર ગુરુ ગણાય છે. (ઙ, ઞ, ણ, ન્, મ્) અનુનાસિક ઉચ્ચારણવાળો વર્ણ ગુરુ બને છે.

⇨

U – U	– –	– – U
અ નં ત	ગં ગા	સં પૂ ર્ણ

▪ **નિયમ 3**

વિસર્ગવાળો અક્ષર લઘુ હોય છે, પણ વિસર્ગનો ઉચ્ચાર થતો હોય તો તે ગુરુ ગણાય છે.

–	–	–
અં તઃ કરણ	નિઃ શેષ	પ્રાતઃ કાળ

▪ **નિયમ 4**

પંક્તિને અંતે આવેલો લઘુ અક્ષર ગુરુ બને છે.

❑ ગણરચના

છંદશાસ્ત્રમાં ત્રણ અક્ષરોના સમૂહને ગણ કહેવામાં આવે છે. ગણની કુલ સંખ્યા આઠ છે.

U	–	–	–	U	–	U	U	U	–
ય	મા	તા	રા	જ	ભા	ન	સ	લ	ગા

ક્રમ	ગણ	બંધારણ	નિશાની			ઉદાહરણ
1.	ય	યમાતા	U	–	–	સમીક્ષા
2.	મ	માતારા	–	–	–	આકાંક્ષા
3.	ત	તારાજ	–	–	U	આકાશ
4.	ર	રાજભા	–	U	–	માનવી
5.	જ	જભાન	U	–	U	ગણેશ
6.	ભ	ભાનસ	–	U	U	શંકર
7.	ન	નસલ	U	U	U	કનક
8.	સ	સલગા	U	U	–	મમતા

❑ પારિભાષિક શબ્દો

▪ **ચરણ**

છંદના પૂરેપૂરા માપવાળી પંક્તિને **'ચરણ'** કહેવાય છે. ચરણને **પદ** કે **પાદ** તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે.

▪ **શ્લોક કે કડી**

સામાન્ય રીતે બે કે ચાર ચરણનો શ્લોક કે કડી હોઈ શકે છે. જેમાં કવિ જે ભાવ પ્રગટ કરતો હોય તે પૂર્ણપણે વ્યકત થવો જોઈએ.

▪ **યતિ**

કાવ્યપંક્તિના ઉચ્ચારણ વખતે સ્વાભાવિક રીતે અમુક સ્થાને ક્ષણિક વિરામ લેવો પડે છે. આ વિરામ સ્થાનને **'યતિ'** કહેવાય છે.

⇨ દરેક છંદોમાં યતિનું સ્થાન નિશ્ચિત હોય છે.

▪ **યતિભંગ**

યતિનું સ્થાન દરેક છંદોમાં નિશ્ચિત હોય છે પણ જો યતિનું સ્થાન બદલાય તો તેને **'યતિભંગ'** કહેવાય.

⇨ ગુજરાતી છંદશાસ્ત્રમાં છંદના નીચે મુજબના પ્રકારો જોવા મળે છે.

DEMO COPY

YUVA UPNISHAD PUBLICATION

ગુજરાતી વ્યાકરણ

Amazon.in ની વિવિધ શ્રેણીમાં 'ગુજરાતી વ્યાકરણ' પુસ્તકે મેળવેલા Top Ranks

1st RANK BESTSELLER GPSC Catagory on amazon.in
1st RANK HOT NEW RELEASES GPSC Catagory on amazon.in
1st RANK MOVERS AND SHAKERS Books Catagory on amazon.in
2nd RANK BESTSELLER Books GEC Catagory on amazon.in
3rd RANK HOT NEW RELEASES Books Catagory on amazon.in

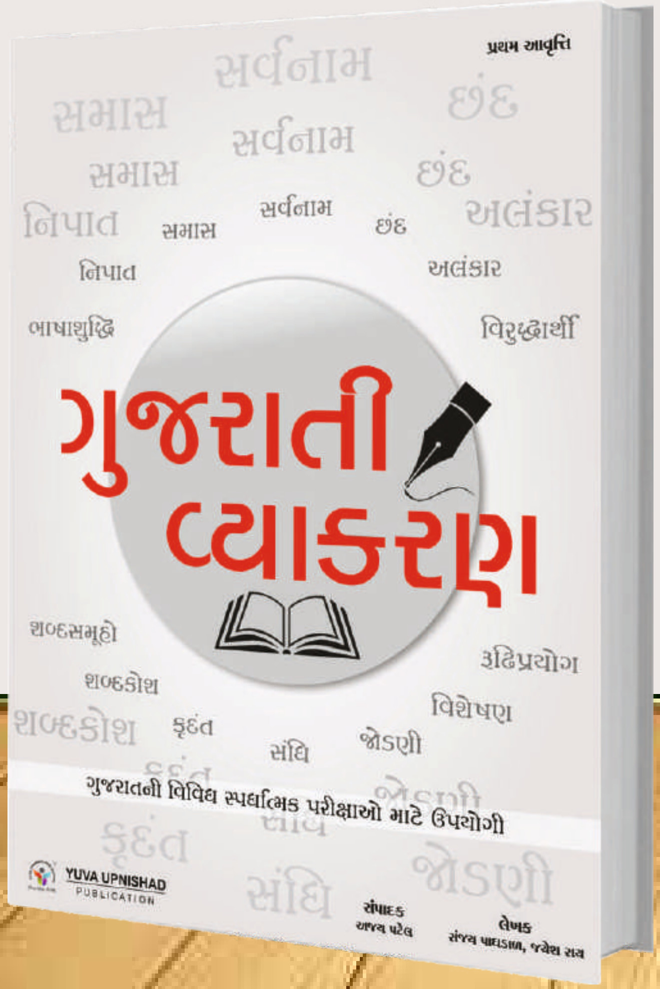

પુસ્તકની વિશેષતા

- ધો. 1 થી 12 ના પાઠ્યપુસ્તકો (GCERT) તથા પ્રતિષ્ઠિત સંદર્ભગ્રંથોના આધારે તૈયાર કરેલું પુસ્તક
- ચાર્ટ અને કોષ્ટકો દ્વારા સરળ ભાષામાં રજૂઆત
- જોડણી, સંધિ, સમાસ, નિપાત, કૃદંત, વાક્યના પ્રકારો, વિશેષણ, વાક્યશુદ્ધિ વગેરે જેવા પ્રકરણોનો અલગ ભાગરૂપે સમાવેશ
- જોડણીભેદ–અર્થભેદ, પૂર્વપ્રત્યય–પરપ્રત્યય, સમાનાર્થી, વિરુદ્ધાર્થી, રૂઢિપ્રયોગ, તળપદા શબ્દો, કહેવતો વગેરે શબ્દભંડોળલક્ષી પ્રકરણોનો અલગ ભાગરૂપે સમાવેશ
- છંદને યાદ રાખવા માટે સૂત્ર સ્વરૂપે સરળ સમજૂતી
- છંદ અને અલંકારની પંક્તિઓ કવિના નામ સાથે
- દરેક પ્રકરણના અંતે અગાઉની પરીક્ષામાં પૂછાયેલા પ્રશ્નો તથા મહાવરા માટેના 3000થી વધુ પ્રશ્નોનો સમાવેશ

યુવા ઉપનિષદ્ પબ્લિકેશનના પુસ્તકો હવે amazon અને Flipkart પર ઉપલબ્ધ

YUVA UPNISHAD FOUNDATION — Watch Us On YouTube

DOWNLOAD NOW — YUVA UPNISHAD FOUNDATION
AVAILABLE ON Play Store / Classplus — ORG Code : AAIJU

ADAJAN	VARACHHA	KATARGAM	VYARA	MANDVI	VALSAD	CHIKHLI	DHARAMPUR	GANDHINAGAR
99094 39795	83479 30810	88494 82275	74348 39380	90994 42310	99094 39971	99094 39622	85115 39971	97260 86976

Join us : YouTube / Yuva Upnishad Foundation

સક્રિય	×	નિષ્ક્રિય
સત્કર્મ	×	દુષ્કર્મ
સરળ	×	કઠિન
સ્મિત	×	રુદન
સુંદર	×	બેડોળ, કદરૂપું
સવેળા	×	કવેળા
સંક્ષિપ્ત	×	વિસ્તૃત
સુદિ	×	વદિ
સોહામણું	×	ડરામણું
સ્નિગ્ધ	×	કઠણ
સુંવાળું	×	બરછટ, ખરબચડું
સાર્થક	×	નિરર્થક
સ્વાવલંબી	×	પરાવલંબી
સદાચાર	×	દુરાચાર
સહિયારું	×	નોખું
સ્વાર્થ	×	પરમાર્થ , નિસ્વાર્થ
સ્વાવલંબી	×	પરાવલંબી
સાર્થક	×	નિરર્થક
સ્વાધીનતા	×	પરાધીનતા
સંધિ	×	વિગ્રહ
સાવધ	×	ગાફેલ
સાક્ષર	×	નિરક્ષર
સજ્જન	×	દુર્જન
સાહસ	×	દુઃસાહસ
સહધર્મી	×	વિધર્મી
સાપેક્ષ	×	નિરપેક્ષ
સુમતિ	×	કુમતિ
સન્મુખ	×	વિમુખ
સક્કર્મી	×	અક્કર્મી
સત્યવક્તા	×	મિથ્યાભાષી
સત્યાગ્રહ	×	દુરાગ્રહ
સદ્ભાગ્ય	×	દુર્ભાગ્ય
સુહાગણ, સધવા	×	વિધવા
સ્વર્ગ	×	નરક, નર્ક
હર્ષ	×	શોક
હાનિ	×	લાભ
હેત	×	ધિક્કાર
હાલક ડોલક	×	સ્થિર

8.14 શબ્દસમૂહ માટે એક શબ્દો

શકત કે ઘરડાં ઢોરોને રાખવાનું ધર્માદા સ્થાન	–	પાંજરાપોળ
અનાજ ભરવાનો ઓરડો; ભંડાર, વખાર	–	કોઠાર
અડધી ઉંમરે પહોંચેલું	–	આધેડ
અમુક આકારનું લોખંડનું ગચિયું, જેના ઉપર સોની, લુહાર ઘડવાનું ઘડે છે	–	એરણ
અનુરાગ કે સ્પૃહા વિનાનું	–	વિરકત
અનાજનું એક નાનું માપ	–	પાલી
અપરાધ કર્યો હોય તેવો, ગુનેગાર જેવો	–	કૃતાપરાધ
અગાઉથી ચાલી આવતી રસમ	–	રૂઢિ
અનાજ ભરવાનું માટીનું મોટું વાસણ, માટીનો ઊંચો નળો	–	કોઠી
વહાણો બાંધવાનું અને ઊભા રાખવાનું બંદર	–	ગોદી
આશ્વાસનયુકત શબ્દો	–	આશ્વાસો
આળસમાં નાખી દેવું, આળસથી કે કંટાળાથી છોડી દેવું	–	અળસાવું
આનંદ સાથે લેવાતું ભોજન	–	મિજબાની
આંબલી વૃક્ષનું બીજ, આમલીનો ઠળિયો	–	કચૂકો
આંખને ગમી જાય તેવું	–	નયનાભિરામ
આંગળી ઉપરના સાંધા આગળનો કાપો	–	વેઢ, વેઢો
એક સાથે સો વસ્તુઓ યાદ રાખવાની શકિત	–	શતાવધાન
એક સાથે સો વાતો પર ધ્યાન આપનાર કે સાંભળીને યાદ રાખનાર	–	શતાવધાની
ઓઢવાની જાડી ચાદર	–	પિછોડી(પછેડી)
ઔષધ વગેરે કચરવાનું કે ઘૂંટવાનું વાટકા જેવા ઘાટનું પથ્થરનું એક સાધન	–	ખલ
ઉપર ઓઢવાનું વસ્ત્ર	–	ઉપરણું
કન્યા વિદાય વખતે કન્યાની મા મંગળનો દીવો લે છે તે	–	રામણદીવડો
કસવાળું કપડું, કસવાળી નાની ચોળી	–	કમખો
કામ કઢાવી લેવાની કળા	–	કુનેહ
કાયમ મુસાફરી કરનાર	–	ચિરપથિક
કોસની આગળના ભાગમાં પાણી કાઢવા માટેનું ગોળાકાર ચામડું	–	બોખ
કોઈને પહોંચાડવા માટે સોંપાયેલી વસ્તુ, ભેટસોગાદની ચીજ	–	સંપેતરું
ખોટી રીતે પડાવી લેવું	–	ઉચાપત
ખોબામાં સમાય તેટલું પાણી કે ફૂલ લઈ અર્પવાની ક્રિયા	–	અંજલિ

DEMO COPY

TICKET NO. 9

English Grammar

9.1 Primary Auxiliary Verbs (Be, Have & Do) પ્રાથમિક સહાયક ક્રિયાપદો

⇨ Primary Auxiliary verbs માં to be, to do અને to haveના રૂપોનો સમાવેશ થાય છે.

❍ To be

To be : હોવું, થવું, બનવું

⇨ ઉપયોગ : આદેશ કે વિનંતી દર્શાવવા, વર્તમાનકાળ અને ભૂતકાળની પ્રશ્નાર્થ અને નકાર વાકયરચનામાં સહાયકારક ક્રિયાપદ તરીકે

⇨ To beને Helping verb તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે.

Table No : 9.1 **To beના રૂપો**

Person	Singular		Plural	
	વર્તમાનકાળના રૂપો	ભૂતકાળના રૂપો	વર્તમાનકાળ ના રૂપો	ભૂતકાળના રૂપો
First person	I am	I was	We are	We were
Second person	You are	You were	You are	You were
Third person	He is	He was	They are	They were
	She is	She was		
	It is	It was		

❑ **To beના ઉપયોગો**

■ **કર્તા પછી મુખ્ય ક્રિયાપદ તરીકે**

Example

1. He is a boy.

■ **આદેશ કે વિનંતી દર્શાવવા માટે**

Example

1. Be quite.

■ **વર્તમાનકાળના રૂપોમાં**

Example

1. I am singing now.

■ **ભૂતકાળના રૂપોમાં**

Example

1. I was singing.

■ **પ્રશ્નાર્થ વાકયમાં સહાયકારક ક્રિયાપદ તરીકે**

Example

1. Are you going to school?

■ **નકાર વાકયમાં સહાયકારક ક્રિયાપદ તરીકે**

Example

1. I am not going to school.

■ **Question tagની રચનામાં**

Example

1. They are going to school, aren't they?

❍ To have

To have : પાસે હોવું, સંબંધ હોવો અને માલિકી હોવી

⇨ ઉપયોગ : માલિકી, અનુભવ, પ્રાપ્તિ, મેળવવું ના અર્થમાં મુખ્ય ક્રિયાપદ તરીકે, સાદા વર્તમાનકાળ અને ભૂતકાળ, પૂર્ણ વર્તમાનકાળ અને ભૂતકાળની વિવિધ વાકયરચનામાં સહાયકારક ક્રિયાપદ તરીકે

Table No : 9.2 **To haveના રૂપો**

Person	Singular		Plural	
	વર્તમાનકાળના રૂપો	ભૂતકાળ ના રૂપો	વર્તમાનકાળના રૂપો	ભૂતકાળ ના રૂપો
First person	I have	I had	We have	We had
Second person	You have	You had	You have	You had
Third person	He has	He had	They have	They had
	She has	She had		
	It has	It had		

❑ **To have ના ઉપયોગો**

■ **માલિકી, અનુભવ, પ્રાપ્તિ, મેળવવું ના અર્થમાં મુખ્ય ક્રિયાપદ તરીકે**

Example

1. I have three pencils.
2. I had my lunch yesterday.

■ **પૂર્ણ વર્તમાનકાળમાં**

Example

1. The movie has not begun yet.

DEMO COPY
YUVA PUBLICATION

❑ **નકાર વાક્ય દરમિયાન થતાં ફેરફાર**

જો A.V. માં વાક્ય નકાર હોય ત્યારે તેનું P.V. માં રૂપાંતર કરતી વખતે A.V. માં જો સહાયકારક ક્રિયાપદ Do/ Does/ Did + not હોય તો વસ્તુ (Obj.)ને ધ્યાનમાં રાખી P.V. માં Am/Is/Are/ Was/Were + not લખાય છે. જયારે A.V. માં Will not/Shall not/Have not/ Has not/ Had not હોય તો P.V. માં તે જ રહેશે.

Example

1. **A.V :** They do not carry heavy bags.
   P.V : Heavy bags are not carried by them.

❑ **કાળ સૂચક વાક્યોમાં થતાં ફેરફાર**

❑ **Simple Present Tense (સાદો વર્તમાનકાળ)**

Table No : 9.11	સાદા વર્તમાનકાળ માટે A.V - P.Vની વાક્યરચના
A.V.	Sub. + V_1 / V_5 + Obj.
P.V.	Obj.+ **am/ is /are** + V_3 + by + Sub.

Example

1. **A.V :** Sudha Murthy writes a novel.
   P.V : A novel is written by Sudha Murthy.
2. **A.V :** Seema does not speak English.
   P.V : English is not spoken by Seema.

❑ **Continuous Present Tense (ચાલુ વર્તમાનકાળ)**

Table No : 9.12	ચાલુ વર્તમાનકાળ માટે A.V - P.V ની વાક્યરચના
A.V.	Sub. + am / is / are +V(ing) + Obj.
P.V.	Obj. + **am / is / are + being** + V_3 + by + Sub.

Example

1. **A.V :** Children are playing cricket.
   P.V : Cricket is being played by children.
2. **A.V :** She is not singing a song.
   P.V : A song is not being sung by her.

❑ **Perfect Present Tense (પૂર્ણ વર્તમાનકાળ)**

Table No : 9.13	પૂર્ણ વર્તમાનકાળ માટે A.V - P.Vની વાક્યરચના
A.V.	Sub. + have / has +V_3 + Obj.
P.V.	Obj.+ **have/ has + been** + V_3 + by + Sub.

Example

1. **A.V :** I have taken a decision.
   P.V : A decision has been taken by me.
2. **A.V :** Rahul has not seen this movie.
   P.V : This movie has not been seen by Rahul.

❑ **Simple Past Tense (સાદો ભૂતકાળ)**

Table No : 9.14	સાદા ભૂતકાળ માટે A.V - P.Vની વાક્યરચના
A.V.	Sub. + V_2 + Obj.
P.V.	Obj.+ **was/were** + V_3 + by + Sub.

Example

1. **A.V :** I saw a film yesterday.
   P.V : A film was seen by me yesterday.
2. **A.V :** Karan did not send a message.
   P.V : A message was not sent by Karan.

❑ **Continuous Past Tense (ચાલુ ભૂતકાળ)**

Table No : 9.15	ચાલુ ભૂતકાળ માટે A.V - P.Vની વાક્યરચના
A.V.	Sub. + V_2 + Obj.
P.V.	Obj.+ was/were + being + V_3 + by + Sub.

Example

1. **A.V :** Pradeep was watching movie last night.
   P.V : Movie was being watched by Pradeep last night.
2. **A.V :** They were not making paper boats.
   P.V : Paper boats were not being made by them.

❑ **Perfect Past Tense (પૂર્ણ ભૂતકાળ)**

Table No : 9.16	પૂર્ણ ભૂતકાળ માટે A.V - P.Vની વાક્યરચના
A.V.	Sub. + had +V_3 + Obj.
P.V.	Obj.+ **had + been** + V_3 + by + Sub.

Example

1. **A.V :** The Government had passed this circular.
   P.V : This circular had been passed by the Government.
2. **A.V :** I had not visited the Taj Mahal.
   P.V : The Taj Mahal had not been visited by me.

❑ **Simple Future Tense (સાદો ભવિષ્યકાળ)**

Table No : 9.17	સાદા ભવિષ્યકાળ માટે A.V - P.Vની વાક્યરચના
A.V.	Sub. + shall/will + V_1 + Obj.
P.V.	Obj.+ **shall be / will be** + V_3 + by + Sub.

Example

1. **A.V :** We shall pay fees tomorrow.
   P.V : Fees will be paid by us tomorrow.
2. **A.V :** Alpesh will not receive any messages.
   P.V : Any message will not be received by Alpesh.

Note Modal Auxiliaries નું Passive Voice માં રૂપાંતર કરતી વખતે સાદા ભવિષ્યકાળની જેમ જ સહાયકારક ક્રિયાપદ "be" આવશે.

A.V.	Sub. + M.A. + Base verb + Obj.
P.V.	Obj. + M.A. + **be** + V_3 + by + Sub.

Example

1. **A.V :** I can lift 100k.g. Sack.
   P.V : 100k.g. sack can be lifted by me.

DEMO COPY
YUVA UPNISHAD PUBLICATION

યુવા ઉપનિષદ્ પબ્લિકેશન, સુરત દ્વારા પ્રકાશિત

YUVA UPNISHAD PUBLICATION

1st Edition 2023

English Grammar

ગુજરાતી સમજૂતી સાથે

For All Competitive Exams

1st RANK	1st RANK	1st RANK	1st RANK	3rd RANK	9th RANK	4th RANK
HOT NEW RELEASES	BESTSELLERS	HOT NEW RELEASES	BESTSELLERS	HOT NEW RELEASES	BESTSELLERS	HOT NEW RELEASES
GPSC Category	GPSC Category	SPSE Category	SPSE Category	Government Exam	Government Exam	Exam Preparation

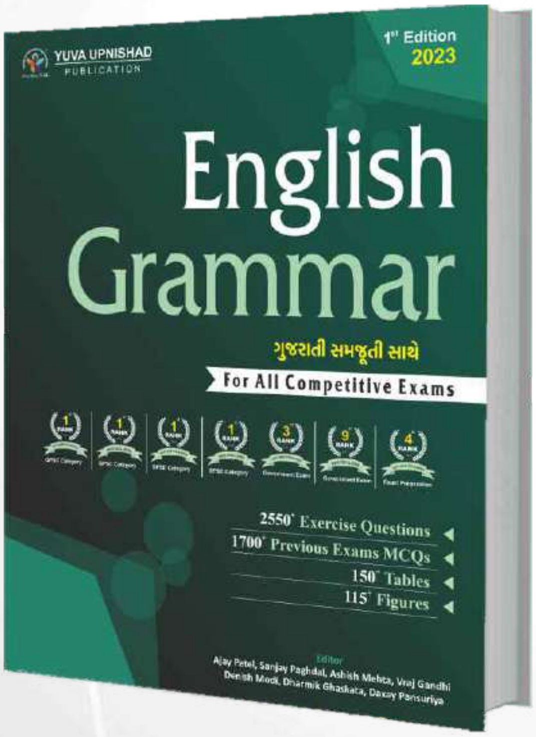

પુસ્તકની વિશેષતાઓ

- મહત્વના મુદ્દાઓની ગુજરાતી ભાષામાં સરળ સમજ.
- NCERT/GCERT તેમજ અન્ય આધારભૂત સ્ત્રોતોનો સંદર્ભ.
- અગત્યના Rules, Conceptsનો Notes સ્વરૂપે સમાવેશ.
- 150થી વધુ ટેબલ અને 115થી વધુ Figures દ્વારા જટિલ મુદ્દાઓની સરળ રજૂઆત.
- દરેક પ્રકરણના અંતે વિવિધ સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષા બોર્ડ દ્વારા લેવાયેલ અગાઉની પરીક્ષાઓમાં પૂછાયેલા 1700થી વધુ તેમજ મહાવરા માટેના 2550થી વધુ એમ કુલ 4250થી વધુ પ્રશ્નોનો સમાવેશ.
- વિવિધ Tense (કાળ)માં થતી મૂંઝવણની Line Chart દ્વારા સમજૂતી તથા કાળની સરખામણીનો સમાવેશ.
- વિવિધ Prepositionની ચિત્રો દ્વારા સમજૂતી તથા સરખામણી.
- Parts of Speech, Articles, Prepositions, Conjuctions, Tense, Active-Passive Voice, Direct-Indirect Speech, Degree વગેરે જેવા પ્રકરણોની સરળ ભાષામાં સમજૂતી.
- Useful Important Concepts પ્રકરણ દ્વારા પરીક્ષામાં પૂછાતા Confusing Pointsની સરળ સમજૂતી.
- Comprehension, Omitted Word, Jumbles, Correct-Incorrect Sentence જેવા પ્રકરણોનો સમાવેશ.

PDF ડેમો કોપી ટેલિગ્રામ ચેનલ પર ઉપલબ્ધ

YUVA UPNISHAD FOUNDATION — Watch Us On YouTube

DOWNLOAD NOW — YUVA UPNISHAD FOUNDATION

AVAILABLE ON Play Store, Classplus — ORG Code : AAIJU

ADAJAN	VARACHHA	KATARGAM	VYARA	MANDVI	VALSAD	CHIKHLI	DHARAMPUR	GANDHINAGAR
99094 39795	83479 30810	88494 82275	74348 39380	90994 42310	99094 39971	99094 39622	85115 39971	97260 86976

Follow us on : / Yuva Upnishad Foundation

Example

1. Ajay is **the smartest** student in the school.
2. Aishwarya Rai is **the most beautiful** woman in the world.

❑ વિશેષણ કે ક્રિયા વિશેષણના રૂપો

સામાન્ય રીતે વિશેષણ કે ક્રિયાવિશેષણને છેડે –er પ્રત્યય લગાડવાથી Comparative Degreeનું અને –est પ્રત્યય લગાડવાથી Superlative Degree નું રૂપ ને છે. જેમ કે,

Positive Degree	Comparative Degree	Superlative Degree
clever	clever**er**	clever**est**
fast	fast**er**	fast**est**
high	high**er**	high**est**
large	larg**er**	larg**est**
long	long**er**	long**est**

▪ **જો વિશેષણ કે ક્રિયા વિશેષણનાં છેલ્લાં અક્ષરો v ly, lly, ent, ant, ing, ous, lar, able, ive, ful, ed, lt વગેરે આવેલ હોય તો Comparative Degreeનું રૂપ બનાવવા માટે વિશેષણ કે ક્રિયાવિશેષ્ણની પૂર્વે more અને Superlative Degree નું રૂપ બનાવવા માટે વિશેષ્ણ કે ક્રિયાવિશેષણની પૂર્વે most મૂકવામાં આવે છે.**

Positive Degree	Comparative Degree	Superlative Degree
attractive	**more** attractive	**most** attractive
beautiful	**more** beautiful	**most** beautiful
brilliant	**more** brilliant	**most** brilliant

9.16 Alphabetical Order (મૂળાક્ષર ક્રમ)

⇨ Alphabatical Orderમાં ગોઠવણી કરતી વખતે શરૂઆતમાં શબ્દોનો પ્રથમ મૂળાક્ષર, દ્વિતિય મૂળાક્ષર... એમ તબક્કાવાર મૂળાક્ષરોને ધ્યાનમાં રાખીને તેમને યોગ્ય Alphabatical orderમાં ગોઠવવામાં આવે છે.

Example

1. નીચેના શબ્દોને Alphabatical orderમાં ગોઠવો.

   Adjective, Phrase, Example, Definition

⇨ અહીં દર્શાવેલા શબ્દોનો પ્રથમ મૂળાક્ષર ધ્યાનમાં લેતાં, Alphabatical order નીચે મુજબ લખી શકાશે.

1. Adjective 2. Definition 3. Example 4. Phrase

⇨ જો Alphabatical Orderમાં ગોઠવણી કરતી વખતે શબ્દોના મૂળાક્ષર એકસમાન હોય તો જે તે શબ્દોના તેના પછીના મૂળાક્ષરોને ધ્યાનમાં લેવામાં આવે છે.

Example

1. નીચેના શબ્દોને Alphabatical orderમાં ગોઠવો.

   Block, Black, Brand, Bread

⇨ અહીં દર્શાવેલા શબ્દોનો પ્રથમ મૂળાક્ષર એક સમાન હોવાથી આ શબ્દોના દ્વિતિય મૂળાક્ષરને ધ્યાનમાં રાખીને તેમને Alphabatical Orderમાં ગોઠવવામાં આવે છે.

1. Black 2. Block 3. Brand 4. Bread

9.17 Jumbles (ગુંચવાયેલા શબ્દો)

❍ Rearrange the sentence

Rearrange the sentenceમાં શબ્દો અયોગ્ય ક્રમમાં આપવામાં આવે છે જેને વ્યાકરણની દ્રષ્ટિએ યોગ્ય ક્રમમાં ગોઠવીને વાકયને અર્થપૂર્ણ બનાવવાનું રહેશે.

Rearrange the jumbled words and make meaningful sentence.

1. arrested (1) /four criminals (2) /were (3) /in Varanasi (4)
   Sequence 2 3 1 4
   Sentence Four criminals were arrested in Varanasi.
2. tried to steal (1) /they (2) /from the museum (3) /a Buddha statue (4)
   Sequence 2 1 4 3
   Sentence They tried to steal a Buddha statue from the museum.
3. in place (1) /the famous (2) /statue (3) /is back (4)
   Sequence 2 3 4 1
   Sentence The famous statue is back in place.
4. Department (1) /the museum (2) /authorities thanked (3) / the Police (4)
   Sequence 2 3 4 1
   Sentence The museum authorities thanked the Police Department.
5. once again (1) /now open for (2) /the museum is (3) /tourists (4)
   Sequence 3 2 4 1
   Sentence The museum is now open for the tourists once again.
6. have leaves (1) /but spiny (2) /needles (3) /they do not (4)
   Sequence 4 1 2 3
   Sentence They do not have leaves but spiny needles.
7. cacti flowers (1) / are big and(2) /bloom at night(3) /some of them (4)
   Sequence 1 2 4 3
   Sentence Cacti flowers are big and some of them bloom at night.
8. absorb water (1) /from fog (2) /cacti can (3) /in the air (4)
   Sequence 3 1 2 4
   Sentence Cacti can absorb water from fog in the air.
9. is (1) /plant (2) /aloe vera (3) /a common cactus (4)
   Sequence 3 1 4 2
   Sentence Aloe vera is a common cactus plant.
10. of cactus (1) / a large (2) /are found (3) /variety (4)
    Sequence 2 4 1 3
    Sentence A large variety of cactus are found.

DEMO COPY

TICKET NO. 10

ગણિત

10.1 સંખ્યા પદ્ધતિ અને અપૂર્ણાંક

❍ સંખ્યાઓનું વર્ગીકરણ (Classification of Numbers)

❑ **પ્રાકૃતિક સંખ્યાઓ (Natural Numbers) (N)**

$N = \{1,2,3,4,5,6,7, \ldots \infty\}$

❑ **પૂર્ણ સંખ્યાઓ (Whole Numbers) (W)**

પૂર્ણ સંખ્યાને "W" વડે દર્શાવવામાં આવે છે.

$W = \{0,1,2,3,4,5,6,7, \ldots \infty\}$

❑ **પૂર્ણાંક સંખ્યાઓ (Integers) (Z)**

← ઋણ પૂર્ણાંક   ધન પૂર્ણાંક →

$Z = \{-\infty, \ldots, -3, -2, -1 \quad 0 \quad 1, 2, 3, \ldots, \infty\}$

← ઊતરતો ક્રમ   ચડતો ક્રમ →

ધન પૂર્ણાંક સંખ્યા $Z^+ = \{1, 2, 3, 4 \ldots \infty\}$ ઋણ પૂર્ણાંક સંખ્યા $Z^- = \{-1, -2, -3, -4 \ldots -\infty\}$

❑ **સંમેય સંખ્યાઓ (Rational Numbers) (Q)**

એવી સંખ્યા કે જેને $\frac{p}{q} = \frac{\text{અંશ}}{\text{છેદ}}$ સ્વરૂપમાં દર્શાવી શકાય તેવી સંખ્યાને સંમેય સંખ્યા કહેવાય છે. (જ્યાં p અને q એ પૂર્ણાંક સંખ્યા છે અને $q \neq 0$) જેમાં p એ અંશની સંખ્યા છે અને q એ છેદની સંખ્યા છે.

ઉદા. = $\left\{\frac{3}{5}, -\frac{5}{8}, \frac{3}{1}\right\}$ વગેરે.

❑ **અસંમેય સંખ્યાઓ (Irrational Numbers)**

જે સંખ્યાને $\frac{p}{q} = \frac{\text{અંશ}}{\text{છેદ}}$ સ્વરૂપમાં દર્શાવી ન શકાય તેવી સંખ્યાને અસંમેય સંખ્યા કહેવાય છે. અસંમેય સંખ્યાઓનું ચોક્કસ મૂલ્ય ન હોવાથી આશરે મૂલ્ય લઈએ છીએ. જે સંખ્યાનું ચોક્કસ વર્ગમૂળ નીકળી ન શકે તે બધી સંખ્યાઓ અસંમેય સંખ્યા થશે.

⇨ અસંમેય સંખ્યાને દશાંશ પદ્ધતિમાં લખતા તેમાં દશાંશ પછીના અંકોનું પુનરાવર્તન થતું નથી કે સમાપ્ત થતા નથી.

ઉદા. = $\{\sqrt{5}, \sqrt{3}, \pi, e, \sqrt{11}, 1.41421356\}$ વગેરે

❑ **વાસ્તવિક સંખ્યાઓ (Real Numbers) (R)**

સંમેય અને અસંમેય સંખ્યાઓના મિશ્રણથી બનતી સંખ્યાને વાસ્તવિક સંખ્યા કહેવાય છે.

$N \subset W \subset Z \subset Q \subset R$

ઉદા. = $\left\{\frac{3}{4}, -\frac{8}{15}, \sqrt{17}\right\}$ વગેરે

❍ સ્થૂળકિંમત/મૂળકિંમત (Face Value)

સંખ્યામાં કોઈ પણ અંકની કિંમત તે જ અંક હોય તો તેને સ્થૂળકિંમત કહે છે. આ કિંમતને દાર્શનિક કિંમત પણ કહે છે.

અહીં, સંખ્યાના પ્રત્યેક અંકની કિંમત તેના સ્થાન પર આધાર રાખતી નથી.

જેમ કે, 53893 માટે

5 3 8 9 3

- 3 ની મૂળ કિંમત = 3
- 9 ની મૂળ કિંમત = 9
- 8 ની મૂળ કિંમત = 8
- 3 ની મૂળ કિંમત = 3
- 5 ની મૂળ કિંમત = 5

❍ સ્થાનકિંમત (Place Value)

કોઈ પણ સંખ્યામાં અંકની સ્થાનકિંમત તેના સ્થાનના આધારે નક્કી કરવામાં આવે તેને અંકની સ્થાનકિંમત કહે છે.

અહીં, સંખ્યાના પ્રત્યેક અંકની કિંમત તેના સ્થાન પર આધાર રાખે છે.

જેમ કે, 53893 માટે

5 3 8 9 3

- × 1 — 3 ની સ્થાન કિંમત = 3
- × 10 — 9 ની સ્થાન કિંમત = 90
- × 100 — 8 ની સ્થાન કિંમત = 800
- × 1000 — 3 ની સ્થાન કિંમત = 3000
- × 10000 — 5 ની સ્થાન કિંમત = 50000

❍ સંખ્યાઓના અન્ય પ્રકારો

❑ **વિભાજ્ય સંખ્યાઓ (Composite Numbers)**

જે સંખ્યાઓના 2થી વધુ અવયવ પાડી શકાતા હોય તેને વિભાજ્ય સંખ્યા કહે છે.

ઉદા. = 4, 6, 8, 9, 10, 12 વગેરે.

❑ **અવિભાજ્ય સંખ્યાઓ (Prime Numbers)**

જે સંખ્યાના ફક્ત બે જ અવયવ પાડી શકાતા હોય તેને અવિભાજ્ય સંખ્યા કહે છે.

⇨ અવિભાજ્ય સંખ્યાનો એક અવયવ 1 અને બીજો અવયવ તે સંખ્યા પોતે હોય છે.

ઉદા. = 2, 3, 5, 7, 11, 13 વગેરે.

DEMO COPY

8. જો 100 માણસો 100 કામ 100 દિવસમાં પૂરું કરે તો, એક કામ એક માણસ કેટલા દિવસમાં પૂરું કરશે ?

(A) 1000 દિવસ (B) 100 દિવસ

(C) 10,000 દિવસ (D) ઉપરમાંથી એકપણ નહીં

⇨ ANS. (B)

$\frac{M_1D_1}{W_1} = \frac{M_2D_2}{W_2}$

$\therefore \frac{100 \times 100}{100} = \frac{1 \times D_2}{1}$

$\therefore D_2 = 100$ દિવસ

10.15 નળ અને ટાંકી

❍ અગત્યના મુદ્દા

જો નળ A અને નળ B અનુક્રમે x તથા y સમયમાં ટાંકી ભરે અથવા ખાલી કરે તો, **ટાંકી ભરાતા લાગતો સમય** $= \frac{xy}{x+y}$

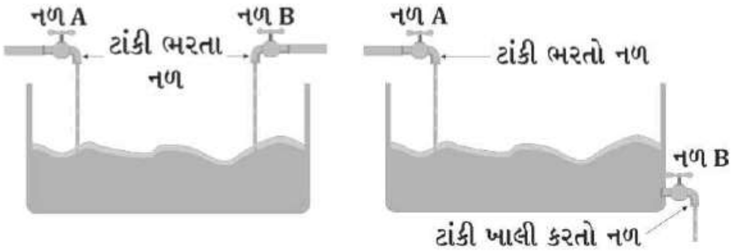

ઉદા.	નળ A (કલાકમાં)	નળ B (કલાકમાં)	
(1)	30	70	$= \frac{30 \times 70}{30+70} = \frac{2100}{100} = 21$
(2)	20	−70	$= \frac{20 \times (-70)}{20-70} = \frac{-1400}{-50} = 28$

યાદ રાખો :

- જો ટાંકી નળથી ભરાતી હોય = ધન (+) ચિહ્ન
- જો ટાંકી ખાલી થતી હોય = ઋણ(−) ચિહ્ન

વિવિધ પ્રકારના પ્રશ્નોની સમજૂતી

1. નળ A ટાંકીને 10 કલાકમાં ભરે છે. નળ B ટાંકીને 12 કલાકમાં ભરે છે. જો બંને નળ એકસાથે ખોલવામાં આવે તો ટાંકી કેટલા સમયમાં ભરાશે ?

⇨

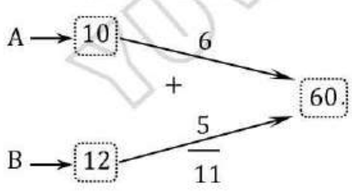

A + B ની કાર્યક્ષમતા = 6 + 5 = 11

A + B ને લાગતો સમય $= \frac{60}{11} = 5\frac{5}{11}$ કલાક

2. નળ A ટાંકીને 12 કલાકમાં ભરે છે. જ્યારે નળ B સાથે મળીને ટાંકીને 8 કલાકમાં ભરે છે. તો માત્ર નળ B ટાંકીને કેટલા સમયમાં ભરશે ?

⇨

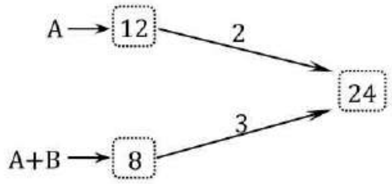

A + B ની કાર્યક્ષમતા = 3

2 + B = 3

B ની કાર્યક્ષમતા = 3 − 2 = 1

B ને લાગતો સમય $= \frac{24}{1}$

= 24 કલાક

3. નળ A ટાંકીને 16 કલાકમાં ભરે છે. નળ B ટાંકીને 20 કલાકમાં ખાલી કરે છે. જો બંને નળ એકસાથે ખોલવામાં આવે તો ટાંકી કેટલા સમયમાં ભરાશે ?

⇨

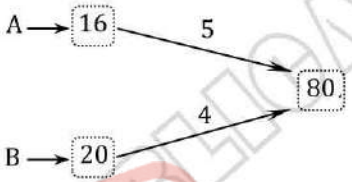

અહીં, ટાંકી ભરનાર નળ A ની કાર્યક્ષમતા 5 અને ટાંકી ખાલી કરનાર નળ B ની કાર્યક્ષમતા 4 છે.

∴ બંને નળ સાથે ખોલતા મળતી કાર્યક્ષમતા =

A − B ની કાર્યક્ષમતા = 5 − 4 = 1

A − B ને લાગતો સમય $= \frac{80}{1} =$ 80 કલાક

4. નળ A કોઈ ટાંકીને 6 કલાકમાં ભરે છે પરંતુ લીકેજને કારણે ટાંકીને ભરાતાં 2 કલાક જેટલો સમય વધારે લાગે છે. તો સંપૂર્ણ ભરાયેલી ટાંકીને લીકેજ દ્વારા ખાલી થતાં કેટલો સમય લાગશે ?

⇨

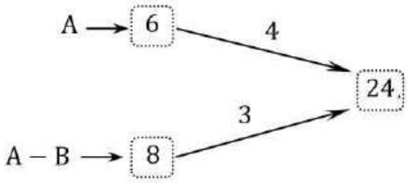

A − B ની કાર્યક્ષમતા = 3

4 − B = 3

B = 4 − 3 = 1

B ને લાગતો સમય $= \frac{24}{1}$ = 24 કલાક

5. જો $\frac{1}{4}$ ભાગની ટાંકી 135 લીટર પાણીથી ભરાય છે. આપેલ છે કે ટાંકીમાં 180 લીટર પાણી છે તો ટાંકીનો કેટલો ભાગ ભરાયો હશે?

[Gujarat Postal Circle - MTS - 2017]

(A) $\frac{1}{3}$ (B) $\frac{1}{6}$

(C) $\frac{2}{5}$ (D) $\frac{2}{3}$

DEMO COPY

YUVA UPNISHAD PUBLICATION

1ST EDITION 2022

વર્ગ-3 પરીક્ષા વિશેષ

ગણિત

Quantitative Aptitude

કેન્દ્ર તથા રાજ્ય સરકારની વિવિધ સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાઓ માટે ઉપયોગી

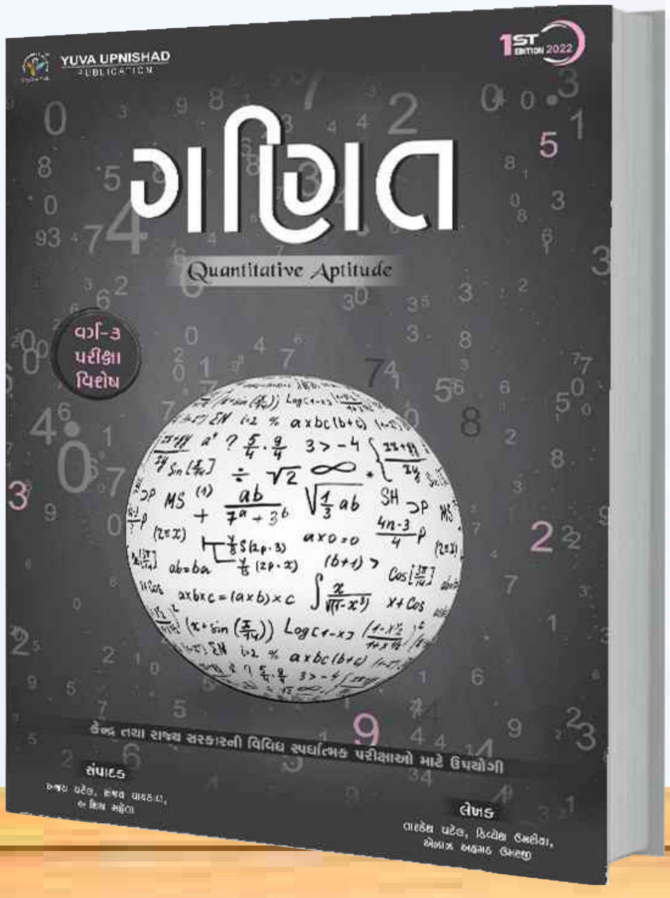

પુસ્તકની વિશેષતાઓ

- ‘વર્ગ-3’ની પરીક્ષાના ગણિત (અંક ક્ષમતા) વિષયના અભ્યાસક્રમના વિષયવસ્તુને અનુરૂપ વિસ્તૃત માહિતી સાથેના 22 પ્રકરણો.
- દરેક પ્રકરણની શરૂઆતમાં ‘પાયાની સમજ’ રૂપે જરૂરી થિયરીનો સમાવેશ.
- અગત્યની માહિતીઓની ‘કોષ્ટક’ સ્વરૂપે સરળ રજૂઆત. ગાણિતિક ગણતરીઓની સરળ સમજુતી માટે શોર્ટકટ પદ્ધતિઓ, સૂત્રો, ટેબલ, ચાર્ટ તથા આકૃતિઓનો સમાવેશ.
- પુસ્તકના અંતે ગણિતના અગત્યના સૂત્રોનું સંકલન.

વિશેષ આકર્ષણ

- 261 પ્રકારના 605 પ્રશ્નોનો ઉકેલ સહિત સમાવેશ.
- દરેક પ્રકરણના અંતે વર્ગ-3ની અગાઉની પરીક્ષામાં પૂછાયેલા 985 પ્રશ્નોની સમજૂતી સાથે રજૂઆત.
- સ્વ-મૂલ્યાંકન હેતુ આન્સર-કી સાથેના મહાવરા માટેના 880 પ્રશ્નો.
- કુલ 2470 પ્રશ્નોનો સમાવેશ.

PDF ડેમો કોપી ટેલિગ્રામ ચેનલ પર ઉપલબ્ધ

ADAJAN	VARACHHA	KATARGAM	VYARA	MANDVI	VALSAD	CHIKHLI	DHARAMPUR	GANDHINAGAR
99094 39795	83479 30810	88494 82275	74348 39380	90994 42310	99094 39971	99094 39622	85115 39971	97260 86976

Follow us on : / Yuva Upnishad Foundation

14. બિંદુ P (2, 4) અને Q (-3, 4) વચ્ચેનું અંતર =
[GSSSB Mechanic Dt. 14-02-2021]

(A) 2 (B) 3
(C) 4 (D) 5

⇨ ANS. (D)

$PQ = \sqrt{(x_1 - x_2)^2 + (y_1 - y_2)^2}$

$= \sqrt{\left(2-(-3)\right)^2 + (4-4)^2}$

$= \sqrt{25+0} = \sqrt{25}$

$PQ = 5$

10.19 પરિમિતિ અને ક્ષેત્રફળ

પરિમિતિ (Perimeter)	ક્ષેત્રફળ (Area)
• બંધ આકૃતિની સીમારેખાની કુલ લંબાઈને પરિમિતિ કહે છે. • એટલે બંધ આકૃતિની બધી જ બાજુઓના માપના સરવાળાને પરિમિતિ કહે છે. • પરિમિતિનો એકમ મીટર, સેન્ટિમીટર(સે.મી.) વગેરે છે.	• દ્વિપરિમાણીય બંધ આકૃતિ દ્વારા ઘેરાયેલા સમતલ ભાગને તે આકૃતિનું ક્ષેત્રફળ કહે છે. • ક્ષેત્રફળનો એકમ ચોરસ મીટર(ચો.મી. કે મીટર² કે મી.²), ચોરસ સેન્ટિમીટર (ચો.સે.મી. કે સેન્ટિમીટર² કે સે.મી.²) વગેરે છે.

ત્રિકોણ

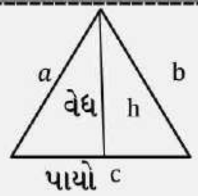

પરિમિતિ $= a + b + c$

ક્ષેત્રફળ $= \frac{1}{2} \times$ પાયો $\times$ વેધ $= \frac{1}{2} \times c \times h$

ક્ષેત્રફળ(હેરોનનું સૂત્ર)

$= \sqrt{S(S-a)(S-b)(S-c)}$

(જ્યાં $S = \frac{a+b+c}{2}$)

ચતુષ્કોણ

- ચાર અસમરેખ બિંદુઓને ક્રમમાં જોડવાથી બનતી બંધ આકૃતિને ચતુષ્કોણ કહે છે.
- ચતુષ્કોણના ચારેય ખૂણાઓનો સરવાળા 360° થાય છે.
- ચતુષ્કોણના સામસામેના શિરોબિંદુ ઓને જોડતા રેખાખંડને વિકર્ણ (Diagonal) કહે છે.

ચોરસ

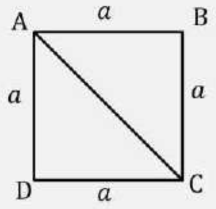

જે બંધ આકૃતિની ચારેય બાજુ સમાન હોય અને ચારેય ખૂણા કાટખૂણા હોય તેને ચોરસ કહે છે.

- $AB = BC = CD = AD = a$ અને $\angle A = \angle B = \angle C = \angle D = 90°$
- $AB^2 + BC^2 = AC^2$
- વિકર્ણ $(AC) = \sqrt{2} \times a$
- ચોરસના બંને વિકર્ણો પરસ્પર કાટખૂણે દુભાગે છે. બંને વિકર્ણોના માપ સમાન હોય છે.
- દરેક ચોરસ સમબાજુ ચતુષ્કોણ છે પરંતુ દરેક સમબાજુ ચતુષ્કોણ ચોરસ નથી.

પરિમિતિ $= a + a + a + a = 4a$ ક્ષેત્રફળ $= a \times a = a^2$

લંબચોરસ

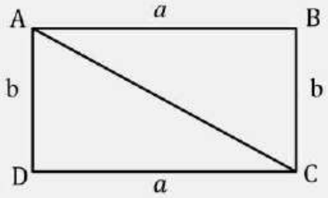

જે બંધ આકૃતિની સામસામેની બે બાજુ સમાન હોય અને ચારેય ખૂણા કાટખૂણા હોય તેને લંબચોરસ કહે છે.

- $AB = CD = a4$ $BC = AD = b$ અને $\angle A = \angle B = \angle C = \angle D = 90°$
- $AB^2 + BC^2 = AC^2$
- વિકર્ણ $(AC) = \sqrt{a^2 + b^2}$
- લંબચોરસના બંને વિકર્ણો પરસ્પર દુભાગે છે. બંને વિકર્ણોના માપ સમાન હોય છે.
- દરેક ચોરસ લંબચોરસ છે પરંતુ દરેક લંબચોરસ ચોરસ નથી.

પરિમિતિ $= a + b + a + b = 2(a + b)$ ક્ષેત્રફળ $= a \times b$

DEMO COPY

TICKET NO. 11

રિઝનીંગ

11.1 સમસંબંધ

○ પ્રકાર-1 શબ્દ સમસંબંધ (word analogy)

શબ્દ સમસંબંધના પ્રશ્નોમાં આપેલા જોડકાંમાંથી સમાન સંબંધ કે ગુણધર્મ શોધી અને તેના જેવો સંબંધ કે ગુણધર્મ વિકલ્પોમાંથી શોધવાનો હોય છે.

⇨ Ex.1 લંબાઈ : મીટર : : ક્ષેત્રફળ : ....

(A) ઘનમીટર (B) વર્ગમીટર
(C) મીટર (D) કિલોમીટર

ANS. (B) વર્ગમીટર
EX. અહીં, જે રીતે લંબાઈનો એકમ મીટર છે, તે રીતે ક્ષેત્રફળનો એકમ વર્ગમીટર થાય છે.

⇨ Ex.2 અમૂલ : આણંદ : : મધર : ....

(A) મહેસાણા (B) અમદાવાદ
(C) જૂનાગઢ (D) ગાંધીનગર

ANS. (D) ગાંધીનગર
EX. અહીં, જે રીતે અમૂલ ડેરી આણંદમાં આવેલી છે, તે રીતે મધર ડેરી ગાંધીનગરમાં આવેલી છે.

○ પ્રકાર-2 મૂળાક્ષર સમસંબંધ (Alphabet analogy)

મૂળાક્ષર સમસંબંધમાં અંગ્રેજીના મૂળાક્ષરો અથવા મૂળાક્ષરોથી બનેલા જૂથ વચ્ચે સંબંધ આપેલો હોય છે. આ પ્રકારના સમસંબંધને ઉકેલવા માટે મૂળાક્ષરોનો આગળથી અને પાછળથી ક્રમ યાદ રાખવો જરૂરી છે.

1. મૂળાક્ષરો વચ્ચે સમાન અંતરમાં વધારો/ઘટાડો

Ex.1 GHI : KLM : : STU : ?

(A) VWX (B) WXY (C) WYX (D) XYW

ANS. (B) WXY

અહીં,

G H I
+4 ↓ +4 ↓ +4 ↓
K L M

તે જ રીતે,

S T U
+4 ↓ +4 ↓ +4 ↓
W X Y

2. મૂળાક્ષરો વચ્ચે અસમાન અંતરમાં વધારો/ઘટાડો

Ex.1 ACPQ : BESU : : MNGI : ?

(A) NPJL (B) NOJM (C) NPIL (D) NPJM

ANS. (D) NPJM

અહીં,

A C P Q
+1 ↓ +2 ↓ +3 ↓ +4 ↓
B E S U

તે જ રીતે,

M N G I
+1 ↓ +2 ↓ +3 ↓ +4 ↓
N P J M

3. મૂળાક્ષરો વચ્ચે ક્રમિક વધારો/ઘટાડો

Ex.1 AZBY : CXDW : : EVFU : ?

(A) GHTS (B) JGSH (C) GTHS (D) GSTH

ANS. (B) GTHS

અહીં,

A Z B Y
+2 ↓ −2 ↓ +2 ↓ −2 ↓
C X D W

તે જ રીતે,

E V F U
+2 ↓ −2 ↓ +2 ↓ −2 ↓
G T H S

4. વિરોધિ મૂળાક્ષરો

Ex.1 SANDY : HZMWB : : CRATE : ?

(A) XIZVG (B) XIZGV (C) XIGZV (D) XZIGV

ANS. (B) XIZGV

DEMO COPY
YUVA UPNISHAD PUBLICATION

❍ પ્રકાર-1 મૂળાક્ષર કોડિંગ (Letter Coding)

અંગ્રેજીમાં 26 મૂળાક્ષરો (21 વ્યંજન & 5 સ્વર) હોય છે. મૂળાક્ષરોનો આગળથી અને પાછળથી ક્રમ નીચે મુજબ આપી શકાય છે.

આગળથી ક્રમ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
મૂળાક્ષરો	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M
પાછળથી ક્રમ	26	25	24	23	22	21	20	19	18	17	16	15	14

આગળથી ક્રમ	26	25	24	23	22	21	20	19	18	17	16	15	14
મૂળાક્ષરો	Z	Y	X	W	V	U	T	S	R	Q	P	O	N
પાછળથી ક્રમ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13

❑ મૂળાક્ષરોના ક્રમમાં ફેરબદલ

1. જો કોઈ એક સાંકેતિક ભાષામાં APPLEનો કોડ ELPPA થાય તો ORANGEનો કોડ શોધો.

A P P L E

E L P P A

O R A N G E

E G N A R O

∴ ORANGEનો કોડ **EGNARO** થાય.

❑ મૂળાક્ષરોના ક્રમમાં વધારો/ઘટાડો

1. જો કોઈ એક સાંકેતિક ભાષામાં MILANનો કોડ NHMZO થાય તો JUDAI નો કોડ શોધો.

M	I	L	A	N
+1	-1	+1	-1	+1
N	H	M	Z	O

J	U	D	A	I
+1	-1	+1	-1	+1
K	T	E	Z	J

∴ JUDAIનો કોડ **KTEZJ** થાય.

❍ પ્રકાર-2 સીધું કોડિંગ (Direct Coding)

❑ મૂળાક્ષરો માટે અન્ય મૂળાક્ષરો કે સંખ્યાનો ઉપયોગ

1. જો કોઈ એક સાંકેતિક ભાષામાં CARPENTERનો કોડ PZLAXYQXL થાય તો TENT નો કોડ શોધો.

C	A	R	P	E	N	T	E	R
P	Z	L	A	X	Y	Q	X	L

T	E	N	T
Q	X	Y	Q

∴ TENTનો કોડ **QXYQ** થાય.

2. જો કોઈ એક સાંકેતિક ભાષામાં WORLDનો કોડ 36459 થાય અને INDIAનો કોડ 12918 થાય તો RONALD નો કોડ શોધો.

W	O	R	L	D	I	N	D	I	A
3	6	4	5	9	1	2	9	1	8

R	O	N	A	L	D
4	6	2	8	5	9

∴ RONALDનો કોડ **462859** થાય.

❍ પ્રકાર-3 સબસ્ટીટ્યુશનલ કોડિંગ (Substitutional Coding)

❑ કોઈ શબ્દ માટે કોડ તરીકે બીજા શબ્દનો ઉપયોગ

1. એક સાંકેતિક ભાષામાં હવાને અગ્નિ, પાણીને પથ્થર, અગ્નિને પાણી અને પથ્થરએ હવા તરીકે ઓળખાય છે. જો તમને તરસ લાગી હોય તો આ કોડ પ્રમાણે પીવા માટે તમે શું આરોગશો ?

મૂળનામ	હવા	પાણી	અગ્નિ	પથ્થર
કોડ	અગ્નિ	પથ્થર	પાણી	હવા

∴ તરસ લાગી હોય તો પાણી પીવામાં આવે છે પરંતુ આપેલ સાંકેતિક ભાષામાં પાણીનો કોડ **પથ્થર** છે.
આથી, તરસ લાગતા પથ્થર આરોગીશું.

YUVA UPNISHAD PUBLICATION
DEMO COPY

યુવા ઉપનિષદ્ પબ્લિકેશન, સુરત દ્વારા પ્રકાશિત

YUVA UPNISHAD PUBLICATION

2nd Edition 2023

REASONING

તાર્કિક અભિયોગ્યતા

કેન્દ્ર તથા રાજ્ય સરકારની વિવિધ સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાઓ માટે ઉપયોગી

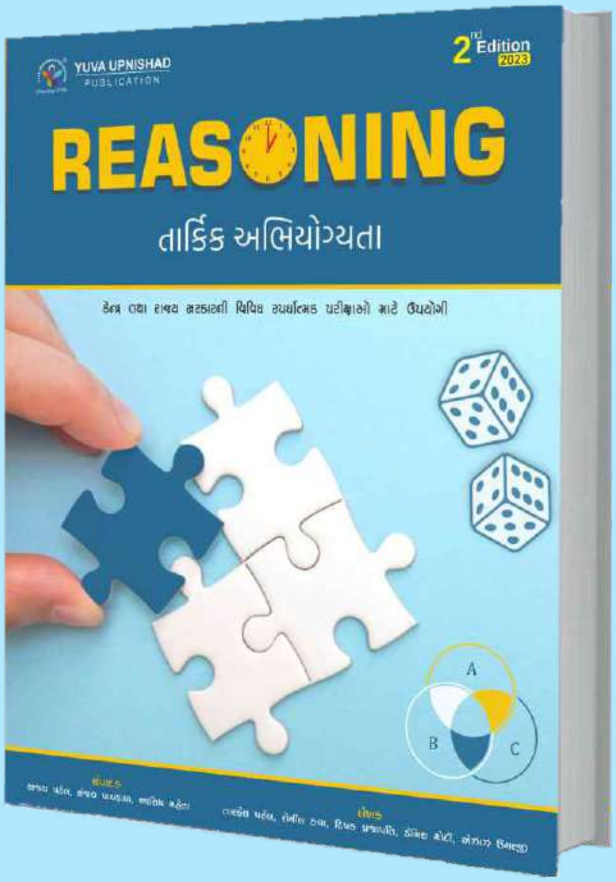

PDF ડેમો કોપી ટેલિગ્રામ ચેનલ પર ઉપલબ્ધ

પુસ્તક પરીચયનો વિડીયો અમારી Youtube ચેનલ પર ઉપ્લબ્ધ છે.

Watch Us On YouTube

YUVA UPNISHAD FOUNDATION ONLINE

પુસ્તકની વિશેષતા

- કેન્દ્ર અને રાજ્ય સરકાર દ્વારા લેવામાં આવતી વિવિધ સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાના તાર્કિક અભિયોગ્યતાના અભ્યાસક્રમ મુજબ 20 પ્રકરણો દ્વારા સરળ અને સચોટ સમજુતી.
- દરેક પ્રકરણનું "પાયાની સમજ" સ્વરૂપે વર્ણન.
- અગત્યની માહિતીઓનું શોર્ટકટ પદ્ધતિઓ, સુત્રો, ટેબલ, ચાર્ટ, આકૃતિઓ અને યાદ રાખો સ્વરૂપે સચોટ વર્ણન.
- કોયડો (Puzzle) રૂપે નવા પ્રકરણનો સમાવેશ.
- 65+ પ્રકારના પ્રશ્નોની સરળ સમજૂતી સહિત રજૂઆત.
- દરેક પ્રકરણના અંતે 2022 સુધીની પરીક્ષામાં પૂછાયેલ 504 પ્રશ્નો, મહાવરા માટેના 660 પ્રશ્નોની સમજૂતી સાથે રજૂઆત તથા મહાવરા (સ્વ-અધ્યયન) માટેના 797 પ્રશ્નો સહિત કુલ 2000+ પ્રશ્નોનો સમાવેશ.

DOWNLOAD NOW

YUVA UPNISHAD FOUNDATION

AVAILABLE ON Play Store Classplus ORG Code : AAIJU

ADAJAN	VARACHHA	KATARGAM	VYARA	MANDVI	VALSAD	CHIKHLI	DHARAMPUR	GANDHINAGAR
99094 39795	83479 30810	88494 82275	74348 39380	90994 42310	99094 39971	99094 39622	85115 39971	97260 86976

Follow us on : / Yuva Upnishad Foundation

4. ઘન અને ઘનમૂળની શ્રેણી (Cube and Cube Root Series)

⇨ શ્રેણીમાં ઘનનો સરવાળો : આ પ્રકારની શ્રેણીમાં પહેલાની સંખ્યામાં કોઈ ચોક્કસ અંકનો ઘન કરીને ઉમેરતાં પછીની સંખ્યા મળે છે.

Ex. 2, 10, 37, 101, ?

(A) 169 (B) 225

(C) 196 (D) 226

2 10 37 101 [226]

+8 $(2)^3$, +27 $(3)^3$, +64 $(4)^3$, +125 $(5)^3$

❍ પ્રકાર-2 મૂળાક્ષર શ્રેણી (Alphabet Series)

મૂળાક્ષર શ્રેણીમાં પ્રશ્નોનો ઝડપી ઉકેલ મેળવવા માટે અંગ્રેજી મૂળાક્ષરોનો ક્રમ યાદ રાખવો જરૂરી છે.

આગળથી ક્રમ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
મૂળાક્ષરો	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M
પાછળથી ક્રમ	26	25	24	23	22	21	20	19	18	17	16	15	14

આગળથી ક્રમ	26	25	24	23	22	21	20	19	18	17	16	15	14
મૂળાક્ષરો	Z	Y	X	W	V	U	T	S	R	Q	P	O	N
પાછળથી ક્રમ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13

⇨ મૂળાક્ષર શ્રેણીમાં નીચે મુજબની ગાણિતીક પ્રક્રિયાનો ઉપયોગ કરીને શ્રેણી બનાવવામાં આવે છે.

1. સરવાળાની શ્રેણી (Addition Series)

⇨ મૂળાક્ષરોની શ્રેણીમાં સમાન સંખ્યાનો સરવાળો :

Ex. A, D, G, J, M, ?

(A) R (B) B

(C) W (D) P

1 4 7 10 13 16

A D G J M [P]

+3 +3 +3 +3 +3

⇨ શ્રેણીમાં અસમાન સંખ્યાનો સરવાળો :

Ex. B, C, E, H, L, ?

(A) M (B) N

(C) P (D) Q

2 3 5 8 12 17

B C E H L [Q]

+1 +2 +3 +4 +5

2. બાદબાકીની શ્રેણી (Subtraction Series)

⇨ મૂળાક્ષરોની શ્રેણીમાં સમાન સંખ્યાની બાદબાકી :

Ex. Z, X, V, T, R, ?

(A) O (B) S

(C) Q (D) P

26 24 22 20 18 16

Z X V T R [P]

-2 -2 -2 -2 -2

⇨ મૂળાક્ષરોની શ્રેણીમાં અસમાન સંખ્યાની બાદબાકી :

Ex. P, O, M, J, ?, A

(A) B (B) D

(C) F (D) C

16 15 13 10 6 1

P O M J [F] A

-1 -2 -3 -4 -5

❍ પ્રકાર-3 સંખ્યા-મૂળાક્ષર શ્રેણી (Alpha-Numeric Series)

⇨ સંખ્યા/ મૂળાક્ષરની અલગ શ્રેણી :

Ex. C2, F3, I5, L7, ?, R13, U17, X19

(A) O11 (B) O9

(C) Q11 (D) Q9

+3 +3 +3 +3 +3 +3 +3

C 2 F 3 I 5 L 7 [O 11] R 13 U 17 X 19

અહીં, મૂળાક્ષર શ્રેણી +3 ના વધારાને અનુસરે છે, જ્યારે સંખ્યા શ્રેણી અવિભાજ્ય સંખ્યાની ભાતને અનુસરે છે.

⇨ સંખ્યા/ મૂળાક્ષરની મિશ્ર શ્રેણી :

Ex. C5, F4, E7, ?, G9

(A) F9 (B) D7

(C) H6 (D) 8G

C 5 F 4 E 7 [H 6] G 9

(+1 +1 +1 +1 +1 +1 +1 +1)

YUVA UPNISHAD PUBLICATION DEMO COPY

11.7 દિશા અને અંતર

❍ પાયાની સમજ

દિશા અને અંતર કસોટીનો હેતુ ઉમેદવારના દિશા સંબંધી જ્ઞાનને ચકાસવાનો હોય છે. આ પ્રકારના પ્રશ્નોમાં ઉમેદવારે પોતાના દિશા સંબંધી જ્ઞાનનો ઉપયોગ કરીને સાચો જવાબ શોધવાનો હોય છે.

⇨ સામાન્યતઃ દિશા સંબંધી જ્ઞાન માટે નીચેની આકૃતિને યાદ રાખવી જરૂરી છે, કારણ કે પ્રશ્નોમાં દિશાની સાથે સાથે જમણી કે ડાબી બાજુ ચાલવાનું પણ આપવામાં આવે છે.

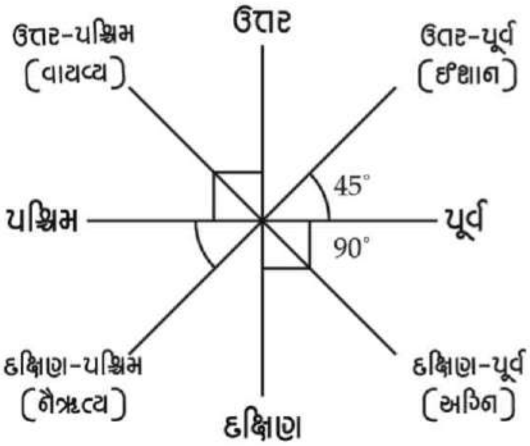

❍ પ્રકાર-1 દિશા આધારિત પ્રશ્ન

1. નિર્વા એક બિંદુથી કોઈ નિશ્ચિત દિશામાં ચાલવાનું શરૂ કરે છે. થોડુક ચાલ્યા બાદ, તે જમણી બાજુ વળાંક લઈને ચાલે છે. થોડાંક સમય બાદ, ડાબી બાજુ વળાંક લઈને ચાલે છે. અંતે જમણી બાજુ વળાંક લે છે. જો અંતમાં તેનું મુખ પશ્ચિમ દિશામાં આવે તો તેને મુસાફરી કઈ દિશામાં શરૂ કરી હશે?

EX.

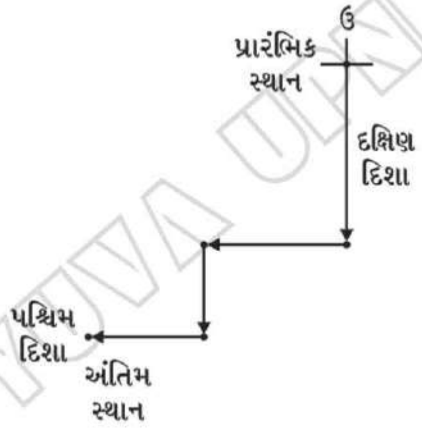

અહીં આકૃતિ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે નિર્વાનું મુખ અંતમાં પશ્ચિમ દિશામાં છે જેથી તેણે મુસાફરીની શરૂઆત દક્ષિણ દિશા તરફ કરી હશે.

❍ પ્રકાર-2 અંતર આધારિત

દિશા તેમજ અંતર આધારિત પ્રશ્નો એક સમાન જ હોય છે. દિશા આધારિત પ્રશ્નોમાં વ્યક્તિની પ્રારંભિક કે અંતિમ સ્થાનની સાપેક્ષમાં દિશા પૂછવામાં આવે છે. જ્યારે અંતર આધારિત પ્રશ્નોમાં વ્યક્તિનું એક સ્થાનનું બીજા સ્થાનની સાપેક્ષમાં અંતર પૂછવામાં આવે છે.

1 એક વખત રવિરાજ ઘરથી દક્ષિણ ભાગમાં સાયકલ વડે 20 કિ.મી.નું અંતર કાપે છે. ત્યારબાદ બે ક્રમિક જમણી બાજુ વળાંક લઈને અનુક્રમે, 10 કિ.મી. તથા 20 કિ.મી.નું અંતર કાપે છે અને ડાબી બાજુ વળાંક લઈને 20 કિ.મી.નું અંતર કાપે છે. તો હવે ઘરે પહોંચવા માટે કેટલું અંતર કાપવું પડે ?

EX.

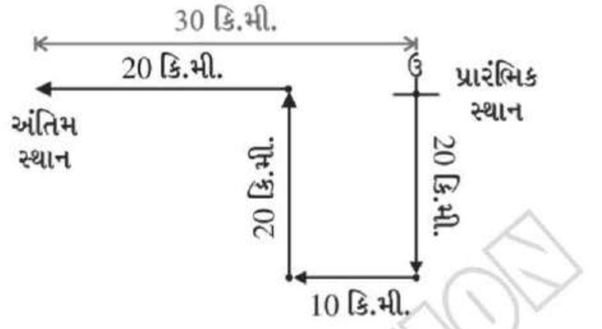

અહીં આકૃતિ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે રવિરાજને પ્રારંભિક સ્થાન એટલે કે ઘર સુધી પહોંચવા માટે 30 કિ.મી.(20 કિ.મી. + 10 કિ.મી.)નું અંતર કાપવું પડે.

❍ પ્રકાર-3 ખૂણા આધારિત

ખૂણા આધારિત પ્રકારમાં વ્યક્તિ સમઘડી કે વિષમઘડી દિશામાં અમુક ડિગ્રીનો વળાંક લે છે. આ વળાંકના આધારે વ્યક્તિની દિશા શોધવાની હોય છે.

1 એક વ્યક્તિ ઉત્તર દિશામાં મુખ રહે તેમ ઊભો છે. તે સમઘડી દિશામાં 45° નો વળાંક લે છે. ત્યારબાદ વિષમઘડી દિશામાં 180° નો વળાંક લે છે. અંતે વિષમઘડી દિશામાં 45° નો વળાંક લે છે તો તેનું મુખ કઈ દિશામાં હશે ?

EX.

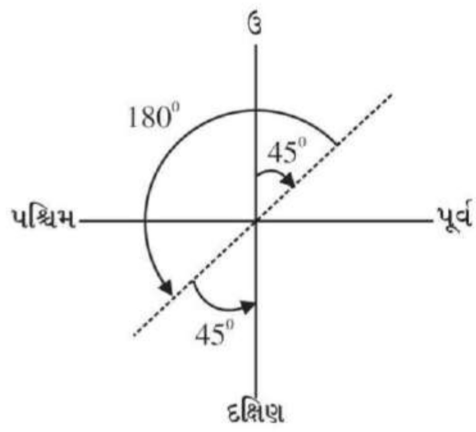

અહીં આકૃતિ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે જો વ્યક્તિ ઉત્તર દિશામાં મુખ રાખીને ઉભો હોય અને સમઘડી દિશામાં 45° નો વળાંક લે ત્યારે તેનું મુખ ઉત્તર–પૂર્વ દિશા તરફ થશે. ત્યારબાદ વિષમઘડી દિશામાં 180° વળાંક લેતાં વ્યક્તિનું મુખ દક્ષિણ–પશ્ચિમ દિશા તરફ થશે. અંતમાં વ્યક્તિ વિષમઘડી દિશામાં 45° નો વળાંક લે ત્યારે તેનું મુખ દક્ષિણ દિશા તરફ થશે.

❍ પ્રકાર-4 પાયથાગોરસ પ્રમેય આધારિત

1 સંધ્યા તેના ઘરથી પૂર્વ દિશામાં 4 કિ.મી. ચાલે છે. ત્યારબાદ તે જમણી બાજુ વળાંક લઈને 3 કિ.મી. ચાલે છે. તો તેના ઘરે પહોંચવા માટે ટૂંકામાં ટૂંકુ

DEMO COPY
YUVA UPANISHAD FOUNDATION

○ પ્રકાર-3 મિનિટ અને કલાક કાંટાનું પરિભ્રમણ (અંશમા)

	કલાક કાંટો	મિનિટ કાંટો
	કલાક કાંટો મિનિટ કાંટાથી નાનો અને ધીમો હોય છે, જેને ઘડિયાળનું 360° અંશનું એક પરિભ્રમણ પૂર્ણ કરતા 12 કલાક લાગે છે.	મિનિટ કાંટો કલાક કાંટા કરતા મોટો અને કલાક કાંટા કરતાં ઝડપી હોય છે, જેને ઘડિયાળનું 360° અંશનું એક પરિભ્રમણ પૂર્ણ કરતા 1 કલાક / 60 મિનિટનો સમય લાગે છે.
1 મિનિટમાં પરિભ્રમણ	60 મિનિટ→ 30° 1 મિનિટ→ (?) $\frac{30°}{60} = 0.5°$ અથવા $\frac{1°}{2}$	60 મિનિટ→ 360° 1 મિનિટ→ (?) $\frac{360°}{60} = 6°$
1 કલાકમાં પરિભ્રમણ	12 કલાક→ 360° 1 કલાક→ (?) $\frac{360°}{12} = 30°$	1 મિનિટ→ 6° 60 મિનિટ→ (?) $\frac{60 \times 6°}{1} = 360°$

નોંધ : મિનિટ કાંટો કલાક કાંટા કરતાં 12 ગણો ઝડપી પરિભ્રમણ કરે છે.

⇨ Ex.1 સવારે 3:00 વાગ્યાથી શરૂ કરીને સવારના 6:30 વાગ્યા સુધીમાં કલાક કાંટાએ કેટલું પરિભ્રમણ કર્યું હશે?

⇨ સવારે 3:00 વાગ્યાથી શરૂ કરીને સવારના 6:30 વાગ્યા સુધી એટલે કે 3 કલાક અને 30 મિનિટનો સમયગાળો

∴ 3 કલાકમાં પરિભ્રમણ $= 3 \times 30° = 90°$

∴ 30 મિનિટમાં પરિભ્રમણ $30 \times \frac{1}{2} = 15°$

∴ કુલ પરિભ્રમણ $= 90° + 15° = 105°$

અથવા

3 કલાક અને 30 મિનિટ એટલે 210 મિનિટ

1 મિનિટમાં પરિભ્રમણ → 0.5°

210 મિનિટમાં પરિભ્રમણ → (?)

∴ કુલ પરિભ્રમણ $= 210 \times 0.5° = 105°$

⇨ Ex.2 9:00 વાગ્યાથી 12:00 સુધીમાં મિનિટ કાંટાએ કેટલા ચક્કર પૂર્ણ કર્યા હશે?

⇨ મિનિટ કાંટો 1 કલાક (60 મિનિટ)→1 ચક્કર (360°)

9:00 થી 12:00 વાગ્યા સુધીમાં 3 કલાક→ 3 ચક્કર (1080°)

⇨ Ex.3 ઘડિયાળનો મિનિટ કાંટો 1 મિનિટમાં પરિભ્રમણ કરે છે, તેટલા જ સમયમાં સેકન્ડ કાંટો કેટલું પરિભ્રમણ કરે ?

⇨ મિનિટ કાંટો 1 મિનિટમાં → 6° પરિભ્રમણ કરે છે. જ્યારે સેકન્ડ કાંટો 1 મિનિટ (60 સેકન્ડ)માં → 360° નું પરિભ્રમણ કરે છે.

○ પ્રકાર-4 મિનિટ અને કલાક કાંટા વચ્ચેનો ખૂણો

ખૂણો $(\theta) = \frac{60H - 11M}{2}$, જ્યાં H= Hour (કલાક) અને M= Minute (મિનિટ) છે.

નોંધ : જ્યારે જવાબ 180° કરતાં વધારે આવે તો 360° માંથી બાદ કરવો.

જ્યારે આપેલ પ્રશ્નનો જવાબ –ve (ઋણ) આવે તો તેને + ve (ધન) ગણવો. કારણ કે ખૂણો ઋણ હોઈ શકે નહીં.

Ex.1 4:20 કલાકે મિનિટ કાંટા અને કલાક કાંટા વચ્ચેનો ખૂણો કેટલો હશે ?

⇨ અહીં, H = 4 અને M = 20 થશે.

$$\text{ખૂણો } (\theta) = \frac{60H-11M}{2} = \frac{(60 \times 4)-(11 \times 20)}{2} = \frac{240-220}{2} = \frac{20}{2} = 10°$$

અહીં 4:20 કલાકે મિનિટ કાંટા અને કલાક કાંટા વચ્ચેનો ખૂણો 10° હોય.

વિવિધ પ્રકારના પ્રશ્નોની સમજૂતી

1. 7:30 કલાકે મિનિટ કાંટા અને કલાક કાંટા વચ્ચેનો ખૂણો કેટલો હશે ?

(A) 30° (B) 35°

(C) 40° (D) 45°

ANS (D) 45°

EX. અહીં, H = 7 અને M = 30 થશે.

$$\text{ખૂણો } (\theta) = \frac{60H-11M}{2} = \frac{(60 \times 7)-(11 \times 30)}{2} = \frac{420-330}{2} = \frac{90}{2} = 45°$$

DEMO COPY

YUVA UPNISHAD PUBLICATION

Giving Wings To Fly

2ND COLOUR EDITION 2022-23

સામાન્ય વિજ્ઞાન

1st RANK	1st RANK	1st RANK	1st RANK	5th RANK
HOT NEW RELEASES	BESTSELLERS	HOT NEW RELEASES	BESTSELLERS	HOT NEW RELEASES
GPSC Category	GPSC Category	SPSE Category	SPSE Category	Government Exam

વર્ણનાત્મક સ્વરૂપે

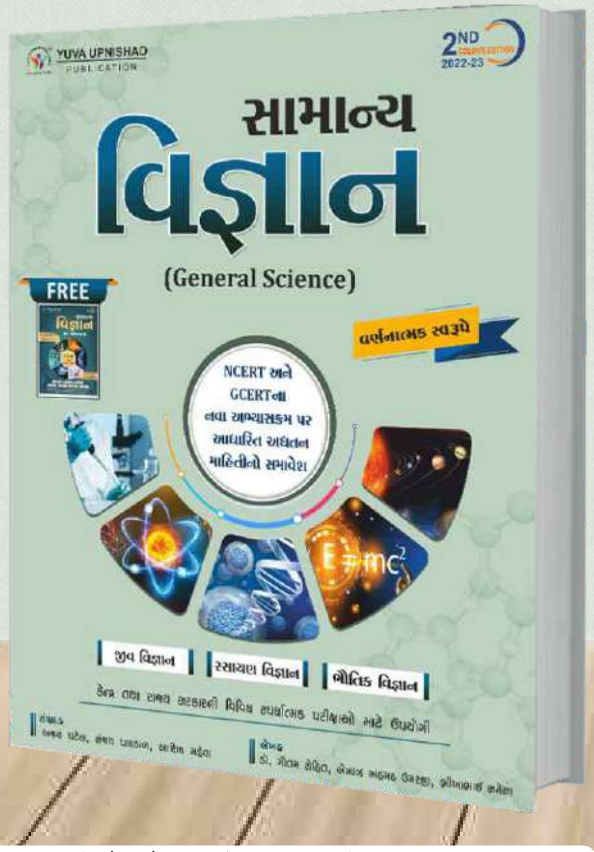

PDF ડેમો કોપી ટેલિગ્રામ ચેનલ પર ઉપલબ્ધ

પુસ્તકની વિશેષતાઓ

- રાજ્ય સરકાર અને કેન્દ્ર સરકાર (GCERT અને NCERT) દ્વારા પ્રકાશિત નવા પાઠ્યપુસ્તકો તથા વિવિધ આધારભૂત સ્ત્રોત આધારિત પરીક્ષાલક્ષી વિષયવસ્તુની વર્ણનાત્મક રજૂઆત.
- જીવ વિજ્ઞાન, ભૌતિક વિજ્ઞાન અને રસાયણ વિજ્ઞાનનો સમાવેશ.
- ઘણાં પ્રકરણોનું પુનઃલેખન તેમજ 5 નવા પ્રકરણોનો સમાવેશ.
- વિજ્ઞાન અને ટેક્નોલોજીને લગતી તાજેતરમાં થયેલ ઘટનાઓ જેમકે કોરોના વાઈરસ, મંકીપોક્સ વાઈરસ, અવકાશમાં થયેલ નવા સંશોધનો વગેરેનો સમાવેશ.
- વિજ્ઞાનની મહત્વની બાબતોની 120થી વધુ આકૃતિઓ, 130થી વધુ ટેબલ તથા 30થી વધુ ચાર્ટ દ્વારા સરળ રજૂઆત.

ADAJAN	VARACHHA	KATARGAM	VYARA	MANDVI	VALSAD	CHIKHLI	DHARAMPUR	GANDHINAGAR
99094 39795	83479 30810	88494 82275	74348 39380	90994 42310	99094 39971	99094 39622	85115 39971	97260 86976

Follow us on : / Yuva Upnishad Foundation

TICKET NO. 12

ગુજરાતનું સામાન્ય જ્ઞાન

12.1 ગુજરાત : એક પરિચય

❍ ભૌગોલિક ગુજરાત

સ્થાપના : 1લી મે, 1960

- પ્રથમ પાટનગર : અમદાવાદ
- વર્તમાન પાટનગર : ગાંધીનગર (વર્ષ 1971)
- ક્ષેત્રફળ : 1,96,024 ચોકિમી
- ગુજરાતનો ક્ષેત્રફળની દ્રષ્ટિએ દેશના ક્રમ : 5 મો
- અક્ષાંશ : 20.06° થી 24.07° ઉ. અક્ષાંશ
- રેખાંશ : 68.10° થી 74.28° પૂ. રેખાંશ
- ઉત્તર–દક્ષિણ લંબાઈ : 590 કિમી
- પૂર્વ–પશ્ચિમ પહોળાઈ : 500 કિમી
- દરિયા કિનારો : 1,600 કિમી(990 માઈલ) (કુલ 1664 કિમી)
- કર્કવૃત : ગુજરાતના ઉત્તર ભાગનાં 6 જિલ્લામાંથી પસાર થાય છે. જેનો પશ્ચિમ થી પૂર્વ તરફના ક્રમ મુજબ (1) કચ્છ (2) પાટણ (3) મહેસાણા (4) ગાંધીનગર (5) સાબરકાંઠા (6) અરવલ્લી.
- સીમા : ઉત્તર દિશામાં પાકિસ્તાન સાથેની આંતરરાષ્ટ્રીય સરહદ તથા રાજસ્થાન રાજ્ય તથા પશ્ચિમ અને દક્ષિણે અરબ સાગર આવેલો છે.
- યુનિવર્સિટીઓ : 65
- SEZ : 47 SIR : 11
- આંતરરાષ્ટ્રીય હવાઈ મથક : અમદાવાદ
- અખાત : 2 (કચ્છનો અખાત અને ખંભાતનો અખાત)

❍ સ્થાનિક સ્વરાજ

પંચાયતી રાજનો અમલ : 1 એપ્રિલ, 1963

- કુલ જિલ્લા : 33
- કુલ જિલ્લા પંચાયત : 33
- કુલ તાલુકા : 252
- કુલ તાલુકા પંચાયતઃ 247
- કુલ ગામડાં : 18,584
- કુલ ગ્રામ પંચાયતો : 14,017
- કુલ ટાઉન : 264
- નગરપાલિકાઓ : 162
- મહાનગરપાલિકાઓ : (1) અમદાવાદ (2) વડોદરા (3) સુરત (4) રાજકોટ (5) જામનગર (6) જૂનાગઢ (7) ગાંધીનગર (8) ભાવનગર

❍ રાજ્ય પ્રતીકો

રાજ્યભાષા : ગુજરાતી

- રાજ્યગીત : જય જય ગરવી ગુજરાત
- પક્ષી : સુરખાબ(ફ્લેમિંગો)
- પ્રાણી : સિંહ
- ફૂલ : ગલગોટો (મેરીગોલ્ડ)
- વૃક્ષ : આંબો
- રાજ્યનૃત્ય : ગરબા
- રાજ્યરમત : ક્રિકેટ, કબડ્ડી
- રાજ્ય પતંગિયું : પ્લેન ટાઈગર (જાહેર કરવામાં આવશે)

❍ રાજકીય સ્થિતિ

પ્રથમ વિધાનસભાનું સ્થળ : અસારવા ખાતે નવી સિવિલ હોસ્પિટલ, અમદાવાદ (OPD બિલ્ડિંગ)

- હાલની વિધાનસભાનું સ્થળ : વિઠ્ઠલભાઈ પટેલ ભવન, સેક્ટર–10, ગાંધીનગર
- **પ્રથમ સચિવાલય :** પોલિટેકનિક કોલેજ (અમદાવાદના આંબાવાડી વિસ્તારમાં)
- પ્રથમ વિધાનસભાનો પ્રારંભ : 18 ઓગસ્ટ, 1960
- પ્રથમ વિધાનસભાની બેઠક : 132
- પાંચમી વિધાનસભાની બેઠકો : 182
- વર્તમાન વિધાનસભાની બેઠકો : 182
- લોકસભાની બેઠક : 26
- રાજ્યસભાની બેઠકો : 11
- પ્રથમ મુખ્યમંત્રી : ડૉ. જીવરાજ નારાયણ મહેતા (અમરેલી)
- પ્રથમ મહિલા મુખ્યમંત્રી : આનંદીબેન પટેલ
- પ્રથમ રાજ્યપાલ : મહેંદી નવાઝ જંગ
- પ્રથમ મહિલા રાજ્યપાલ : શારદા મુખર્જી
- પ્રથમ વિરોધ પક્ષના નેતા : નગીનદાસ ગાંધી
- પ્રથમ આદિવાસી મુખ્યમંત્રી : અમરસિંહ ચૌધરી
- પ્રથમ બિનકોંગ્રેસી મુખ્યમંત્રી : બાબુભાઈ પટેલ
- વિધાનસભાના પ્રથમ અધ્યક્ષ : કલ્યાણજી મહેતા

DEMO COPY
YUVA UPNISHAD PUBLICATION

TICKET NO. 13

ભારતનું સામાન્ય જ્ઞાન

13.1 ભારતના પ્રથમ વ્યક્તિ

- બંગાળના પ્રથમ ગવર્નર : રોબર્ટ ક્લાઈવ (1764)
- બંગાળના પ્રથમ ગવર્નર જનરલ : વોરન હેસ્ટિંગ્ઝ (1773)
- ભારતના પ્રથમ ગવર્નર જનરલ : લોર્ડ વિલિયમ બેન્ટિક (1833)
- ભારતના પ્રથમ વાઈસરોય : લોર્ડ કેનિંગ (1858)
- સ્વતંત્ર ભારતનાં પ્રથમ ગવર્નર જનરલ :લોર્ડ માઉન્ટ બેટન (1947)
- સ્વતંત્ર ભારતનાં પ્રથમ અને અંતિમ ભારતીય ગવર્નર જનરલ : ચક્રવર્તી રાજગોપાલાચારી (1948)
- ભારતીય રાષ્ટ્રીય કોંગ્રેસના પ્રથમ અધ્યક્ષ : વ્યોમેશચંદ્ર બેનર્જી (1885)
- સ્વતંત્ર ભારતના પ્રથમ ભારતીય રાષ્ટ્રીય કોંગ્રેસના અધ્યક્ષ : જે.બી. કૃપલાણી (1947)
- પ્રથમ મહિલા વિદ્યાપીઠની સ્થાપના : ધોંડો કેશવ કર્વે (1943)
- પ્રથમ રાષ્ટ્રપતિ : ડો. રાજેન્દ્ર પ્રસાદ (1950)
- પ્રથમ મુસ્લિમ રાષ્ટ્રપતિ : ડો. ઝાકીર હુસેન (1967)
- પ્રથમ દલિત રાષ્ટ્રપતિ : ડો. કે.આર.નારાયણ (1997)
- પ્રથમ શીખ રાષ્ટ્રપતિ : જ્ઞાની ઝૈલસિંહ (1982)
- પ્રથમ ઉપરાષ્ટ્રપતિ : ડો.સર્વપલ્લી રાધાકૃષ્ણન (1950)
- પ્રથમ વડાપ્રધાન : જવાહરલાલ નેહરુ (1947)
- પ્રથમ નાયબ વડાપ્રધાન અને ગૃહમંત્રી : સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલ(1947)
- સ્વતંત્ર ભારતમાં જન્મેલા ભારતના પ્રથમ વડાપ્રધાન : નરેન્દ્ર મોદી (2014)
- લોકસભાના પ્રથમ અધ્યક્ષ : ગણેશ વાસુદેવ માવળંકર (1952)
- લોકસભાના પ્રથમ દલિત અધ્યક્ષ : જી.એમ.સી બાલયોગી (1998)
- લોકસભાના વિરોધપક્ષના પ્રથમ નેતા : રામસુભગ સિંહ (1977)
- રાજ્યસભામાં વિરોધપક્ષના પ્રથમ નેતા : કમલાપતિ ત્રિપાઠી (1977)
- ભારતના પ્રથમ મુખ્ય ન્યાયાધીશ : હરિલાલ જે.કણિયા (1950)
- સ્વતંત્ર ભારતમાં જન્મેલા ભારતના મુખ્ય ન્યાયાધીશ : એસ.એચ. કાપડિયા (2010)
- પ્રથમ ચૂંટણી કમિશનર :સુકુમાર સેન (1950)
- બ્રિટિશ પાર્લામેન્ટના પ્રથમ હિન્દી સભ્ય : દાદાભાઈ નવરોજી (1891)
- પ્રથમ શિક્ષણ મંત્રી : અબુલ કલામ આઝાદ (1947)
- પ્રથમ કાયદા મંત્રી : બાબાસાહેબ આંબેડકર (1947)
- પ્રથમ સંરક્ષણ મંત્રી : સરદાર બલદેવસિંઘ (1947)
- કેન્દ્રીય મંત્રીમંડળમાંથી રાજીનામું આપનાર : શ્યામાપ્રસાદ મુખર્જી (1950)
- લોકસભામાં ચૂંટાઈ આવનાર પ્રથમ વૈજ્ઞાનિક : ડો. મેઘનાથ સહા (1952)
- લશ્કરના પ્રથમ ફિલ્ડ માર્શલ : જનરલ માણેકશા (1971)
- વાયુ સેનાના પ્રથમ અધ્યક્ષ : એર માર્શલ એસ.મુખર્જી (1911)
- નૌ સેનાના પ્રથમ અધ્યક્ષ : વાઈસ એડમિરલ આર.ડી.કટારી (1958)
- પ્રથમ ચીફ ઓફ આર્મી સ્ટાફ : જનરલ એમ.રાજેન્દ્રસિંહ (1953)
- પ્રથમ સરસેનાપતિ : જે. કે.એમ. કરિઅપ્પા (1949)
- ભારતના પ્રથમ ચીફ ઑફ ડિફેન્સ સ્ટાફ (CDS) : બિપીન રાવત (2019)
- આઈ.સી. એસ અધિકારી :સત્યેન્દ્રનાથ ટાગોર (1940)
- પ્રથમ ભારતીય અવકાશયાત્રી : કેપ્ટન રાકેશ શર્મા (1984)
- માઉન્ટ એવરેસ્ટ સર કરનાર : શેરપા તેનસિંગ નોર્ગે(1953)
- ઈંગ્લિશ ખાડી પાર કરનાર પ્રથમ ભારતીય : મિહિર સેન (1958)
- સ્વતંત્ર ભારતના પ્રથમ રિઝર્વ બેન્કના ગવર્નર : ચિંતામણીરાવ દેશમુખ (1943)
- સંયુક્ત રાષ્ટ્રસંઘમાં હિન્દી બોલનાર : અટલ બિહારી વાજપાઈ (1977)
- પ્રથમ ભારતીય ટેસ્ટ ક્રિકેટના કેપ્ટન :સી.કે.નાયડુ (1932)
- ટેસ્ટ ક્રિકેટ રમનાર પ્રથમ ભારતીય ખેલાડી : જામ રણજીતસિંહ (1896)
- વનડે ક્રિકેટમાં હેટ્રીક મેળવનાર પ્રથમ ભારતીય ખેલાડી : ચેતન શર્મા (1987)
- ટેસ્ટ ક્રિકેટમાં હેટ્રીક મેળવનાર પ્રથમ ભારતીય ખેલાડી : હરભજનસિંઘ (2001)
- પ્રથમ ભારતીય ફિલ્મ નિર્દેશક : દાદાસાહેબ ફાળકે (1913)

13.2 ભારતના પ્રથમ મહિલા

- ભારતના પ્રથમ શાસક : રઝિયા સુલ્તાન (1236)
- પ્રથમ મહિલા ક્રાંતિકારી : મેડમ ભીખાજી કામા
- યુદ્ધમાં પ્રત્યક્ષ લડનાર પ્રથમ મહિલા : રાણી લક્ષ્મીબાઈ (1857 નો વિપ્લવ) (1857)
- ભારતીય રાષ્ટ્રીય કોંગ્રેસના પ્રથમ અધ્યક્ષ : ડો. એની બેસન્ટ (1917)
- ભારતીય રાષ્ટ્રીય કોંગ્રેસના પ્રથમ ભારતીય અધ્યક્ષ : સરોજિની નાયડુ (1925)
- પ્રથમ રાષ્ટ્રપતિ : પ્રતિભા પાટીલ (2007)
- પ્રથમ આદિવાસી મહિલા રાષ્ટ્રપતિ : દ્રૌપદી મૂર્મુ (2022)
- રાષ્ટ્રપતિ પદ માટે ઉમેદવારી કરનાર : કેપ્ટન લક્ષ્મી સેહગલ (2002)
- પ્રથમ વડાપ્રધાન :ઈન્દિરા ગાંધી (1966)
- પ્રથમ સાંસદ : રાધાબાઈ સુબારાયન (1938)
- પ્રથમ લોકસભાના અધ્યક્ષ : મીરાંકુમાર (2009)
- લોકસભાના મહાસચિવ :સ્નેહલતા શ્રીવાસ્તવ (2017)
- પ્રથમ વિરોધપક્ષના નેતા :સોનિયા ગાંધી (1999)

DEMO COPY
YUVA UPNISHAD PUBLICATION

13.14 મુખ્ય સ્થાપકો

- ⇨ જૈન ધર્મના વાસ્તવિક સ્થાપક : મહાવીર સ્વામી
- ⇨ બૌદ્ધ ધર્મના સ્થાપક : ગૌતમ બુદ્ધ
- ⇨ તક્ષશિલા યુનિવર્સિટીના સ્થાપક : બૌદ્ધ સાધુઓ
- ⇨ નાલંદા યુનિવર્સિટીના સ્થાપક : કુમારગુપ્ત
- ⇨ વલ્લભી વિદ્યાપીઠના સ્થાપક : ધરસેન
- ⇨ વિક્રમશિલા યુનિવર્સિટીના સ્થાપક : ધર્મપાલ
- ⇨ મૌર્ય સામ્રાજ્ય : ચંદ્રગુપ્ત મૌર્ય
- ⇨ ગુપ્ત વંશ : શ્રીગુપ્ત
- ⇨ ચૌલ વંશ : રાજારાજ પ્રથમ
- ⇨ વિજયનગર સામ્રાજ્ય : હરિહર અને બુક્કા
- ⇨ બૃહદેશ્વર મંદિર (તાંજોરમાં) : ચૌલવંશના રાજારાજ પ્રથમ
- ⇨ ભારતમાં મુસ્લિમ સામ્રાજ્યનો સ્થાપક : કુતબુદ્દીન ઐબક
- ⇨ દીન–એ–ઈલાહી ધર્મ : અકબર
- ⇨ ન્યાય માટે સોનાની સાંકળ : જહાંગીર
- ⇨ મયૂરાસન : શાહજહાં
- ⇨ સુવર્ણ મંદિર બનાવનાર : ગુરુ અર્જુન દેવ
- ⇨ અમૃતસર શહેર વસાવનાર : ગુરુ રામદાસ
- ⇨ ખાલસા પંથના સ્થાપક : ગુરુ ગોવિંદસિંહ
- ⇨ તિરુપતિ બાલાજી મંદિર : રામનુજાચાર્ય
- ⇨ અદ્વૈતવાદ : શંકરાચાર્ય
- ⇨ વિશિષ્ટાદ્વૈતવાદ : રામાનુજાચાર્ય
- ⇨ દ્વૈતવાદ તેમજ સનકાદી સંપ્રદાય : નિમ્બાકાચાર્ય
- ⇨ પૃષ્ટિમાર્ગ : વલ્લભાચાર્ય
- ⇨ શ્રી નારાયણ ધર્મ પરિપાલન યોગમ : નારાયણ ગુરુ
- ⇨ ઉત્તર ભારતમાં વૈષ્ણવ ભક્તિની રામશાખા : રામદાસ
- ⇨ ચિશ્તી સંપ્રદાય : શેખ ખ્વાજા મોઈનુદ્દીન ચિશ્તી
- ⇨ હૈદરાબાદમાં આવેલ ચાર મિનાર : કુલી કુતુબ શાહ
- ⇨ દિલ્હીમાં ફિરોજશાહ કોટલા કિલ્લો : ફિરોજશાહ તુઘલક
- ⇨ સત્યાગ્રહ આશ્રમ : મહાત્મા ગાંધી
- ⇨ સાબરમતી આશ્રમ : મહાત્મા ગાંધી
- ⇨ ભારતમાં અંગ્રેજ સત્તાની શરૂઆત કરનાર : રોબર્ટ ક્લાઈવ
- ⇨ ભારતમાં રેલવે લાઈન : લોર્ડ ડેલહાઉસી
- ⇨ ભારતમાં ક્રાંતિકારી પ્રવૃત્તિઓની શરૂઆત : વાસુદેવ બળવંત ફડકે
- ⇨ લંડનમાં ઈન્ડિયન હોમરૂલ સોસાયટી : શ્યામજી કૃષ્ણ વર્મા
- ⇨ વારાણસીમાં સેન્ટ્રલ હિન્દુ કોલેજ : ડૉ. એની બેસન્ટ
- ⇨ વિશ્વ ભારતી સ્થાપનાર : રવીન્દ્રનાથ ટાગોર
- ⇨ ઓરોવિલે આશ્રમ (પોંડિચેરી) સ્થાપનાર : અરવિંદ ઘોષ
- ⇨ ન્યાય દર્શનના સ્થાપક : મહર્ષિ ગૌતમ
- ⇨ આનંદ વન સ્થાપનાર : બાબા આમ્ટે
- ⇨ અલીગઢ મુસ્લિમ યુનિવર્સિટી : સર સૈયદ અહેમદ ખાન
- ⇨ બનારસ હિન્દુ યુનિવર્સિટી : મદનમોહન માલવીયા
- ⇨ શાંતિ નિકેતન સ્થાપનાર : રવીન્દ્રનાથ ટાગોર

13.15 ભારતીય સંસ્કૃતિ

- ⇨ **વેદ :** ઋગ્વેદ, યજુર્વેદ, સામવેદ, અથર્વવેદ
- ⇨ **ઉપવેદ :** આયુર્વેદ, ધનુર્વેદ, ગાંધર્વવેદ, શિલ્પવેદ, (વેદોના ચાર ઉપવેદ છે)
- ⇨ **વેદાંગ :** શિક્ષા, છંદ, વ્યાકરણ, નિરૂક્ત, કલ્પ, જ્યોતિષ
- ⇨ **પુરાણ :** અગ્નિ, કૂર્મ, શિવ, સ્કન્દ, વરાહ, ગરુડ, નારદ, પદ્મ, વામન, વિષ્ણુ, વાયુ, બ્રહ્મ, મત્સ્ય, ભાગવત, બ્રહ્મવૈવર્ત, લિંગ, માર્કન્ડેય, ભવિષ્ય
- ⇨ **સપ્તઋષિ :** અત્રી, કશ્યપ, ગૌતમ, ભારદ્વાજ, જમદગ્નિ, વિશ્વામિત્ર, વશિષ્ઠ
- ⇨ **સપ્તનદી :** ગંગા, યમુના,ગોદાવરી, સરસ્વતી, નર્મદા, સિંધુ, કાવેરી
- ⇨ **સપ્તસિંધુ :** સિંધુ, પરુષણી (રાવી), શત્રદ્રિ(સતલજ), અસ્કિની (ચિનાબ), વિતસ્તા (જેલમ), વિપાશા (બિયાસ), સૂરસૂતી (સરસ્વતી).
- ⇨ **સપ્તનગરી :** અયોધ્યા, મથુરા, માયાપુરી, કાશી, અવંતિ, દ્વારમતી, કાંચી

દશાવતાર : મત્સ્ય, કૂર્મ, વરાહ, નરસિંહ, વામન, પરશુરામ, રામ, કૃષ્ણ, બુદ્ધ, કલ્કી

- ⇨ **દ્વાદશ જ્યોતિર્લિંગ :** સોમનાથ (ગુજરાત), મલ્લિકાર્જુન (આંધ્રપ્રદેશ), મહાકાલેશ્વર (ઉજ્જૈન, મધ્યપ્રદેશ), ઓમકારેશ્વર(મધ્યપ્રદેશ), નાગેશ્વર (દ્વારકા, ગુજરાત), ભીમાશંકર (મહારાષ્ટ્ર), રામેશ્વર (તમિલનાડુ), વૈજનાથ (મહારાષ્ટ્ર), વિશ્વનાથ (કાશી, ઉત્તરપ્રદેશ), ત્રંબેકેશ્વર (નાસિક, મહારાષ્ટ્ર), કેદારનાથ (ઉત્તરાખંડ), ઘૃષ્ણેશ્વર (મહારાષ્ટ્ર)
- ⇨ **ચાર યુગ :** શતયુગ, ત્રેતાયુગ, દ્વાપરયુગ, કળીયુગ
- ⇨ **ચાર મઠ :** ગોવર્ધનમઠ, (જગન્નાથપુરી), શારદામઠ (દ્વારકા), જ્યોતિમઠ (બદરીનાથ), શૃંગેરીમઠ(કર્ણાટક)
- ⇨ **ચાર ધામ :** બદરીનાથ (ઉત્તરાખંડ), દ્વારકા (ગુજરાત) , પુરી (ઓડિશા), રામેશ્વરમ્ (તમિલનાડુ)
- ⇨ **પાંચ પવિત્ર સરોવર :** માનસરોવર, પુષ્કર સરોવર, નારાયણ સરોવર, બિંદુ સરોવર, પંપા સરોવર
- ⇨ **પંચમહાયજ્ઞ :** બ્રહ્મયજ્ઞ, પિતૃયજ્ઞ, મનુષ્યયજ્ઞ, દેવયજ્ઞ, ભૂતયજ્ઞ
- ⇨ **કુંભ મેળાના ચાર સ્થળો :** હરિદ્વાર (ઉત્તરાખંડ–ગંગા), પ્રયાગ (ઉત્તર પ્રદેશ–ગંગા–યમુના–સરસ્વતી), ઉજ્જૈન (મધ્યપ્રદેશ–ક્ષીપ્રા), નાસિક (મહારાષ્ટ્ર–ગોદાવરી)
- ⇨ **રાશિ :** મેષ, વૃષભ, મિથુન, કર્ક, સિંહ, કન્યા, તુલા, વૃશ્ચિક, ધન, મકર, કુંભ, મીન
- ⇨ **નક્ષત્ર :** અશ્વિની, ભરણી, કૃતિકા, રોહિણી, મૃગશીર્ષ, આદ્રા, પુનર્વસુ, પુષ્પ, આશ્લેષા, મઘા, પૂર્વાફાલ્ગુની, ઉત્તરાફાલ્ગુની, હસ્ત, ચિત્રા, સ્વાતિ, વિશાખા, અનુરાધા, જયેષ્ઠા, મૂળ, પૂર્વાષાઢા, ઉત્તરાષાઢા, શ્રવણ, ધનિષ્ઠ, શતતારકા, પૂર્વાભાદ્રપદા ઉત્તરાભાદ્રપદા, રેવતી
- ⇨ **ચોઘડિયા :** ચલ, શુભ, લાભ, ઉદ્વેગ, કાળ, અમૃત, રોગ
- ⇨ **પંચાંગ :** તિથિ, વાર, નક્ષત્ર, યોગ, કરણ
- ⇨ **વિવાહ :** બ્રહ્મવિવાહ, દેવવિવાહ, પ્રજાપત્યવિવાહ, આર્શવિવાહ, ગાંધર્વવિવાહ, રાક્ષસવિવાહ, અસુરવિવાહ, પિશાચવિવાહ
- ⇨ **સંસ્કાર :** ગર્ભાધાન, પુંસવન, સીમંતોન્નયન, જાતકર્મ, નામકરણ, નિષ્ક્રમણ, અન્નપ્રાશન, ચૂડાકર્મ, કર્ણવેધ, વિદ્યારંભ, ઉપનયન, વૈદારંભ, કેશાન્ત, સમાવર્તન, વિવાહ, અંત્યેષ્ટિ
- ⇨ **ષડ્દર્શન :** સાંખ્ય, યોગ, ન્યાય, વૈશેષિક, પૂર્વમીમાંસા, ઉત્તરમીમાંસા
- ⇨ **ચાતુર્માસ :** અષાઢ, શ્રાવણ, ભાદરવો, આસો
- ⇨ **ષડઋતુ :** હેમંત (કારતક–માગશર), શિશિર (પોષ–મહા), વસંત (ફાગણ–ચૈત્ર), ગ્રીષ્મ (વૈશાખ–જેઠ), વર્ષા (અષાઢ–શ્રાવણ), શરદ (ભાદરવો –આસો)
- ⇨ **ચાર આશ્રમ :** બ્રહ્મચર્યાશ્રમ, ગૃહસ્થાશ્રમ, વાનપ્રસ્થાશ્રમ, સન્યસ્થાશ્રમ

DEMO COPY
YUVA UPNISHAD PUBLICATION

YUVA UPNISHAD
PUBLICATION

2ND EDITION 2022-23

સામાન્ય વિજ્ઞાન

વનલાઈનર તથા હેતુલક્ષી પ્રશ્નો સ્વરૂપે

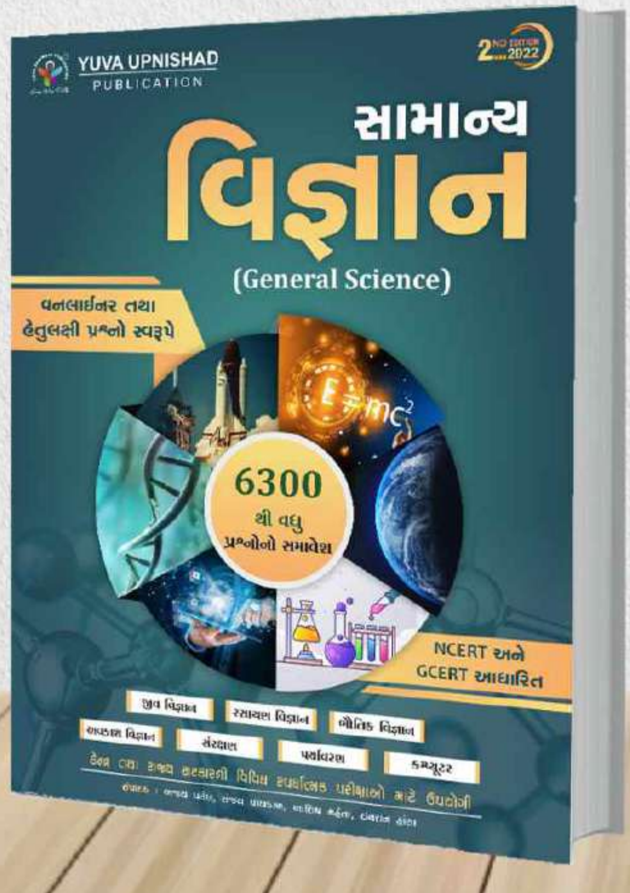

પુસ્તકની વિશેષતાઓ

- રાજ્ય સરકાર અને કેન્દ્ર સરકારના (GCERT અને NCERT) દ્વારા પ્રકાશિત નવા પાઠ્યપુસ્તકો તથા વિવિધ આધારભૂત સ્ત્રોત આધારિત પરીક્ષાલક્ષી વિષયવસ્તુની વનલાઈનર સ્વરૂપે રજૂઆત.
- જીવ વિજ્ઞાન, ભૌતિક વિજ્ઞાન, રસાયણ વિજ્ઞાન, કમ્પ્યૂટર, અવકાશ વિજ્ઞાન, સંરક્ષણ, પર્યાવરણનો તેમજ દેશ વિદેશના વૈજ્ઞાનિકોનો સમાવેશ.
- વર્તમાન ઘટનાઓ સાથે વિજ્ઞાન અને ટેક્નોલોજીનો સમાવેશ.
- વિજ્ઞાનની મહત્વની માહિતીનો 90 થી વધુ ટેબલ સ્વરૂપે સમાવેશ.
- 4150 થી વધુ વનલાઈનર પ્રશ્નો 2150 થી વધુ મહાવરા માટેના તથા અગાઉની પરીક્ષામાં પૂછાયેલા હેતુલક્ષી પ્રશ્નો સહિત 6300 થી વધુ પ્રશ્નોનો સમાવેશ.

ADAJAN	VARACHHA	KATARGAM	VYARA	MANDVI	VALSAD	CHIKHLI	DHARAMPUR	GANDHINAGAR
99094 39795	83479 30810	88494 82275	74348 39380	90994 42310	99094 39971	99094 39622	85115 39971	97260 86976

Follow us on : / Yuva Upnishad Foundation

TICKET NO. 14

ગુજરાતનો ઈતિહાસ

ઇતિહાસ સંસ્કૃતના મૂળ શબ્દ 'ઇતિ+હ+આસ્' પરથી ઊતરી આવેલો છે. ઇતિહાસ શબ્દનો સૌપ્રથમ ઉલ્લેખ **અથર્વવેદ**માં મળે છે.

- ⇨ અંગ્રેજી શબ્દ 'હિસ્ટ્રી (History)' એ લેટિન શબ્દ **'Historia'** પરથી ઊતરી આવ્યો છે. તેનો અર્થ 'ભૂતકાળનું અધ્યયન' એવો થાય છે.
- ⇨ ઇતિહાસને જાણવા માટે સાહિત્ય, વિદેશી યાત્રીઓનાં વૃતાંતો, પુરાતાત્વિક સ્ત્રોતો (અભિલેખ, સ્મારક, સિક્કા, મૂર્તિ, ચિત્રકલા, મુદ્રા) ખૂબ જ મહત્વના છે.
- ⇨ **ગુજરાતમાં સંશોધન કરનાર સૌપ્રથમ ભૂસ્તરશાસ્ત્રી** રોબર્ટ બ્રુસફૂટ છે. તેમને **'ભારતના પ્રાગ્ઐતિહાસિક પુરાતત્વના જનક'** તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.
- ⇨ ગુજરાત ઉપર સૌપ્રથમ પુરાતત્વ વિષયક પુસ્તક ડો. હસમુખ સાંકળિયાએ લખ્યું હતું.
- ⇨ અમદાવાદનો ઈતિહાસ લખનાર પ્રથમ વ્યક્તિ મગનલાલ વખતચંદ શેઠ છે.

ગુજરાતનો પ્રાચીન ઇતિહાસ

ગુજરાત નામનો સૌપ્રથમ ઉલ્લેખ આબુરાસ (ઈ.સ.1233)માં કરવામાં આવ્યો હતો.

- ⇨ આદ્ય ઐતિહાસિક સમયગાળા દરમિયાન આ પ્રદેશ 'આનર્ત' તરીકે ઓળખાતો હતો અને તેની રાજધાની **'કુશસ્થલી'** હતી.
- ⇨ મૈત્રક કાળમાં ગુજરાત માટે 'લાટ' શબ્દ વપરાતો જે અનુમૈત્રક કાળમાં ફક્ત દક્ષિણ ગુજરાત માટે વપરાતો હતો.
- ⇨ નવમી સદીમાં **ગુર્જર દેશ, ગુર્જર મંડલ, ગુજ્જરત્તા, ગુર્જરત્રા** જેવા સંસ્કૃત નામો પ્રચલિત હતા.
- ⇨ મૌર્યકાળથી ગુપ્ત કાળ સુધી સૌરાષ્ટ્રને 'સુરાષ્ટ્ર' તરીકે ઓળખતા હતા જેની રાજધાની ગિરિનગર હતી. સૌરાષ્ટ્રને સ્ટ્રેબો દ્વારા **સેરોસ્ટસ** તેમજ ટોલેમી અને પેરિપ્લસ દ્વારા **સુરાષ્ટ્રીન** કહેવામાં આવ્યું છે.
- ⇨ ચીની મુસાફર હ્યુ–એન–ત્સાંગ સૌરાષ્ટ્રને **'સુલકા'** અર્થાત્ **'સોરઠ'**નો ઉલ્લેખ કરે છે. મરાઠા શાસન દરમિયાન સૌરાષ્ટ્ર **'કાઠિયાવાડ'** તરીકે જાણીતું હતું.

14.1 સિંધુખીણની સભ્યતા

નૂતન પાષાણકાળ પછી સિંધુ ખીણની સભ્યતાનો ઉદ્ભવ સિંધુ અને તેની સહાયક નદીના કિનારાના **સપ્તસિંધુ પ્રદેશમાં** થયો હોવાથી તેને સિંધુ ખીણની સભ્યતા કહેવામાં આવે છે તથા આ સભ્યતાના સૌપ્રથમ અવશેષો **હડપ્પા** નામના સ્થળેથી મળી આવ્યા હોવાને કારણે તેને હડપ્પીય સભ્યતા તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે.

- ⇨ સુયોજિત નગર વ્યવસ્થાના પુરાવાથી જણાયું કે સિંધુ સભ્યતા એક **નગરીય સભ્યતા** હતી.
- ⇨ સિંધુ સભ્યતા **ઈ.સ. પૂર્વે 2350 થી ઈ.સ. પૂર્વે** 1750 દરમિયાન સૌથી વિકસિત અવસ્થામાં હતી.

❍ રંગપુર

સુરેન્દ્રનગર જિલ્લાના ચુડા તાલુકામાં **સૂકભાદર નદી**ના કિનારે (હાલમાં અમદાવાદ જિલ્લાના ધંધુકા તાલુકામાં) આવેલું રંગપુર ગામ ગુજરાતમાં સૌપ્રથમ શોધાયેલું હડપ્પીય સંસ્કૃતિનું સ્થળ છે.

- ⇨ રંગપુરનું ઉત્ખનન **ઈ.સ. 1931માં ડો. માધોસ્વરૂપ વત્સ** અને **ઈ.સ. 1953માં એસ. આર. રાવ**ના માર્ગદર્શન હેઠળ કરવામાં આવ્યું હતું.
- ⇨ રંગપુરમાંથી **પથ્થર**ના ઘનાકાર વજનિયા(બાટ), મણકા બનાવવાનું કારખાનું, વીંટીઓ, **ચોખાના ફોતરા**, પશુઓના ઘાસચારાના અવશેષો, હાથીદાંતની વસ્તુઓ, જાહેર સ્નાનાગાર તથા ગટર વ્યવસ્થાના પુરાવા મળી આવ્યા છે.

❍ લોથલ

લોથલ ખંભાતના અખાત નજીક **લીંબડી– ભોગાવો નદી** કિનારે અમદાવાદ જિલ્લાના ધોળકા તાલુકાના સરગવાલા ગામ ખાતે આવેલું છે જેનો શાબ્દિક અર્થ **'મરેલાનો ટેકરો'** અથવા **'લાશોનો ઢગલો'** થાય છે.

- ⇨ લોથલ ખાતે વિશ્વનું પ્રાચીન ડોકયાર્ડ, જહાજવાડો અને વહાણ લાંગરવા માટેના લંગરના પુરાવા મળી આવ્યા હતા. આ પશ્ચિમ એશિયા સાથેનું આંતરરાષ્ટ્રીય વેપારી કેન્દ્ર હોવાનું માનવામાં આવે છે.
- ⇨ લોથલ નગર બે વિભાગમાં વહેંચાયેલું હતું. (1) **ઉપલું નગર**(શાસકોનું નિવાસસ્થાન) (2) **નીચલું નગર**(સામાન્ય પ્રજાનું નિવાસસ્થાન)
- ⇨ લોથલમાંથી મણકા બનાવવાની ફેકટરી, ગોળ અને ચોરસ આકારના અગ્નિકુંડો, ચોખાની ખેતીના પુરાવા, મુદ્રાઓ, શતરંજ જેવી રમત અને મહોર, હાથીદાંતની પટ્ટીઓ, કાંસાની માપપટ્ટીના અવશેષો, દિશા શોધક યંત્ર અને ફારસની મહોર (બે મુખ ધરાવતી રાક્ષસી મુદ્રા), માટીના રમકડાં તથા ધાતુનાં વાસણો પર ચિત્રકામ અને નકાશીકામના અવશેષો પણ મળી આવ્યા છે.
- ⇨ લોથલ **કપાસ** અને **અકીક**નું મોટું કેન્દ્ર હોવાના પુરાવા મળ્યા છે.
- ⇨ લોથલમાંથી સિંધુ લિપિમાં કોતરાયેલી મુદ્રાઓ અને 95 ચિન્હ મળી આવ્યા છે. આ લિપિ આજદીન સુધી ઉકેલી શકાઈ નથી.
- ⇨ સિંધુ સભ્યતાના મકાનોની વિશેષતા મુજબ મુખ્ય દરવાજા માર્ગ પર ખૂલવાને બદલે અંદરની શેરીમાં ખૂલતા હતા. **અપવાદરૂપે ફક્ત લોથલમાં ઘરના દરવાજા મુખ્યમાર્ગ પર ખૂલતા હતા.**

DEMO COPY
YUVA UPNISHAD FOUNDATION

- ⇨ ગુજરાતમા રાષ્ટ્રકૂટના અંતિમ રાજા કૃષ્ણ અકાલવર્ષ (ઈ.સ. 888) હતા.
- ⇨ ગુર્જર પ્રતિહાર વંશના સ્થાપક **નાગભટ્ટ પ્રથમે ભરૂચના ઉત્તર ભાગ પર** રાજસત્તા સ્થાપી હતી. તેમણે આનર્ત, સૌરાષ્ટ્ર અને માળવામાં ગુર્જર સામ્રાજય વિકસાવ્યું.
- ⇨ **'ગુર્જર'નો સૌપ્રથમ ઉલ્લેખ બાણભટ્ટ રચિત** કૃતિ **'હર્ષચરિત'**માં જોવા મળે છે. ગુર્જર નામનો ઉલ્લેખ પદ્મનાભ દ્વારા રચિત **'કન્હડેપ્રબંધ'**માં જોવામાં આવે છે.
- ⇨ ઉત્તર ગુજરાતમાં પ્રતિહારોના શાસનનો અંત આવ્યો અને ત્યારબાદ ત્યાં ચાવડા વંશનું રાજ્ય સ્થપાયું હતું.

Table No : 14.8 **અનુમૈત્રક કાળના રાજવંશો અને તેમની રાજધાની**

વંશ	રાજધાની	વંશ	રાજધાની
ગારૂલક	ઢંકપ્રસન્વણ (પોરબંદર પાસે આવેલું ઢાંક)	ગુર્જરનૃપતિ	નાંદીપુર –ભરૂચ
સૈંધવ	ઘૂમલી (હાલમાં દેવભૂમિ દ્વારકાના ભાણવડ તાલુકામાં)	ગુર્જર પ્રતિહાર	ભીલમાલ અને શ્રીમાલ(ગુજરાતની પ્રથમ રાજધાની)
ત્રૈકુટક	સુરત પાસે જિવયાનિરુદ્ધપુર	ચાપ	વઢવણ (સુરેન્દ્રનગરના વઢવાણ પાસે)
કલ્ચુરી	મહિષ્મતિ	રાષ્ટ્રકૂટ	માન્યખેટક
સૈન્દ્રક	સુરત–વલસાડ	ચાહમાન	ભરૂચ, અંકલેશ્વર

14.11 ચાવડા વંશ (ઇ. સ. 746 થી 942)

પાટણના રાધનપુર પાસેના પંચાસરમાં વનરાજ ચાવડાના પિતા જયશિખરી ચાવડાનું રાજ્ય હતું.

- ⇨ અનુશ્રુતિ મુજબ કન્નોજ(કાન્યકુંબ્જ)ના રાજ્યમાં કવિ શંકરદેવે જય શિખરીના મહિમાનું વર્ણન કર્યુ જેથી કન્નોજના રાજા ભૂવડે પંચાસર પર ચઢાઈ કરી હતી. જયશિખરીના સાળા સુરપાળે ભૂવડના સેનાપતિ મિહિરની સેનાને પરાસ્ત કરતા રાજા ભૂવડે પંચાસરમાં કિલ્લેબંધી કરી.
- ⇨ આ સમયે જયશિખરીને યુદ્ધ સિવાય બીજો કોઈ રસ્તો ન સૂઝતા તેમની રાણી રૂપસુંદરીને સાળા સુરપાળના હાથમાં સોંપી યુદ્ધ કર્યુ અને લડતા લડતા આખરે ઈ.સ. 696માં જયશિખરીનું મૃત્યુ થયું એટલે પંચાસરમાં ચાવડા રાજ્યની સત્તાનો અંત આવ્યો.
- ⇨ વનમાં ભીલ લોકોએ જયશિખરીની રાણી રૂપસુંદરીને સાચવ્યા તે દરમિયાન રાણીએ વનમાં એક બાળકને જન્મ આપ્યો અને તેનું નામ વનરાજ પડયું.
- ⇨ વિવિધ વૃત્તાંત અનુસાર વનરાજ ચાવડા શરૂઆતમાં ચોરી–લૂંટફાટ કરતા હતા. તેમણે કનૌજના રાજાની તિજોરી પણ લૂંટેલી,આ કામમાં તેમના મિત્રો અણહિલ ભરવાડ, ચાંપરાજ વાણિયો તથા મામા સૂરપાળ સાથે હતાં.
- ⇨ વનરાજ ચાવડાને તેના **મામા સુરપાળે યુદ્ધના દાવપેચ** શીખવ્યા તેમજ **જૈન આચાર્ય શીલગુણસૂરિએ રાજ્યકર્તા તરીકેની યોગ્ય તાલીમ આપી** હતી.
- ⇨ રાજા ભૂવડના હાથમાંથી રાજ પાછું મેળવવા વનરાજ ચાવડાએ તેમના મિત્ર **અણહિલ ભરવાડ, વાણિયો ચાંપો અને મામા સુરપાળ**ની મદદથી **કન્નોજ શાસક ભૂવડને હરાવી** પિતાનું રાજ પાછું મેળવ્યું
- ⇨ વનરાજ ચાવડાએ **ધનુર્વિદ્યામાં પારંગત એવા વાણિયા ચાંપો (જામ્બ)**ને પોતાના **મહામાત્ય** બનાવ્યા.
- ⇨ અનુશ્રુતિ મુજબ ઈ.સ. 746માં વનરાજે પોતાનો રાજ્યાભિષેક **કાકરપાડા** ગામની માનેલી બહેન વણિક કન્યા **શ્રીદેવી** પાસે કરાવ્યો.
- ⇨ અનુશ્રુતિ મુજબ યુદ્ધમાં મદદ કરનાર **બાળપણના મિત્ર અણહિલ ભરવાડ**ના નામ પરથી અને તેમણે બતાવેલી જગ્યાએ વનરાજ ચાવડાએ ઈ.સ.746માં સરસ્વતી નદીના કિનારે વસેલા પાટણને **'અણહિલપુર પાટણ'(અણહિલ પાટક)** નામ આપ્યું અને પોતાની રાજધાની બનાવી.

Table No : 14.9 **ચાવડા વંશના રાજાઓ**

ક્રમ	રાજા	સમયગાળો
1.	વનરાજ	ઈ.સ. 746 થી 806
2.	યોગરાજ	ઈ.સ. 806 થી 842
3.	ક્ષેમરાજ	ઈ.સ. 842 થી 866
4.	ભૂવડરાજ	ઈ.સ. 866 થી 895
5.	વૈરસિંહરાજ	ઈ.સ. 895 થી 920
6.	રત્નાદિત્ય	ઈ.સ. 920 થી 935
7.	સામંતસિંહ	ઈ.સ. 935 થી 942

- ⇨ રાજા સામંતસિંહે પોતાની બહેન **લીલાદેવી**ના લગ્ન **રાજા રાજ** સાથે કરાવ્યા હતા. લીલાદેવી અને રાજા રાજના પુત્રનો જન્મ મૂળ નક્ષત્રમાં થયો હોવાના કારણે તેમનું નામ મૂળરાજ રાખવામાં આવ્યું.
- ⇨ ચાવડા વંશના છેલ્લા રાજા સામંતસિંહની હત્યા કરીને **મૂળરાજ પ્રથમ** અણહિલવાડ પાટણમાં સોલંકી વંશની સ્થાપના કરે છે.

DEMO COPY

14.12 સોલંકી વંશ (ઇ. સ. 942 થી 1244)

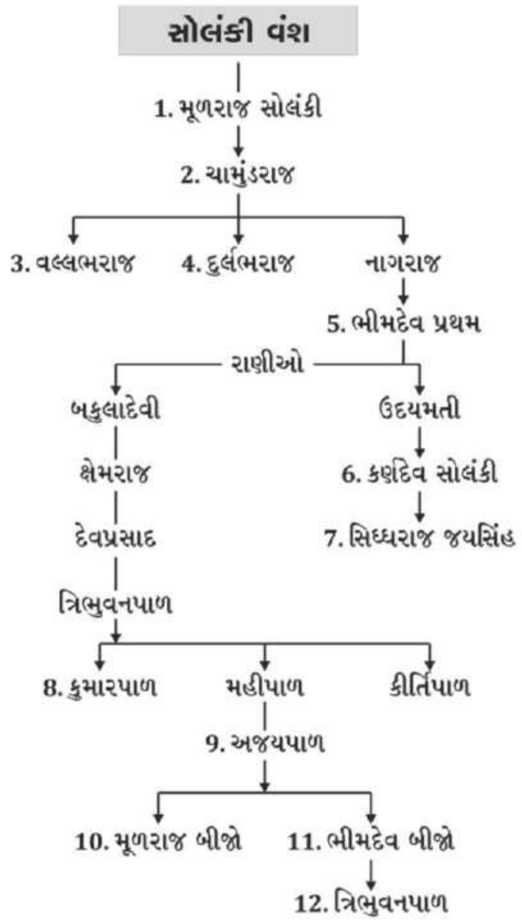

➩ પેશવા બાલાજી વિશ્વનાથ અને ખંડેરાવ દાભાડેએ **મુઘલ બાદશાહ મુહમ્મદશાહ તથા તેના દીવાન અલીભાઈઓ** પાસેથી **ગુજરાતમાંથી ચોથ ઉઘરાવવાનો હક** મેળવ્યો.

➩ **ચોથ એટલે** મરાઠા પ્રદેશ નજીક આવેલા રાજ્યો કે પ્રદેશમાં મરાઠાઓ દ્વારા કોઈ લૂંટ ન ચલાવવાના આશ્વાસન સાથે લેવામાં આવતા કરનો ચોથો ભાગ. **સરદેશમુખી એટલે** મરાઠા સિવાયના બીજા કોઈ પ્રદેશોમાં રક્ષણ આપવા માટે લેવામાં આવતો કર હતો.

➩ ઈ.સ.1719માં પિલાજીરાવ ગાયકવાડે સ્થાનિક ભીલો પાસેથી સોનગઢનો કિલ્લો મેળવ્યો.

➩ ઈ.સ.1731 માં વડોદરા જિલ્લાના ડભોઈ પાસે પેશવા બાજીરાવ અને ત્ર્યંબકરાવ દાભાડે વચ્ચે **ડભોઈનું યુદ્ધ** થયું હતું. જેમાં ત્ર્યંબકરાવ મૃત્યુ પામ્યા.

➩ ઈ.સ. 1736માં દામાજીરાવ ગાયકવાડે શેરખાન બાબી પાસેથી વડોદરા જીતીને તેને ગાયકવાડની રાજધાની બનાવી અને ઈ.સ. 1738માં **અમદાવાદમાં** વહીવટી સરળતા ખાતર **'ગાયકવાડની હવેલી'** બાંધવામાં આવી.

➩ આનંદરાવ ગાયકવાડના સમયમાં સૌરાષ્ટ્રના રજવાડાઓનાં મરાઠાઓ સામેના રક્ષણ માટે અંગ્રેજોની મધ્યસ્થીમાં **વોકર કરાર** થયો.

➩ ઈ.સ. 1862માં ખંડેરાવ ગાયકવાડના સમયમાં **મિયાંગામ – ડભોઈની વચ્ચે 20 માઈલ અંતરની રેલવેલાઈન** શરૂ કરવામાં આવી હતી.

➩ મહારાજ ખંડેરાવનું અવસાન થતાં તેમના વારસદારના અભાવે પાદરામાં નજરકેદ રાખવામાં આવેલા તેમના ભાઈ મલ્હારરાવને વડોદરાની ગાદી પર બેસાડવામાં આવ્યા. પરંતુ મલ્હાર રાવ પર અંગ્રેજ સરકારે વિવિધ આરોપો મુકી તેમને પદભ્રષ્ટ કર્યા હતા.

➩ મલ્હારરાવ અપુત્ર હોવાથી દામાજીરાવના ભાઈ પ્રતાપરાવના વંશજ અને કાશીરાવ ગાયકવાડનાં પુત્ર **ગોપાળરાવને સયાજીરાવ ત્રીજા** નામ આપી દત્તક પુત્ર તરીકે ગાદીએ બેસાડવામાં આવ્યા.

➩ તેમણે વર્ષ 1906-07માં વડોદરા રાજ્યમાં **પ્રાથમિક શિક્ષણ ફરજિયાત** કર્યું હતું.

➩ સયાજીરાવ ગાયકવાડ ત્રીજા પછી પ્રતાપસિંહરાવ ગાયકવાડ રાજા બન્યાં હતા. તેઓ **વડોદરા રાજ્યના છેલ્લા રાજવી** હતા. તેમણે દેશી રાજ્યનું સ્વતંત્ર ભારતમાં વિલીનીકરણ થતાં સુધી (ઈ.સ. 1949) રાજ કર્યું હતું.

Table No : 14.11 **મધ્યકાલીન ગુજરાતના મહત્વપૂર્ણ રાજવંશો અને તેમની રાજધાની**

ક્રમ	વંશ	રાજધાની
1.	દિલ્લી સલ્તનત	અણહિલવાડ પાટણ
2.	સ્વતંત્ર મુસ્લિમ સલ્તનત	પ્રથમ રાજધાની – અણહિલવાડ પાટણ દ્વિતીય રાજધાની – અમદાવાદ
3.	મુઘલ સામ્રાજ્ય	અમદાવાદ
4.	ગાયકવાડ	પ્રથમ રાજધાની – સોનગઢ દ્વિતીય રાજધાની – વડોદરા

ગુજરાતનો આધુનિક ઇતિહાસ

14.18 યુરોપિયન પ્રજાનું આગમન

વર્ષ **1498માં** ગુજરાતી ખલાસી **કાનજી માલમ**ની મદદથી **પોર્ટુગીઝ** વાસ્કો–દ–ગામા ભારતના **કાલિકટ બંદરે** પહોંચ્યા.

Table No : 14.12 **યુરોપિયન પ્રજાનું આગમન સ્થળ**

યુરોપિયન કંપની	ભારતમાં આગમનનું સ્થળ	ગુજરાતમાં પ્રથમ કોઠી
પોર્ટુગીઝ ઈસ્ટ ઇન્ડિયા કંપની (1498)	કાલિકટ (કેરળ)	દીવ
બ્રિટિશ ઈસ્ટ ઇન્ડિયા કંપની (1600)	સુરત	સુરત
ડચ ઈસ્ટ ઇન્ડિયા કંપની (1602)	મછલીપટ્ટનમ્ (આંધ્રપ્રદેશ)	સુરત
ફ્રેન્ચ ઈસ્ટ ઇન્ડિયા કંપની (1664)	સુરત	સુરત

Table No : 14.13 **ભારતમાં યુરોપિયન પ્રજાનો આગમનનો ક્રમ**

ક્રમ	યુરોપિયન પ્રજાનો આગમનનો ક્રમ	યુરોપિયન પ્રજાનો ગમનનો ક્રમ
1.	પોર્ટુગીઝ	ડચ (વલંદા)
2.	ડચ (વલંદા)	અંગ્રેજ
3.	અંગ્રેજ	ફ્રેન્ચ
4.	ફ્રેન્ચ	પોર્ટુગીઝ

➩ વર્ષ 1615માં જેમ્સ પ્રથમના રાજદૂત **સર થોમસ રોએ** જહાંગીરના દરબારની મુલાકાત લીધી. તેમના પ્રયત્નથી બ્રિટિશ ઈસ્ટ ઇન્ડિયા કંપનીને મુઘલ સામ્રાજ્યના તમામ વિસ્તારોમાં વેપાર કરવાનો અને કોઠીઓ સ્થાપવાનો અધિકાર સફળતાપૂર્વક પ્રાપ્ત કર્યો.

➩ ઈંગ્લેન્ડના રાજા **ચાર્લ્સ દ્વિતીય સાથે પોર્ટુગલની રાજકુમારી કેથરિનના લગ્ન** થતાં, વર્ષ 1662માં પોર્ટુગલે બ્રિટનને **બોમ્બે દહેજમાં** આપ્યું. તે પછી ચાર્લ્સે મુંબઈ ટાપુ કંપનીને ભાડાપટ્ટે (વાર્ષિક 10 પાઉન્ડ) આપ્યો.

➩ વર્ષ 1664 થી 1687 દરમિયાનના શિવાજીના સુરત પરના ત્રણ આક્રમણોને

➩ કારણે સુરતની કોઠીને આર્થિક નુકસાન થતાં વર્ષ 1687માં અંગ્રેજોએ પશ્ચિમ તટનું મુખ્યાલય સુરતને બદલે મુંબઈ બનાવ્યું.

➩ વર્ષ 1780માં અંગ્રેજોએ પેશવા પાસેથી ડભોઈ પડાવી લીધું.

➩ વર્ષ 1818માં મરાઠા શાસનનો અંત આવ્યો અને ગુજરાત પર અંગ્રેજોનું શાસન સ્થપાયું.

➩ અંગ્રેજોએ ગુજરાતના પ્રદેશોને કુલ 5 જિલ્લામાં વહેંચ્યા, જેમાં સુરત, અમદાવાદ, ભરૂચ, ખેડા અને પંચમહાલનો સમાવેશ થતો હતો.

DEMO COPY

યુવા ઉપનિષદ્ પબ્લિકેશન, સુરત દ્વારા પ્રકાશિત

YUVA UPNISHAD
PUBLICATION

1st COLOUR EDITION 2023-24

વિજ્ઞાન અને ટેક્નોલોજી

(Science & Technology)

અવકાશ વિજ્ઞાન, સંરક્ષણ, ઊર્જા, પરમાણુ, ICT, AI અને રોબોટિક્સ, બાયોટેક્નોલોજી, નેનોટેક્નોલોજી, અધતન ટેક્નોલોજી તથા વર્તમાન સંબંધિત મુદ્દાઓ

1st RANK	1st RANK	1st RANK	2nd RANK	1st RANK	3rd RANK	2nd RANK	8th RANK	3rd RANK
HOT NEW RELEASES	BESTSELLERS	HOT NEW RELEASES	BESTSELLERS	HOT NEW RELEASES	BESTSELLERS	HOT NEW RELEASES	BESTSELLERS	HOT NEW RELEASES
GPSC Category	GPSC Category	SPSE Category	SPSE Category	Government Exam	Government Exam	Exam Preparation	Exam Preparation	Book

પુસ્તકની વિશેષતા

- NCERT, GCERT અને અન્ય આધારભૂત સંદર્ભગ્રંથો આધારિત રંગીન પુસ્તક
- UPSC તેમજ GPSCના પ્રાથમિક તથા મુખ્ય પરીક્ષાના અભ્યાસક્રમની કુલ 29 પ્રકરણ દ્વારા સરળ ભાષામાં સમજૂતી.
- કુલ 197 ટેબલ, 98 આકૃતિ અને 36 ચાર્ટ દ્વારા મહત્વનાં મુદ્દાઓની સરળ રજૂઆત
- વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી સબંધિત વર્તમાન બાબતોનો સમાવેશ.
- અવકાશ, સંરક્ષણ, ઊર્જા, પરમાણુ, બાયો અને નેનો ટેક્નોલોજી, ઇન્ફર્મેશન એન્ડ કોમ્યુનિકેશન (ICT), બૌદ્ધિક સંપદા અધિકાર (IPR) અને અધતન ટેક્નોલોજીને આવરી લેતા વિષયોની વિસ્તૃત અને સચોટ સમજૂતી આપવામાં આવી છે.

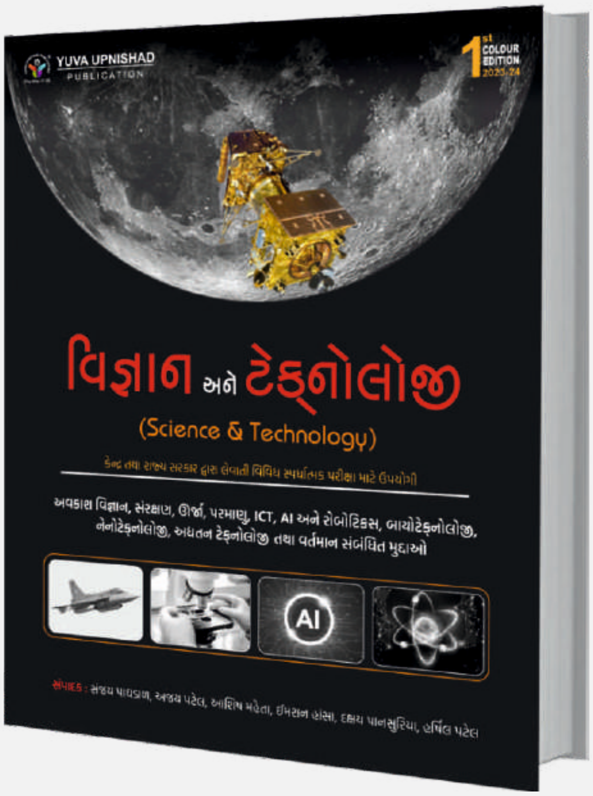

PDF ડેમો કોપી ટેલિગ્રામ ચેનલ પર ઉપલબ્ધ

પુસ્તક પરિચયનો વિડિયો
YouTube ચેનલ પર ઉપલબ્ધ

વિશેષ

- નેટિકવેટસ, ચંદ્રયાન 3, ગુજરાતના વૈજ્ઞાનિકો, મહિલા વૈજ્ઞાનિકો, IR4.0, SSLV, HRLV, સેમિકંડક્ટર, સુપર કંડક્ટર, સામુદ્રિક સંશોધન, ગ્રીન બિલ્ડિંગ, બાયોફ્યુઅલના જનરેશન જેવા નવા મુદ્દાઓની સમજૂતી.
- સમગ્ર પુસ્તકમાં વિવિધ પ્રકરણોમાં ઉલ્લેખિત વૈજ્ઞાનિકો માટે સંદર્ભ પાનાં નંબર તેમજ અગત્યની માહિતીઓની હાઇલાઇટ દ્વારા સમજૂતી.
- GPSC તેમજ UPSCની પ્રારંભિક અને મુખ્ય પરીક્ષામાં પૂછાયેલા પ્રશ્નોનું વર્ષ તેમજ પ્રકરણવાર વિશ્લેષણ

ADAJAN	VARACHHA	KATARGAM	VYARA	MANDVI	VALSAD	CHIKHLI	DHARAMPUR	GANDHINAGAR
99094 39795	83479 30810	44894 82275	74348 39380	90994 42310	99094 39971	99094 39622	85115 39971	97260 86976

Follow us on : / Yuva Upnishad Foundation

⇨ મધ્યસ્થી દ્વારા શહીદ સ્મારકનો પ્રશ્નનો ઉકેલ આવતા 12 સપ્ટેમ્બર 1968ના રોજ ભદ્રના કોંગ્રેસ હાઉસ સામે શહીદ સ્મારક બનાવવામાં આવ્યું જેનું ઉદ્દ્ઘાટન ઈન્દુલાલ યાજ્ઞિકના હસ્તે કરવામાં આવ્યું હતું.

14.31 ગુજરાત રાજ્યની રચના

19 એપ્રિલ, 1960ના રોજ ભારતની સંસદે મુંબઈ રાજ્ય વિભાજન બીલ પસાર કર્યુ. 23 એપ્રિલ, 1960ના રોજ રાજ્યસભાએ આ વિભાજન બીલને પસાર કર્યુ અને 25 એપ્રિલે રાષ્ટ્રપતિ દ્વારા આ બીલ પર હસ્તાક્ષર કરવામાં આવ્યા.

⇨ મહા ગુજરાત જનતા પરિષદ ફકત મહાગુજરાત આંદોલન માટે જ હોવાથી તેનું વિસર્જન કરવામાં આવ્યું અને તેનું **છેલ્લું અધિવેશન વિસનગરમાં** યોજાયું તથા વિજયોત્સવ માટે **છેલ્લી સભા લાલ દરવાજા (અમદાવાદ)** પાસે યોજાઈ હતી.

❍ ગુજરાત રાજ્યની સ્થાપના

ગુજરાત રાજ્યની સ્થાપના **1 મે, 1960**ના રોજ **રવિશંકર મહારાજના હસ્તે** કરવામાં આવી હતી. આ દિવસને ગુજરાતના **'સ્થાપના દિન'** અથવા **' ગુજરાત ગૌરવ દિવસ'** તરીકે ઊજવવામાં આવે છે.

⇨ ગુજરાત રાજ્યની સ્થાપના સમયે **ગુજરાતમાં 17 જિલ્લાઓ અને 185 તાલુકાઓ** હતા. વર્ષ 1960માં ગુજરાત ભારતનું 15મું રાજ્ય બન્યું હતું.

⇨ ગુજરાત રાજ્યની વિધાનસભાનો પ્રારંભ 18 ઓગસ્ટ, 1960ના રોજ થયો હતો. જેની પ્રથમ બેઠક અમદાવાદ સિવિલ હોસ્પિટલ (શેઠ હઠીસિંહ પ્રેમાભાઈ સિવિલ હોસ્પિટલ) ખાતે મળી હતી. ગુજરાતમાં વર્ષ 1962માં પ્રથમ વિધાનસભાની 132 બેઠકો માટે ચૂંટણી થઈ હતી.

⇨ ગુજરાતમાં વિધાનસભાની સૌથી વધુ બેઠકો અમદાવાદમાં આવેલી છે.

Table No : 14.18 **ગુજરાતની સ્થાપના સમયે રાજનીતિના પ્રથમ વ્યક્તિ**

પ્રથમ મુખ્યમંત્રી	ડો. જીવરાજ મહેતા
પ્રથમ રાજ્યપાલ	મહેદી નવાઝ જંગ (હૈદરાબાદના શાહી પરિવારથી)
પ્રથમ વિધાનસભા અધ્યક્ષ	કલ્યાણજી મહેતા
પ્રથમ વિધાનસભા ઉપાધ્યક્ષ	અંબાલાલ શાહ
પ્રથમ વિરોધ પક્ષના નેતા	નગીનદાસ ગાંધી
ગુજરાત હાઈકોર્ટના પ્રથમ મુખ્ય ન્યાયાધીશ	સુંદરલાલ ત્રિકમલાલ દેસાઈ
ગુજરાત વિધાનસભાના પ્રથમ કાર્યકારી અધ્યક્ષ	મનુભાઈ પાલખીવાળા
ગુજરાતના પ્રથમ કાર્યકારી રાજ્યપાલ	પી. એન. ભગવતી
ગુજરાતના પ્રથમ મહિલા રાજ્યપાલ	શારદા મુખરજી
વિધાનસભાના પ્રથમ મહિલા અધ્યક્ષ	ડો.નીમાબેન આચાર્ય
ગુજરાતના પ્રથમ ચીફ સેક્રેટરી	ઈશ્વરન્

14.32 ગુજરાતના મુખ્યમંત્રીઓ

Table No : 14.19 **ગુજરાતના મુખ્યમંત્રીઓ**

ક્રમ	ગુજરાતના મુખ્યમંત્રીઓ
1.	**ડો. જીવરાજ મહેતા (1960 થી 1963)**
	• પંચાયતી રાજ ધારો 1961 બનાવ્યો અને તેમના જ સમયમાં 1 એપ્રિલ, 1963 થી અમલમાં આવ્યો. • ફરજિયાત પ્રાથમિક શિક્ષણનું વિધેયક, ખેતીની જમીન અને ગણોતધારા બાબતનો અધિનિયમ, સહકારી મંડળીનો કાયદો ઘડયો, ગુજરાત યુનિવર્સિટી વિધેયક • 1962માં પ્રથમ વિધાનસભાની ચૂંટણી યોજાઈ • ઉકાઈ ડેમનો શિલાન્યાસ • ડાંગનું ગુજરાતમાં જોડાણ • ગુજરાત સ્ટેટ ફર્ટિલાઈઝર કંપની (GSFC)ની સ્થાપના વડોદરાના બાજવા ખાતે થઈ. • કોયલી રીફાઈનરીની સ્થાપનાનો કાર્ય શરૂ થયુ.
2.	**બળવંતરાય મહેતા (1963 થી 1965)**
	• 1965માં ભારત-પાકિસ્તાન યુદ્ધ સમયે કચ્છના છાડબેટ નિરીક્ષણ વખતે વિમાન અકસ્માતમાં મૃત્યુ. • વડોદરામાં કોયલી રીફાઈનરીનું કાર્ય શરૂ થયુ તથા રાજ્યના દરેક જિલ્લામાં ઔદ્યોગિક વસાહતોની સ્થપના કરવામાં આવી તેમજ તેમના સમયમાં ધુવારણ તાપવિદ્યુત મથક શરૂ કર્યું. • તેમની અધ્યક્ષતામાં પંચાયતી રાજ માટેની સમિતિ રચાઈ (1957) , તેઓ ભારતમાં પંચાયતી રાજના પ્રણેતા બન્યા. • વર્ષ 1965માં આણંદ ખાતે નેશનલ ડેરી ડેવલપમેન્ટ બોર્ડ(NDBD)ની સ્થાપના કરવામાં આવી. • કંડલા બંદરને 'ફ્રી ટ્રેડ ઝોન' (FTZ) જાહેર કરવામાં આવ્યું. • સૌરાષ્ટ્રમાં ભાદર, શેત્રુંજય અને દાંતીવાડા બંધનું નિર્માણ.
3.	**ડો.હિતેન્દ્રભાઈ દેસાઈ** (1965 થી 1971)
	• ગુજરાતનું પાટનગર અમદાવાદ થી ગાંધીનગર ખસેડાયું (1971) • પછાતવર્ગનાં વિદ્યાર્થીઓને મફત છાત્રાલયો, શિષ્યવૃત્તિ તેમજ ફી માફી જેવી સવલતો આપવામાં આવી અને 1971 માં માધ્યમિક શિક્ષણ મફત જાહેર થયું. • ભારતના સૌપ્રથમ પેટ્રોકેમિકલ સંકુલ IPCL ની સ્થાપના વડોદરામાં થઈ. • જમીન સુધારણા, પારડી (સુરત)નો ઘાસિયા જમીનનો પ્રશ્ન ઉકેલ્યો. • દેવસ્થાન ઈનામ નાબૂદીનો કાયદો પસાર કર્યો. • ગાંધીનગર વસાહતનો પ્રારંભ કર્યો. • તેમના સમયમાં **"નર્મદા જળ વિવાદ ટ્રિબ્યૂનલ"** ની રચના થઈ. • 1968માં કચ્છ ટ્રીબ્યુનલનો ચુકાદો આવ્યો જેથી છડાબેટનો પાકિસ્તાનમાં સમાવેશ કરવામાં આવ્યો. • 1969માં શહીદ સ્મારકનો પ્રશ્ન ઉકેલાયો તથા સરદાર ભવનમાં સ્મારક માટે મંજૂરી.

DEMO COPY

TICKET NO.
15

ગુજરાત અને ભારતનો વારસો

15.1 ગુજરાતની વાવ અને પ્રકારો

નંદા : એક મુખી વાવ/એક પ્રવેશદ્વાર (દાદા હરિરની વાવ, અડીકડીની વાવ)

⇨ **ભદ્રા :** દ્વિમુખી વાવ/બે પ્રવેશદ્વાર

⇨ **જયા :** ત્રિમુખી વાવ/ત્રણ પ્રવેશદ્વાર (અડાલજની વાવ)

⇨ **વિજયા :** ચતુર્મુખી વાવ/ચાર પ્રવેશદ્વાર

Table No : 15.1 **ગુજરાતમાં વાવ**

વાવ	સ્થળ
દૂધિયા વાવ	ભદ્રેશ્વર (કચ્છ)
ઈંટેરી વાવ	અમદાવાદ
માધા વાવ	વઢવાણ
ઉપરકોટની વાવ	ગિરનાર
અડીકડીની વાવ	જૂનાગઢ
વણઝારી વાવ	વઢવાણ
કુંકા વાવ	કપડવંજ
કાંઠા વાવ	કપડવંજ
બત્રીસ કોઠાની વાવ	કપડવંજ
રાણીની વાવ	કપડવંજ
માતા ભવાનીની વાવ	અમદાવાદ
જેઠાભાઈની વાવ	અમદાવાદ
થાન વાવ	શિયાળબેટ (જાફરાબાદ)
પગથિયાવાળી વાવ	ટીંટોઇ (મોડાસા)
દેરાણી–જેઠાણીની વાવ	ભાણવડ
જેઠા વાવ	ભાણવડ
રાખેંગારની વાવ	વંથલી
જ્ઞાનેશ્વરી વાવ	મોઢેરા, બહુચરાજી
વિરજી વોરાની વાવ	હળવદ
મીનળ વાવ	જસદણ
લાખા વાવ	વઢવાણ
અમૃતવર્ષિણી વાવ	અમદાવાદ
કાજી વાવ	હિંમતનગર
અડાલજની વાવ	ગાંધીનગર
નવલખી વાવ	વડોદરા
જ્ઞાનવાળી વાવ	સિદ્ધપુર
હિરુ વાવ	મોડાસા
બોતેર કોઠાની વાવ	મહેસાણા
જ્ઞાનવાળી વાવ	ખંભાત
રાણકી વાવ	પાટણ
વડવાળી વાવ	ખંભાત
ધર્મેશ્વરી વાવ	મોઢેરા
બ્રહ્મા વાવ	ખેડબ્રહ્મા
નરસિંહ મહેતા વાવ	વડનગર
દાદા હરિરની વાવ	અમદાવાદ
લશ્કરી વાવ	ઉપરકોટ જૂનાગઢ
ભાણા વાવ	વંથલી
ચાંપાનેરની વાવ	હાલોલ
સાસુ અને વહુની વાવ	કલેશ્વરી નાળ, ખાનપુર
કુબેર વાવ	મોરબી
નાગરાણી વાવ	ખેડ–ચાંદરણી (હિંમતનગર)
ચૌમુખી વાવ	ચોટીલા

DEMO COPY

15.2 ગુજરાતના તળાવ, સરોવર અને કુંડ

Table No : 15.2 **ગુજરાતમાં તળાવ**

તળાવ	સ્થળ
હમીરસર તળાવ	દેસલસર (ભૂજ)
ફૂલસર તળાવ	ભદ્રેશ્વર (કચ્છ)
ખોડિયાર તળાવ	રાજપરા (ભાવનગર)
ભવાની તળાવ	પાલિતાણા
લાખોટા તળાવ, રણમલ રણજિત સાગર	જામનગર શહેર
લાલપરી તળાવ, રાંદેરડા તળાવ	રાજકોટ શહેર
મુનસર તળાવ, ગંગાસર તળાવ	વિરમગામ
શર્મિષ્ઠા તળાવ	વડનગર
દૂધિયા તળાવ, સરબતિયા તળાવ, વિરાવળ તળાવ,	નવસારી
કાંકરિયા તળાવ, ચંડોળા તળાવ, વસ્ત્રાપુરનું નરસિંહ મહેતા તળાવ	અમદાવાદ

TICKET NO. 16

ગુજરાત અને ભારતમાં પ્રવાસન

ભારતમાં ગુજરાત તેની આગવી શૈલી અને સંસ્કૃતિને લીધે અલગ ઊભરી આવતું રાજ્ય છે. ગુજરાતની ભૂમિ પર પથરાયેલા લીલાછમ મેદાનો, ઐતિહાસિક સ્થળો ઉપરાંત ભારતમાં સૌથી લાંબો દરિયાકિનારો પ્રવાસીઓના આકર્ષણનું કેન્દ્ર બન્યું છે.

16.1 ગુજરાતનાં પ્રવાસન સ્થળો

❍ સોમનાથ મંદિર (ગીર સોમનાથ)

ભારતના 12 જ્યોતિર્લિંગોમાનું પ્રથમ જ્યોતિર્લિંગ સોમનાથનું મંદિર ગીર સોમનાથ જિલ્લામાં પ્રભાસ પાટણ ખાતે આવેલું છે. આ મંદિર 'હિરણ', 'કપિલા' અને 'સરસ્વતી' નદીના સંગમ સ્થાને આવેલું છે. સોમનાથ મંદિરની સ્થાપત્ય શૈલી પૂર્વ ચૌલુક્ય પ્રકારની છે.

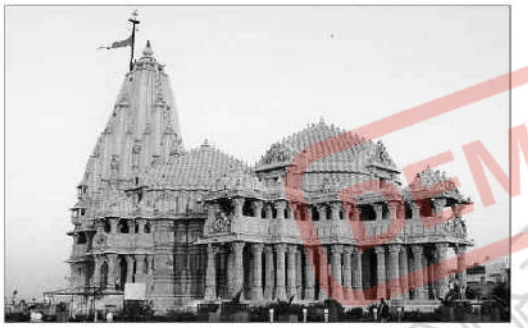

સોમનાથ મંદિર

- ⇨ સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલે 11 નવેમ્બર, 1947ના રોજ સોમનાથ મંદિરના પુનઃનિર્માણનો સંકલ્પ કર્યો. ભારતના પ્રથમ રાષ્ટ્રપતિ ડૉ. રાજેન્દ્રપ્રસાદના હસ્તે સોમનાથ જ્યોતિર્લિંગની પ્રાણપ્રતિષ્ઠા કરવામાં આવી હતી. આ મંદિરના સ્થપતિ પ્રભાશંકર સોમપુરા હતા.
- ⇨ ભારત સરકારના જળ શક્તિ મંત્રાલય દ્વારા સોમનાથ મંદિરને સપ્ટેમ્બર, 2019માં **'શ્રેષ્ઠ સ્વચ્છ તીર્થસ્થળ'**નો એવોર્ડ તેમજ સ્વચ્છ આઈકોનિક પ્લેસિસ(SIP)ના બીજા તબક્કામાં **સ્વચ્છ આઈકોનિક પ્લેસ** તરીકે પસંદગી કરવામાં આવી હતી.

❍ દ્વારકાધીશ મંદિર (દેવભૂમિ દ્વારકા)

ગોમતી નદીના કિનારે દ્વારકામાં આવેલા શ્રીકૃષ્ણના મંદિરને રણછોડરાયના મંદિર તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે. આ ઉપરાંત તેને **જગત મંદિર** કે **હરિમંદિર** તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે. આ મંદિર ચાલુક્ય શૈલીમાં બંધાયેલું છે.

- ⇨ ઈ.સ. 800માં જગતગુરુ શંકરાચાર્યે આ મંદિરનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો હોવાનું મનાય છે. આદિ શંકરાચાર્ય દ્વારા સ્થાપિત ભારતના ચાર મઠોમાંનો એક 'શારદા મઠ' દ્વારકા ખાતે આવેલ છે.

❍ મહાકાલી માતાનું મંદિર (પાવાગઢ)

આ ચાંપાનેર ખાતે આવેલું ઐતિહાસિક અને ધાર્મિક યાત્રાધામ છે. ભારતની 51 શક્તિપીઠમાંની તેમજ ગુજરાતની 3 શક્તિપીઠ પૈકી 1 મહાકાળી માતાજીની શક્તિપીઠ અહીં આવેલી છે.

- ⇨ પાવાગઢના બે શિખરોના નામ ભદ્રકાલી અને મહાકાલી છે. આ મંદિરની બાજુમાં સદનશાહની દરગાહ આવેલી છે.

❍ ગિરનાર પર્વત (જૂનાગઢ)

જૂનાગઢ સ્થિત ગિરનાર પર્વત એ હિંદુ સાધુઓ અને જૈન મુનિઓ માટે પવિત્ર સ્થાનકોમાંનું એક છે. અહીં સાધુઓના અખાડા તેમની અલગારીને લીધે પ્રસિદ્ધ છે. આ ઉપરાંત કારતક સુદ અગિયારસથી શરૂ થતી ગિરનારની પરિક્રમા (લીલી પરિક્રમા) અનેક શ્રદ્ધાળુ માટે આસ્થાનું પ્રતીક બની રહે છે. મહા વદ તેરસ (શિવરાત્રિ)ના રોજ ભવનાથના મેળાનું આયોજન કરવામાં આવે છે. વર્ષ 2019થી ગુજરાત સરકારે આ મેળાને 'અર્ધકુંભ મેળા' તરીકે ઊજવવાની શરૂઆત કરી.

❍ અંબાજી મંદિર (બનાસકાંઠા)

અંબાજી શક્તિપીઠ બનાસકાંઠા જિલ્લાના **દાંતા** તાલુકામાં આવેલી છે. જેને ભારતની 51 શક્તિપીઠોમાંની પ્રથમ શક્તિપીઠ ગણવામાં આવે છે. અંબાજીથી નજીક ગબ્બરનો ગઢ આવેલો છે.

અંબાજી મંદિર

- ⇨ ગુજરાતના ઈશાન ખૂણામાં આવેલ અંબાજી શક્તિપીઠ અરવલ્લીની પર્વતમાળામાં આવેલી છે. જેમાં અંબાજી માતાની પ્રતિમાની નહીં, પરંતુ સોનાના યંત્ર(વીસાયંત્ર)ની પૂજા થાય છે. અંબાજી શક્તિપીઠમાં દર વર્ષે ભાદરવા મહિનાની પૂનમે મેળો ભરાય છે.
- ⇨ અંબાજી ISO:9001 સર્ટિફિકેટ મેળવનાર ગુજરાતનું પ્રથમ તીર્થસ્થળ છે.

❍ અક્ષરધામ મંદિર (ગાંધીનગર)

ગાંધીનગર શહેરના સેકટર 20માં આવેલું અક્ષરધામ મંદિરનું લોકાપર્ણ 2 નવેમ્બર, 1992ના રોજ કરવામાં આવ્યું હતું. આ મંદિર BAPS (બોચાસણવાસી અક્ષર પુરુષોત્તમ સ્વામીનારાયણ સંસ્થા) દ્વારા સંચાલિત છે. આ મંદિર રાજસ્થાનના ગુલાબી પથ્થરમાંથી બનાવવામાં આવ્યું છે.

DEMO COPY

યુવા ઉપનિષદ્ પબ્લિકેશન, સુરત દ્વારા પ્રકાશિત

YUVA UPNISHAD
PUBLICATION

1ST EDITION 2023-24

4000+
વનલાઇનર પ્રશ્નોત્તર સ્વરૂપે
110+ કોષ્ટકો

વનરક્ષક

વનલાઇનર અને કોષ્ટક સ્વરૂપે

વનરક્ષકની પરીક્ષામાં પર્યાવરણ, ઇકોલોજી, વનસ્પતિ વિષયક જ્ઞાન, વન્યજીવ સૃષ્ટિ, જળ, જમીન, ઔષધીય વનસ્પતિ, લાકડું તથા લાકડા આધારિત ઉધોગો, ભૂ-ભૌગોલિક પરિબળો જેવા વિષયોના

100 ગુણના અભ્યાસક્રમને આવરી લેતું પુસ્તક

1st RANK	1st RANK	1st RANK	1st RANK	1st RANK	1st RANK	1st RANK	1st RANK	1st RANK	4th RANK
HOT NEW RELEASES	BESTSELLERS	HOT NEW RELEASES	BESTSELLERS	HOT NEW RELEASES	BESTSELLERS	HOT NEW RELEASES	BESTSELLERS	HOT NEW RELEASES	BESTSELLERS
GPSC Category	GPSC Category	SPSE Category	SPSE Category	Government Exam	Government Exam	Exam Preparation	Exam Preparation	Book	Book

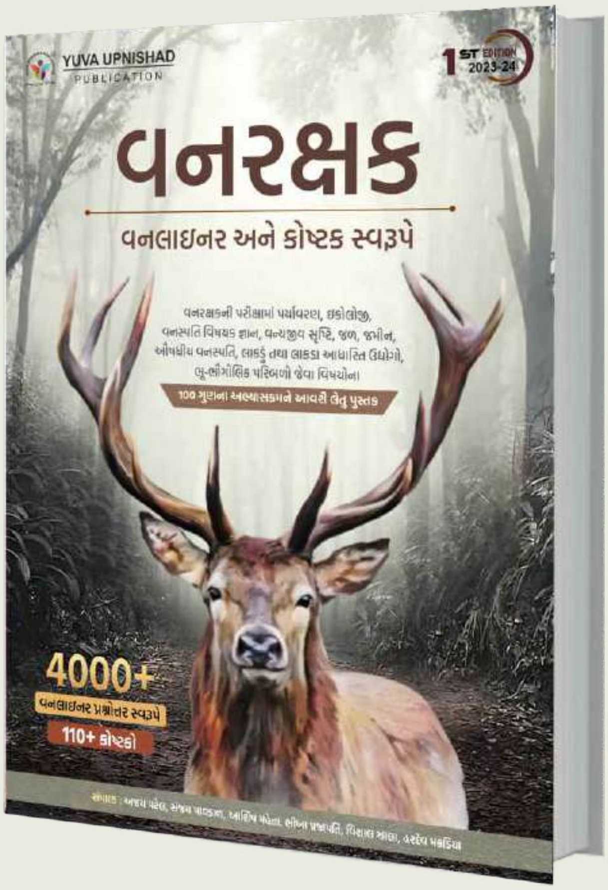

PDF ડેમો કોપી ટેલિગ્રામ ચેનલ પર ઉપલબ્ધ

પુસ્તકની વિશેષતા

- GCERT અને NCERTના પાઠ્યપુસ્તકોનો સંદર્ભ.
- વનરક્ષક - બીટગાર્ડના નવા અભ્યાસક્રમ આધારિત પુસ્તક.
- ગુજરાત સરકારના વન વિભાગ દ્વારા પ્રકાશિત વન ચેતના, ગુજરાતના વનો તથા વન્યજીવ પ્રશ્ન મંચ જેવા વિવિધ આધારભૂત સ્ત્રોતોનો સંદર્ભ.
- 4000+ વનલાઇનર અને 110થી વધુ કોષ્ટકોનો સમાવેશ.
- વન વિભાગ દ્વારા લેવાયેલ અગાઉની પરીક્ષાના પ્રશ્નપત્રો અને અન્ય પરીક્ષામાં પૂછાયેલા પર્યાવરણને લગતા પ્રશ્નોનો વનલાઇનર સ્વરૂપે સમાવેશ.
- પર્યાવરણને લગતા છેલ્લા 18 મહિનાઓના વર્તમાન પ્રવાહનો સમાવેશ.
- જૈવ વિવિધતા, વન વિભાગની લોક કલ્યાણ યોજનાઓ, મિશન LiFE, સમુદ્રતળનું ભુપૃષ્ઠ, મહાસાગર વગેરે જેવા મુદ્દાઓનો વર્ણનાત્મક સ્વરૂપે સમાવેશ.

ADAJAN	VARACHHA	KATARGAM	VYARA	MANDVI	VALSAD	CHIKHLI	DHARAMPUR	GANDHINAGAR
99094 39795	83479 30810	88494 82275	74348 39380	90994 42310	99094 39971	99094 39622	85115 39971	97260 86976

Follow us on : / Yuva Upnishad Foundation

TICKET NO. 17

મહાનુભાવો

17.1 ભારતના મહાનુભાવો

❑ સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલ (1875-1950)

જન્મ : 31 ઓક્ટોબર, 1875, નડિયાદ

પિતા : ઝવેરભાઈ; **માતા :**લાડબાઈ;

બિરુદ :સરદાર, લોખંડી પુરુષ, અખંડ ભારતના શિલ્પી, ભારતના બિસ્માર્ક

⇨ તેમણે વર્ષ 1913માં ઈંગ્લેન્ડથી બેરિસ્ટર થઈને ભારત આવ્યા બાદ ગોધરાથી વકીલાતની શરૂઆત કરી હતી.

⇨ તેઓ ખેડા સત્યાગ્રહથી ગાંધીજીના સંપર્કમાં આવ્યા. તેમજ તેમણે સ્વાતંત્ર્ય સંગ્રામની શરૂઆત ખેડા સત્યાગ્રહથી જ કરી હતી.

⇨ વર્ષ 1923માં તેમણે બોરસદ સત્યાગ્રહની અને વર્ષ 1928માં બારડોલી સત્યાગ્રહની આગેવાની લીધી હતી.

⇨ તેમના જીવનકાળ દરમિયાનનું સૌથી મોટું કામ દેશી રાજ્યોનું વિલિનીકરણ હતું. તેમણે આઝાદી બાદ ભારતના 562 જેટલા નાના–મોટા દેશી રજવાડાને જોડીને અખંડ ભારતનું નિર્માણ કર્યુ હતું.

⇨ ભારતને સ્વતંત્રતા મળ્યા બાદ તેઓ સ્વતંત્ર ભારતના પ્રથમ નાયબ વડાપ્રધાન, ગૃહપ્રધાન તથા સૂચના અને પ્રસારણ મંત્રી બન્યા હતા.

❑ પંડિત જવાહરલાલ નેહરુ (1889-1964)

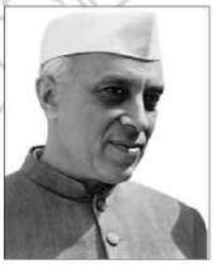

પિતા : મોતીલાલ નહેરુ; **સમાધિ :** શાંતિવન;

બિરુદ : ચાચા નહેરુ, 'આધુનિક ભારતના શિલ્પી'

⇨ વર્ષ 1916માં કોંગ્રેસ(INC)ના લખનૌ અધિવેશન દરમિયાન ગાંધીજીના સંપર્કમાં આવ્યા. તેમણે કોંગ્રેસના લાહોર (1929), લખનૌ (1936) અને ફૈઝપુર અધિવેશન (1937)ની અધ્યક્ષતા કરી હતી.

⇨ બિનજોડાણવાદની નીતિના પ્રમુખ હિમાયતી હતા.

❑ ડો. ભીમરાવ આંબેડકર (1891-1956)

મૂળ નામ : ભીમરાવ રામજી સકપાલ;

સમાધિ : ચૈત્યભૂમિ, મુંબઈ;

બિરુદ : ભારતના બંધારણના ઘડવૈયા, બાબાસાહેબ

⇨ 'ભારત રત્ન' (મરણોત્તર)થી સન્માનિત

⇨ ત્રણેય ગોળમેજી પરિષદમાં ભાગ લેનાર ભારતીય નેતા.

⇨ તેમણે ભારતમાં બૌદ્ધ પુનઃજાગરણ આંદોલનની શરૂઆત કરી હતી અને દલિતોને થેરાવાદ બૌદ્ધ પરંપરામાં જોડાવા માટે પ્રેરિત કર્યા હતા.

❑ દાદાભાઈ નવરોજી (1825-1917)

બિરુદ : ગ્રાન્ડ ઓલ્ડ મેન ઓફ ઈન્ડિયા, ભારતની આશા, ભારતના દાદા (ગાંધીજી દ્વારા), ભારતીય અર્થવ્યવસ્થાના પિતા

⇨ વર્ષ 1867માં લંડનમાં યોજાયેલ 'ઈસ્ટ ઈન્ડિયા એસોસિયેશન'ની બેઠકમાં સંપત્તિના બહિર્ગમનનો સિદ્ધાંત રજૂ કર્યો.

⇨ વર્ષ 1892માં બ્રિટનના હાઉસ ઓફ લોર્ડસમાં બ્રિટિશ સાંસદ (લિબરલ પક્ષ) બનનાર એશિયાની પ્રથમ વ્યકિત હતા.

⇨ વર્ષ 1901માં તેમણે લખેલ પુસ્તક 'Poverty and Un-British Rule In India' ને રાષ્ટ્રીય આંદોલનનું બાઈબલ કહેવામાં આવે છે.

⇨ કોંગ્રેસના કલકત્તા(1886, 1906) અને લાહોર(1893) અધિવેશનની અધ્યક્ષતા કરી હતી. વર્ષ 1906માં સૌપ્રથમ સ્વરાજની માંગણી કરી હતી.

❑ રવીન્દ્રનાથ ટાગોર (1861-1941)

જન્મ : 7 મે, 1861, કલકત્તા; **પિતા :** દેવેન્દ્રનાથ ટાગોર;

સમાધિ : કવિગુરુ રવીન્દ્રનાથ ટાગોર સમાધિ મેમોરિયલ, કોલકાતા;

બિરૂદ : ગુરુદેવ(ગાંધીજી),સરની ઉપાધિ

⇨ કલકત્તા ખાતે શાંતિનિકેતન વિશ્વભારતી (1918)ની સ્થાપના કરી હતી.

⇨ વર્ષ 1905માં સ્વદેશી આંદોલન દરમિયાન અમાર સોનાર બાંગલા' નામના ગીતની રચના કરી હતી, જે પાછળથી બાંગ્લાદેશનું રાષ્ટ્રગાન બન્યું હતું.

⇨ વર્ષ 1913માં 'ગીતાંજલિ' કાવ્યસંગ્રહ માટે સાહિત્ય ક્ષેત્રે નોબેલ પારિતોષિક પ્રાપ્ત કરનાર એશિયાના પ્રથમ વ્યકિત હતા.

❑ ગોપાલ કૃષ્ણ ગોખલે (1866 -1915)

તેમણે પૂણે ખાતે Servents of India Societyની સ્થાપના કરી હતી.

⇨ તેઓ મહાત્મા ગાંધીજીના રાજકીય ગુરુ હતા.

⇨ તેમના નિધન સમયે લોકમાન્ય ટિળકે તેમને 'ભારતના હીરો', 'મહારાષ્ટ્રના રત્ન' અને 'પ્રિન્સ ઓફ વર્કર્સ' તરીકે સંબોધ્યા હતા.

❑ ચિતરંજન દાસ (1870-1925)

બિરુદ : દેશબંધુ

⇨ વર્ષ 1905માં તેમણે **સ્વદેશી મંડળ**ની સ્થાપના કરી હતી. મોતીલાલ નહેરુ સાથે મળીને **સ્વરાજ પક્ષ (1923)**ની સ્થાપના કરી હતી.

⇨ 1921માં **અમદાવાદ** ખાતેના INC**ના અધિવેશન**માં અધ્યક્ષ તરીકે ચૂંટાયા હતા. પરંતુ તેઓ જેલમાં હોવાથી તેની અધ્યક્ષતા **હકીમ ખાં**એ કરી હતી.

⇨ તેમણે લાહોર (1923) અને અમદાવાદ (1924)માં અખિલ ભારતીય ટ્રેડ યુનિયન કોંગ્રેસની અધ્યક્ષતા કરી હતી.

❑ મૌલાના અબુલ કલામ આઝાદ (1888-1958)

પૂરું નામ : સૈયદ ગુલામ મુહિયુદ્દીન અહેમદ બિન ખૈરુદ્દીન અલ હુસૈની

DEMO COPY
YUVA UPANISHAD PUBLICATION

❑ **ચાર્લ્સ ફ્રીયર એન્ડ્રુઝ 'દીનબંધુ' (1871 - 1940)**

ગાંધીજીએ તેમને 'દીનબંધુ'ની ઉપાધિથી વિભૂષિત કર્યા.

⇨ દક્ષિણ આફ્રિકામાં 'નેટાલ ઈન્ડિયન કોંગ્રેસ' સંસ્થા સ્થાપિત કરવા તથા 'ઈન્ડિયન ઓપિનિયન' પત્રિકા પ્રકાશિત કરવા ગાંધીજીને સહયોગ કર્યો.

⇨ વર્ષ 1925 અને 1927માં ટ્રેડ યુનિયન કોંગ્રેસના અધ્યક્ષ રહ્યા હતા.

❑ **રાસ બિહારી બોઝ (1886-1945)**

તેઓ યુગાંતર અને ગદર પાર્ટી સાથે સંકળાયેલા હતા. ડિસેમ્બર, 1912માં તેમણે વાઈસરોય લોર્ડ ચાર્લ્સ હાર્ડિંગની શોભાયાત્રા પર બોંબ ફેંક્યો હતો.

⇨ તેમણે ઈન્ડિયન ઈન્ડિપેન્ડન્ટ લીગ અને વર્ષ 1943માં કેપ્ટન મોહનસિંહ, સરદાર પ્રીતમસિંહ સાથે મળીને ઈન્ડિયન નેશનલ આર્મીની સ્થાપના કરી.

❑ **વિનોબા ભાવે (1895-1982)**

તેમનું પૂરું નામ વિનાયક નરહરિ ભાવે હતું.

⇨ ગાંધીજીએ પ્રથમ વ્યક્તિગત સત્યાગ્રહી તરીકે તેમની પસંદગી કરી હતી.

⇨ તેમને ભૂદાન ચળવળના પ્રણેતા કહેવામાં આવે છે. તેઓ સર્વોદય આંદોલન સાથે જોડાયેલાં હતા.

❑ **એચ. સુબ્રહ્મણ્યમ ઐયર (1842-1924)**

તેઓ દક્ષિણ ભારતના મહાન વયોવૃદ્ધ વ્યક્તિ તરીકે જાણીતા હતા.

⇨ એની બેસન્ટ દ્વારા સ્થાપિત હોમરૂલ લીગના અધ્યક્ષ રહી ચૂકયા હતા. તેઓ મદ્રાસ યુનિવર્સીટીના ઉપકુલપતિ બનનાર પ્રથમ ભારતીય હતા.

17.2 ગુજરાતના મહાનુભાવો

○ જાણીતા ચિત્રકારો

❑ **રવિશંકર રાવળ**

જન્મસ્થળ : ભાવનગર (1892) નિધન : 1977

રવિશંકર રાવળે હાજીમહમદ અલ્લારખીયા દ્વારા પ્રકાશિત પ્રથમ સચિત્ર ગુજરાતી માસિક 'વીસમી સદી'માં મહત્વની સેવા આપી હતી. તેમણે 'કુમાર' માસિકની શરૂઆત કરી હતી. રવિશંકર રાવળને 'કલાગુરૂ' તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે.

⇨ તેઓએ અમદાવાદમાં 'ગુજરાત કલા સંઘ'ની શરૂઆત કરી હતી. તેમને પદ્મશ્રીથી સન્માનિત કરવામાં આવ્યા હતા.

⇨ તેમની સ્મૃતિમાં અમદાવાદમાં આવેલ લલિતકલા એકેડમીની ગેલેરીનું નામ રવિશંકર રાવળ આર્ટ ગેલેરી રાખવામાં આવેલ છે.

⇨ નરસિંહ મહેતા, મુંજાલ, કૃષિકન્યા, યમનચિકેતા, ચંદાપોળી, હેમચંદ્રાચાર્ય, મીરાબાંઈ, કનૈયાલાલ મુનશી, અખો તેમના જાણીતા ચિત્રો છે.

❑ **કનુ દેસાઈ**

જન્મસ્થળ : અમદાવાદ (1907) નિધન : 1980

અમદાવાદના જાણીતા ચિત્રકાર કનુભાઈ દેસાઈએ કાળા ધબ્બાની મદદથી છાયા ચિત્રો રચીને ચિત્રકલાની નવીન પેટર્ન વિકસાવી હતી. તેમનો **પ્રથમ ચિત્રસંગ્રહ 'સત્તર છાયાચિત્રો'** હતો.

⇨ તેમણે સ્વાતંત્ર્ય ચળવળને લગતા અનેક ચિત્રો દોર્યા હતા. તેમનું દાંડીકૂચના પ્રસંગનું તેમજ વૈષ્ણવજન ચિત્ર પ્રખ્યાત છે.

❑ **રસિકલાલ પરીખ**

જન્મસ્થળ : નર્મદા (1910) નિધન : 1982

ગુજરાતના 'લોકજીવનનો ધબકાર' તરીકે ઓળખાતા રસિકલાલ પરીખે અમદાવાદ ખાતે શેઠ સી. એન. કોલેજ ઓફ ફાઈન આર્ટ્સની સ્થાપના કરી હતી. 'કલાસાધના' તેમનો જાણીતો ચિત્ર સંગ્રહ ગ્રંથ છે. 'રેખાંકન' નામનો ચિત્રગ્રંથ તેમની દિકરી ઊર્મિ પરીખે સંકલિત કર્યો હતો. ગરીબોનું સ્વર્ગ, ઢીંગલી, ભાઈના ઘોડલા, પનઘટું, દેવદાસી તેમના જાણીતા ચિત્રો છે.

❑ **સોમાલાલ શાહ**

જન્મસ્થળ : ખેડા (1905) નિધન : 1994

ભાવનગરની દક્ષિણામૂર્તિ લોકશાળામાં કલાશિક્ષક તરીકે સેવા આપનાર 'રંગના રાજા' તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. 'જનકલ્યાણ' સામયિકમાં તેમના ચિત્રો પ્રકાશિત થતા.

⇨ તે પક્ષી ચિત્રો બનાવવા માટે જાણીતા હતા. વીણાના મૃગ, યક્ષકાન્તા, અહલ્યા, દેવયાની, ભયગ્રસ્ત હરણા, મેળાનો માનવી તેમના જાણીતા ચિત્રો છે. તેઓ ભાવનગરની આલ્ફ્રેડ હાઈસ્કૂલમાં ચિત્રના શિક્ષક હતા.

❑ **ખોડીદાસ પરમાર**

જન્મસ્થળ : ભાવનગર (1930) નિધન : 2004

ખોડીદાસ પરમાર 'ધરતીના ચિત્રકાર' અને 'લોકકલાના ઉપાસક' તરીકે જાણીતા છે. તેમના લોકશૈલીના ભીંતચિત્રો જાણીતા છે. તેમણે સૌરાષ્ટ્રની લોકકલાને ચિત્રમાં ઉતારી હતી. શકુંતલા, રામકથા અને કાલિદાસના પાત્રો, ઘેરૈયા, જશોદાનો લાલ, શિકારી, વસંતશ્રી તેમના જાણીતા ચિત્રો છે.

❑ **બંસીલાલ વર્મા (ચકોર)**

જન્મસ્થળ : મહેસાણા (1917) નિધન : 2003

મહેસાણામાં જન્મેલ બંસીલાલ વર્મા 'ચકોર' ઉપનામથી જાણીતા છે. તેમના ગુરુ રવિશંકર રાવળ હતા. ઈ.સ. 1937માં 'નવ સૌરાષ્ટ્ર' માસિકમાં જોડાઈને કટાક્ષ ચિત્રકળાનો પાયો નાંખ્યો. ભારત છોડો આંદોલન દરમિયાન કટાક્ષ ચિત્રો દોરીને અંગ્રેજ શાસન સામે અવાજ ઉઠાવ્યો.

⇨ વર્ષ 1994માં 'ગુજરાત વિઝ્યુઅલ આર્ટિસ્ટ એસોસિએશન'ની સ્થાપના કરી.

⇨ બંસીલાલ વર્માના વ્યંગચિત્રોને જોઈને "શબ્દ કરતાં ચિત્રોનો અવાજ દૂર સુધી પહોંચે છે." તેમ ગાંધીજીએ કહ્યું હતું

⇨ તેમનું 'નમસ્તે કરતી સ્ત્રી'નું ચિત્ર તેમજ 'ઈફ ડ્રેગન કમ્સ ટુ યુએન' જેવા કટાક્ષ ચિત્રો (કાર્ટૂનો) ખૂબ જાણીતાં થયા છે.

DEMO COPY

TICKET NO. 18

ગુજરાતી સાહિત્ય

- ગુજરાતી સાહિત્ય
  - મધ્યકાલીન ગુજરાતી સાહિત્ય (1185 થી 1850)
    - જૈન સાહિત્ય (રાસયુગ / હેમયુગ) (1185 થી 1414)
    - જૈનેત્તર સાહિત્ય (નરસિંહયુગ / પ્રેમાનંદયુગ) (1414 થી 1850)
  - અર્વાચીન ગુજરાતી સાહિત્ય (1850 થી આજ સુધી)
    - સુધારકયુગ / નર્મદયુગ / દલપતયુગ (1850 થી 1885)
    - પંડિતયુગ / સાક્ષરયુગ ગોવર્ધનયુગ (1885 થી 1915)
    - ગાંધીયુગ (1915 થી 1940)
    - અનુગાંધીયુગ (1940 થી 1960)
    - આધુનિકયુગ (1960 થી આજ સુધી)

DEMO COPY
PUBLICATION

18.1 મધ્યકાલીન ગુજરાતી સાહિત્ય

Table No : 18.1 **મધ્યકાલીન યુગના જાણીતા સાહિત્યકારો**

ક્રમ	સાહિત્યકારનું નામ	સાહિત્યસર્જન	વિશિષ્ટતા
1.	નરસિંહ કૃષ્ણદાસ મહેતા (1414-1480)	**આત્મચરિત્રાત્મક પદો :** મામેરૂ, શ્રાદ્ધ, હુંડી, શામળશાનો વિવાહ, હારમાળા, હિંડોળાના પદો **અન્ય :** દાણલીલા, હળવે હળવે (પદ)	**જન્મસ્થળ :** તળાજા (ભાવનગર) **કર્મભૂમિ :** જૂનાગઢ **ઉપનામો :** આદિકવિ અને આદ્યકવિ, નરસૈયો, ભકતકવિ **સાહિત્ય સ્વરૂપ :** પદ, પ્રભાતિયા, ભજન નરસિંહ મહેતાએ મધ્યકાલીન સાહિત્યનો સાહિત્યિક દ્રષ્ટિએ પ્રથમ કવિ ગણાય છે.
2.	મીરાંબાઈ (1498-1546)	નરસિંહ રા માહ્યરા, સત્યભામાનું રૂસણું, ગીતગોવિંદની ટીકા, રાગ ગોવિંદ, મીરાંની ગરબી	**જન્મસ્થળ :** રાજસ્થાનના મેડતા જિલ્લાના 'કુડકી' ગામે **દાદા :** રાવદુદાજી (કૃષ્ણભક્તિના સંસ્કારો મળેલ છે.) **પિતા :** રતનસિંહ **ગુરૂ :** રૈદાસ/રોહિદાસ **લગ્ન :** સિસોદિયા વંશના ભોજરાજ સાથે થયેલા
3.	અક્ષયદાસ રહિયાદાસ સોની (1591-1656)	અનુભવબિંદુ, અખેગીતા પંચીકરણ, ગુરૂશિષ્ય સંવાદ, કૃષ્ણ-ઉદ્ધવ સંવાદ	**જન્મ :** અમદાવાદ નજીક જેતલપુર ગામમાં **મૂળનામ :** અક્ષયદાસ સોની **ઉપનામો :** જ્ઞાનનો વડલો, વેદાંત કવિ, હસ્તો ફીલસૂફ **ધર્મની માનેલી બહેન :** જમના **સાહિત્ય સ્વરૂપ :** છપ્પા

ગુજરાતમાં સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષા માટે ખરેખર સૌથી વધુ વંચાતું અને લોકપ્રિય પ્રકાશન

યુવા ઉપનિષદ્ પબ્લિકેશન દ્વારા પ્રકાશિત પુસ્તકોની

અધતન આવૃત્તિ 2023-24

COMING SOON

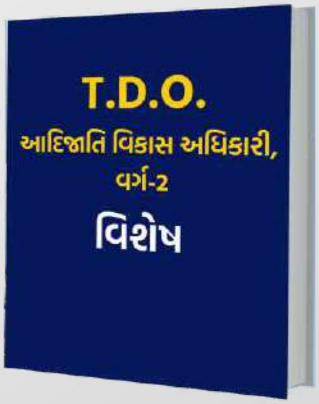

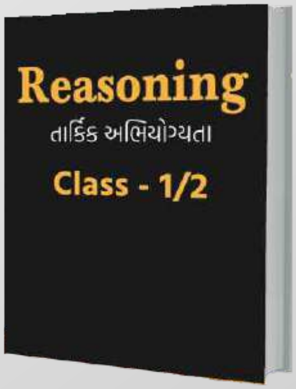

YUVA UPNISHAD
PUBLICATION

2nd Floor, Ankur Shopping Center,
Near Gujarat Gas Circle, Adajan, Surat. Mo. : 99094 49289

ADAJAN	VARACHHA	KATARGAM	VYARA	MANDVI	VALSAD	CHIKHLI	DHARAMPUR	GANDHINAGAR
99094 39795	83479 30810	88494 82275	74348 39380	90994 42310	99094 39971	99094 39622	85115 39971	97260 86976

Follow us on : / Yuva Upnishad Foundation

ગુજરાતની ભૂગોળ

TICKET NO. 19

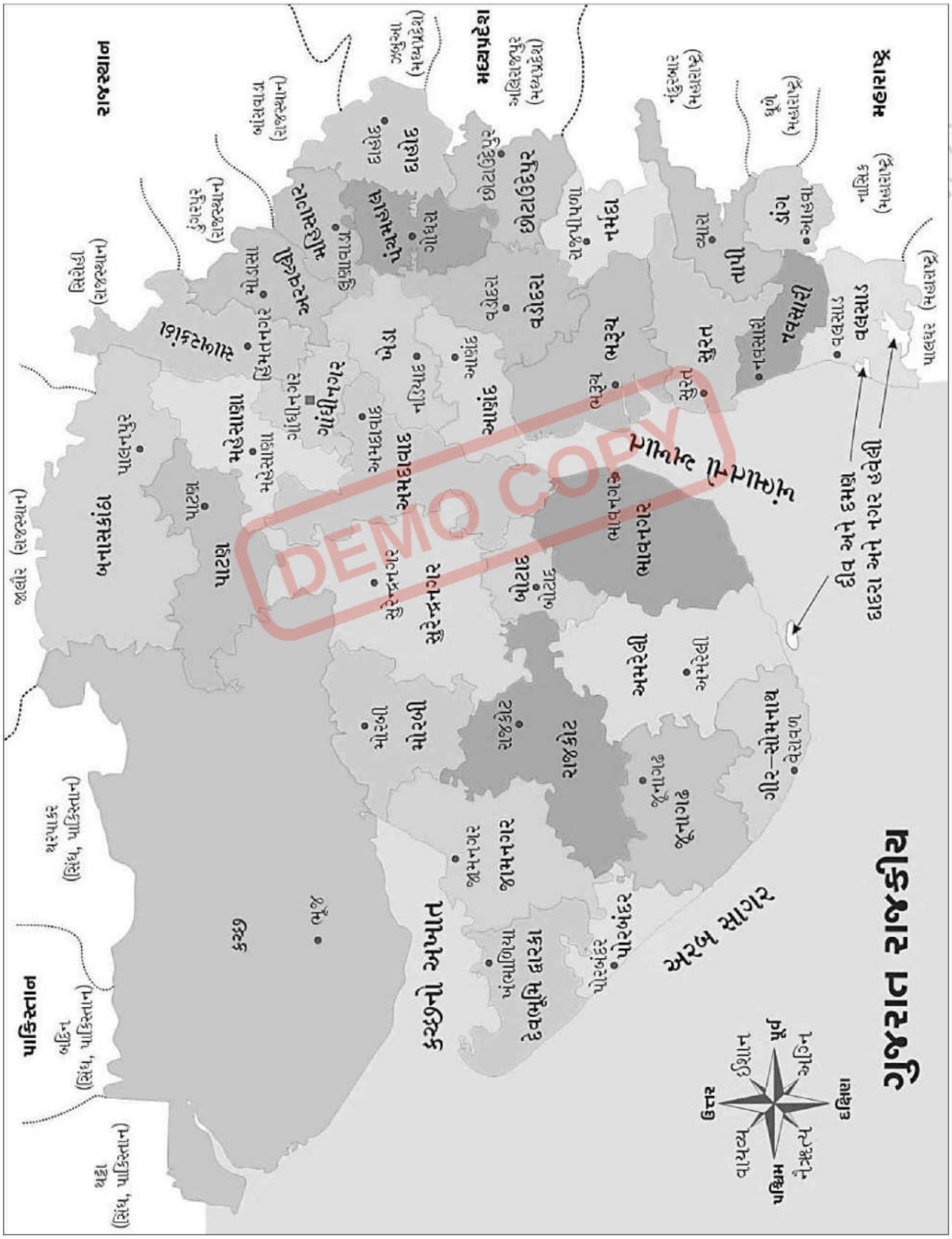

19.1 ગુજરાતની ભૌગોલિક માહિતી

ગુજરાત ઉત્તર–પૂર્વ ગોળાર્ધમાં એશિયા ખંડની દક્ષિણે અને ભારત દેશની પશ્ચિમમાં અરબ સાગરના કિનારે આવેલું રાજ્ય છે.

⇨ ગુજરાતનું સ્થાન **20°6' થી 24°7' ઉત્તર અક્ષાંશ** અને **68°10' થી 74°28' પૂર્વ રેખાંશ** વચ્ચે આવેલું છે. કર્કવૃત્ત (23.5° ઉત્તર અક્ષાંશ) અને વિષુવવૃત્ત (0° અક્ષાંશ)વચ્ચેનો ભાગ ઉષ્ણકટિબંધમાં આવે છે. આમ, ગુજરાતનો **મોટા ભાગનો વિસ્તાર ઉષ્ણકટિબંધમાં** આવેલો છે જ્યારે **થોડો વિસ્તાર સમશીતોષ્ણ કટિબંધમાં** આવેલો છે.

⇨ ઈ.સ. 1956માં બૃહદ મુંબઈ રાજ્યમાંથી ગુજરાતની સ્થાપના 1 મે 1960ના રોજ થઈ.

○ ગુજરાતનું સ્થાન, સીમા અને વિસ્તાર

ગુજરાત કુલ **1,96,024 ચો. કિ.મી. (75,686 ચો.માઈલ)** ક્ષેત્રફળ ધરાવે છે. ગુજરાત ભારતના કુલ વિસ્તાર (32,87,263 ચો.કિ.મી.)ના 5.96% (અંદાજે 6%) વિસ્તાર ધરાવે છે.

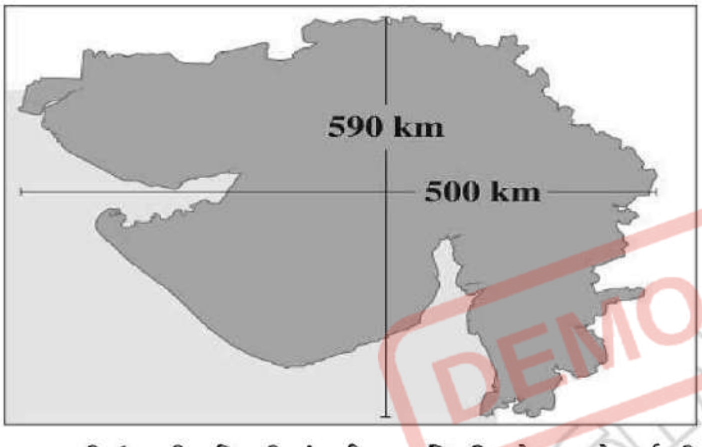

⇨ ગુજરાતની ઉત્તરથી દક્ષિણની લંબાઈ **590 કિ.મી.** છે જ્યારે પૂર્વ થી પશ્ચિમ પહોળાઈ **500 કિ.મી.** છે. વિસ્તારની દ્રષ્ટિએ ગુજરાતનો સૌથી મોટો જિલ્લો કચ્છ (45,652 ચો.કિ.મી.) અને સૌથી નાનો જિલ્લો ડાંગ (1700 ચો.કિ.મી.) છે.

⇨ વિસ્તારની દ્રષ્ટિએ ગુજરાત (જમ્મુ કાશ્મીર રાજ્યમાંથી જમ્મુ કાશ્મીર અને લદાખ એમ બે કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશની રચના થતા) ભારતનું સૌથી મોટું 5મા નંબરનું રાજ્ય બન્યું છે. (રાજસ્થાન, મધ્યપ્રદેશ, મહારાષ્ટ્ર, ઉત્તરપ્રદેશ, ગુજરાત)

❑ કટિબંધ

પૃથ્વી પર તાપમાન અને પ્રકાશ, ગરમી અને ઠંડીના આધારે સ્પષ્ટ રીતે જુદા જુદા વિભાગો (ઝોન્સ)માં વહેંચવામાં આવે છે, જેને 'કટિબંધો' કહે છે. વધારે–ઓછા પ્રકાશ અને ગરમી (તાપમાન) મેળવતાં ભાગોને નીચે મુજબ ત્રણ વિભાગમાં વહેંચવામાં આવ્યા છે.

1. ઉષ્ણ કટિબંધ– સૂર્યનાં સીધાં કિરણો, તેથી વધુ ગરમી
2. સમશીતોષ્ણ કટિબંધ– સૂર્યનાં થોડાં ત્રાંસાં કિરણો, ગરમી તથા ઠંડી સમાન.
3. શીત કટિબંધ– સૂર્યનાં કિરણો ત્રાંસાં (લંબવૃત્ત કિરણો)તેથી ઠંડી વધારે

⇨ **કર્કવૃત્ત 23.5° ઉત્તર અક્ષાંશ** અને વિષુવવૃત્ત 0° અક્ષાંશ વચ્ચેનો ભાગ ઉષ્ણ કટિબંધમાં આવે છે. જેથી ગુજરાતનો ઘણોખરો ભાગ ઉષ્ણ કટિબંધમાં આવે છે.

⇨ ગુજરાતમાં સરેરાશ વાર્ષિક વરસાદ **93.2cm** જેટલો નોંધાય છે.

⇨ કર્કવૃત ગુજરાતના લગભગ **ઉત્તર ભાગ**માંથી પસાર થાય છે.

⇨ ગુજરાતનો એકમાત્ર **બનાસકાંઠા** જિલ્લો **સમશીતોષ્ણ** કટિબંધ ધરાવે છે.

⇨ કર્કવૃત્ત ગુજરાતના **અરવલ્લી, સાબરકાંઠા, ગાંધીનગર, મહેસાણા, પાટણ, કચ્છ** એમ **કુલ છ જિલ્લાઓ (પૂર્વથી પશ્ચિમ તરફ)**માંથી પસાર થાય છે.

⇨ કર્કવૃત્ત મહેસાણા જિલ્લામાં આવેલ **મોઢેરાના સૂર્યમંદિર** પરથી પસાર થાય છે. કચ્છમાં આવેલો **ધીણોધર ડુંગર** ભારતનો એકમાત્ર ડુંગર છે જેની મધ્યમાંથી કર્કવૃત્ત પસાર થાય છે.

⇨ મહી નદી ભારતની એકમાત્ર નદી છે કે જે કર્કવૃત્તને બે વાર ઓળંગે છે.

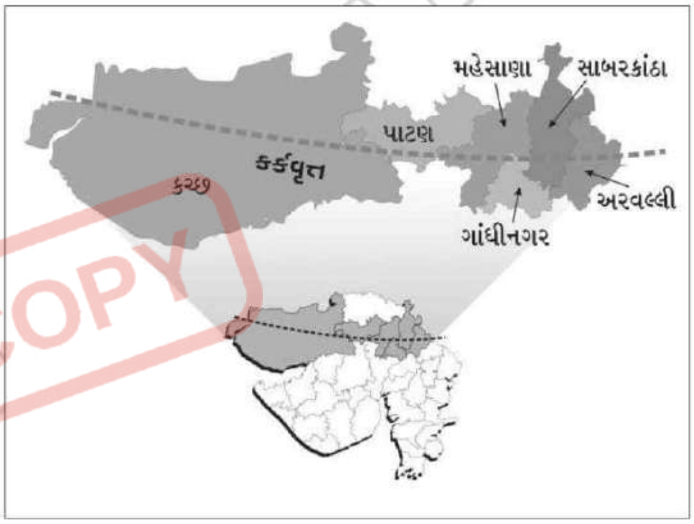

⇨ 21મી જૂને કર્કવૃત્ત અને 22મી ડિસેમ્બરે મકરવૃત્ત પર સૂર્યના કિરણો બરાબર સીધાં પડે છે. જ્યાં સૂર્યનાં કિરણો સીધા પડે છે તે વિસ્તારોમાં દિવસ લાંબો રહે છે. જ્યાં સૂર્યનાં કિરણો ત્રાંસાં પડે છે ત્યાં દિવસ ટૂંકો રહે છે.

19.2 ગુજરાતના જિલ્લાઓની રચના

વર્ષ 2013ની સ્થિતિએ ગુજરાતમાં કુલ 26 જિલ્લા અને 225 તાલુકા હતા. વર્ષ 2013માં 7 નવા જિલ્લા અને 23 નવા તાલુકા અસ્તિત્વમાં આવ્યા પરંતુ મહેસાણા જિલ્લાના ગોઝારિયા તાલુકાને જાહેર કર્યા બાદ રદ્દ કરેલ જેથી કુલ 33 જિલ્લા અને 247 તાલુકા થયા. વર્ષ 2014માં 3 નવા તાલુકા તથા વર્ષ 2017માં 1 નવા તાલુકાની રચના થતા હાલમાં કુલ 33 જિલ્લા અને 251 તાલુકા છે.

DEMO COPY

વઢિયારી ભેંસ	ઉત્તર ગુજરાત, પાટણ, બનાસકાંઠામાં જોવા મળે છે.
બન્ની ભેંસ	કચ્છ, સૌથી વધુ દૂધ આપે છે.
પાટણવાડી ઘેટાં	બનાસ–સરસ્વતી નદીના મેદાનમાં જોવા મળે છે. વધારે ઊન આપે છે.
મારવાડી ઘેંટા	આ ઘેટાં ગાલીચા માટેના ઊન માટે પ્રખ્યાત છે. તેઓ લાંબા અંતરનું સ્થળાંતર કરી શકે છે.
કચ્છી બકરી	કચ્છ વિસ્તારમાં જોવા મળે છે.
ગોહિલવાડી બકરી	ભાવનગર, રાજકોટ, પોરબંદરમાં જોવા મળે છે.
ઝાલાવાડી બકરી	સુરેન્દ્રનગર, રાજકોટમાં જોવા મળે છે.
મહેસાણી બકરી	મહેસાણા, બનાસકાંઠામાં જોવા મળે છે.
સુરતી બકરી	સુરત, ભરૂચ, નવસારી, વડોદરામાં જોવા મળે છે.
મરઘાં	સુરત, હિંમતનગર, મકરબા (અમદાવાદ), જૂનાગઢ, દાહોદ, વડોદરા
ઘેટાં	મોરબી, હિંગોળગઢ (રાજકોટ), પાટણ શિહોર (ભાવનગર), ચલાલા (અમરેલી), નલિયા (કચ્છ), નાના લાયેજા (કચ્છ), અસેઠા (બનાસકાંઠા), દાંતીવાડા (બનાસકાંઠા)
પાડા અને સાંઢ	ગાંધીનગર
ઊંટ	ઢોરી (કચ્છ)
ઘોડા (કાઠિયાવાડી)	જૂનાગઢ

નોંધ

- મેરિનો અને રેમબુલોટ ઘેટાં વિદેશથી આયાત કરવામાં આવેલા છે.
- દર વર્ષે ગાંધીનગર પાસે અંબોડ ગામમાં અશ્વ મહોત્સવ ઉજવાય છે.
- ગુજરાતમાં કાઠિયાવાડના કાઠી ઘોડા જોવા મળે છે.

Table No : 19.11 **ગુજરાતના રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન**

ક્રમ	નામ	વિસ્તાર (વર્ગ કિ.મી.)	તાલુકો	જિલ્લો	વિશેષતા
1.	ગીર રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન (1975)	258.71	મેંદરડા અને તાલાળા	જૂનાગઢ અને ગીર સોમનાથ	**એશિયાઈ સિંહ**, દીપડો, હરણ, સાબર, બિલાડી, **પેંગોલીન**, ચોશિંગા, ચિંકારા, કાળિયાર, જંગલી ભૂંડ, મગર તથા વિવિધ પ્રકારના પક્ષીઓ
2.	મરીન નેશનલ પાર્ક (1982)	162.89	ઓખામંડળ થી જોડિયા	દેવભૂમિ દ્વારકા અને જામનગર	જેલીફિશ, સ્ટારફિશ, ડોલ્ફિન, જળઘોડા, ઓક્ટોપસ, **પર્લઓઈસ્ટર**, લોબસ્ટર, બોનેલીયા, એમ્ફીકસોસ, સીએનીમોન્સ
3.	કાળિયાર રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન (1976)	34.08	વલભીપુર	ભાવનગર	**કાળિયાર**, **નીલગાય**, વરુ, શિયાળ, સ્થળાંતરીય પક્ષીઓ
4.	વાંસદા રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન (1979)	23.99	વાંસદા	નવસારી	દીપડા, જરખ, ચોશિંગા, જંગલી ભૂંડ, સાબર

Table No : 19.12 **ગુજરાતના અભયારણ્ય**

ક્રમ	નામ	વિસ્તાર (વર્ગ કિ.મી.)	તાલુકો	જિલ્લો	વિશેષતા
1.	ગીર અભયારણ્ય (1965)	1153.42	મેંદરડા, વિસાવદર, ઊના, ગીરગઢડા તેમજ ધારી, ખાંભા અને સાવરકુંડલા	જૂનાગઢ, ગીર સોમનાથ અને અમરેલી	એશિયાઈ સિંહ, દીપડો, ગુડનાર, હરણ, સાબર, બિલાડી, પેંગોલીન, ચોશિંગા, ચિંકારા, કાળિયાર, જંગલી ભૂંડ, મગર તથા વિવિધ પ્રકારના પક્ષીઓ
2.	ગિરનાર વન્યજીવ અભયારણ્ય (2008)	178.87	જૂનાગઢ, ભેંસાણ	જૂનાગઢ	સિંહ, દીપડા, સાબર, ચિત્તલ, હનુમાન વાનર, હરણ, શાહૂડી, નોળિયા જેવા પ્રાણીઓ તથા તેતર, કાબર, ચિબરી, મોર, કોયલ, દૂધરાજ, રાજગીધ, ગીરનારી ગીધ, સમડી, બાજ જેવા વિવિધ પક્ષીઓ
3.	સુરખાબનગર રણ અભયારણ્ય (1968) (સૌથી મોટું અભયારણ્ય)	7506.22	રાપર	કચ્છ	નીલગાય, શિયાળ, ચિંકારા, ફ્લેમિન્ગો તથા સ્થળાંતરીય પક્ષીઓ

DEMO COPY

YUVA UPNISHAD FOUNDATION®
Giving Wings To Fly

તલાટી (2023)માં સફળ થનાર યુવા ઉપનિષદ પરિવારના તેજસ્વી તારલાઓને

હાર્દિક અભિનંદન

જાગ્રત ધામેલિયા

ચૈતન્ય સેલર

ઉપાસના માલી

દિવ્યા ગોહિલ

કેવિન પ્રેસવાલા

પ્રિયા પટેલ

હેતલ ચૌધરી

પ્રથય ચૌધરી

પ્રત્યુષ પટેલ

નિધિ ભટ્ટ

તૃપલ ચૌધરી

ચંપક પટેલ

અમરદીપ પટેલ

રિતલ પટેલ

સોનલ ચૌધરી

સુનીત પ્રજાપતિ

મુક્તિ પટેલ

નીલકંઠ કાકડિયા

નેન્સી શુક્લા

અનિકેત તરસરીયા

સ્થળ બીજો માળ, અંકુર શોપીંગ સેન્ટર, ગુજરાત ગેસ સર્કલ પાસે, અડાજણ, સુરત.
✆ 99094 39298
99094 39795

ADAJAN	VARACHHA	KATARGAM	VYARA	MANDVI	VALSAD	CHIKHLI	DHARAMPUR	GANDHINAGAR
99094 39795	83479 30810	88494 82275	74348 39380	90994 42310	99094 39971	99094 39622	85115 39971	97260 86976

Join us : / Yuva Upnishad Foundation

TICKET NO. 20

ગુજરાતના જિલ્લા

20.1 કચ્છ

સ્થાપના :1 મે, 1960, મુખ્ય મથક : ભૂજ

તાલુકા : 1. લખપત 2. અબડાસા 3. નખત્રાણા 4. માંડવી 5. ભૂજ 6. અંજાર 7. ભચાઉ 8. ગાંધીધામ 9. રાપર 10. મુંદ્રા

○ જિલ્લાની ઐતિહાસિક તેમજ ભૌગોલિક માહિતી

'પશ્ચિમ ભારતના પ્રવેશદ્વાર' તરીકે ઓળખાતું કચ્છ એ ગુજરાત તથા સમગ્ર ભારતમાં વિસ્તારની દ્રષ્ટિએ સૌથી મોટો જિલ્લો છે.

- ⇨ હડપ્પા સંસ્કૃતિના અવશેષો ભચાઉ તાલુકાના ધોળાવીરા, ખીરસરા અને શિકારપુર, નખત્રાણા તાલુકાના દેસલપર, રાપર તાલુકાના સૂરકોટડા, ભૂજ તાલુકાના કૂરન જેવા સ્થળોએથી મળી આવ્યા છે.
- ⇨ કચ્છ એ ગુજરાતનો એકમાત્ર અને સૌથી લાંબી આંતરરાષ્ટ્રીય સરહદ ધરાવતો જિલ્લો છે.
- ⇨ કચ્છ જિલ્લો સૌથી વધુ દરિયા કિનારો ધરાવતો તથા સૌથી વધુ મેન્ગ્રુવ (ચેરના વૃક્ષો)ના જંગલો ધરાવતો જિલ્લો છે.
- ⇨ કચ્છ જિલ્લો ભૂકંપના સૌથી ભયજનક પાંચમા (V) ઝોનમાં આવે છે.
- ⇨ શિયાળામાં ગુજરાતનું સૌથી નીચું તાપમાન નલિયામાં નોંધાય છે.
- ⇨ કચ્છ ગુજરાતમાં સૌથી વધુ રણ વિસ્તાર તથા સૌથી ઓછો વરસાદ ધરાવતો જિલ્લો છે.
- ⇨ ખારાઈ ઊંટ (સમુદ્રના તરવૈયા) કચ્છ વિસ્તારમાં જોવા મળે છે
- ⇨ કચ્છમાં ખદીર બેટ, ખાવડા બેટ અને પચ્છમ બેટ જેવાં બેટો આવેલા છે.
- ⇨ કચ્છના જાણીતા ઊંચા ઘાસના પ્રદેશને બન્ની તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. આ ઘાસમાંથી ઝૂંપડા બનાવવામાં આવે છે જેને 'ભૂંગા' તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. કચ્છની બન્ની ભરત કલા તેમજ રોગન ચિત્રકળા જાણીતું છે.
- ⇨ સિરક્રિક પ્રદેશ (બાણગંગા) દેશનું પશ્ચિમ દિશાએ આવેલું અંતિમ બિંદુ છે.
- ⇨ કચ્છ અને સૌરાષ્ટ્રને જોડતો સુરજબારી પુલ કચ્છ જિલ્લામાં આવેલો છે.
- ⇨ રણનો કડવો ક્ષાર 'ખારાસરી' તથા રણનો ઊંચો ભાગ 'લાણાસરી' તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.
- ⇨ નાના રણમાં વિશ્વનું એકમાત્ર ઘુડખર અભયારણ્ય આવેલું છે. 'મરૂભૂમિના મોતી' તરીકે ઓળખાતો વચ્છરાજ બેટ કચ્છના નાના રણમાં આવેલો છે.
- ⇨ ડિસેમ્બર–જાન્યુઆરી માસમાં કચ્છના ભૂજ તાલુકાના ધોરડો ખાતે સફેદ રણમાં(મોટા રણમાં) રણોત્સવ યોજાય છે.
- ⇨ કચ્છ સૌથી ઓછી વસતીગીચતા ધરાવતો જિલ્લો છે. કચ્છ જિલ્લો સૌથી ઓછું ગ્રામીણ લિંગ પ્રમાણ ધરાવે છે.
- ⇨ ગુજરાતના એક જ જિલ્લામાં સૌથી વધુ ચાર અભયારણ્ય કચ્છ જિલ્લામાં આવેલાં છે. ચુનાના પથ્થરો, બેન્ટોનાઈટ અને લિગ્નાઈટના ઉત્પાદનમાં કચ્છ ગુજરાતમાં પ્રથમ સ્થાને છે.
- ⇨ ભારત–પાકિસ્તાનના ભાગલા સમયે નિર્વાસિત લોકો માટે ગાંધીધામ તથા આદિપુર શહેરો વસાવવામાં આવ્યા હતા. આદિપુર ખાતે મહાત્મા ગાંધીજીનું સમાધિ સ્થળ આવેલું છે.
- ⇨ રાપરમાં કબીર પરંપરાના સંત ત્રિકમસાહેબની સમાધિ આવેલ છે.
- ⇨ **ભૂજ** : કચ્છ મ્યુઝિયમ (ફર્ગ્યુસન મ્યુઝિયમ) અને પુસ્તકાલય (ઈ.સ.1877માં ખેંગારજી ત્રીજા દ્વારા સ્થપાયેલ ગુજરાતનું સૌથી જૂનું મ્યુઝિયમ જેનું જૂનું નામ ફર્ગ્યુસન સંગ્રહાલય હતું)
- ⇨ ભૂજમાં ભૂજીયો કિલ્લો, કોટાય ખાતે કાઠીઓએ બંધાવેલું સૂર્યમંદિર, હબા ડુંગર પર સંત મેકરણ દાદાની સમાધિ, વંદે માતરમ્ મેમોરિયલ (ઈ.સ.1857ના વિપ્લવથી લઈને ઈ.સ.1947ની આઝાદી સુધીના સ્વાતંત્ર્ય સંગ્રામની મહત્વપૂર્ણ ઘટનાઓ) અને હાટકેશ્વર મંદિર ભૂજના જોવાલાયક સ્થળો છે. ભૂજમાં આવેલ ભુજિયા ડુંગર ભૂજંગ(નાગ)નું સ્થાનક છે.
- ⇨ હમીરસર તળાવના કાંઠે 'કચ્છ કાર્નિવલ'નું આયોજન થાય છે.
- ⇨ **મુંદ્રા :** મુંદ્રા 'કચ્છના પેરિસ' તરીકે ઓળખાતો હરિયાળો પ્રદેશ છે.
- ⇨ મુંદ્રામાં સિદ્ધરાજ જયસિંહનો શિલાલેખ (ચોખંડા), ભદ્રેશ્વર ખાતે જૈનોનું પવિત્ર તીર્થધામ વસઈ અને 52 દેરાસરો આવેલા છે.
- ⇨ **માંડવી** : ગુજરાતનું સૌપ્રથમ વિન્ડફાર્મ અહીં સ્થપાયું હતું. અહીં જૈનોનું પવિત્ર સ્થળ બૌતેરા જિનાલય આવેલું છે.
- ⇨ **લખપત** : લખપત તાલુકામાં આશાપુરા માતાનું પુરાતનકાળનું મંદિર(માતાનો મઢ) આવેલું છે. આ સ્થળેથી ગૂગળ પ્રાપ્ત થાય છે. વિશ્વમાં સૌપ્રથમ મંગળગ્રહની જમીનને મળતા આવતા ખડકો અહીંથી મળ્યા છે.
- ⇨ ભારતમાં લિગ્નાઈટનો સૌથી વધુ જથ્થો પાનન્ધ્રો ખાતે મળી આવે છે.
- ⇨ **નખત્રાણા** : નખત્રાણા કાનફટા પંથના સ્થાપક દાદા ગોરખનાથની તપોભૂમિ છે. અહીં સૂફી સંત હાજીપીરની દરગાહ, છારીઢંઢ બાયોસ્ફિયર રિઝર્વ અને કડિયા ધ્રોની કોતરો આવેલી છે.
- ⇨ **અબડાસા** : અબડાસા તાલુકાના જખૌ ખાતે જૈન પંચતીર્થો અને પિંગલેશ્વર મહાદેવ મંદિર આવેલ છે.
- ⇨ સુથરી ખાતે વર્ષ 1965માં ભારત પાકિસ્તાનના યુદ્ધ સમયે ગુજરાતના પૂર્વ મુખ્યમંત્રી બળવંતરાય મહેતા વિમાન દુર્ઘટનામાં મૃત્યુ પામ્યાં હતા. તેમની સ્મૃતિમાં સુથરી ખાતે બળવંત સાગરબંધ બાંધવામાં આવ્યો છે.
- ⇨ **અંજાર** : છરી અને ચપ્પાના ઉદ્યોગ માટે જાણીતું શહેર અહીં જેસલ તોરલની સમાધિ, પ્રાચીન ભુવડેશ્વર મહાદેવ મંદિર, શ્રાદ્ધક્રિયા કરવા માટે જાણીતું જોગણી દેવીનું 500 વર્ષ જૂનું મંદિર આવેલ છે.

20.2 રાજકોટ

સ્થાપના : 1 મે, 1960, મુખ્ય મથક : રાજકોટ

તાલુકા :1. રાજકોટ 2. પડધરી 3. લોધિકા 4. ઉપલેટા 5. જામકંડોરણા 6. ધોરાજી 7. જેતપુર 8. ગોંડલ 9. જસદણ 10. વીંછિયા 11. કોટડા સાંગાણી

DEMO COPY

TICKET NO. 21

ગુજરાતની અર્થવ્યવસ્થા

21.1 ગુજરાતના વિદ્યુતમથકો

વિદ્યુત એ આધુનિક સમાજની મૂળભૂત જરૂરિયાત છે. મે, 1960માં ગુજરાત રાજ્યની સ્થાપના સમયે ગુજરાત વિદ્યુત બોર્ડની રચના થઈ.

વિદ્યુત મુખ્યત્વે ત્રણ પ્રકારે ઉત્પન્ન કરી શકાય છે.

(1) તાપ વિદ્યુતમથક, (2) જળ વિદ્યુતમથક અને (3) અણુ વિદ્યુતમથક.

○ તાપ વિદ્યુતમથક (Thermal Power Plant)

કોલસો, ખનીજ તેલ કે કુદરતી વાયુનો ઉપયોગ કરી જે વિદ્યુત ઉત્પન્ન કરવામાં આવે છે તેને તાપ વિદ્યુત કહે છે. ગુજરાતમાં આવેલા મુખ્ય તાપવિદ્યુત મથકો નીચે પ્રમાણે છે

❑ ધુવારણ તાપ વિદ્યુતમથક

આણંદ જિલ્લાના ખંભાત તાલુકાના ધુવારણ ગામે આવેલું તેલ અને ગેસ આધારિત ધુવારણ તાપ વિદ્યુતમથક **ગુજરાતનું સૌથી મોટું તાપ વિદ્યુત મથક** છે. તે ગુજરાતનું **ગેસ આધારિત પ્રથમ તાપવિદ્યુત મથક** છે. અહીં જળ વિદ્યુતમથક પણ સ્થાપવામાં આવ્યું છે. તેની ક્ષમતા 350 મેગાવોટ છે.

⇨ ગુજરાતના પ્રથમ મુખ્યમંત્રી જીવરાજ મહેતાના સમયમાં આ તાપ વિદ્યુતમથકને મંજૂરી મળી હતી અને ઈ.સ. 1965માં બળવંતરાય મહેતાના સમયગાળામાં કાર્યરત થયું હતું.

❑ ઉત્રાણ તાપ વિદ્યુતમથક

સુરત ખાતે તાપી નદીના કિનારે ઉત્રાણ વિસ્તારમાં આવેલ **'ઉત્રાણ તાપ વિદ્યુતમથક'** ગેસ આધારિત તાપ વિદ્યુતમથક છે. આ પ્લાન્ટની ક્ષમતા 280 મેગાવોટ છે.

❑ વણાકબોરી તાપ વિદ્યુતમથક

વણાકબોરી કોલસા આધારિત તાપ વિદ્યુતમથક ગુજરાતના મહીસાગર જિલ્લાના બાલાસિનોર તાલુકામાં મહી નદી પર સ્થિત વણાકબોરી ડેમ નજીક આવેલું છે. 1470 મેગાવોટની કુલ સ્થાપિત ક્ષમતા સાથે 210 મેગાવોટના સાત એકમો છે.

⇨ આ વિદ્યુત મથકનું સંચાલન ગુજરાત એનર્જી ટ્રાન્સમિશન કોર્પોરેશન લિમિટેડ (GETCO) દ્વારા થાય છે.

❑ સિક્કા તાપ વિદ્યુતમથક

જામનગર તાલુકાના સિક્કા ગામે **સિક્કા તાપ વિદ્યુતમથક** આવેલું છે. જે 500 મેગાવોટની ક્ષમતા વાળુ કોલસા આધારિત તાપ વિદ્યુતમથક છે.

❑ કચ્છ તાપ વિદ્યુતમથક

કચ્છ જિલ્લાના **લખપત તાલુકામાં પાનન્ધ્રો** ગામ નજીક કચ્છ લિગ્નાઇટ તાપ વિદ્યુતમથક આવેલું છે. આ તાપ વિદ્યુતમથકમાં કુલ 290 મેગાવોટની કુલ સ્થાપિત ક્ષમતા સાથે 70 મેગાવોટના બે એકમો અને 75 મેગાવોટના બે એકમો છે.

○ જળ વિદ્યુતમથક

❑ સરદાર સરોવર બંધ

નર્મદા જિલ્લાના ગરૂડેશ્વર તાલુકાના કેવડિયા કોલોની નજીક આવેલા નવાગામ પાસે સરદાર સરોવર યોજના અંતર્ગત સરદાર સરોવર ડેમ નર્મદા નદી પર બાંધવામાં આવ્યો છે. આ બંધ પર **1450 મેગાવોટનું જળવિદ્યુત મથક** સ્થાપવામાં આવ્યું છે.

❑ કડાણા જળવિદ્યુત મથક

મહિસાગર જિલ્લાના કડાણા તાલુકામાં મહી નદી પર કડાણા ડેમ પર કડાણા જળ વિદ્યુત મથક આવેલું છે.જેની ક્ષમતા **240 મેગાવોટ**ની છે.

❑ ઉકાઈ જળવિદ્યુત મથક

સોનગઢ તાલુકામાં તાપી નદી પર ઉકાઈ બંધ પર ઉકાઈ જળવિદ્યુત મથક સ્થાપવામાં આવ્યું છે. જેની ક્ષમતા 305 મેગાવોટ છે.

⇨ આ ઉપરાંત, અહીં **1110 મેગાવોટની ક્ષમતા** ધરાવતું તાપ વિદ્યુતમથક પણ આવેલું છે જે કોલસાથી ચાલતું પાવર સ્ટેશન છે.

○ અણુ વિદ્યુતમથક

ભારતમાં વર્ષ 1956થી શરૂ કરીને વિવિધ અણુ વિદ્યુત મથકોની સ્થાપના કરવામાં આવી છે. આ વિદ્યુત મથકોમાં મોટાભાગે બળતણ તરીકે યુરેનિયમનો ઉપયોગ કરીને વીજળી ઉત્પન્ન કરવામાં આવે છે. આ અંતર્ગત **ગુજરાતમાં એકમાત્ર અણુમથક કાકરાપાર** ખાતે આવેલું છે.

❑ કાકરાપાર

કાકરાપાર અણુ વિદ્યુતમથક **માંડવી(સુરત)** તાલુકામાં આવેલું છે, જેનું સંચાલન ભારત સરકારના ડિપાર્ટમેન્ટ ઓફ એટોમિક એનર્જી દ્વારા થાય છે. અહીં વ્યાવસાયિક પરમાણુ ઊર્જાનું ઉત્પાદન વર્ષ 1993માં શરૂ કરવામાં આવ્યું હતું.

⇨ તાજેતરમાં અહીં સંપૂર્ણ સ્વદેશી 700 મેગાવોટનું KAPP – 3 (કાકરાપાર એટોમિક પાવર પ્લાન્ટ-3) રિએક્ટર (ભારતનું 23મું) કાર્યરત થયું. 700 મેગાવોટનું KAPP-4 રિએક્ટર નિર્માણાધીન છે.

21.2 ગુજરાતમાં પરિવહન

○ ગુજરાતમાં સડક માર્ગ

ગુજરાતના સડક માર્ગની કુલ લંબાઈ આશરે 1,82,287 કિ.મી. છે જેમાં પાકાં સડક માર્ગો 1,63,153 કિ.મી. (89.5%) તથા કાચા રસ્તા 19,134 કિ.મી. (10.5%) લંબાઈ ધરાવે છે.

DEMO COPY
YUVA UPNISHAD PUBLICATION

TICKET NO. 22

ભારતનું બંધારણ

22.1 ઐતિહાસિક પૃષ્ઠભૂમિ

○ કંપની શાસન (1773 - 1858)

❑ **ચાર્ટર એક્ટ, 1813**

કંપનીનો ભારતમાં ચા અને ચીન સાથેના વેપાર સિવાયના એકાધિકાર સમાપ્ત થયા.

⇨ શિક્ષણ માટે વાર્ષિક **1 લાખ** રૂપિયાની જોગવાઈ કરવામાં આવી.

❑ **ચાર્ટર એક્ટ, 1833; સેન્ટ હેલિના એક્ટ, 1833**

આ કાયદાથી ગવર્નર જનરલ ઓફ બેંગાલ, ગવર્નર જનરલ ઓફ ઈન્ડિયા બન્યા.

⇨ **લોર્ડ વિલિયમ બેન્ટિક ભારતના પ્રથમ ગવર્નર જનરલ** બન્યા.

⇨ **લોર્ડ મેકોલેની અધ્યક્ષતામાં** 1834માં **કાયદા પંચ**ની સ્થાપના થઈ.

○ બ્રિટિશ તાજનું શાસન (1858 - 1947)

❑ **ભારતીય પરિષદ અધિનિયમ,1909(મોર્લે–મિન્ટો સુધારા)**

વાઈસરોયની કારોબારીમાં એક ભારતીયની નિમણૂકની છુટ આપી. **(સૌપ્રથમ–સત્યેન્દ્રપ્રસાદ સિંહા)**

⇨ લોર્ડ મિન્ટોને **'સાંપ્રદાયિક ચૂંટણીના પિતા'** તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.

❑ **ભારત શાસન અધિનિયમ(મોન્ટેગ્યુ–ચેમ્સફોર્ડ), 1919**

પ્રાંતોમાં **દ્વિમુખી,** કેન્દ્રીય વિધાન પરિષદમાં દ્વિગૃહી **શાસન**નો પ્રારંભ થયો.

⇨ **શીખ, ભારતીય ખ્રિસ્તી, એંગ્લો–ઈન્ડિયન તથા યુરોપિયન** માટે અલગ મતદારમંડળની જોગવાઈ કરી. **મહિલાઓને મતાધિકાર** આપવામાં આવ્યો.

⇨ 1926માં લી કમિશનની ભલામણથી **સંઘ જાહેર સેવા આયોગ** (UPSC) ની રચના કરી.

❑ **ભારત સરકાર અધિનિયમ(પ્રાંતીય સ્વરાજ ધારો) 1935**

આ ધારામાં કુલ 10 અનુસૂચિ અને 321 અનુચ્છેદ હતા.

⇨ પ્રાંતોમાં દ્વિશાસનનો અંત આવ્યો તેમજ કેન્દ્રમાં દ્વિગૃહીય વ્યવસ્થા કરવામાં આવી; **સંઘીય શાસન પ્રણાલી**નો આરંભ થયો.

⇨ સ્ત્રીઓ અને કામદારો માટે અલગ મતદાન મંડળની વ્યવસ્થા કરાઈ.

⇨ વર્ષ **1935માં સંઘીય બેંક**ની સ્થાપના કરવામાં આવી, જે પાછળથી RBI કહેવાઈ. વર્ષ **1935માં** સુપ્રીમ કોર્ટની સ્થાપના કરવામાં આવી.

⇨ બર્મા (મ્યાનમાર)ને ભારતથી અલગ કરવામાં આવ્યું.

⇨ બ્રિટિશ ભારતીય પ્રદેશ તથા દેશી રજવાડાનું **ભારતીય સમવાયતંત્ર**ની જોગવાઈ કરી, **પ્રધાનમંત્રી** અને **મંત્રી** જેવા શબ્દનો સૌપ્રથમ પ્રયોગ થયો.

22.2 બંધારણની રચના

○ બંધારણ સભાની રચના

વર્ષ 1934માં બંધારણસભાનો સૌપ્રથમ વિચાર **માનવેન્દ્રનાથ રોય** દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો.

⇨ વર્ષ 1935માં **ભારતીય રાષ્ટ્રીય કોંગ્રેસ** દ્વારા ભારતના બંધારણનાં નિર્માણ માટે બંધારણસભાની સંરચનાની માંગણી કરવામાં આવી.

⇨ **મોતીલાલ નહેરુ** સમિતિએ 10 ઓગષ્ટ, 1928માં **નહેરુ રિપોર્ટ** રજૂ કર્યો, જેને **બંધારણની બ્લૂ પ્રિન્ટ** કહેવાય છે.

⇨ વર્ષ 1938માં જવાહરલાલ નહેરુ દ્વારા આ માંગ ભારતીય રાષ્ટ્રીય કોંગ્રેસ તરફથી પુનઃપ્રસ્તુત કરવામાં આવી.

⇨ સૈદ્ધાંતિક રૂપથી બ્રિટિશ સરકાર દ્વારા **ઓગસ્ટ પ્રસ્તાવ હેઠળ** આ માંગ **1940માં** સ્વીકારવામાં આવી.

⇨ **વર્ષ** 1946માં ઈંગ્લેન્ડના વડાપ્રધાન એટલી દ્વારા ત્રણ કેબિનેટ મંત્રીઓ (પેથિક લોરેન્સ, એ. વી. એલેક્ઝેન્ડર અને સ્ટેફર્ડ ક્રિપ્સ)નું **કેબિનેટ મિશન** મોકલવામાં આવ્યું હતું.

○ બંધારણસભાનું માળખું અને સ્વરૂપ

બંધારણસભાની રચના **કેબિનેટ મિશન યોજના** હેઠળ કરવામાં આવી.

⇨ બંધારણસભાની સભ્યસંખ્યા 389 (292 બેઠકો બ્રિટીશ પ્રાંત + **4 બેઠકો** કમિશનર ક્ષેત્ર + 93 બેઠકો દેશી રજવાડા)નક્કી કરવામાં આવી હતી. આ બેઠક **10 લાખની વસ્તીએ 1 સભ્ય**ના ધોરણે રખાઈ હતી.

⇨ બંધારણ સભામાં કોંગ્રેસ 208, મુસ્લિમ લીગ 73 અને અન્ય 15 બેઠકો ધરાવતા હતા. ગાંધીજી અને મહમ્મદ અલી જીન્નાહ તેના સભ્યો ન હતા.

⇨ **બંધારણ સભામાં** 15 મહિલા સભ્યો હતા. તેના **અધ્યક્ષ હંસાબેન મહેતા (ગુજરાતી)** હતા.

○ બંધારણસભાની કાર્યવાહી

બંધારણસભાની પ્રથમ બેઠક **9 ડિસેમ્બર,** 1946ના રોજ યોજાઈ. પ્રથમ કાર્યકારી અધ્યક્ષ : ડૉ. સચ્ચિદાનંદ સિન્હા ; ઉપાધ્યક્ષ : એચ. સી. મુખર્જી અને વી.ટી.કૃષ્ણામાચારી, બંધારણીય સલાહકાર : બી. એન. રાવ

⇨ **11 ડિસેમ્બર,** 1946ના દિવસે **કાયમી અધ્યક્ષ** તરીકે ડૉ. **રાજેન્દ્ર પ્રસાદ**ને ચૂંટવામાં આવ્યા.

⇨ **13 ડિસેમ્બર,** 1946ના રોજ **જવાહરલાલ નહેરુ** એ રજૂ કરેલ **ઉદ્દેશ્ય પ્રસ્તાવને** મંજૂરી **22 જાન્યુઆરી,** 1947ના રોજ મળી. આ ઉદ્દેશ્ય પ્રસ્તાવ બંધારણનું **આમુખ** બન્યું.

⇨ દેશના **વિભાજન પછી** બંધારણસભાની સભ્ય સંખ્યા **389 માંથી** 299 (229 બેઠકો બ્રિટીશ ભારત + 70 બેઠકો દેશી રજવાડા) થઈ.

DEMO COPY

YUVA UPNISHAD FOUNDATION

Giving Wings To Fly

તલાટી (2023)માં સફળ થનાર યુવા ઉપનિષદ પરિવારના તેજસ્વી તારલાઓને

હાર્દિક અભિનંદન

મનીષ ચૌધરી

જય ભાલુ

રિયા પટેલ

નિલેશ માલી

હિરલ વારલેકર

ધવલ રાવળ

ચેતના પરમાર

આકાંક્ષા પટેલ

ઉર્જા ઠક્કર

તેજલ રાઠોડ

યશ રબારી

જલ્પા કોરિયા

રાજ લાવડિયા

અસ્મિતા વસાવા

દિવ્યકાન્ત પરમાર

ઐશ્વરીયા ગામિત

પ્રિયંકા પટેલ

પ્રિયાંશુ ચૌધરી

અંજની ચૌધરી

સાહિલ ચૌધરી

સ્થળ બીજો માળ, અંકુર શોપીંગ સેન્ટર, ગુજરાત ગેસ સર્કલ પાસે, અડાજણ, સુરત.

✆ 99094 39298, 99094 39795

ADAJAN	VARACHHA	KATARGAM	VYARA	MANDVI	VALSAD	CHIKHLI	DHARAMPUR	GANDHINAGAR
99094 39795	83479 30810	88494 82275	74348 39380	90994 42310	99094 39971	99094 39622	85115 39971	97260 86976

Join us : / Yuva Upnishad Foundation

Table No : 22.12 **ભારતના મહત્વના હોદ્દેદારોની નિમણૂક, રાજીનામું અને દૂર કરવાની વિગત**

હોદ્દો	કોના દ્વારા નિમણૂક/ચૂંટાય	રાજીનામુ	કોના દ્વારા દૂર કરી શકાય	નિમણૂક/ ચૂંટાવા માટેના અનુચ્છેદ	પદ પરથી દૂર કરવા માટેના અનુચ્છેદ
રાષ્ટ્રપતિ	લોકસભા, રાજ્યસભા અને તમામ વિધાનસભાના ચૂંટાયેલા સભ્યો	ઉપરાષ્ટ્રપતિ	સંસદ	54	61
ઉપરાષ્ટ્રપતિ	લોકસભા અને રાજ્યસભાના તમામ સભ્યો	રાષ્ટ્રપતિ	સંસદ	66	67
વડાપ્રધાન	રાષ્ટ્રપતિ	રાષ્ટ્રપતિ	રાષ્ટ્રપતિ (લોકસભામાં વિશ્વાસનો મત ગુમાવે તો)	75	–
સુપ્રિમ કોર્ટના મુખ્ય તેમજ અન્ય ન્યાયાધીશો	રાષ્ટ્રપતિ	રાષ્ટ્રપતિ	રાષ્ટ્રપતિ (સંસદની મંજૂરી બાદ)	124	124
લોકસભાના અધ્યક્ષ	લોકસભાના સભ્યો	લોકસભાના ઉપાધ્યક્ષ	લોકસભા	93	94
લોકસભાના ઉપાધ્યક્ષ	લોકસભાના સભ્યો	લોકસભાના અધ્યક્ષ	લોકસભા	93	94
રાજ્યસભાના સભાપતિ	હોદ્દાની રૂએ ઉપરાષ્ટ્રપતિ	લાગુ પડતું નથી	ઉપરાષ્ટ્રપતિ હોદ્દાની રૂએ રાજ્યસભાના સભાપતિ હોય છે. રાજ્યસભાના પ્રસ્તાવ દ્વારા ઉપરાષ્ટ્રપતિને દૂર કરી શકાય છે. જેથી આપોઆપ સભાપતિનું પદ ખાલી થશે. (સંસદની મંજૂરી બાદ)	–	67
રાજ્યસભાના ઉપસભાપતિ	રાજ્યસભાના સભ્યો	રાજ્યસભાના સભાપતિને	રાજ્યસભા દ્વારા	–	–
મુખ્ય ચૂંટણી કમિશનર	રાષ્ટ્રપતિ	રાષ્ટ્રપતિ	રાષ્ટ્રપતિ (સંસદની મંજૂરી બાદ)	324	324
અન્ય ચુંટણી કમિશનરો	રાષ્ટ્રપતિ	રાષ્ટ્રપતિ	રાષ્ટ્રપતિ મુખ્ય ચૂંટણી કમિશનરની ભલામણ બાદ	324	324
એટર્ની જનરલ (મહાન્યાયવાદી)	રાષ્ટ્રપતિ	રાષ્ટ્રપતિ	રાષ્ટ્રપતિ	76	76
કમ્પ્ટ્રોલર અને ઓડિટર જનરલ (નિયંત્રક અને મહાલેખા પરીક્ષક)	રાષ્ટ્રપતિ	રાષ્ટ્રપતિ	રાષ્ટ્રપતિ (સંસદની મંજૂરી બાદ)	148	148
કેન્દ્રીય જાહેર સેવા આયોગના અધ્યક્ષ તેમજ સભ્યો	રાષ્ટ્રપતિ	રાષ્ટ્રપતિ	રાષ્ટ્રપતિ સર્વોચ્ચ અદાલતના રિપોર્ટના આધારે	316	317
રાજ્ય જાહેર સેવા આયોગના અધ્યક્ષ તેમજ સભ્યો	રાજ્યપાલ	રાજ્યપાલ	રાષ્ટ્રપતિ સર્વોચ્ચ અદાલતના રિપોર્ટના આધારે	316	317
રાજ્યપાલ	રાષ્ટ્રપતિ	રાષ્ટ્રપતિ	રાષ્ટ્રપતિની મરજી હોય ત્યાં સુધી	155	–
મુખ્યમંત્રી	રાજ્યપાલ	રાજ્યપાલ	રાજ્યપાલ (વિધાનસભામાં વિશ્વાસનો મત ગુમાવે તો)	164	–
હાઈકોર્ટના મુખ્ય તેમજ અન્ય ન્યાયધીશો	રાષ્ટ્રપતિ	રાષ્ટ્રપતિ	રાષ્ટ્રપતિ (સંસદની મંજૂરી બાદ)	217	217
એડવોકેટ જનરલ	રાજ્યપાલ	રાજ્યપાલ	રાજ્યપાલ	165	165
વિધાનસભાના અધ્યક્ષ	વિધાનસભાના સભ્યો	વિધાનસભાના ઉપાધ્યક્ષ	વિધાનસભા	178	179

DEMO COPY

TICKET NO.
23

સામાન્ય વિજ્ઞાન

23.1 જીવ વિજ્ઞાન (Biology)

સજીવોનો અભ્યાસ કરતી વિજ્ઞાનની શાખાને **'જીવવિજ્ઞાન'** કહે છે.

⇨ જીવવિજ્ઞાન શબ્દ સૌપ્રથમ લેમાર્ક અને ટ્રેવિરેનસે સૂચવ્યો હતો. જીવવિજ્ઞાનના પિતા તરીકે એરિસ્ટોટલ(અરસ્તુ)ને અને **વનસ્પતિશાસ્ત્રના પિતા** તરીકે **થિયોફેસ્ટસ**ને ઓળખવામાં આવે છે.

⇨ **કેરોલસ લિનિયસ**ને **આધુનિક વર્ગીકરણના પિતા** કહેવાય છે.

⇨ સજીવ સૃષ્ટિના દરેક સજીવની રચના કોષ (Cell)ની બનેલી છે. કોષ સજીવનો પાયાનો (મૂળભૂત/રચનાત્મક/ક્રિયાત્મક) એકમ છે.

⇨ જે સજીવનું શરીર માત્ર એક જ કોષનું બનેલું હોય છે તેને એકકોષીય સજીવ કહેવાય છે. ઉદા. અમીબા, પેરામીશિયમ, પ્લાઝમોડિયમ, વગેરે.

⇨ જે સજીવનું શરીર એક થી વધુ કોષોનું બનેલું હોય છે તેને બહુકોષીય સજીવ કહેવાય છે. ઉદા. મનુષ્ય, વનસ્પતિ, પશુ પક્ષી, ફૂગ, જીવજંતુઓ વગેરે.

⇨ સૌપ્રથમ અંગ્રેજ વૈજ્ઞાનિક **રોબર્ટ હૂક** દ્વારા **'બૂચ'** નામની વનસ્પતિનો પાતળો છેદ લઈ તેના કોષનું સાદા સૂક્ષ્મદર્શક યંત્ર વડે અવલોકન કર્યું હતું. વનસ્પતિ કોષમાં **કોષકેન્દ્ર**ની શોધ **રોબર્ટ બ્રાઉને** કરી હતી.

⇨ મનુષ્યના શરીરનો સૌથી લાંબો કોષ ચેતાકોષ (લંબાઈ 1 મી) જ્યારે સૌથી મોટો કોષ અંડકોષ છે અને સૌથી નાનો કોષ લાલ રકત કણ (RBC) છે.

⇨ સજીવ સૃષ્ટિનો સૌથી મોટો કોષ શાહમૃગનું ઈંડું (170 mm) છે, જ્યારે સૌથી નાનો કોષ માઈકોપ્લાઝમા ગેલિસેપ્ટિકમ છે.

⇨ કોષરસ અને અંગિકાઓની ફરતે આવેલ સૌથી બહારના આવરણને કોષરસપટલ કહે છે. જે લિપિડ્સ અને પ્રોટીનથી બનેલું છે. તે કોષમાં પ્રવેશતા અને કોષમાંથી બહાર નીકળતા દ્રવ્યોનું નિયમન કરે છે. કોષકેન્દ્ર કોષના દરેક કાર્યનું નિયમન કરે છે.

⇨ **DNA (ડિઓકિસ રિબો ન્યુકિલઈક એસિડ)** શોધક : વોટ્સન અને ક્રિક. DNA એક પેઢીમાંથી બીજી પેઢીમાં વારસાગત લક્ષણો અંગેની માહિતીના વહન માટે જવાબદાર છે.

⇨ **RNA (રિબોન્યુકિલઈક એસિડ)** શોધક : વોટ્સન અને આર્થર.

⇨ માનવના કોષકેન્દ્રમાં કુલ રંગસૂત્રોની **23 જોડ** એટલે કે **46 રંગસૂત્રો** હોય છે. જેમાં 23 માતા તરફથી અને 23 પિતા તરફથી મળે છે. તેમાં **પ્રથમ** જોડ સૌથી મોટી અને 21મી જોડ સૌથી નાની હોય છે.

⇨ વિવિધ સજીવો જેવા કે, વાંદરામાં 21 જોડ, ચિમ્પાન્ઝીમાં 24 જોડ, ઘોડામાં 32 જોડ રંગસૂત્રો આવેલા હોય છે.

⇨ કોષની બહારના મજબૂત રક્ષણાત્મક આવરણને કોષ દીવાલ કહે છે. તે સેલ્યુલોઝની બનેલી હોય છે.

Table No : 23.1 **કોષીય અંગિકાના ઉપનામ અને શોધક**

કોષીય અંગિકા	ઉપનામ	શોધક
લાયસોઝોમ	આત્મઘાતી કોથળી	ડી ડુવે
કણાભસૂત્ર	કોષનું શક્તિઘર	–
રિબોઝોમ્સ	પ્રોટીનની ફેકટરી	જ્યોર્જ ઈ.પૈલેડ
ગોલ્ગીકાય	કોષના ગેટ કીપર	કેમીલો ગોલ્ગી

⇨ રંજકકણો મોટે ભાગે વનસ્પતિ કોષોમાં જ જોવા મળે છે. જેના બે પ્રકાર છે.(1) રંગકણો (2) શ્વેત (રંગહિન) કણો

⇨ પ્રકાશસંશ્લેષણ માટે હરિતકણમાં આવેલ કલોરોફિલ જવાબદાર છે.

Table No : 23.2 **પ્રાણીકોષ અને વનસ્પતિ કોષનો તફાવત**

પ્રાણીકોષ	વનસ્પતિ કોષ
તેમાં કોષદીવાલનો અભાવ હોય છે.	તેમાં બહારની બાજુએ કોષ દીવાલ હોય છે.
રસધાનીનો અભાવ હોય છે. જો હોય તો અત્યંત નાની હોય છે.	કોષના મધ્ય ભાગમાં મોટી રસધાની હોય છે.
હરિત કણ હોતા નથી.	હરિત કણ હોય છે.
તારાકાય હોય છે.	તારાકાયનો અભાવ હોય છે.

⇨ નિશ્ચિત કાર્યો કરતા કોષોના સમૂહને **પેશી** કહે છે. તેના બે પ્રકાર છે. (1) પ્રાણી પેશી (2) વનસ્પતિ પેશી

⇨ અસ્થિ એક સંયોજક પેશી છે જે શરીરના મુખ્ય અંગોને આધાર અને આકાર આપે છે. જે **કેલ્શિયમ અને ફોસ્ફરસની** બનેલી છે. કાસ્થિ પેશી કાન, નાક, ગળા અને શ્વાસનળીમાં આવેલી હોય છે તે જે તે ભાગને સ્થિતિસ્થાપકતા આપે છે.

⇨ સ્નાયુ પેશીના સંકોચન અને વિકોચનથી પ્રાણીના શરીરના વિવિધ ભાગોનું હલનચલન થાય છે. ચેતા પેશી ચેતાકોષો અને ચેતાતંતુઓની બનેલી હોય છે. તેનું કાર્ય સંવેદના ગ્રહણ કરવાનું અને વહન કરવાનું છે.

⇨ વનસ્પતિઓમાં પાણી અને ખનીજ ક્ષારોનું મૂળથી પર્ણ તરફ વહન કરવાનું કાર્ય જલવાહક પેશી કરે છે જે એકમાર્ગી હોય છે. જ્યારે પર્ણ દ્વારા તૈયાર થયેલા ખોરાકનું તેમજ મૂળ દ્વારા શોષાયેલા પોષક દ્રવ્ય એમ બંનેનું વહન અન્નવાહક પેશી કરે છે. તે દ્વિમાર્ગી હોય છે.

❍ પાચનતંત્ર

જટિલ ઘટકોનું સરળ સ્વરૂપમાં રૂપાંતરણ કરવાની પ્રક્રિયાને પાચન કહે છે.

⇨ પાચનમાર્ગ : મુખદ્વાર → મુખગુહા → કંઠનળી → અન્નનળી → જઠર → નાનું આંતરડુ → મોટું આંતરડુ → મળાશય → મળદ્વાર

DEMO COPY

પાણી : આપણા શરીરના વજનના 60-70 ટકા પાણી હોય છે, પાણી શરીરમાં જૈવિક ક્રિયાઓના માધ્યમ તરીકે આવશ્યક છે.

⇨ પાણીમાં ઓગળેલી અશુદ્ધિને TDS (Total Dissolved Solid) કહે છે. તેને TDS મીટર વડે મપાય છે. TDS ને PPM(Parts Per Million)થી મપાય છે. સૌથી શુદ્ધ પાણી RO (Reverse Osmosis)નું હોય છે.

Table No : 23.7 ખનીજ તત્વો, ઊણપથી થતા રોગ અને સ્ત્રોત

ખનીજ તત્વ	મહત્વ / કાર્ય તથા ઊણપથી થતા રોગો	સ્ત્રોત
સોડિયમ	શરીરમાં આયર્નોનું સંતુલન, સ્નાયુ સંકોચન ચેતાતંતુ દ્વારા સંવેદનાના વહન માટેનાં કાર્યો માટે ઉપયોગી. રોગો : બ્લડ પ્રેશર, સોજો	સામાન્ય મીઠું, માંસ
પોટેશિયમ	શરીરમાં ક્ષારોનું સંતુલન જાળવવું, હૃદયના ધબકારાનું નિયંત્રણ કરે છે. રોગો : બ્લડ પ્રેશર, સોજો	ફળોના રસ
કેલ્શિયમ	વિટામિન D સાથે અસ્થિ અને દાંતની મજબૂતાઈ માટે આવશ્યક. રોગો : રિકેટસ, ઓસ્ટિયોમેલેશિયા	દૂધ, ચણા, લીલા શાકભાજી
ફોસ્ફરસ	કેલ્શિયમ સાથે અસ્થિ અને દાંતની મજબૂતાઈ માટે આવશ્યક શરીરમાં પ્રવાહીના આયનિક બંધારણની જાળવણી કરે છે. રોગો : રિકેટસ , ઓસ્ટિઆમેલેશિયા	દૂધ, જવ, બાજરી, રાગી, લીલાં શાકભાજી
ક્લોરિન	ચેતાતંત્ર તથા જઠરના કાર્યમાં	મીઠું
લોહતત્વ	લોહીમાં હીમોગ્લોબિનના નિર્માણમાં, કોષીય શ્વસન માટે ઉપયોગી. રોગો : પાંડુરોગ	પાલક, બીટ, ગોળ, રીંગણ
આયોડિન	થાઈરોઈડ ગ્રંથિ માટે જરૂરી છે અને માનસિક ક્ષમતાનું નિયંત્રણ કરે છે. રોગો : ગોઈટર	મીઠું, શાકભાજી, માછલી
મેગ્નેશિયમ	ચેતાતંત્રની ક્રિયા માટે જરૂરી છે.	લીલાં શાકભાજી
કોબાલ્ટ	રકતકણો અને વિટામિન B_{12}ના સંશ્લેષણ માટે ઉપયોગી	લીલાં શાકભાજી
ઝિંક	ઈન્સ્યુલિનના કાર્ય માટે જરૂરી છે.	કોડલિવર ઓઈલ

Table No : 23.8 ખાદ્ય પદાર્થોમાં રહેલા અગત્યનાં તત્વો

પદાર્થ	તત્વ	પદાર્થ	તત્વ
અફીણ	મોર્ફિન	ચા	ટેનિન
દૂધ	કેસિન	તમાકુ	નિકોટીન
વાળ, નખ	કેરોટિન	કૉફી	કૉફીન

Table No : 23.9 ફૂગથી થનાર રોગ

રોગ	ફૂગ
અસ્થમા	એસ્પર્જિલસ ફ્યુમિગેટસ
ખરજવું	સરકોપ્ટસ સ્કેબીઝ
દાદર	ટ્રાઈક્રોફાઈટોન

Table No : 23.10 પ્રજીવથી થતાં રોગો

રોગ	પ્રજીવ	કારક
મેલેરિયા	પ્લાઝમોડિયમ	માદા એનોફિલિસ મચ્છર
નિદ્રા રોગ	ટ્રિપેનોસોમા	ત્સે–ત્સે માખી
કાલા અજાર	લેસ્મેટિયા ડોનાવાની	મોટી માખી
પાયોરિયા	એન્ટ અમીબા	જીંજીવીલસ

Table No : 23.11 બેકટેરિયાથી થતાં રોગો

રોગ	બેકટેરિયા	પ્રભાવિત અંગ
પ્લેગ(મરકી)	યેરસિનીયા પેસ્ટીસ	ફેફસા
ક્ષય (TB)	માઈક્રોબેકટેરિયમ ટ્યૂબરક્યુલોસિસ	ફેફસા
ટાઈફોઈડ	સાલમોનેલા ટાઈફી	આંતરડાં
કોલેરા	વિબ્રિઓ કોલેરી	આંતરડાં
ન્યુમોનિયા	સ્ટ્રેપ્ટોકોકસ ન્યુમોની	ફેફસાં
ડિપ્થેરિયા	કોરીન બેકટેરિયમ ડિપ્થેરી	ગળું
ટિટેનસ (ધનૂર)	કલોસ્ટ્રીડીયમ ટિટેની	ચેતાતંત્ર
લેપ્રસી (રકતપિત્ત)	માઈક્રોબેકટેરિયમ લેપ્રી	ચામડી
ગોનોરીયા	નાઈસેરીયા ગોનોરી	ગુપ્તાંગ
સિફિલિસ	ટ્રેપોનેમા પેલીડમ	ગુપ્તાંગ
ઉધરસ (કાળી ખાંસી)	હિમોફિલસ પરટૂસિસ	શ્વસનતંત્ર
મરડો	બેસીલસ	પાચનતંત્ર

Table No : 23.12 વિવિધ રોગ દ્વારા અસરગ્રસ્ત થતા અંગો

રોગ	અસરગ્રસ્ત અંગ
એઈડ્સ	શરીરના રોગ પ્રતિકારક તંત્ર
આર્થરાઈટિસ, રૂમેટિઝમ	સાંધા
અસ્થમા, ફ્લુ	શ્વસનતંત્ર
મોતિયો, ગ્લુકોમા, કન્જેકિટવાઈટિસ	આંખ
ડાયાબિટિસ	લોહી, સ્વાદુપિંડ
ડર્મેટાઈટિસ, હરપીસ	ચામડી
મેનીન્જાઈટિસ	કરોડરજ્જુ, મગજ
ઓટાઈટીસ	કાન

DEMO COPY

YUVA UPNISHAD FOUNDATION

તલાટી (2023)માં સફળ થનાર યુવા ઉપનિષદ પરિવારના તેજસ્વી તારલાઓને

હાર્દિક અભિનંદન

જિગીષા રાવલ

મહેશ પરમાર

રોહિત હળપતિ

ચિરાગ પઢેર

જયરાજસિંહ જાડેજા

ૠતવી કુવાડિયા

ચંપક પટેલ

શ્રેય પટેલ

આવૃત્તિ મહેતા

પ્રિયંકા પટેલ

રોનક પટેલ

મોહમ્મદ પરવેઝ ડૉક્ટર

સ્થળ બીજો માળ, અંકુર શોપીંગ સેન્ટર, ગુજરાત ગેસ સર્કલ પાસે, અડાજણ, સુરત. 99094 39298 99094 39795

ADAJAN	VARACHHA	KATARGAM	VYARA	MANDVI	VALSAD	CHIKHLI	DHARAMPUR	GANDHINAGAR
99094 39795	83479 30810	88494 82275	74348 39380	90994 42310	99094 39971	99094 39622	85115 39971	97260 86976

Join us : / Yuva Upnishad Foundation

❑ કુદરતી વાયુ

પેટ્રોલિયમ સાથે કુદરતી વાયુ મળી આવે છે. તેમાં મુખ્ય હાઈડ્રોકાર્બન તરીકે મિથેન હોય છે.

- ⇨ LPG (લિકવીફાઈડ પેટ્રોલિયમ ગેસ)માં મુખ્ય ઘટક તરીકે બ્યુટેન અને થોડા પ્રમાણમાં પ્રોપેન કે બ્યુટીનને ભારે દબાણે પ્રવાહીકૃત કરીને સિલિન્ડરમાં ભરવામાં આવે છે. વાયુના લીકેજને જાણવા તેમાં ખરાબ ગંધ ધરાવતો ઈથાઈલ મરકેપ્ટન મિશ્ર કરવામાં આવે છે.
- ⇨ CNG (કોમ્પ્રેસ્ડ નેચરલ ગેસ)માં મુખ્ય ઘટક તરીકે મિથેન અને થોડા પ્રમાણમાં ઈથેન અને પ્રોપેન હોય છે. તેનો ઉપયોગ ઓટોમોબાઈલ એન્જિનમાં બળતણ તરીકે પેટ્રોલના સ્થાને થાય છે.

❍ ન્યુક્લિયર વિજ્ઞાન

ન્યુક્લિયર ઊર્જા મેળવવા રેડિયો સક્રિય પરમાણુનો ઉપયોગ થાય છે. જેમાં **યુરેનિયમ** અને **થોરિયમ** મુખ્ય છે. વિશ્વમાં સૌથી વધુ થોરિયમ (Th) **ભારત**માં મળી આવે છે.

- ⇨ ભારતનું પ્રથમ ન્યુક્લિયર રિએક્ટર **'અપ્સરા'** વર્ષ 1956માં મહારાષ્ટ્રના **તારાપુર** ખાતે યુ.કે.ના સહયોગથી તૈયાર કરાયું હતું.

Table No : 23.34 **ભારતમાં મહત્વના ન્યુક્લિયર રીએક્ટર**

રાજ્ય	ન્યુક્લિયર રીએક્ટર	રાજ્ય	ન્યુક્લિયર રીએક્ટર
ગુજરાત	કાકરાપાર	કર્ણાટક	કૈગા
રાજસ્થાન	રાવતભાટા	મહારાષ્ટ્ર	તારાપુર
ઉત્તરપ્રદેશ	નરોરા	તમિલનાડુ	કલપક્કમ, કુડનકુલમ

- ⇨ ન્યુક્લિયર રિએક્ટરમાં યુરેનિયમ, થોરિયમ, પ્લુટોનિયમ જેવા રેડિયો સક્રિય પરમાણુ પર એક તરફથી ન્યુટ્રોનનો મારો કરવામાં આવે તો તેનું નાના પરમાણુઓમાં વિભાજન થાય છે જેને **ન્યુક્લિયર વિખંડન** કહે છે. પરમાણુ બોમ્બની રચના પરમાણુ વિખંડનના સિદ્ધાંત પર કાર્ય કરે છે.
- ⇨ હાઈડ્રોજન, હિલિયમ, ડ્યુટેરિયમ, લિથિયમ જેવા નાના (હલકા)પરમાણુઓ રાસાયણિક રીતે સંયોજાઈ વિરાટ અણુ બનાવી વિપુલ પ્રમાણમાં ન્યુક્લિયર ઊર્જા ઉત્પન્ન કરે છે. જેને **ન્યુક્લિયર સંલયન** કહે છે. હાઈડ્રોજન બોમ્બ પરમાણુ સંલયનના સિદ્ધાંત પર કાર્ય કરે છે.

❍ અગત્યના તથ્યો

મધ્યપ્રદેશના ભોપાલમાં વર્ષ 1984માં જંતુનાશક દવા બનાવતી યુનિયન કાર્બાઈડમાં થયેલ દુર્ઘટનામાં મિથાઈલ આઈસોસાયનેટ(CH_3NCO)નો લીક થયો હતો.

- ⇨ ક્લોરીન વાયુ ફૂલોના રંગ ઉડાડી દે છે. પ્રકાશ ઉત્પન્ન કરવા એસીટોલીનનો ઉપયોગ થાય છે.
- ⇨ વિદ્યુતની સૌથી વધુ સુવાહક ધાતુ ચાંદી છે. (ચાંદી, તાંબુ, એલ્યુમિનિયમ, ટંગસ્ટન) અને સીસાની ઉષ્મીય અને વિદ્યુતસુવાહકતા સૌથી ઓછી હોય છે.
- ⇨ પ્લેટેનિયમ(Pt) 'સફેદ સોનું' કહેવામાં આવે છે અને આયર્ન પાયરાઈટસ(FeS_2)ને ખોટું સોનું કહે છે.
- ⇨ ઝિરકોનિયમ ધાતુ ઓક્સિજન અને નાઈટ્રોજન બંનેમાં સળગે છે.
- ⇨ સિલ્વર આયોડાઈડનો ઉપયોગ કૃત્રિમ વરસાદ માટે જ્યારે સિલ્વર બ્રોમાઈડનો ઉપયોગ ફોટોગ્રાફીમાં થાય છે.

23.3 ભૌતિક વિજ્ઞાન (Physics)

'Physics' શબ્દ ગ્રીક ભાષામાંથી લેવાયેલ છે. જેનો અર્થ **'પ્રકૃતિ'** કે **'પ્રાકૃતિક વસ્તુઓ'** થાય છે.

- ⇨ ભૌતિક વિજ્ઞાનમાં જે ઘટનાઓ, વસ્તુઓ અને પદાર્થોનું અધ્યયન કરવામાં આવે તે ભૌતિક ગુણોને **'ભૌતિક રાશિ'**ના રૂપમાં રજૂ કરવામાં આવે છે.
- ⇨ જે રાશિને દર્શાવવા મૂલ્ય કે પરિણામ ઉપરાંત દિશાની જરૂર હોય તેને **સદિશ રાશિ** કહે છે. દા.ત. સ્થાનાંતર, વેગ, બળ, વેગમાન, પ્રવેગ, વજન
- ⇨ જે રાશિને દર્શાવવા ફક્ત મૂલ્ય કે પરિણામની જરૂરિયાત હોય તેને **અદિશ રાશિ** કહે છે. દા.ત. અંતર, ઝડપ, ઊર્જા, લંબાઈ, દળ, ઘનતા, તાપમાન
- ⇨ SI એકમ પદ્ધતિનું પૂરું નામ Le Systeme International d'Unite's (લ સિસ્ટમ ઈન્ટરનેશનલ દ' યુનિટ્સ) છે. SI પદ્ધતિમાં આવતી રાશિઓ મૂળભૂત રાશિ છે. તેની સંખ્યા 7 છે.
- ⇨ ભારતમાં SI એકમોના પ્રમાણભૂત માપની જાળવણીની જવાબદારી રાષ્ટ્રીય ભૌતિક વિજ્ઞાન પ્રયોગશાળા (NPL), નવી દિલ્હી સંભાળે છે.

Table No : 23.35 **વિવિધ ભૌતિક રાશિઓ અને SI એકમો**

ક્રમ	મૂળભૂત (ભૌતિક) રાશિ	SI એકમ (સંજ્ઞા)
1.	લંબાઈ (l), અંતર (d)	મીટર (m)
2.	દળ (દ્રવ્યમાન) (m)	કિલોગ્રામ (kg)
3.	સમય (t)	સેકન્ડ (s)
4.	વિદ્યુત પ્રવાહ (I)	એમ્પિયર (A)
5.	થર્મોડાયનેમિક તાપમાન (T)	કેલ્વિન (K)
6.	દ્રવ્યનો જથ્થો (પદાર્થની માત્રા)	મોલ (mol)
7.	જ્યોતિ તીવ્રતા	કેન્ડેલા (cd)
ક્રમ	**પૂરક રાશિ**	**SI એકમ (સંજ્ઞા)**
1.	સમતલ કોણ (θ)	રેડિયન (rad)
2.	ઘનકોણ (Ω)	સ્ટીરેડિયન (Sr)
3.	રેડિયો એક્ટિવિટી	બેકવેરલ (Bq)

Table No : 23.36 **વિવિધ ભૌતિક રાશિઓ**

ભૌતિક રાશિ	બીજી ભૌતિક રાશિ સાથેનો સંબંધ	SI પદ્ધતિમાં એકમ
ક્ષેત્રફળ (A)	લંબાઈ × પહોળાઈ	m^2
કદ (V)	લંબાઈ × પહોળાઈ × ઊંચાઈ	m^3
ઘનતા (ρ)	દળ / કદ	Kg/m^3
વેગ (v)	અંતર / સમય	m/s
પ્રવેગ (a)	વેગમાં ફેરફાર / સમય	m/s^2

DEMO COPY

વર્તમાન પ્રવાહ

24.1 ગુજરાત

❍ યોજનાઓ અને અભિયાનો

આરોગ્ય મંત્રી ઋષિકેશ પટેલ દ્વારા વર્ચ્યુઅલી રીતે ગાંધીનગરના અર્બન હેલ્થ સેન્ટર ખાતેથી રાજ્યમાં રસીકરણનો વ્યાપ વધારવા માટે સઘન મિશન ઈન્દ્રધનુષ 5.0 અભિયાનના પાંચમાં તબક્કાની શરૂઆત કરવામાં આવી છે.

- ➩ સ્વદેશ દર્શન યોજના 2.0ના પ્રથમ તબક્કામાં ગુજરાતના ધોળાવીરા અને દ્વારકા બે સ્થળોની પસંદગી કરવામાં આવી.
- ➩ 'પ્રધાનમંત્રી આદર્શ ગ્રામ યોજના' અંતર્ગત મનસુખ માંડવીયાએ ભાવનગરના પાલીતાણાના ખાખરીયા ગામને દત્તક લીધુ છે. 'પ્રધાનમંત્રી આદર્શ ગ્રામ યોજના' વર્ષ 2009-10માં કરવામાં આવી હતી.
- ➩ ગુજરાત રાજ્ય સરકારના બાગાયત વિભાગ દ્વારા રાજ્યની આઠ મહાનગરપાલિકા વિસ્તારમાં અર્બન ગ્રીન મિશન કાર્યક્રમ અંતર્ગત 'માળી તાલીમ યોજના' અમલમાં મૂકવામાં આવી છે.
- ➩ ગુજરાત રાજ્યના કૃષિ મંત્રી રાઘવજી પટેલ દ્વારા ગુજરાત રાજ્યમાં નાળિયેરીની ખેતી, ઉત્પાદન અને નાળિયેરી સંબંધિત ઉદ્યોગોના સંકલિત વિકાસનેપ્રોત્સાહન આપવા 'ગુજરાત નાળિયેરી વિકાસ યોજના' શરૂ કરવાની જાહેરાત કરવામાં આવી.
- ➩ ગુજરાત રાજ્યમાં વર્ચ્યુઅલ ટ્રાફિક કોર્ટની શરૂઆત કરવામાં આવી. શરૂઆતમાં અમદાવાદ, સુરત અને રાજકોટ શહેરોને ઈ–કોર્ટ સાથે સાંકળી લેવામાં આવ્યું છે.
- ➩ ભારતીય પોસ્ટ વિભાગ અને ભારતીય પોસ્ટ પેમેન્ટ્સ બેંક તથા શ્રમ અને રોજગાર મંત્રાલયના સહયોગથી ઈ–શ્રમ પોર્ટલ પર નોંધાયેલા ખેડા જિલ્લાના નડિયાદથી પ્રાયોગિક ધોરણે 'અંત્યોદય શ્રમિક સુરક્ષા અકસ્માત વીમા યોજના'નો પ્રારંભ કરાવવામાં આવ્યો હતો. શ્રમયોગીઓના લાભ માટે આ અનોખી યોજના શરૂ કરનાર ગુજરાત દેશનું પ્રથમ રાજ્ય બન્યું છે.
- ➩ ગુજરાતના શિક્ષણ વિભાગ દ્વારા અગાઉ જાહેર કરવામાં આવેલ જ્ઞાનસેતુ સ્કૂલ કે પ્રોજેક્ટના તમામ ઠરાવ રદ કરી નવી બે સ્કોલરશિપ યોજનાઓ મુખ્યમંત્રી જ્ઞાનસેતુ મેરિટ સ્કોલરશિપ યોજના અને મુખ્યમંત્રી જ્ઞાન સાધના મેરિટ સ્કોલરશિપ યોજના જાહેર કરવામાં આવી છે.
- ➩ ગુજરાત સરકાર દ્વારા 12 જૂન, 2023 થી 20મા શાળા પ્રવેશોત્સવ કાર્યક્રમના પ્રથમ દિવસથી 'શાળા આરોગ્ય–રાષ્ટ્રીય બાળ સ્વાસ્થ્ય કાર્યક્રમ' (SHRBSK) હેઠળ રાજ્યના બાળકો માટે મફત આરોગ્ય તપાસ અભિયાન શરૂ કરવામાં આવ્યું હતું. આ કાર્યક્રમ કેન્દ્ર અને રાજ્યનો સંયુક્ત કાર્યક્રમ છે જેની શરૂઆત વર્ષ 2013 માં કરવામાં આવી હતી.
- ➩ મુખ્યમંત્રી ભૂપેન્દ્ર પટેલ દ્વારા તાલુકા દીઠ એક ગામને સ્માર્ટ વિલેજ બનાવવાના અભિગમ સાથે રાજ્યના 16 જિલ્લાના 35 ગામોને સ્માર્ટ વિલેજ જાહેર કરવામાં આવ્યા. આ યોજનામાં પસંદ થયેલા સ્માર્ટ વિલેજને સર્વાંગી વિકાસ માટે ગ્રામ પંચાયત દીઠ 5 લાખ રૂપિયા પુરસ્કાર તરીકે આપવામાં આવશે.
- ➩ ગુજરાત સોલાર રૂફટોપ યોજના 'સૂર્ય ગુજરાત' અંતર્ગત વીજ ઉત્પાદનમાં ગુજરાત રાજ્ય દેશભરમાં પ્રથમ ક્રમે રહ્યું હતું. ગુજરાત સરકાર દ્વારા પોરબંદર ખાતે મોકસાગર વેટલેન્ડને સસ્ટેનેબલ ઈકો ટુરિઝમ ડેસ્ટિનેશન સાઈટ તરીકે વિકસાવવામાં આવશે.
- ➩ ગુજરાત રાજ્ય શિક્ષણ વિભાગ દ્વારા ગુણોત્સવ 2.0ના પ્રથમ તબક્કાનાં પરિણામમાં વલસાડ જિલ્લો પ્રથમ સ્થાને રહ્યો હતો.
- ➩ આયુષ્માન ભારત યોજનાના દાવાની નોંધણી માટે ગુજરાત રાજ્ય પ્રથમ ક્રમે રહ્યું હતું.
- ➩ PMJAY યોજના અંતર્ગત ગુજરાત સરકાર દ્વારા આયુષ્યમાન કાર્ડમાં મળતી સહાય 5 લાખ થી વધારીને 10 લાખ કરવામાં આવી.
- ➩ ગુજરાત સરકાર દ્વારા આશ્રિત બહનોને પુનઃ જીવન માટે મળતી લગ્ન સહાય 20 હજારથી વધારીને 1.50 લાખ કરવામાં આવી.
- ➩ મુખ્યમંત્રી ભુપેન્દ્ર પટેલ દ્વારા વડોદરા ખાતેથી જ્ઞાન સંગમ પાયલોટ પ્રોજેક્ટ નો શુભારંભ કરવામાં આવ્યો.

❍ સંમેલન અને મહોત્સવ

ભારત સરકારના ગ્રામીણ વિકાસ મંત્રાલય અને ગુજરાત સરકારના ગ્રામ વિકાસ વિભાગ દ્વારા અમદાવાદના સાબરમતી અને સુરતના અડાજણ ખાતે 'સરસ મેળા 2023'નું આયોજન કરવામાં આવ્યું.

- ➩ વિશ્વ આદ્રભૂમિ દિવસ અંતર્ગત ગુજરાતના માતર તાલુકાના પરીએજ સરોવર ખાતે ભારતનો સૌપ્રથમ સારસ ક્રેન ફેસ્ટિવલ ઉજવવામાં આવ્યો હતો.
- ➩ ભારતની પારંપારિક ખેતપેદાશ મિલેટ્સ (જાડા ધાન)ને પ્રોત્સાહન આપવા માટે 'આંતરરાષ્ટ્રીય મિલેટ વર્ષ – 2023' અંતર્ગત **ગાંધીનગર** ખાતે 'મિલેટ મહોત્સવ'ની ઉજવણી કરવામાં આવી.
- ➩ ઈન્ટરનેશનલ યર ઓફ મિલેટ્સ–2023 અંતર્ગત મિલેટ્સ પાકોનો રાજ્યકક્ષાનો વર્કશોપ સુરત ખાતે યોજાયો હતો.
- ➩ 50મા વિશ્વ પર્યાવરણ દિવસની ઉજવણી કરવા માટે UNICEF અને એલીફસર ફાઉન્ડેશન, ડીપાર્ટમેન્ટ ઓફ કલાઈમેટ ચેન્જ અને પ્રેસ ઈન્ફોર્મેશન બ્યૂરો (PIB)નીભાગીદારી હેઠળ , જૂન 2023 ના રોજ અમદાવાદ ખાતે ગુજરાતની પ્રથમ કલાઈમેટ એક્શન સમિટનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું.
- ➩ ગ્લોબલ કન્ફેડરેશન ઓફ કાઉ બેઈઝ્ડ ઈન્ડસ્ટ્રીઝ(નહહય) દ્વારા 24 થી 28 મે, 2023 દરમિયાન રાજકોટના રેસકોર્સ ગ્રાઉંડ ખાતે વિશ્વના સૌપ્રથમ ગૌ ટેક એક્સપોનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. આ એક્સપોનો મુખ્ય ઉદ્દેશ્ય ગાય આધારિત ઉદ્યોગ અને પશુપાલનને પ્રોત્સાહન આપવાનો હતો.
- ➩ ભારતના મુખ્યમંત્રી ભુપેન્દ્રભાઈ પટેલ દ્વારા ડ્રોન ટેકનોલોજી પર નેશનલ કોન્ફરન્સ, ડ્રોન MANTRA (ડ્રોન મેન્યુફેક્ચરિંગ એન્ડ ટ્રેનિંગ)લેબ અનેડ્રોન હેકેથોનનો શુભારંભ અમદાવાદની કૌશલ્ય – ધ સ્કિલ યુનિવર્સિટી ખાતે કરાવામાં આવ્યો હતો.

DEMO COPY

➩ ગુજરાત સરકારના ઓનલાઈન ફરિયાદ નિવારણ કાર્યક્રમ 'SWAGAT (State Wide Attention on Grievances by Application of Technology)ના સફળતાપૂર્વક 20 વર્ષ પૂર્ણ થયા. જે નિમિત્તે રાજ્યભરમાં એપ્રિલ માસના અંતિમ અઠવાડિયાની 'SWAGAT સપ્તાહ' તરીકે ઉજવણી કરવામાં આવી હતી. આ કાર્યક્રમની શરૂઆત વર્ષ 2003થી કરવામાં આવી હતી. જે નાગરિકો અને મુખ્યમંત્રી વચ્ચે સીધા સંવાદની સુવિધા પુરી પાડે છે.

24.2 ભારત

○ બંધારણ અને રાજનીતી

કોલ્લમ જિલ્લો ભારતનો પ્રથમ બંધારણ સાક્ષર જિલ્લો બન્યો છે.

➩ કેરળ રાજ્યની હાઈકોર્ટએ પ્રાદેશિક ભાષામાં ચુકાદો જાહેર કરનાર દેશની પ્રથમ હાઈકોર્ટ બની છે.

➩ રાષ્ટ્રપતિ દ્રૌપદી મુર્મુ દ્વારા પ્રવિણ કે. શ્રીવાસ્તવની કેન્દ્રીય તકેદારી આયોગ (CVC)ના કમિશનર તરીકે નિમણૂક કરવામાં આવી છે.

○ વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી

ISRO (ઈન્ડિયન સ્પેસ રિસર્ચ ઓર્ગેનાઈઝેશન) દ્વારા ચંદ્રયાન –3 મિશન આંધ્રપ્રદેશના શ્રી હરિકોટા સ્થિત સતીશ ધવન સ્પેસ સેન્ટર ખાતેથી LVM - 3 (લોન્ચ વ્હીકલ માર્ક– 3) લોન્ચ વ્હીકલની મદદથી લોન્ચ કરવામાં આવ્યું હતું. જેને ચંદ્રના દક્ષિણ ધ્રુવ પર સફળતાપૂર્વક ઉતરાણ (સોફ્ટ લેન્ડિંગ) કર્યુ હતું. આ સાથે ભારત ચંદ્રના દક્ષિણ ધ્રુવ પર ઉતરાણ કરનાર વિશ્વનો પ્રથમ દેશ બન્યો છે. ચંદ્રયાન –3માં મોડયુલ (વિક્રમ), પ્રોપલ્શન મોડયુલ અને રોવર મોડયુલ (પ્રજ્ઞાન) જેવા મુખ્યત્વે ત્રણ ભાગનો સમાવેશ થાય છે.

➩ સતીષ ધવન સ્પેસ સ્ટેશન, હરીકોટા ખાતેથી ISRO (ઈન્ડિયન સ્પેસ રિસર્ચ ઓર્ગેનાઈઝેશન) દ્વારા PSLVVC56 રોકેટની મદદથી સિંગાપોરના 7 સેટેલાઈટ લોન્ચ કરવામાં આવ્યા.

➩ ભારતનું સૌપ્રથમ સમાનવ સમુદ્રયાન 'મત્સ્ય -6000' સબમર્સિબલ તૈયાર. જે ડીપી ઓશન મિશનનો ભાગ છે.

➩ કેન્દ્રીય મંત્રી ધર્મેન્દ્ર પ્રધાન અને અશ્વિની વૈષ્ણવે **ભારતમાં બનેલી મોબાઈલ ઓપરેટિંગ સિસ્ટમ** BharOS (Bharat Operating System)નું સફળતાપૂર્વક પરીક્ષણ કર્યું. આ સ્વદેશી મોબાઈલ ઓપરેટિંગ સિસ્ટમનો વિકાસ IIT મદ્રાસ–ઈન્કયૂબેટેડ કંપની JandKops પ્રાઈવેટ લિ. દ્વારા કરવામાં આવ્યો છે.

➩ હૈદરાબાદની સ્પેસ ટેકનોલોજી સ્ટાર્ટઅપ સ્કાયરૂટ એરોસ્પેસ દ્વારા તેના 3-D પ્રિન્ટેડ ધવન–2 એન્જિનનું મહારાષ્ટ્રના નાગપુરમાં સોલર ઈન્ડસ્ટ્રીઝ પ્રોપલ્શન ટેસ્ટ ફેસીલીટી ખાતે સફળતાપૂર્વક પરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું હતું.

➩ જર્મનીમાં યોજાયેલ 61મી ઈન્ટરનેશનલ સુપર કમ્પ્યૂટિંગ કોન્ફરન્સમાં જાહેર કરવામાં આવેલ પ્રથમ 500 ગ્લોબલ સુપર કમ્પ્યુટિંગની સૂચીમાં ભારતીય AI સુપર કમ્પ્યૂટર ઐરાવત 75મા ક્રમાંકે રહ્યું. અમેરિકાનું 'ફ્રન્ટિયર' સુપર કમ્પ્યુટર પ્રથમ ક્રમાંક પર છે.

➩ અમદાવાદ ખાતે આવેલી ISRO ની સહયોગી સંસ્થા ફિઝીકલ રિસર્ચ લેબોરેટરી (PRL)માં 'પરમ વિક્રમ–1000' નામનું સુપર કમ્પ્યુટર કાર્યરત કરવામાં આવેલ છે. જે ભારતમાં 14 મુ સૌથી ઝડપી સુપર કમ્પ્યુટર છે.

➩ કેન્દ્રીય માર્ગ, પરિવહન અને ધોરીમાર્ગ મંત્રી નીતિન ગડકરીએ નવી દિલ્હી ખાતે સ્કાય યુ.ટી.એમ (અનમેનેડ ટ્રાફિક મેનેજમેન્ટ) સિસ્ટમનું અનાવરણ કર્યું હતું. જેને વિશ્વની સૌથી અદ્યતન માનવ રહિત ટ્રાફિક મેનેજમેન્ટ સિસ્ટમ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. તે કલાઉડ આધારિત એર ટ્રાફિક મેનેજમેન્ટ સિસ્ટમ છે.

➩ ઉત્તરપ્રદેશમાં યમુના ઓથોરિટીએ ભારતના પ્રથમ પોડ ટેક્સી (Pod Taxi) પ્રોજેક્ટને મંજૂરી આપી છે.જે આ પ્રકારની ભારતની પ્રથમ પોડ ટેક્સી સેવા બનશે.

➩ IIT મદ્રાસ, સ્પેસ ટેક સ્ટાર્ટઅપ કંપની galax eye દ્વારા વિશ્વનો પ્રથમ મલ્ટી સેન્સર સેટેલાઈટ "દ્રષ્ટિ" વર્ષ 2023 ના અંત સુધીમાં લોન્ચ કરવામાં આવશે.

➩ તેલંગાણા સરકાર દ્વારા ભારતનું પ્રથમ રોબોટિક્સ ફ્રેમ વર્ક લોન્ચ કરવામાં આવ્યું છે.

➩ IIT કાનપુના વૈજ્ઞાનિકો દ્વારા કલાઉડ સીડીંગ ટેકનોલોજીનો ઉપયોગ કરીને કૃત્રિમ વરસાદનું સફળ પરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું.

➩ ચેન્નાઈ (તમિલનાડુ) હવાઈ સર્વેલન્સ માટે ભારતના સૌપ્રથમ 'પોલીસ ડ્રોન યુનિટ'ને લોન્ચ કરવામાં આવ્યું છે.

○ સંરક્ષણ

કેન્દ્રીય રક્ષામંત્રી શ્રી રાજનાથ સિંહ દ્વારા SOUTHERN NAVAL COMMAND કોચી ખાતે ઈન્ટિગ્રેટેડ સિમ્યુલેટર કોમ્પલક્ષ (ISC) 'ધ્રુવ'નું ઉદઘાટન કરવામાં આવ્યું .

➩ કેરળના તિરુવનંતપુરમમાં પેંગોડે મિલિટરી સ્ટેશન ખાતે ભારતીય સેના અને ફ્રેન્ચ આર્મી વચ્ચે FRINJEX-23 નું પ્રથમ સંયુક્ત લશ્કરી કવાયતનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. આ લશ્કરી કવાયતની થીમ 'Humanitarian assistance and Disaster Relief Operations in a Contested Environment' હતી.

➩ રાજસ્થાનના જેસલમેર ખાતે ભારતીય અને ઈજિપ્તના વિશેષ સૈન્યદળો વચ્ચે 14 દિવસીય 'એકસસાઈઝ સાયકલોન –I' નામની પ્રથમ સંયુક્ત કવાયતનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું.

➩ ઓમાનની ખાડીમાં ભારત, ફ્રાન્સ અને UAE વચ્ચે પ્રથમ ત્રિપક્ષીય મેરીટાઈમ પાર્ટનરશિપનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું.

➩ ટેક સ્ટાર્ટઅપ કંપની IG Drons દ્વારા ભારતનું પ્રથમ 5G સક્ષમ ડ્રોન 'સ્કાયહોક' (Skyhawk) વિકસિત કરવામાં આવ્યું છે. આ ડ્રોન 10 કિલોગ્રામ પેલોડ સાથે લગભગ 5 કલાક જેટલી ઉડાન ભરી શકે છે.

➩ બેંગલુરુ ખાતે આવેલ ન્યુ સ્પેસ રિસર્ચ એન્ડ ટેકનોલોજી સ્ટાર્ટ–અપ દ્વારા ભારતીય સેનાને સવાર્મ (SWARM - Smart War fighting Array of Reconfigurable Modules) ડ્રોન આપવામાં આવ્યા છે. જેથી સંપૂર્ણ ઓપરેશનલ SWARM ડ્રોન સિસ્ટમ મેળવનાર ભારતીય સેના વિશ્વની પ્રથમ સેના બની છે.

➩ ભારતીય વાયુસેનાએ ઈઝરાયેલ પાસેથી સ્પાઈક NLOS (NON LINE OF SIGHT) એન્ટી ગાઈડેડ મિસાઈલ્સ (ATGM) મેળવી.

➩ ભારતીય વાયુસેના (IAF) દ્વારા ઓક્ટોબર – નવેમ્બર, 2023 'તરંગ શક્તિ' નામની પ્રથમ બહુપક્ષીય કવાયત હાથ ધરવામાં આવશે. આ કવાયત ભારતમાં આયોજિત થનાર અત્યાર સુધીની સૌથી મોટી બહુરાષ્ટ્રીય હવાઈ કવાયત બનશે.

DEMO COPY
YUVA UPNISHAD PUBLICATION

YUVA UPNISHAD FOUNDATION

Giving Wings To Fly...

જુ. ક્લાર્ક (2023)માં સફળ થનાર યુવા ઉપનિષદ પરિવારના તેજસ્વી તારલાઓને

હાર્દિક અભિનંદન

હર્ષિલ પટેલ

વિશાલ ઝાલા

જાગ્રત ધામેલિયા

ચૈતન્ય સેલર

રિતલ પટેલ

જિગ્ના પટેલ

પ્રિયાંશુ ચૌધરી

તૃપલ ચૌધરી

કૃપાલી ચૌધરી

અંજની ચૌધરી

રવિરાજ દેસાઇ

પ્રત્યુષ પટેલ

કાર્તિક વાણિયા

નીલકંઠ કાકડિયા

સાહિલ ચૌધરી

સુનીત પ્રજાપતિ

મનીષ ચૌધરી

સ્થળ બીજો માળ, અંકુર શોપીંગ સેન્ટર, ગુજરાત ગેસ સર્કલ પાસે, અડાજણ, સુરત.

✆ 99094 39298
99094 39795

ADAJAN	VARACHHA	KATARGAM	VYARA	MANDVI	VALSAD	CHIKHLI	DHARAMPUR	GANDHINAGAR
99094 39795	83479 30810	88494 82275	74348 39380	90994 42310	99094 39971	99094 39622	85115 39971	97260 86976

Join us : / Yuva Upnishad Foundation

TICKET NO. 25

ગુજરાત અને ભારતના પદાધિકારીઓ

કેન્દ્રીય મંત્રીમંડળ અને તેના વિભાગ

25.1 કેબિનેટકક્ષાના મંત્રીઓ

Table No : 25.1 **કેબિનેટકક્ષાના મંત્રીઓ**

ક્રમ	નામ	વિભાગ ફાળવણીની વિગત
1.	નરેન્દ્ર મોદી	કાર્મિક, લોક ફરિયાદ અને પેન્શન મંત્રાલય; પરમાણુ ઊર્જા વિભાગ; અંતરિક્ષ વિભાગ; કોઈ મંત્રીઓને ન ફાળવેલ હોય તેવી બાબતો
2.	રાજનાથ સિંહ	સંરક્ષણ મંત્રાલય
3.	અમિત શાહ ☑	ગૃહ મંત્રાલય, સહકાર મંત્રાલય
4.	નીતિન ગડકરી	માર્ગ પરિવહન અને રાજમાર્ગ મંત્રાલય
5.	નિર્મલા સિતારમણ ◉	નાણા મંત્રાલય, કોર્પોરેટ બાબતોનું મંત્રાલય
6.	નરેન્દ્રસિંહ તોમર	કૃષિ અને ખેડૂત કલ્યાણ મંત્રાલય
7.	ડો. સુબ્રમણ્યમ જયશંકર ☑	વિદેશ મંત્રાલય
8.	અર્જુન મુંડા	આદિવાસી બાબતોનું મંત્રાલય
9.	સ્મૃતિ ઈરાની ◉	મહિલા અને બાળ વિકાસ મંત્રાલય; લઘુમતી બાબતોનું મંત્રાલય
10.	પિયુષ ગોયલ	વાણિજ્ય અને ઉદ્યોગ મંત્રાલય, ગ્રાહક બાબતો, ખાદ્ય અને જાહેર વિતરણ મંત્રાલય, ટેકસટાઈલ મંત્રાલય
11.	ધર્મેન્દ્ર પ્રધાન	શિક્ષણ મંત્રાલય, કૌશલ વિકાસ અને ઉદ્યમિતા મંત્રાલય
12.	પ્રહલાદ જોશી	સંસદીય બાબતોનું મંત્રાલય, કોલસા મંત્રાલય, ખાણ મંત્રાલય
13.	નારાયણ રાણે *	સૂક્ષ્મ, લઘુ અને મધ્યમ ઉદ્યોગ સાહસો (MSME) મંત્રાલય
14.	સર્બાનંદ સોનોવાલ *	બંદર, જહાજ અને જળમાર્ગ મંત્રાલય, આયુષ મંત્રાલય
15.	ડૉ.વીરેન્દ્રકુમાર *	સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા મંત્રાલય
16.	ગીરીરાજ સિંહ	ગ્રામીણ વિકાસ મંત્રાલય, પંચાયતી રાજ મંત્રાલય
17.	જ્યોતિરાદિત્ય સિંધિયા *	નાગરીક ઉડ્ડયન મંત્રાલય, સ્ટીલ મંત્રાલય
18.	અશ્વિની વૈષ્ણવ *	રેલવે મંત્રાલય, સંચાર મંત્રાલય, ઈલેકટ્રોનિકસ તથા સૂચના પ્રોદ્યોગિકી મંત્રાલય
19.	પશુપતિકુમાર પારસ *	ખાદ્ય પ્રસંસ્કરણ ઉદ્યોગ મંત્રાલય
20.	ગજેન્દ્રસિંહ શેખાવત	જળશક્તિ મંત્રાલય
21.	કિરણ રિજિજુ ■	પૃથ્વી વિજ્ઞાન મંત્રાલય
22.	રાજકુમાર સિંઘ ■	વિદ્યુત મંત્રાલય, નવી અને નવીનિકરણીય ઊર્જા મંત્રાલય
23.	હરદિપ સિંઘ પુરી ■	આવાસ અને શહેરી બાબતોનું મંત્રાલય, પેટ્રોલિયમ અને કુદરતી વાયુ મંત્રાલય
24.	મનસુખ માંડવિયા ■ ☑	આરોગ્ય અને પરિવાર કલ્યાણ મંત્રાલય, રસાયણ અને ખાતર મંત્રાલય
25.	ભુપેન્દર યાદવ *	પર્યાવરણ, વન અને જળવાયુ પરિવર્તન મંત્રાલય, શ્રમ અને રોજગાર મંત્રાલય
26.	મહેન્દ્રનાથ પાંડે	ભારે ઉદ્યોગોનું મંત્રાલય
27.	પુરુષોત્તમ રૂપાલા ■ ☑	પશુપાલન, ડેરી અને મત્સ્ય ઉદ્યોગ મંત્રાલય
28.	જી. કિશન રેડ્ડી ■	સાંસ્કૃતિક મંત્રાલય, પ્રવાસન મંત્રાલય, પૂર્વોત્તર ક્ષેત્ર વિકાસ મંત્રાલય
29.	અનુરાગ ઠાકુર ■	માહિતી અને પ્રસારણ મંત્રાલય, યુવા બાબતો અને રમતગમત મંત્રાલય

DEMO COPY

TICKET NO. 26

મહત્વના દિવસો

Table No : 26.1 અગત્યના રાષ્ટ્રીય/આંતરરાષ્ટ્રીય દિવસો અને સપ્તાહ

તારીખ	દિવસ
અગત્યના રાષ્ટ્રીય દિવસો અને સપ્તાહ	
9 જાન્યુઆરી	પ્રવાસી ભારતીય દિવસ
12 જાન્યુઆરી	રાષ્ટ્રીય યુવા દિવસ
15 જાન્યુઆરી	ભારતીય સેના દિવસ
18 જાન્યુઆરી થી 17 ફેબ્રુઆરી	રાષ્ટ્રીય સડક સુરક્ષા માસ
24 જાન્યુઆરી	રાષ્ટ્રીય બાલિકા દિવસ
25 જાન્યુઆરી	રાષ્ટ્રીય મતદાતા દિવસ
	રાષ્ટ્રીય પ્રવાસન દિવસ
26 જાન્યુઆરી	પ્રજાસત્તાક દિવસ
30 જાન્યુઆરી	શહીદ દિન
1 ફેબ્રુઆરી	ભારતીય તટરક્ષક દિવસ
10 ફેબ્રુઆરી અને 10 ઓગષ્ટ	રાષ્ટ્રીય કૃમિનાશક દિવસ
13 ફેબ્રુઆરી	રાષ્ટ્રીય મહિલા દિવસ
27 ફેબ્રુઆરી	પ્રોટીન ડે
28 ફેબ્રુઆરી	રાષ્ટ્રીય વિજ્ઞાન દિવસ
4 માર્ચ	રાષ્ટ્રીય સુરક્ષા દિવસ
7 માર્ચ	જન ઔષધિ દિવસ
16 માર્ચ	રાષ્ટ્રીય રસીકરણ દિવસ
5 એપ્રિલ	રાષ્ટ્રીય સમુદ્ર દિવસ
11 એપ્રિલ	રાષ્ટ્રીય સુરક્ષિત માતૃત્વ દિવસ
21 એપ્રિલ	સિવિલ સર્વિસ દિવસ
24 એપ્રિલ	પંચાયતી રાજ દિવસ
1 મે	ગુજરાત સ્થાપના દિવસ
11 મે	રાષ્ટ્રીય ટેક્નોલોજી દિવસ
16 મે	રાષ્ટ્રીય ડેન્ગ્યુ દિવસ
29 જૂન	રાષ્ટ્રીય આંકડાશાસ્ત્ર દિવસ
1 જુલાઈ	રાષ્ટ્રીય તબીબ દિવસ
	GST દિવસ
26 જુલાઈ	કારગિલ વિજય દિવસ
7 ઓગષ્ટ	રાષ્ટ્રીય હેન્ડલૂમ દિવસ
15 ઓગષ્ટ	સ્વતંત્રતા દિવસ
20 ઓગષ્ટ	પુનઃપ્રાપ્ય ઊર્જા દિવસ / અક્ષય ઊર્જા દિવસ
20 ઓગષ્ટ	રાષ્ટ્રીય સદભાવના દિવસ
29 ઓગષ્ટ	રાષ્ટ્રીય રમત ગમત દિવસ
1 થી 7 સપ્ટેમ્બર	રાષ્ટ્રીય પોષણ સપ્તાહ
5 સપ્ટેમ્બર	રાષ્ટ્રીય શિક્ષક દિવસ
14 સપ્ટેમ્બર	હિન્દી દિવસ
15 સપ્ટેમ્બર	ઈજનેર દિવસ
5 ઓકટોબર	ગંગા રિવર ડોલ્ફિન ડે
8 ઓકટોબર	ભારતીય વાયુસેના દિવસ
9 થી 15 ઓકટોબર	રાષ્ટ્રીય પોસ્ટલ સપ્તાહ
21 ઓકટોબર	પોલીસ સ્મારક દિવસ
31 ઓકટોબર	રાષ્ટ્રીય એકતા દિવસ
7 નવેમ્બર	રાષ્ટ્રીય કેન્સર જાગૃતતા દિવસ
9 નવેમ્બર	રાષ્ટ્રીય કાનૂની સેવા દિવસ
11 નવેમ્બર	રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ દિવસ
12 નવેમ્બર	રાષ્ટ્રીય પક્ષીદર્શન દિવસ
13 નવેમ્બર	રાષ્ટ્રીય આયુર્વેદ દિવસ
14 નવેમ્બર	રાષ્ટ્રીય બાળ દિવસ
નવેમ્બરનો ચોથો રવિવાર	રાષ્ટ્રીય કેડેટ્સ કોર્પ્સ દિવસ
26 નવેમ્બર	રાષ્ટ્રીય દૂધ દિવસ
	ભારતનો બંધારણ દિવસ
2 ડિસેમ્બર	રાષ્ટ્રીય પ્રદૂષણ નિયંત્રણ દિવસ
4 ડિસેમ્બર	ભારતીય નૌસેના દિવસ
9 ડિસેમ્બર	બંધારણ સભા દિવસ
14 ડિસેમ્બર	રાષ્ટ્રીય ઊર્જા સંરક્ષણ દિવસ
16 ડિસેમ્બર	વિજય દિવસ
22 ડિસેમ્બર	રાષ્ટ્રીય ગણિત દિવસ
23 ડિસેમ્બર	રાષ્ટ્રીય ખેડૂત દિવસ
24 ડિસેમ્બર	રાષ્ટ્રીય ગ્રાહક દિવસ
25 ડિસેમ્બર	રાષ્ટ્રીય સુશાસન દિવસ
અગત્યના આંતરરાષ્ટ્રીય દિવસો અને સપ્તાહ	
4 જાન્યુઆરી	વિશ્વ બ્રેઈલ દિવસ
10 જાન્યુઆરી	વિશ્વ હિન્દી દિવસ
24 જાન્યુઆરી	આંતરરાષ્ટ્રીય શિક્ષણ દિવસ

DEMO COPY

1

GSRTC કંડક્ટર પ્રશ્નપત્ર - 2021

તા. 05/09/2021

કુલ પ્રશ્નો - 100
કુલ ગુણ - 100
સમય - 120 મિનિટ

નિગમને લગતી માહિતી

1. GSRTCની સ્થાપના કયારે થઈ હતી ?
   (A) 15 ઓગસ્ટ, 1947 (B) 1 મે, 1956
   (C) 1 જૂન, 1960 (D) 1 મે, 1960
2. GSRTC માટે નીચેનામાંથી કયું સાચું છે ?
   (A) 16 ડિવીઝન, 125 ડેપો, 226 બસ સ્ટેશન
   (B) 15 ડિવીઝન, 125 ડેપો, 226 બસ સ્ટેશન
   (C) 16 ડિવીઝન, 130 ડેપો, 226 બસ સ્ટેશન
   (D) 16 ડિવીઝન, 125 ડેપો, 220 બસ સ્ટેશન
3. GSRTCનો ટોલ–ફ્રી નંબર કયો છે ?
   (A) 1800 233 666666 (B) 1800 234 56666
   (C) 1800 233 56666 (D) 1800 233 555666
4. GSRTCમાં ઓનલાઈન મોબાઈલ બુકીંગ માટે રિઝર્વેશન ચાર્જ ચૂકવવો પડે છે ?
   (A) ત્રણ રૂપિયા (B) ચાર રૂપિયા
   (C) પાંચ રૂપિયા (D) સાત રૂપિયા
5. GSRTCમાં એડવાન્સ બુકીંગ કરાવ્યું હોય અને જો તે કેન્સલ કરાવવું હોય તો 6-60 દિવસ વચ્ચે કેન્સલેશન ચાર્જ મૂળ ભાડાના કેટલા ટકા લાગશે ?
   (A) 25% (B) 15%
   (C) 20% (D) 5%
6. એક વ્યકિત વધુમાં વધુ કેટલી સીટનું ઈ–ટીકીટથી બુકીંગ કરી શકશે ?
   (A) 4 (B) 5
   (C) 6 (D) ગમે તેટલી

મોટર વ્હિકલ એક્ટ

7. પાસ અગર તો ટિકીટ લીધા વગર મુસાફરી અને કંડકટર સંબંધમાં ફરજમાં કસૂરવાર કરવા માટેની શિક્ષા કરતી જોગવાઈ–ધી મોટર વ્હીકલ એકટ–1988 ની કઈ કલમમાં છે ?
   (A) કલમ–162 (B) કલમ–177
   (C) કલમ–178 (D) કલમ–119
8. કલમ–184 મુજબ–ધી મોટર વ્હીકલ એકટની કઈ જોગવાઈ સાચી છે ?
   (A) મહિલા દ્વારા વાહન હંકારવું
   (B) 15 વર્ષથી ઓછી ઉંમરની વ્યકિતએ વાહન હંકારવું
   (C) માનસિક અસ્વસ્થ વ્યકિતએ વાહન હંકારવું
   (D) બેફામ કે જોખમી રીતે વાહન હંકારવું
9. હોર્નનો ઉપયોગને પ્રતિબંધિત કરતો ટ્રાફિક ચિહ્ન હોય તેવા વિસ્તારમાં હોર્ન વગાડવા બદલ શિક્ષાની જોગવાઈ કઈ કલમમાં છે?
   (A) કલમ–185 (B) કલમ–180
   (C) કલમ–194(B) (D) કલમ–194(F)

કંડક્ટરની ફરજો

10. નીચેનામાંથી કઈ કંડકટરો ફરજો પૈકી નથી ?
    (A) ભાડા વગર કોઈને બેસવા નહીં દે.
    (B) કામ પર કોઈ વ્યસન કરીને નહીં આવે.
    (C) પેસેન્જર કંપાર્ટમેન્ટને સાફ રાખવાની કાળજી રાખવાની જવાબદારી નથી.
    (D) ભાડું આપ્યા પછી તરત જ ટીકીટ આપશે.
11. જો બસને અકસ્માત થાય તો અકસ્માત અંગેની પોલીસ ફરિયાદ કોણ નોંધાવશે ?
    (A) ડ્રાઈવર (B) કંડકટર
    (C) ડેપો મેનેજર (D) કન્ટ્રોલ મેનેજર
12. નીચેનામાંથી કઈ કંડકટરો ફરજોમાંથી નથી ?
    (A) રૂટ પર આવતાં બસ સ્ટોપ પર બેલ મારી બસ થોભાવવી.
    (B) અકસ્માત થાય તો ઈજા પામેલા મુસાફરોને દવાખાને ના પહોંચાડવા
    (C) એડવાન્સ બુકીંગ વાઉચર ચકાસી મુસાફરોને બેસાડવા.
    (D) ટકીટો મુજબના નાંણાનો હિસાબ ડેપો ખાતે જમા કરાવવો.
13. બિન સલામત રેલ્વે ક્રોસિંગે અમુક સાવચેતી લેવાની ડ્રાઈવર અને કંડકટરની ફરજો અંગે કઈ કલમમાં ઉલ્લેખ છે ?
    (A) કલમ–131 (B) કલમ–127
    (C) કલમ–184 (D) કલમ–183

ટિકિટ/લગેજ/ભાડાને લગતા ગાણિતિક પ્રશ્નો

14. કેટલા સ્ટેજ પછી અડધા સ્ટેજની ગણતરી ટીકીટ માટે લક્ષમાં લેવાની રહેશે નહિં ?
    (A) ત્રણ (B) પાંચ
    (C) આઠ (D) દસ
15. સ્ટેજ દીઠ ભાડું રૂા.8.50,14 સ્ટેજની મુસાફરી માટે ચાર પુખ્ત મુસાફરોને ચુકવવાની થતી ભાડાની રકમ કેટલી ?
    (A) 119 રૂા. (B) 238 રૂા.
    (C) 476 રૂા. (D) 378 રૂા.
16. એક જ ગ્રુપના ત્રણ મુસાફરો પાસે કુલ 40 કિ.ગ્રા. લગેજ છે. તો તેઓને આઠ સ્ટેજની મુસાફરી માટે કેટલી લગેજની રકમ ચૂકવવી પડશે ?
    (A) 400 રૂા. (B) 240 રૂા.
    (C) 640 રૂા. (D) શૂન્ય
17. એક પાંચ વર્ષની નાનુ બાળક, બે બાર વર્ષથી નાના બાળક અને ત્રણ પુખ્ત વ્યકિત સ્ટેજ દીઠ રૂા. 13 પ્રમાણે ચાર સ્ટેજની મુસાફરી કરે છે. તો તેમને કેટલા રૂા. ની ટીકીટ લેવી પડશે ?
    (A) 260 રૂા. (B) 208 રૂા.
    (C) 312 રૂા. (D) 364 રૂા.

DEMO COPY
YUVA UPNISHAD PUBLICATION

જવાબ

પ્રશ્નપત્ર-02

1)	C	11)	B	21)	B	31)	A	41)	A	51)	B	61)	A	71)	*	81)	C	91)	D
2)	C	12)	C	22)	B	32)	D	42)	A	52)	D	62)	B	72)	*	82)	D	92)	A
3)	D	13)	C	23)	A	33)	A	43)	B	53)	C	63)	B	73)	A	83)	A	93)	B
4)	B	14)	B	24)	D	34)	B	44)	D	54)	C	64)	D	74)	D	84)	B	94)	C
5)	A	15)	C	25)	A	35)	A	45)	B	55)	A	65)	*	75)	A	85)	B	95)	D
6)	B	16)	D	26)	A	36)	B	46)	A	56)	C	66)	A	76)	C	86)	D	96)	C
7)	*	17)	D	27)	B	37)	D	47)	B	57)	B	67)	A	77)	D	87)	A	97)	A
8)	B	18)	A	28)	A	38)	D	48)	B	58)	D	68)	*	78)	A	88)	C	98)	B
9)	C	19)	C	29)	D	39)	B	49)	A	59)	D	69)	D	79)	C	89)	D	99)	D
10)	B	20)	B	30)	A	40)	A	50)	A	60)	B	70)	C	80)	A	90)	B	100)	B

ટિકિટ અને લગેજ ભાડાને લગતા ગાણિતિક પ્રશ્નોની સમજૂતી

13. **સમજૂતી :** ANS. (C)

1 મુસાફર સાથે 25 કિ.ગ્રા. લગેજ ફ્રી હોય છે.

માટે, વધારાનો ચાર્જેબલ લગેજ = 40−25 = 5 કિ.ગ્રા.

20 કિ.ગ્રા લગેજ સુધી 1 સ્લેબ ગણાશે.

લગેજ ચાર્જ = સ્લેબ × સ્ટેજ × સ્ટેજદીઠ લગેજ ભાડું

= 1 × 8 × 0.30

= 2.40

= <u>3 રૂપિયા</u>

14. **સમજૂતી :** ANS. (D)

1 મુસાફર સાથે 25 કિ.ગ્રા. લગેજ ફ્રી હોય છે.

માટે, વધારાનો ચાર્જેબલ લગેજ = 75−25 = 50 કિ.ગ્રા.

40 થી 60 કિ.ગ્રા લગેજ સુધી 3 સ્લેબ ગણાશે.

લગેજ ચાર્જ = સ્લેબ × સ્ટેજ × સ્ટેજદીઠ લગેજ ભાડું

= 3 × 24 × 0.30

= 3 × 7.2

= 21.6

= <u>22 રૂપિયા</u>

15. **સમજૂતી :** ANS. (C)

મુસાફરીનું ભાડુ= મુસાફરોની સંખ્યા × સ્ટેજ × સ્ટેજદિઠ ભાડું

= 1 × 4 × 4.85

= 19.4

= <u>20 રૂપિયા</u>

16. **સમજૂતી :** ANS. (D)

મુસાફરોની સંખ્યા = 2 આખી + 2 અડધી = 2+0.5+0.5= 3

મુસાફરીનું ભાડુ= મુસાફરોની સંખ્યા × સ્ટેજ × સ્ટેજદિઠ ભાડું

= 3 × 7.5 × 1.5

= 22.5 × 1.5

= 33.75

= <u>34 રૂપિયા</u>

17. **સમજૂતી :** ANS. (D)

મુસાફરીનું ભાડુ= મુસાફરોની સંખ્યા × સ્ટેજ × સ્ટેજદિઠ ભાડું

= 1 × 18 × 3.30

= 59.4

= <u>60 રૂપિયા</u>

18. **સમજૂતી :** ANS. (A)

6 કિલોમીટર = 1 સ્ટેજ

માટે 180 કિલોમીટર = 180/6 = 30 સ્ટેજ

મુસાફરીનું ભાડુ= મુસાફરોની સંખ્યા × સ્ટેજ × સ્ટેજદિઠ ભાડું

= 1 × 30 × 1.20

= <u>36 રૂપિયા</u>

DEMO COPY

ટિકિટ અને લગેજ ભાડાને લગતા ગાણિતિક પ્રશ્નોની સમજૂતી

14. સમજૂતી :
કુલ સ્ટેજ = 5 - 3 = 2
એક સ્ટેજ = 6 કિ.મી.
માટે 2 સ્ટેજ = 6 × 2
= 12 કિ.મી.
નોંધ : આ પ્રશ્ન રદ થયેલ છે.

15. સમજૂતી : ANS. (D)
5 થી 12 વર્ષ સુધીની ઉંમરના મુસાફરની અડધી ટિકિટ આપવાની રહે છે.
મુસાફરોની સંખ્યા = 2 + 1 અડધી = 2+0.5 = 2.5
3 સ્ટેજના 72 રૂ. તો 1 સ્ટેજના 72 / 3 = 24 રૂ.
મુસાફરીનું ભાડુ= મુસાફરોની સંખ્યા × સ્ટેજ × સ્ટેજદિઠ ભાડું
= 2.5 × 3 × 24
= 7.5 × 24
= 180 રૂપિયા

16. સમજૂતી :
3 સ્ટેજના 18 રૂ. તો 1 સ્ટેજના 18 / 3 = 6 રૂ.
મુસાફરીનું ભાડુ= મુસાફરોની સંખ્યા × સ્ટેજ × સ્ટેજદિઠ ભાડું
= 2 × 3 × 6
= 6 × 6
= 36 રૂપિયા
નોંધ : આ પ્રશ્ન રદ થયેલ છે.

ગાણિતિક અને તાર્કિક કસોટીના પ્રશ્નોની સમજૂતી

57. સમજૂતી : ANS. (B)

$$T = \frac{D}{S1} + \frac{D}{S2}$$

$$\therefore 10 = \frac{D}{\frac{1}{21}} + \frac{D}{\frac{1}{21}}$$

$$\therefore 10 = \frac{D}{42} + \frac{D}{48}$$

$$\therefore 10 = \frac{8D+7D}{336}$$

$$\therefore 15D = 336 \times 10$$

$$\therefore D = \frac{336 \times 10}{15}$$

= 224 km

58. સમજૂતી : ANS. (B)

10 વર્ષ દરમિયાન વસતીમાં વધારો = $\frac{262500-175000}{75000} \times 100$

$$= \frac{87500}{17500} \times 100$$

$$= 0.5 \times 100 = 50\%$$

સરેરાશ વધારો = $\frac{50}{10}\% = 5\%$

59. સમજૂતી : ANS. (C)

$$I = \frac{PRN}{100 \times 12}$$

$$= \frac{1000 \times 6 \times 3}{100 \times 12}$$

$I = 15$ રૂ.

YUVA UPNISHAD PUBLICATION DEMO COPY

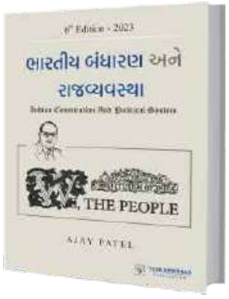

₹ 810

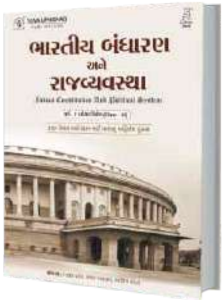

₹ 480

₹ 220

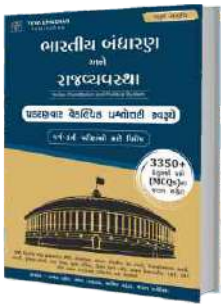

₹ 270

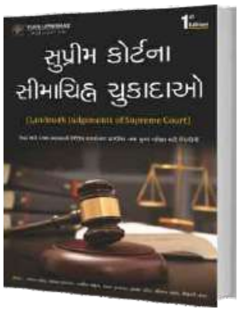

₹ 260

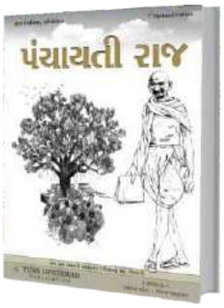

₹ 220

₹ 190

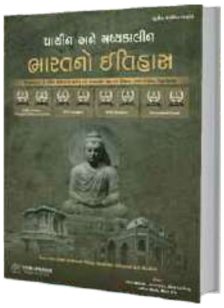

₹ 460

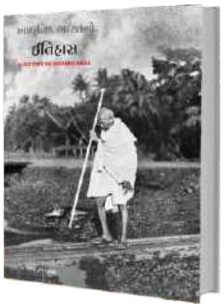

₹ 720

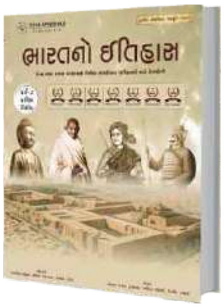

₹ 390

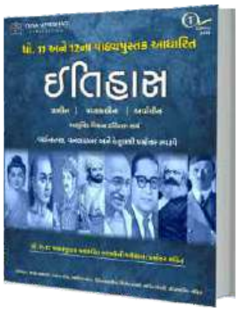

₹ 280

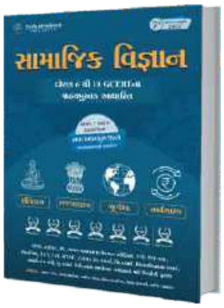

₹ 390

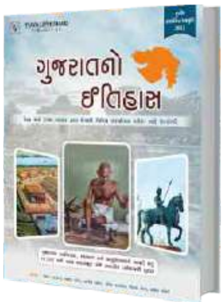

₹ 520

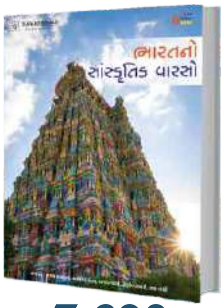

₹ 690

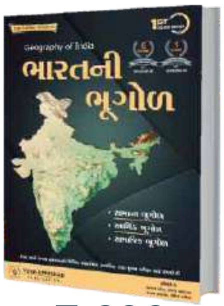

₹ 690

₹ 570

₹ 360

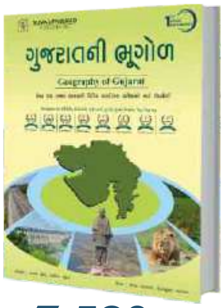

₹ 520

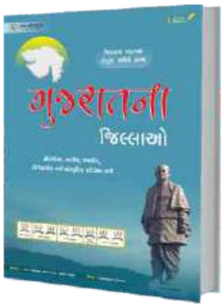

₹ 560

₹ 430

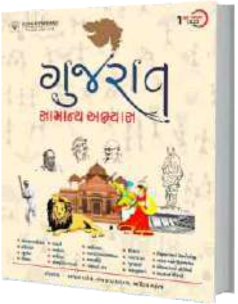

₹ 530

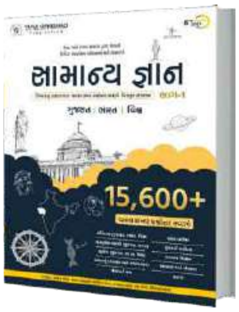

₹ 460

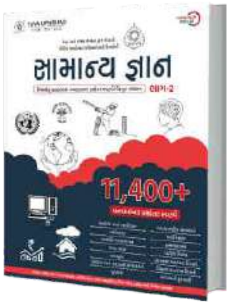

₹ 430

₹ 490

₹ 220

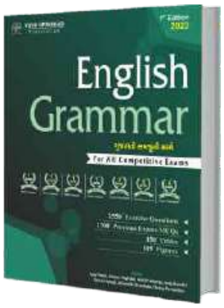

₹ 510

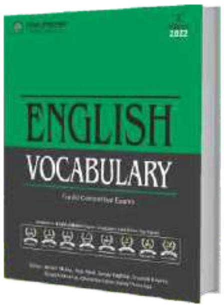

₹ 380

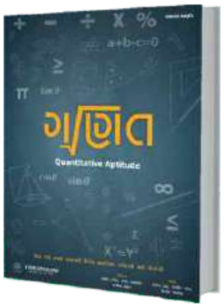

₹ 560

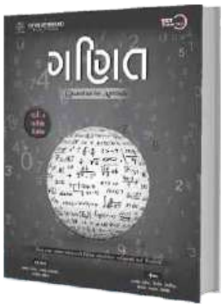

₹ 410

₹ 370

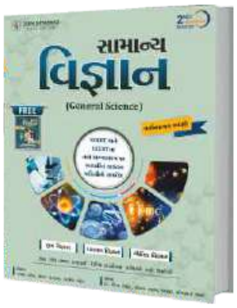

₹ 560

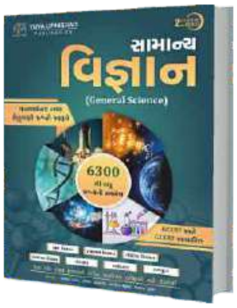

₹ 320

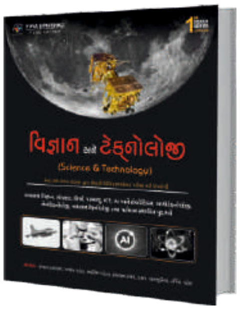

₹ 710

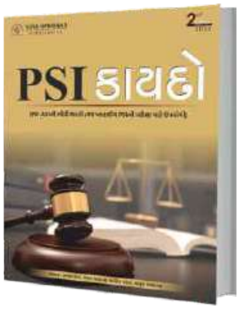

₹ 590

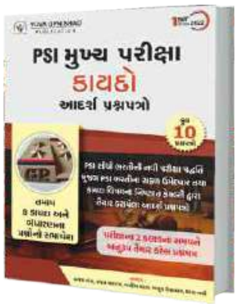

₹ 100

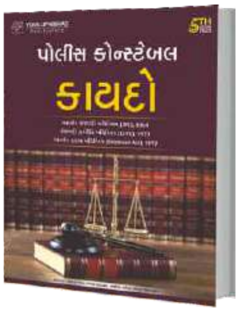

₹ 350

₹ 200

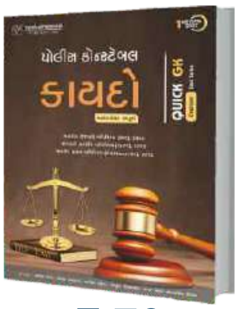

₹ 70

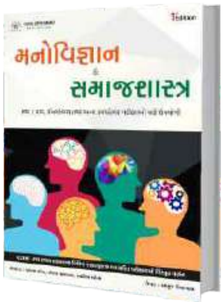

₹ 180

₹ 630

₹ 250

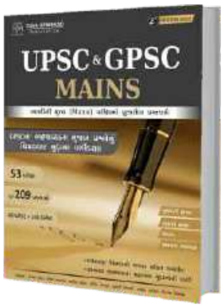

₹ 490

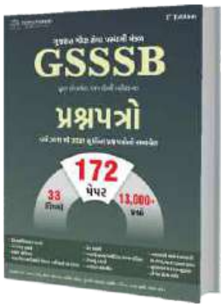

₹ 600

₹ 250

₹ 650

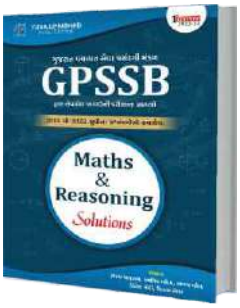

₹ 160

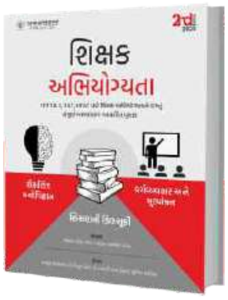

₹ 370

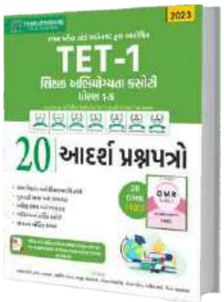

₹ 230

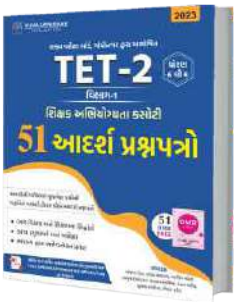

₹ 320

₹ 240

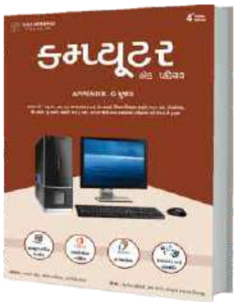

₹ 380

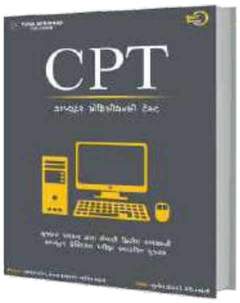

₹ 280

₹ 260

₹ 510

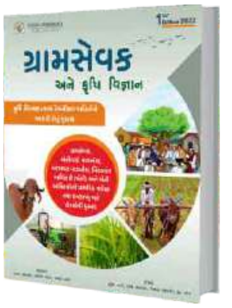

₹ 360

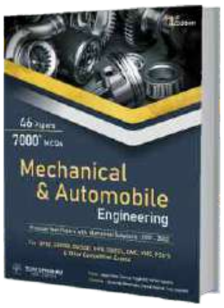

₹ 590

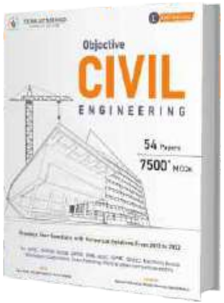

₹ 620

₹ 330

₹ 540 ₹ 360 ₹ 220

વર્તમાન પ્રવાહ

દર મહિને પ્રકાશિત થતું મેગેઝિન

COMING SOON

QUICK GK

Descriptive & Oneliner

Book Series

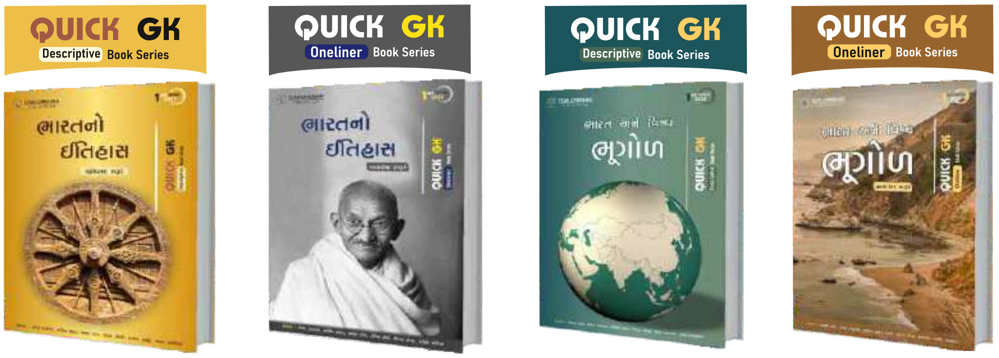

₹ 90 ₹ 80 ₹ 110 ₹ 110

યુવા ઉપનિષદ્ પબ્લિકેશનના તમામ પુસ્તકો હવે

Flipkart અને amazon

અને ગુજરાતના તમામ જાણીતા બુક સ્ટોર પર ઉપલબ્ધ.

YUVA UPNISHAD
FOUNDATION

વિવિધ પ્રકારની શૈક્ષણિક માહિતીઓ મેળવવા આજે જ અમને સોશિયલ મીડિયા પર ફોલો કરો

FOLLOW US

Yuva Upnishad Foundation

YouTube — More Than **123k+** Subscribers

More Than **108k+** Subscribers

More Than **108k+** Followers

Application — More Than **85k+** Downloads

More Than **30k+** Followers